

STRATEGIA ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH

**KOSZALIŃSKO – KOŁOBRZESKO - BIAŁOGARDZKIEGO
OBSZARU FUNKCJONALNEGO**

Projekt

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	4
1. Ramy funkcjonalne i prawne Strategii ZIT	10
1.1. Podstawy prawne realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Koszalińsko-Koło-brzesko-Białogardzkim Obszarze Funkcjonalnym	10
2. Obszar wsparcia Strategii ZIT KKBOF	13
2.1. Delimitacja obszaru funkcjonalnego Koszalina, Kołobrzegu oraz Białogardu	13
2.1.1. Założenia analizy	13
2.1.2. Koszalińsko – Kołobrzesco – Białogardzki Obszar Funkcjonalny w analizie wskaźnikami funkcjonalnymi	15
2.1.3. Koszalińsko – Kołobrzesco – Białogardzki Obszar Funkcjonalny w analizie wskaźnikami uzupełniającymi	27
2.1.4. Wnioski	43
2.2. Formalne określenie obszaru wsparcia ZIT	44
3. Demografia	46
Konkluzje strategiczne	49
4. Gospodarka i przedsiębiorczość	51
4.2. Podmioty gospodarcze	51
4.3. Atrakcyjność inwestycyjna	60
4.3.1. Instytucje otoczenia biznesu i strefy przemysłowe	61
4.3.2. Pozycja rankingowa	65
4.3.3. Perspektywy rozwoju gospodarczego w oparciu o Regionalne Inteligentne Specjalizacje i nowoczesne formy współpracy gospodarczej	68
4.4. Konkluzje strategiczne	71
5. Rynek pracy	73
5.1. Osoby pracujące i przepływy siły roboczej	73
5.2. Bezrobocie	75
5.3. Zawody deficytowe na terenie KKBOF	78
5.4. Konkluzje strategiczne	80
6. Kapitał ludzki, usługi wychowawcze i edukacyjne	82
6.1. Opieka żłobkowa i wychowanie przedszkolne	83
6.2. Potencjał edukacyjny – szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne	87
6.3. Szkolnictwo ponadgimnazjalne	94
6.4. Szkolnictwo wyższe	101
6.5. Konkluzje strategiczne	103

7.	Turystyka i potencjał przyrodniczo-kulturowy	105
7.1.	Walory przyrodnicze.....	105
7.2.	Dziedzictwo historyczno-kulturowe i atrakcje turystyczne.....	107
7.3.	Ruch turystyczny i stan bazy noclegowej	108
7.4.	Konkluzje strategiczne.....	113
8.	Zrównoważony transport	115
8.1.	Stan jakościowy powietrza atmosferycznego	115
8.2.	Komunikacja drogowa	118
8.3.	Transport publiczny	123
8.4.	Alternatywne środki transportu	125
8.5.	Konkluzje strategiczne.....	128
9.	ANALIZA SWOT	130
10.	Wymiar terytorialny wsparcia	134
11.	Cele strategiczne Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego.....	139
12.	Priorytety i działania Strategii ZIT KKBOF	150
13.	System wdrażania i monitoringu Strategii ZIT.....	177
13.1.	Struktura organizacyjna i system wdrażania postanowień Strategii ZIT KKBOF	177
13.2.	Tryb wyboru projektów pozakonkursowych i konkursowych do realizacji w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Koszalińsko-Kołobrzeskiego Obszaru Funkcjonalnego	180
13.3.	Monitoring i ewaluacja.....	187
14.	Ramy finansowe i plan finansowy realizacji Strategii ZIT. Odniesienie do instrumentów finansowych.....	192
14.1.	Podstawowe źródła finansowania Strategii ZIT KKBOF	192
14.2.	Lista projektów strategicznych.....	198
14.3.	Obszary komplementarności.....	201
15.	Konsultacje społeczne Strategii ZIT KKBOF	203
16.	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	204

„Strategia ZIT pełni w szczególności rolę strategii określającej zintegrowane działania służące rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, demograficznych i społecznych, które mają wpływ na obszary miejskie.”

UMOWA PARTNERSTWA

WPROWADZENIE

Terytorialny wymiar wsparcia i umocowanie powstania Strategii ZIT KKBOF w dokumentach nadrzędnych

Miasta i ich obszary funkcjonalne odgrywają współcześnie podstawową rolę w kreowaniu rozwoju gospodarczego i społecznego, zapewnieniu dostępu do usług publicznych dla mieszkańców, społeczności okolicznych gmin oraz turystów. Proces ten jest kształtowany przez zjawisko stopniowego przesuwania się i skupiania potencjału demograficznego, społecznego, kulturalnego i gospodarczego w wiodących ośrodkach miejskich i ich bezpośrednim otoczeniu. Zrównoważony rozwój zespołów miejskich uwarunkowany jest siłą powiązań pomiędzy miastem a jego zapleczem funkcjonalnym oraz możliwościami zintegrowanego działania samorządów wobec pojawiających się wspólnych wyzwań rozwojowych. Konsekwencją tego stanu rzeczy była chęć poprawy efektywności prowadzonej polityki rozwojowej na różnych szczeblach zarządzania, poprzez reorientację prowadzonej interwencji z ujęcia sektorowego w kierunku wsparcia w wymiarze terytorialnym.

Na szczeblu europejskim, od czasu wejścia w życie Traktatu Lizbońskiego w grudniu 2009 r., kwestia terytorialnego wymiaru wsparcia w ramach polityki spójności Unii Europejskiej systematycznie zyskuje na znaczeniu. Podejście terytorialne oznacza próbę wyjścia poza sztywne granice administracyjne JST, zwiększając tym samym możliwości oddziaływania projektów unijnych i przyczyniając się do większej integracji podmiotów tworzących obszary o rzeczywistych, silnych powiązaniach funkcjonalnych. Bieżąca **Strategia Unii Europejskiej – EUROPA 2020** wskazuje, iż wyzwania rozwojowe jakie stoją przed współczesną Europą i jej regionami (m.in. nasilające się zjawisko globalizacji i internacjonalizacji, starzenie się społeczeństwa, potrzeba racjonalnego wykorzystania zasobów i potencjałów rozwojowych) wymagają opracowania i wdrażania programów reform, powstałych w duchu partnerstwa władz na wszystkich poziomach zarządzania administracyjnego, przy ścisłym włączeniu w ten proces parlamentów, partnerów socjalnych oraz przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego. Instrumentem, który ma wspomóc proces zarządzania terytorialnego w miejskich obszarach funkcjonalnych zgodnie z art. 36 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013 są **Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT)**, których ideą jest intensyfikacja współpracy samorządów lokalnych na rzecz maksymalnego wykorzystania endogenicznych potencjałów regionu i rozwiązania zdiagnozowanych problemów w sferze gospodarczej, społecznej, środowiskowej i przestrzennej.

Nowy paradygmat rozwoju regionalnego obecny jest również w zapisach krajowych dokumentów o charakterze strategiczno-planistycznym. W myśl **Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030**, będącej najważniejszym dokumentem planistycznym wyznaczającym kierunki rozwoju i ramy zagospodarowania przestrzennego, poprawa spójności wewnętrznej

i terytorialne równoważenie rozwoju kraju powinno odbywać się poprzez „promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów”, przy równoczesnym „podwyższeniu konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającego spójności”¹. Oznacza to, iż szczególny strumień wsparcia, winny otrzymać tzw. miejskie obszary funkcjonalne (MOF)². Twórcy *KPZK 2030* wychodzą z założenia, iż szansą rozwojową dla słabiej rozwiniętych obszarów peryferyjnych jest ich funkcjonalne powiązanie z centrami wzrostu zabezpieczającymi potrzeby administracyjne, społeczne i gospodarcze, tj. ośrodkami regionalnymi (Koszalin) i subregionalnymi (Kołobrzeg), a tych z policentrycznie rozmieszczonymi ośrodkami metropolitalnymi (wojewódzkimi), równoważąc w ten sposób, dzięki dyfuzji impulsów rozwojowych, równomierny rozwój kraju.

Dokumenty krajowe o charakterze strategicznym, tj. ***POLSKA 2030 – Trzecia Fala Nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju*** oraz średniookresowa ***Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne Społeczeństwo, Konkurencyjna Gospodarka, Sprawne Państwo*** również zakładają ukierunkowanie wysiłków polityki regionalnej na wzmacnianie endogenicznych potencjałów wszystkich terytoriów oraz rozwijania mechanizmów wzmacniających rozprzestrzenianie się procesów rozwojowych z głównych ośrodków wzrostu na otoczenie. Wskazują na odpowiedzialność JST za rozwój danego terytorium, zaznaczając jednocześnie konieczność wsparcia samorządów odpowiednimi instrumentami finansowymi, gwarantującymi ich uczestnictwo w kształtowaniu polityki regionalnej. Interwencja publiczna powinna być dostosowana do specyfiki miast i ich obszarów funkcjonalnych, służąc pogłębianiu specjalizacji decydujących o przewagach komparatywnych całego regionu – w przemyśle, zaawansowanym rolnictwie, usługach czy turystyce.

O znaczeniu polityki regionalnej oraz polityki miejskiej, świadczą także dokumenty operacyjne opracowane na szczeblu centralnym, takie jak ***Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie*** oraz ***Krajowa Polityka Miejska***. Nowe podejście do rozwoju regionalnego wyraża się w sformułowaniu celu głównego *KSRR*, jakim jest: „Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym”. Cechami wyróżniającymi zalecenia ujęte w *KSRR* są m.in. chęć wzmocnienia i wykorzystania potencjałów terytorialnych, tworzenie wspólnej polityki określania celów dla danego terytorium, podejmowanie działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie w oparciu o selektywne inwestycje, podejście dostosowane do charakteru danego terytorium czy wzmacnianie podejścia „oddolnego” w tworzeniu inicjatyw rozwojowych.

Scedowanie odpowiedzialności za zrównoważony rozwój regionów na poziom lokalny, wyrażone zostało w sformułowaniach ***Krajowej Polityki Miejskiej***. Miasta powinny być głównymi ośrodkami rozwoju regionów miejskich, przejmując odpowiedzialność za spójność terytorialną. Rozwój miast powinien dokonywać się zatem nie tylko w granicach administracyjnych gmin miejskich i powiatów grodzkich, ale także silnie oddziaływać na wchodzące z nimi w interakcje gminy miejsko-wiejskie i wiejskie, stymulując ich rozwój. W myśl *KPM* wzmocniona musi zostać koordynacja poziomu

---

¹ Cel strategiczny I oraz II, *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*,

² Wg. *KPZK 2030* miejskie obszary funkcjonalne rozumiane są jako układ osadniczy ciągły przestrzennie, złożony z odrębnych administracyjnie jednostek i składający się ze zwartego obszaru miejskiego oraz powiązanej z nim funkcjonalnie strefy zurbanizowanej.

lokalnego z poziomem miejskim w zakresie przedmiotowym, przestrzennym i czasowym podejmowanych działań, której skutkiem będzie stworzenie równorzędnego partnerstwa pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi tworzącymi ich zaplecze funkcjonalne. Poprawa efektywności zarządzania miejskimi obszarami funkcjonalnymi przyczyni się do lepszej alokacji zasobów, większej dostępności i wyższej jakości usług publicznych, co wpłynie zarówno na zwiększenie konkurencyjności miast jak i na jakość życia ich mieszkańców.

Dokumentami, które przenoszą wymiar teoretyczny planowania rozwoju regionalnego na szczeblu centralnym na szczebel wojewódzki i regionalny, konkretyzując pewne działania operacyjne są: **Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego** oraz **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego**.

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego wskazuje, iż motorami rozwoju województwa są dwa acentrycznie położone miasta Szczecin oraz Koszalin wraz z ich obszarami funkcjonalnymi. Miasta te wytworzą impuls do rozwoju całego regionu, budując jednocześnie jego ponadregionalne znaczenie. Zgodnie z 3 *Celem strategicznym SRWZ* wymaga to rozbudowy infrastruktury nowoczesnej gospodarki, w szczególności ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych, infrastruktury społeczeństwa informacyjnego oraz energetyki. Z kolei właściwe wykorzystanie walorów środowiskowych regionu będzie możliwe dzięki zwiększeniu dostępności miejscowości turystycznych oraz innych cennych zasobów przyrodniczych i rekreacyjnych. Władze województwa zauważają także, iż niezbędne jest podnoszenie świadomości członków samorządów lokalnych i mieszkańców gmin w obrębie aglomeracji odnośnie uwarunkowań związanych z integracją organizmów miejskich, a także działanie na rzecz ścisłego wiązania obszarów centralnych i peryferyjnych w sieć współpracy i jednorodne organizmy gospodarcze.

Koszalin jako aglomeracja z dobrze rozwiniętymi funkcjami w zakresie edukacji, nauki, kultury, ochrony zdrowia i administracji, stanowi ośrodek obsługi regionu komplementarny do miasta wojewódzkiego - Szczecina. Rozwój aglomeracji Koszalina powinien opierać się na jego bezpośrednim powiązaniu z pasem wybrzeża, wpływając na rozwój sektora usługowo-turystycznego w regionie. Rozwojowi obszaru funkcjonalnego Koszalina dedykowany jest szczególnie *Cel kierunkowy 3.2 „Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina”*, który przewiduje następujące działania mające na celu poprawę pozycji społeczno –gospodarczej całego regionu:

- Rozwój przestrzenny aglomeracji koszalińskiej ukierunkowany na wykorzystanie walorów bliskości morza oraz budowę infrastruktury turystycznej,
- Planowanie i programowanie rozwoju potencjału naukowego, kulturalnego w regionie oraz tworzenie instytucji i sieci współpracy o znaczeniu ponadregionalnym,
- Rozwój przemysłu, przedsiębiorczości, potencjału społeczno-gospodarczego,
- Modernizacja i rozbudowa układu komunikacyjnego i sieci powiązań, w tym szczególnie dróg krajowych 6 i 11.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego wskazuje na wyzwania prowadzonej polityki rozwoju przestrzennego dotyczące wyższej mobilności mieszkańców oraz zmian cyklu życia miast, w tym pojawieniu się zjawiska suburbanizacji. W oparciu o analizę migracji oraz cech aglomeracyjnych wyznaczony został funkcjonalny obszar koszalińsko-kołobrzeski, jako ośrodek równoważący rozwój województwa w stosunku do SOM – Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego. Zgodnie z wizją rozwoju przestrzennego województwa zachodniopomorskiego do 2020 r. „Koszalin będzie centrum aglomeracji o dobrze rozwiniętych funkcjach w dziedzinie edukacji,

nauki, kultury, ochrony zdrowia i administracji”, a „oba miasta (Szczecin i Koszalin; przyp. aut.) dzięki usprawnieniu regionalnych systemów komunikacyjnych – drogowego, kolejowego, teleinformatycznego – i współpracy instytucjonalnej zbliżą się do siebie, tworząc w dzielącej je przestrzeni perspektywiczne pasmo rozwoju społeczno-gospodarczego”.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego określone w PZPWZ wskazują na silną współzależność gmin tworzących pas nadmorski z południowymi gminami KKBOF, a w szczególności Koszalinem i Białogardem, zalecając dla wszystkich gmin tworzących KKBOF³ m.in.: zintegrowane planowanie obszarów aglomeracyjnych z uwzględnieniem wspólnego transportu publicznego, zapobieganie suburbanizacji i wyludniania się miast, zapewnienie usług podstawowych w ośrodkach lokalnych w celu ograniczenia transportochłonności układu osadniczego, poprawę połączeń pomiędzy SOM a KKBOF, opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego KKBOF, tworzenie wspólnej oferty turystycznej, wykorzystanie potencjału ludzkiego miast KKBOF oraz potencjału akademickiego Koszalina dla wykreowania pasma rozwoju Koszalin-Kołobrzeg wzdłuż dróg krajowych nr 6 i nr 11.

Postulowane w dokumentach nadrzędnych utworzenie pasma rozwojowego łączącego potencjały obszarów funkcjonalnych miast Koszalina, Kołobrzegu i Białogardu zaowocowało podpisaniem przez 19 gmin porozumienia o utworzeniu Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego. Narzędziem pozwalającym samorządom tworzącym obszar funkcjonalny Koszalina, Kołobrzegu i Białogardu na realizację działań wskazanych w dokumentach strategiczno-planistycznych mogą stać się Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, gdyż ich fundamentalnym założeniem jest realizacja strategii rozwojowych obszarów funkcjonalnych, przygotowanych przez jednostki samorządowe we współpracy z lokalnymi partnerami.

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego stanowi dokument operacyjny określający, w oparciu o zdiagnozowane bariery i potencjały, cele i priorytety rozwojowe oraz zintegrowane działania służące rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, demograficznych i społecznych, wpływających na funkcjonowanie całego obszaru funkcjonalnego. Realizacja wspólnej terytorialnie strategii ma posłużyć przede wszystkim wytworzeniu efektu synergii, dzięki połączeniu i wyeksponowaniu endogenicznych potencjałów: gospodarczo-naukowego Koszalina z potencjałem gospodarczym Białogardu i uzdrowiskowo-turystycznym Kołobrzegu oraz pozostałych gmin wchodzących w zakres obszaru funkcjonalnego. Efektem takiego podejścia będzie wzmocnienie powiązań funkcjonalnych występujących pomiędzy partnerskimi gminami, a przez to wzmocnienie procesu dyfuzji impulsów prorozwojowych z ośrodków miejskich na cały zintegrowany obszar KKBOF. ***Wdrożenie kompleksowych, zintegrowanych projektów inwestycyjnych i społecznych przyczyni się do realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego, otwierając tym samym możliwości uzyskania wsparcia finansowego na ich realizację ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego dostępnych w ramach m.in. Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2014 – 2020 oraz innych krajowych programów operacyjnych.***

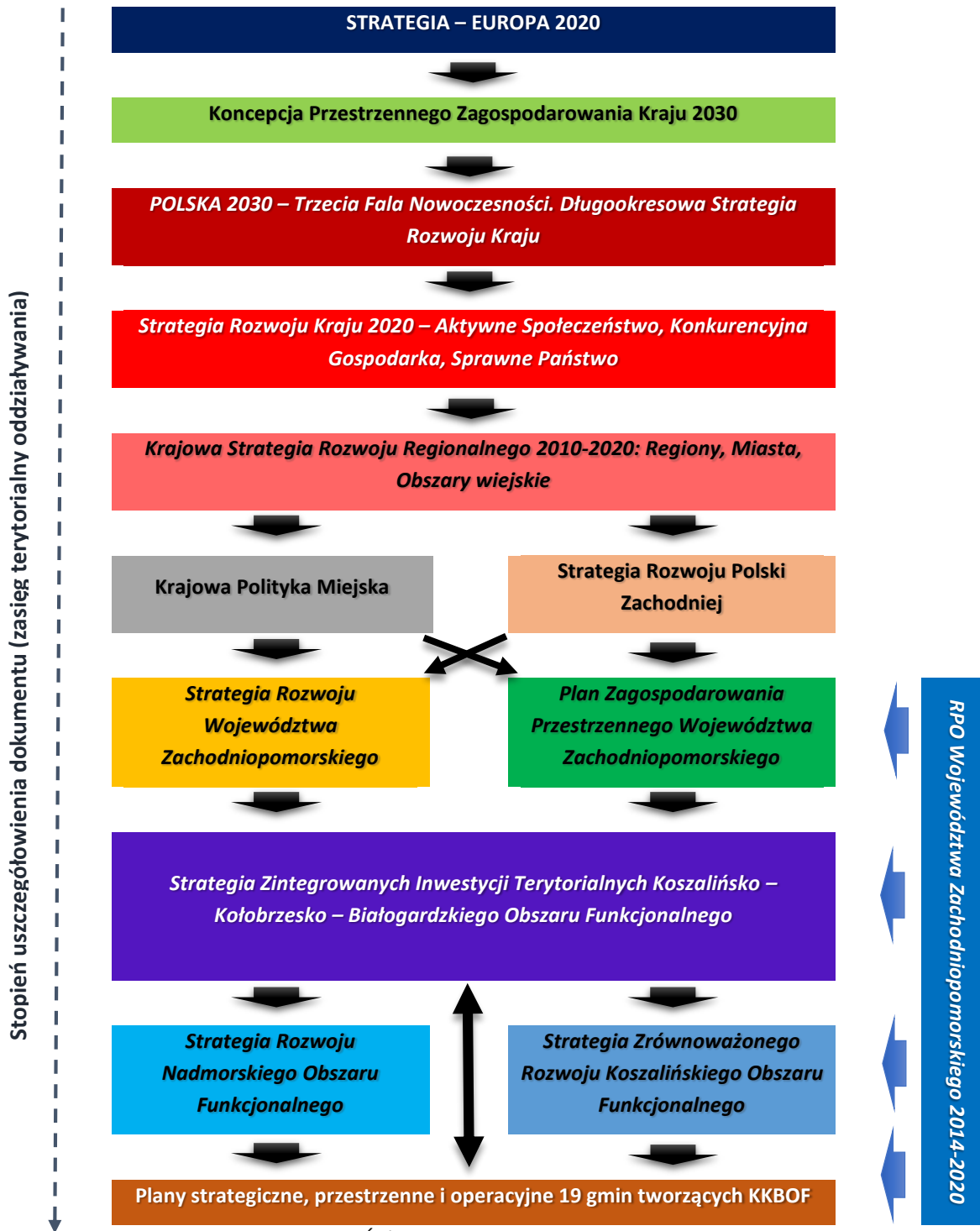
---

³ Zasięg terytorialny koszalińsko-kołobrzESCOkiego obszaru funkcjonalnego określonego w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego* w znacznym stopniu jest zbieżny z ostatecznym zasięgiem Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego, stąd przytoczenie ostatecznej nazwy obszaru.

Strategia ZIT KKBOF dedykowana jest podmiotom interwencji publicznej, samorządom lokalnym oraz ściśle współpracującym ze sobą innym instytucjom sektora publicznego oraz pozarządowego. Pełna realizacja określonych w strategii celów rozwojowych wymagać będzie ponadto zaangażowania mieszkańców i reprezentujących ich organizacji społecznych, jak też przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych działających na obszarze KKBOF. **Współpraca jednostek samorządu powinna być współpracą realną, partnerską i efektywną. Instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych może stać się przyczynkiem do zbudowania trwałej platformy współpracy samorządów z lokalnymi interesariuszami, a przez to efektywnego zarządzania rozwojem na obszarze funkcjonalnym Koszalina, Kołobrzegu i Białogardu.**

Rycina 1. Umieszczenie Strategii ZIT KKBOF w hierarchii dokumentów strategiczno-planistycznych

Źródło: opracowanie własne

1. RAMY FUNKCJONALNE I PRAWNE STRATEGII ZIT

1.1. Podstawy prawne realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkim Obszarze Funkcjonalnym

Planowanie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce w odniesieniu do ustawodawstwa Unii Europejskiej oraz ustawodawstwa krajowego przebiega zgodnie z:

- **Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 2013.347.320)** - na podstawie art. 36 rozporządzenia, a także punktu 3.3 Załącznika Nr 1 do niniejszego rozporządzenia;
- **Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 (Dz. Urz. UE L 2013.347.289)** - zwłaszcza na podstawie art.7;
- **Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006** - na podstawie art. 14;
- **Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020** (Dz.U. 2014 poz. 1146) – na podstawie art. 30;
- **Umową Partnerstwa** przyjętą przez Radę Ministrów w dniu 8.01.2014, w szczególności na podstawie punktu 3.3.2;
- **Ustawą o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko** (Dz.U. z 2013 r. poz. 1235 i 1238);

Dokumenty nadrzędne, a w szczególności *Umowa Partnerstwa* wskazuje, iż warunkiem obligatoryjnym realizacji formuły ZIT jest powołanie zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa, reprezentującej miasto centralne oraz pozostałe gminy wchodzące w skład jego obszaru funkcjonalnego wobec władz centralnych i wojewódzkich. **W dniu 28 marca 2014 r. w Urzędzie Miejskim w Koszalinie podpisane zostało Porozumienie międzygminne w sprawie zawiazania Związku Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w celu współpracy jednostek samorządu terytorialnego służących realizacji działań w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych⁴ przez przedstawicieli 19 gmin obszaru funkcjonalnego. Podpisanie porozumienia nadaje ramy prawne i instytucjonalne do przeprowadzenia procesu realizacji Zintegrowanych Inwestycji**

⁴ W dniu 15 czerwca 2015 r. z uwagi na konieczność uzupełnienia definicji oraz usprawnienia współpracy pomiędzy stronami sporządzony został aneks do niniejszego porozumienia.

Terytorialnych na obszarze funkcjonalnym Koszalina, Kołobrzegu i Białogardu. Dokument, którego sygnatariuszami są prezydenci, burmistrzowie i wójtowie gmin KKBOF ma na celu określenie zasad współpracy stron porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji oraz uzgadnianiu wspólnych inwestycji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. **Niniejsze porozumienie jest jednocześnie deklaracją współpracy w zakresie opracowania i realizacji postanowień Strategii ZIT dla KKBOF.**

Realizacji zapisów Strategii ZIT podejmują się **partnerzy porozumienia: Gmina Będzino, Gmina Białogard, Miasto Białogard, Gmina Biesiekierz, Gmina Bobolice, Gmina Dygowo, Gmina Gościno, Gmina Karlino, Gmina Kołobrzeg, Gmina Miasto Kołobrzeg, Gmina Miasto Koszalin, Gmina Manowo, Gmina Mielno, Gmina i Miasto Polanów, Gmina i Miasto Sianów, Gmina Siemysł, Gmina Świeszyno, Gmina Tychowo oraz Gmina Ustronie Morskie.**

Rycina 2. Sygnatariusze porozumienie w sprawie zawiązania ZIT KKBOF

Porozumienie międzygminne
z dnia 28 marca 2014 r.
w sprawie zawiązania związku ZIT w celu współpracy jednostek samorządu terytorialnego służącej realizacji działań w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych

Podpisy Sygnatariuszy Porozumienia:		
Za Gminę Będzino		
Za Gminę Białogard		
Za Miasto Białogard		
Za Gminę Biesiekierz		
Za Gminę Bobolice		
Za Gminę Dygowo		
Za Gminę Gościno		
Za Gminę Karlino		
Za Gminę Kołobrzeg		

Źródło: Porozumienie ws. zawarcia ZIT KKBOF

Zdjęcie 1. Podpisanie Porozumienia w sprawie zawiązania ZIT KKBOF

Źródło: www.bedzino.pl

Dokumentami precyzującymi postanowienia wymienionych na wstępie dokumentów nadrzędnych, określającymi zakres merytoryczny oraz warunki realizacji *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego* są:

- **Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce** z lipca 2013 r., zatwierdzonym przez Ministra Rozwoju Regionalnego;
- **Uchwała Nr 910/15 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 15 czerwca 2015 r. w sprawie wyznaczenia obszaru realizacji instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) na terenie Koszalińsko – Kołobrzesko – Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego (KKBOF) w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2014 – 2020** - dokument ten w § 2 określa granice obszaru realizacji ZIT dla Koszalina, Kołobrzegu, Białogardu i obszarów powiązanych z nim funkcjonalnie.
- **Porozumienie w sprawie powierzenia Instytucji Pośredniczącej zadań związanych z realizacją instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020** zawarte w dn. 23 czerwca 2015 r. pomiędzy Zarządem Województwa Zachodniopomorskiego, a Gminą Miastem Koszalin⁵;

---

⁵ Uchwała Nr 911/15 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 23.06.2015

2. OBSZAR WSPARCIA STRATEGII ZIT KKBOF

Delimitacja obszaru funkcjonalnego Koszalina, Kołobrzegu oraz Białogardu, analiza dokumentów na szczeblu wojewódzkim i regionalnym dotyczących kwestii zasięgu realizacji instrumentu ZIT

2.1. Delimitacja obszaru funkcjonalnego Koszalina, Kołobrzegu oraz Białogardu

2.1.1. Założenia analizy

Niniejsza analiza ma na celu potwierdzenie zasięgu przestrzennego KKBOF oraz jego wewnętrznych powiązań funkcjonalnych oraz podobieństw pomiędzy gminami go tworzącymi. KKBOF ma znacznie szerszy wymiar, niż tylko planistyczny bądź statystyczny: opiera się na idei porozumienia i partnerstwa pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego, które dostrzegają potrzebę spójnego i zintegrowanego planowania rozwoju, wykraczającego poza granice pojedynczej gminy. W związku z tym jego obecny kształt jest efektem woli wszystkich partnerów porozumienia co do wspólnej przyszłości i dlatego rolą niniejszej analizy nie jest określenie granicy tej struktury. Zamierzeniem jest nowe spojrzenie na strukturę KKBOF, dokonane przy użyciu odmiennego ujęcia badawczego i próba zwymiarowania tego obszaru za pomocą zestawu wskaźników statystycznych. Pytaniem badawczym nie jest więc „gdzie jest KKBOF?” tylko „jaki oni jest?”. Do odpowiedzi na nie wykorzystano wskaźnikową metodę statystyczną, a przedmiotem analiz były wszystkie gminy wchodzące w skład porozumienia.

Analiza przebiegła w dwóch etapach. W pierwszym etapie sporządzono badanie w oparciu o metodologię zastosowaną przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego na potrzeby delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych stolic województw⁶.

Do badania na tym etapie wykorzystano następujące wskaźniki funkcjonalne:

- a) liczba wyjeżdżających do pracy najmniej do rdenia na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (źródło danych: Urząd Statystyczny w Poznaniu Ośrodek Statystyki Miast),
- b) liczba zameldowań na pobyt stały z rdenia na 1000 mieszkańców (źródło danych: informacje pozyskane od Gmin KKBOF),
- c) udział pracujących w zawodach pozarolniczych w ogólnej liczbie pracujących (źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS),
- d) liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców (źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS),
- e) udział podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w sekcjach J-R w ogólnej liczbie pomiotów wpisanych do rejestru REGON (źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS),
- f) gęstość zaludnienia (bez lasów i wód) (źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS),

---

⁶ „Zasady realizacji zintegrowanych inwestycji terytorialnych w Polsce”, MRR, lipiec 2013 r.; obecnie Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

- g) liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców (źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS).

Metodologia ta, ze względu na swoje pierwotne zastosowanie (dla miast wojewódzkich o znacznie większym stopniu oddziaływania na otoczenie), nie nadawała się do bezpośredniego wykorzystania dla KKBOF i wymagała adaptacji. Polegała ona na zmianie poziomu odniesienia z województwa na obszar KKBOF, tzn. wartości wskaźników wykazywane przez poszczególne gminy zostały odniesione do wartości wykazywane przez KKBOF jak całość. Na tej podstawie dla każdej gminy przyznane zostały noty punktowe: dla wartości wskaźnika powyżej wartości dla KKBOF 3 pkt., dla wartości zbliżonych 2 pkt., dla wartości wskaźnika wyraźnie poniżej 1 pkt. Suma punktacji przyczyniła się do syntezy wskaźników funkcjonalnych, wyznaczając tym samym obraz wewnętrznej spójności KKBOF wg tej metodologii.

W drugim etapie zastosowano inny zestaw wskaźników, szerszy i bardziej zróżnicowany. Pozwoliło to na zróżnicowanie metody badawczej i pozyskanie danych uzupełniających i weryfikujących. Na tym etapie wykorzystano następujący zestaw wskaźników uzupełniających (źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS):

- wskaźniki przyrodnicze: podstawowe kryterium charakteryzujące uwarunkowania środowiskowe i przyrodnicze gmin; uwarunkowania te silnie wpływają na funkcjonowanie gmin i są obiektywne:
  - a) udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy,
  - b) udział użytków rolnych w powierzchni gminy.
- wskaźniki społeczne: dotyczące zjawisk zachodzących w społeczeństwie zamieszkującym gminy i stan ilościowy ludności w odniesieniu do powierzchni:
  - a) dynamika zmian liczby ludności,
  - b) saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały.
- wskaźniki infrastrukturalne: szeroko pojęta infrastruktura i stopień wyposażenia technicznego w odniesieniu do powierzchni i liczby ludności, świadczący o poziomie rozwoju, jakości życia mieszkańców i stanie środowiska naturalnego:
  - a) gęstość czynnej sieci kanalizacyjnej,
  - b) udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ludności gminy ogółem,
  - c) gęstość czynnej sieci wodociągowej,
  - d) udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności gminy ogółem,
  - e) gęstość sieci gazowej,
  - f) udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności gminy ogółem,
  - g) udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ludności gminy ogółem.
- wskaźniki gospodarcze: związane z ruchem budowlanym, z gospodarką gmin i przedsiębiorstwami:
  - a) wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dotyczące zabudowy mieszkaniowej (wielorodzinnej i jednorodzinnej) na 1000 mieszkańców,
  - b) dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych,
  - c) udział podmiotów gospodarczych z rodzaju „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” w liczbie podmiotów ogółem.

Dla zachowania wewnętrznej spójności i możliwości zestawienia wyników obu etapów analizy, synteza wskaźników uzupełniających została wykonana w oparciu o te same reguły. Ze względu na zastosowane wskaźniki uzupełniające, nie w każdym z nich wyższa wartość oznaczała wyższą punktację

(„lepszą” sytuację). Dotyczy to wskaźników udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy, udział użytków rolnych w powierzchni gminy, udział podmiotów gospodarczych z rodzaju „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” w liczbie podmiotów ogółem - gminy o najwyższych wartościach tych wskaźników otrzymały najniższą punktację w syntezie. Sumaryczna wartość punktacji z poszczególnych wskaźników przyczyniła się do syntezy i utworzyła obraz wewnętrznej spójności KKBOF wg wskaźników uzupełniających.

Zarówno w analizie przy zastosowaniu wskaźników funkcjonalnych, jak i w analizie przy zastosowaniu wskaźników uzupełniających, wykorzystano najnowsze dostępne dane statystyczne. Opierano się na publicznie dostępnych zasobach statystycznych tak, aby ułatwić ewentualną aktualizację i weryfikację (łatwość i gwarancja pozyskania darmowych danych dla lat przyszłych). Wskaźniki funkcjonalne i uzupełniające są wartościami względnymi, odniesionymi do innych wartości (tzw. wskaźników bazowych): powierzchni, liczby ludności, liczby podmiotów gospodarczych, liczby osób pracujących i in. Dzięki temu uniknięto przekłamań statystycznych wynikających z obiektywnych różnic pomiędzy poszczególnymi gminami (wielkości czy liczby ludności).

Wszystkie zastosowane wskaźniki zostały przełożone na odpowiednie kartogramy. Pozwala to na uchwycenie przestrzennego układu cech zawartych w danych statystycznych. Kartogramy należy odczytywać jako statystyczną diagnozę stanu gmin KKBOF, dającą obraz silnych i słabych stron poszczególnych jednostek go tworzących.

W obu zastosowanych podejściach badawczych, przy określaniu poziomu wewnętrznej spójności KKBOF, przyjęto zestaw zasad, wynikający z ogólnie przyjętej i obowiązującej metodologii badań regionalnych oraz z doświadczenia i praktyki:

1. Delimitacja odbywa się w oparciu o zasadę ciągłości i zwartości przestrzennej: gmina zaliczona do obszaru nie może sąsiadować wyłącznie z gminami nie wchodzącymi do obszaru; wewnątrz obszaru nie może znajdować się gmina nie zaliczona do niego;
2. Przedmiotem badań i ich zakresem przestrzennym jest obszar KKBOF w kształcie określonym przez porozumienie z dnia 28 marca 2014 r. grudnia 2013 r.;
3. Podstawową jednostką delimitacyjną obszaru funkcjonalnego jest gmina, a delimitacja przebiega po ich granicach administracyjnych: umożliwia to zastosowanie publicznie dostępnych zasobów statystycznych do delimitacji obszaru, monitoringu i ewaluacji strategii, parametryzację przedsięwzięć i celów inwestycyjnych; wskazuje również konkretne podmioty (gminne jednostki samorządu terytorialnego) do objęcia porozumieniem międzygminnym.

2.1.2. Koszalińsko – KołobrzESCO – BiaŁogardzki Obszar Funkcjonalny w analizie wskaźnikami funkcjonalnymi

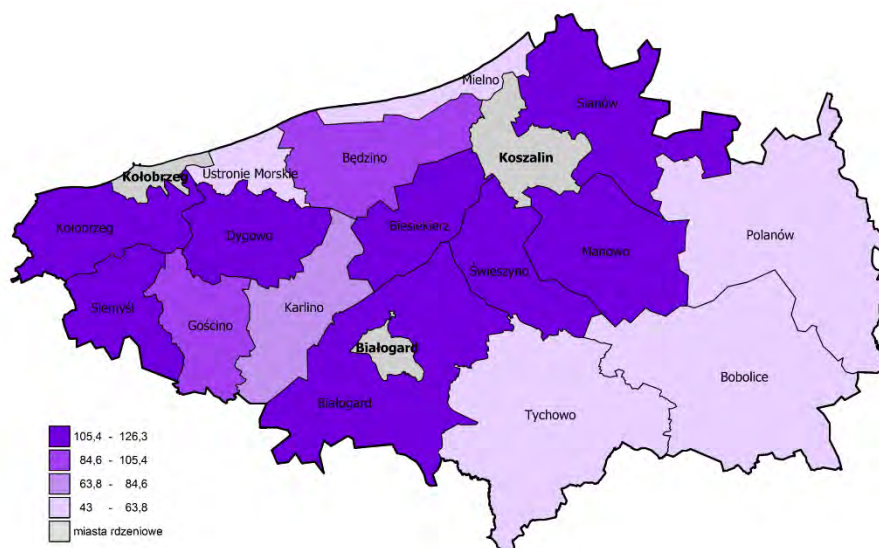
Pierwszy ze wskaźników funkcjonalnych informuje o niezwykle istotnym (w badaniu powiązań funkcjonalnych) procesie związanym z aktywnością ekonomiczną mieszkańców – dojazdach do pracy. Ich duże znaczenie polega na codziennym i trwałym charakterze tego zjawiska.

Zauważalne jest bardzo silne powiązanie wielu gmin KKBOF z ośrodkami rdzeniowymi w tym zakresie. Najwyższe wartości wskaźnika, zanotowało aż osiem gmin: Kołobrzeg gmina wiejska (najwyższa wartość – 126 osób dojeżdżających do pracy do ośrodków rdzeniowych na każdy 1000 mieszkańców gminy), Świeszyno (125 osób), Manowo (119 osób), Sianów (113 osób), Dygowo (116 osób), BiaŁogard gmina wiejska (114 osób), Siemyśl (111 osób) i Biesiekierz (109 osób). Oznacza to, że mieszkańcy tych gmin są najsilniej ekonomicznie związani z miastami (w zakresie miejsca pracy), co

pośrednio może wskazywać również na tworzenie się stref podmiejskich (mieszkańcy wyprowadzają się z miast do okolicznych gmin wiejskich, ale nadal dojeżdżają do nich codziennie do pracy); należy również zaznaczyć, że innym czynnikiem kształtującym tak wysokie wartości wskaźnika może być również słaba kondycja gospodarcza danej gminy, wynikająca z niewielkiej liczby podmiotów gospodarczych i miejsc pracy, co zmusza jej mieszkańców do podejmowania trudu codziennych przemieszczeń poza jej granicę.

Najniższe wartości wskaźnika zanotowały gminy Polanów (43 osoby), Bobolice (49 osób), Tychowo (54 osoby), Ustronie Morskie (54 osoby) i Mielno (56 osób), przy czym nadal są to dość znaczne wartości. Taka sytuacja może być efektem silnego lokalnego rynku pracy bądź specyficznego charakteru tych gmin (gdzie aktywności ekonomiczne ich mieszkańców są realizowane w obrębie gminy - np. działalności rolnicze i pochodne). W przypadku KKBOF pierwsza prawidłowość zachodzi w gminach Mielno i Ustronie Morskie, natomiast druga - w gminach Tychowo, Bobolice i Polanów.

Rycina 3. Liczba wyjeżdżających do pracy do ośrodków rdzeniowych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym [2011] (osoby)

Źródło: opracowanie własne

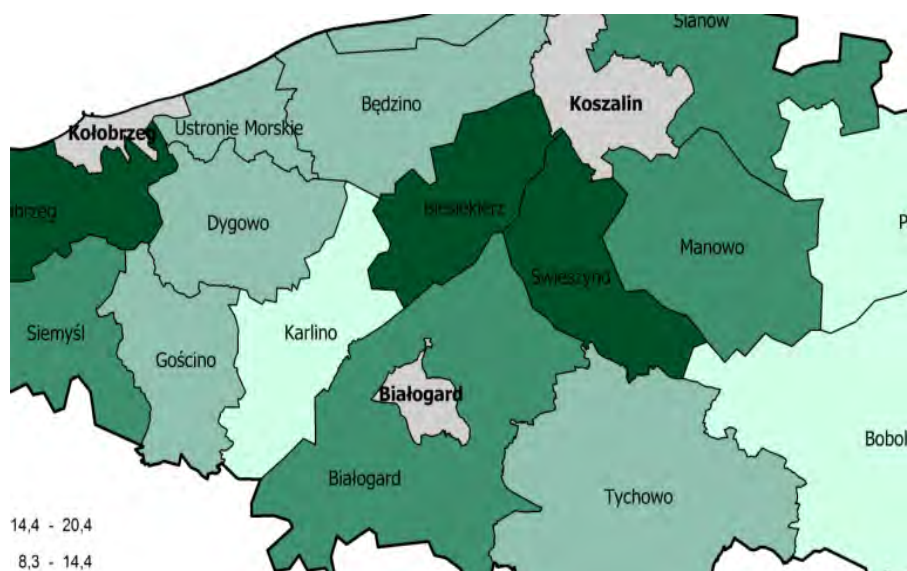
Drugi wskaźnik funkcjonalny dotyczy stałych migracji mieszkańców wewnątrz KKBOF, wynikających ze zmiany miejsca zamieszkania. Dzięki precyzyjnej informacji, wskazującej wyłącznie ludność pochodzącą z ośrodków rdzeniowych KKBOF, daje on pogląd na te gminy, które są atrakcyjnym, docelowym miejscem dla tych migracji oraz na takie, które przekształcane są w strefę podmiejską. Osoby te, po zmianie miejsca zamieszkania nadal pozostają w bardzo silnych, codziennych związkach z miastami – pozostają dla nich miejscem pracy, nauki, realizowania potrzeb kulturalnych, ochrony zdrowia i in. Dzięki temu wskaźnik dobrze obrazuje zasięg oddziaływania miast rdzeniowych.

Największe napływy ludnościowe pochodzące z Koszalina, Kołobrzegu i Białogardu (rozpatrywane łącznie), skierowane są do gmin: Biesiekierz (20,39 zameldowań z ośrodków rdzeniowych na każdy 1000 mieszkańców gminy), Świeszyno (19,28 zameldowań) i Kołobrzeg gmina wiejska (16,02 zameldowań). Ze względu na skalę migracji, gminy te można określić jako obszar kształtującej się strefy podmiejskiej (głównie Koszalina i Kołobrzegu), silnie przekształcanej zarówno w zakresie fizjonomicznym (rozproszona jednorodzinna zabudowa mieszkaniowa) jak i społecznym (miejski styl życia nowoprzybyłych mieszkańców i związane z tym zachowania, zapotrzebowanie na

usługi i in.). Przyczyną takiego stanu rzeczy jest również bezpośrednie sąsiedztwo z dwoma największymi miastami rdzeniowymi, co ze względów praktycznych (czasowa dostępność do miasta) zwiększa atrakcyjność tych gmin. Ponownie najniższe wartości wykazały gminy Polanów (0,67 zameldowań) i Bobolice (0,95 zameldowań). Jest to efektem peryferyjnego położenia w KKBOF – fizyczne, geograficzne odległości tych gmin od ośrodków rdzeniowych są zbyt duże, aby pozostawać pod bezpośrednim i intensywnym napływem migracyjnym z tych ośrodków (odległość i czasowa dostępność miasta jest na tyle duża, że gminy te nie są tak atrakcyjne). Dość specyficzna sytuacja zachodzi w gminie Karlino, która również wykazała niską wartość tego wskaźnika funkcjonalnego (1,61 zameldowań). Wynika to z centralnego jej położenia pomiędzy trzema miastami rdzeniowymi, których procesy migracyjne głównie skierowane są na najbliższe położone, sąsiadujące z nimi gminy: migracje z Kołobrzegu koncentrują się w gminie wiejskiej Kołobrzeg, migracje z Koszalina koncentrują się w gminie Biesiekierz i Świeszyno, natomiast migracje z Białogardu – w gminie wiejskiej Białogard. W efekcie migracje te nie obejmują już swoim zasięgiem gminy Karlino.

Rycina 4. Liczba zameldowań na pobyt stały z ośrodków rdzeniowych na 1000 mieszkańców [2014] (osoby)

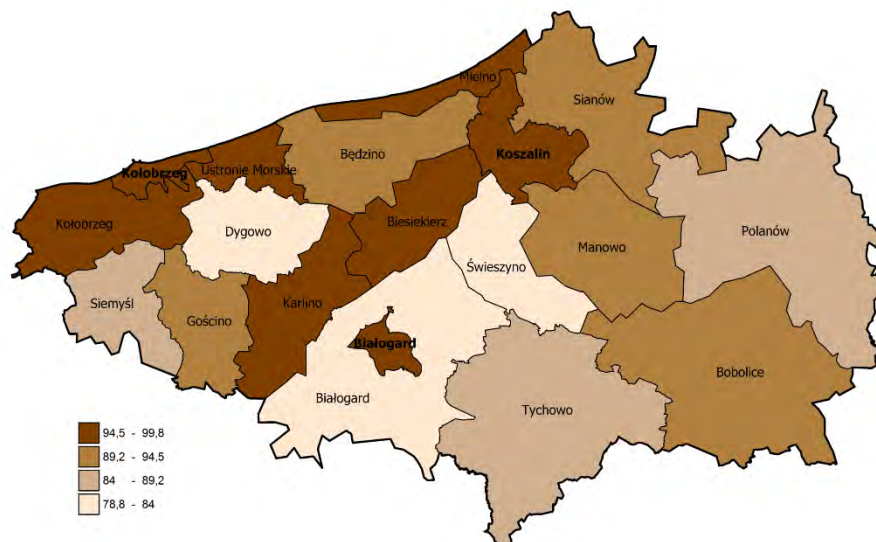
Źródło: opracowanie własne

Wskaźnik funkcjonalny dotyczący struktury zatrudnienia, wskazuje na stopień powiązania ekonomicznego mieszkańców gmin KKBOF z rolnictwem. Określa on udział osób, których źródłem utrzymania nie jest praca związana z rolnictwem (ich źródła utrzymania związane są z innymi rodzajami działalności, jak przemysł, handel czy usługi), obrazując tym samym w jakim stopniu dana gmina ma charakter rolniczy. Nie oznacza to jednak, że gmina, w której rolnictwo jest dla jej mieszkańców ważnym źródłem dochodów nie może być jednocześnie obszarem funkcjonalnym miasta - stanowi to bardziej wskazanie na te gminy, których mieszkańcy reprezentują miejski styl życia i związane z tym zachowania. Pomimo swego pochodzenia z 2003 r. (dane pochodzą ze spisu rolnego, który w tym zakresie nie został już przez GUS powtórzony) dostarcza nadal istotnych informacji. Odchodzenie ludności od rolnictwa na rzecz innych rodzajów działalności gospodarczych jest procesem długotrwałym, w związku z tym dane te wciąż uznaje się za przydatne w tego typu analizach.

Najwyższe wartości wskaźnika (poza miastami) osiągnęły gminy: Ustronie Morskie (99,64% pracujących zatrudnionych w zawodach pozarolniczych), Biesiekierz (99,63%), Mielno (98,98%), Karlino (98,73%) oraz Kołobrzeg gmina wiejska (97,61%). Źródłem utrzymania niemal każdego

mieszkańca tych gmin są działalności inne niż rolnictwo, co dobitnie świadczy o ich strukturze społecznej (zawodowej). Najniższe wartości wskaźnika, oznaczające największe związki z zawodami rolniczymi w KKBOF, wykazały gminy Dygowo (79,43%), Świeszyno (78,81%) i Białogard gmina wiejska (81,75%), przy czym wartości te są jednak nadal wysokie.

Rycina 5. Udział pracujących w zawodach pozarolniczych w ogólnej liczbie pracujących [2003] (procent)

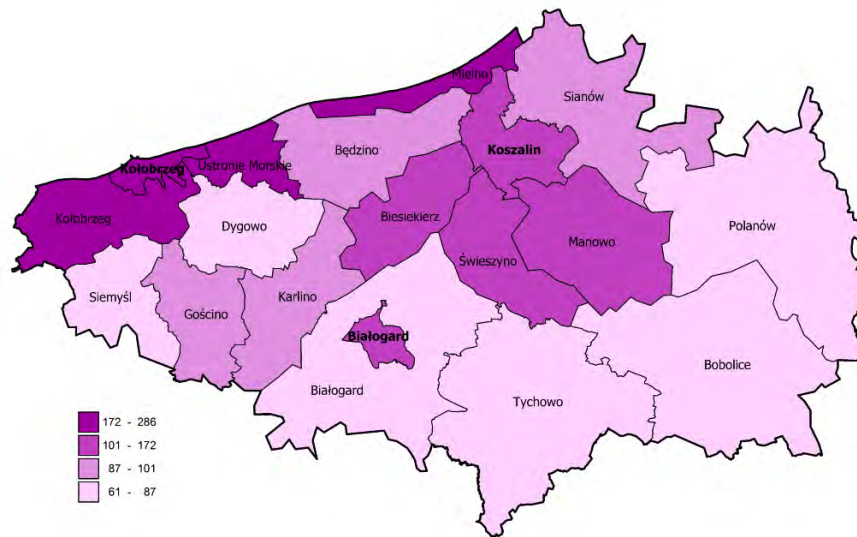

Źródło: opracowanie własne

Kolejny wskaźnik dotyczy sytuacji gospodarczej gmin KKBOF. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców informuje o poziomie rozwoju przedsiębiorczości - związane jest to z aktywnością gospodarczą mieszkańców, ich zaradnością ekonomiczną oraz ogólną kondycją społeczno-gospodarczą gminy. Należy zaznaczyć, że jest to charakterystyka ilościowa a nie jakościowa (nie uwzględnia wielkości podmiotów gospodarczych, generowanych obrotów czy nakładów inwestycyjnych).

Zdecydowanie najwyższe wartości wskaźnika, przewyższające nawet wartości dla miast rdzeniowych, zanotowały gminy Mielno (285,52 podmioty gospodarcze na każdy 1000 mieszkańców gminy) i Ustronie Morskie (271,84 podmioty). Jest to efektem dwóch czynników: niewielkiej liczby ludności tych gmin oraz ich specyficznego charakteru, silnie powiązanego z obsługą ruchu turystycznego (co wiąże się z dużą liczbą podmiotów gospodarczych - często tych najmniejszych). Najniższe wartości wskaźnik osiągnął w gminach Tychowo (61,93 podmioty) oraz Białogard gmina wiejska (67,79 podmiotów), co może świadczyć o problemach w rozwoju przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców w tym zakresie.

Rycina 6. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców [2014]
(podmioty)

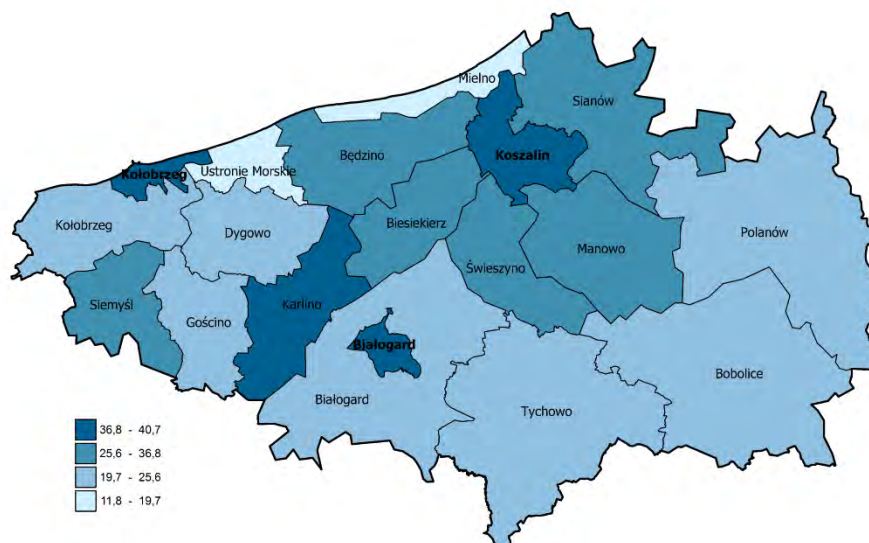

Źródło: opracowanie własne

Kolejny ze wskaźników funkcjonalnych dokonuje analizy jakościowej podmiotów gospodarczych, poprzez identyfikację udziału podmiotów gospodarczych funkcjonujących w sekcjach od „J” do „R”, określanych w Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007 jako sekcje „wyższego rzędu”, w ogólnej liczbie podmiotów. Za działalności wyższego rzędu uznaje się: informacja i komunikacja, działalności finansowe i ubezpieczeniowe, działalności związane z obsługą rynku nieruchomości, działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej, działalności w zakresie usług administrowania i działalności wspierających, administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, edukacja, opieka zdrowotna i pomoc społeczna oraz działalności związane z kulturą, rozrywką i rekreacją. Duże udziały tej grupy podmiotów gospodarczych są typowe dla gmin o charakterze miejskim, które wykazują się zespołem funkcji i usług typowych dla silnych ośrodków miejskich.

Co typowe, przewaga miast rdzeniowych KKBOF nad resztą obszaru funkcjonalnego jest w tym zakresie wyraźna. Najwyższą wartości wskaźnika zanotował Białogard (40,68% wszystkich podmiotów gospodarczych prowadzi działalności z sekcji wyższego rzędu) i Koszalin (39,68%), Kołobrzeg wykazał nieco niższy udział (36,8%). Spośród pozostałych gmin obszaru wyróżnia się gmina Karlino, która wykazała wysoką wartość wskaźnika – wyższą nawet od Kołobrzegu (38,1%). Wyraźnie najniższą wartość w całym KKBOF zanotowała gmina Ustronie Morskie (11,84%).

Rycina 7. Udział podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w sekcjach J-R (wyższego rzędu) w ogólnej liczbie pomiotów wpisanych do rejestru REGON [2014] (procent)

Źródło: opracowanie własne

W przypadku kolejnego wskaźnika, ukazującego gęstość zaludnienia gmin KKBOF, z badania wyłączono powierzchnie zajęte przez lasy, grunty leśne oraz wody (uzyskując powierzchnię gminy netto). Tak uzyskane wartości precyzyjniej oddają sytuację, eliminując ze wskaźnika obiektywne, przyrodnicze uwarunkowania uniemożliwiające zamieszkanie.

Rozkład przestrzenny tego wskaźnika wykazał, że gminy o najwyższej gęstości zaludnienia bezpośrednio sąsiadują z największym miastem KKBOF, Koszalinem: Mielno (163 mieszkańców na każdy km²), Manowo (121 mieszkańców) i Sianów (109 mieszkańców). Wraz z Koszalinem, tworzą strefę największej koncentracji ludności wewnątrz KKBOF. Najmniejsza koncentracja ludności zachodzi w gminach Białogard gmina wiejska (38 mieszkańców) oraz Siemyśl (42 mieszkańców), położone w południowo-zachodniej części obszaru, stanowiąc tym samym przeciwny biegun dla wspomnianej strefy koncentracji ludności wokół Koszalina.

Rycina 8. Gęstość zaludnienia netto [2014] (osoby/km²)

Źródło: opracowanie własne

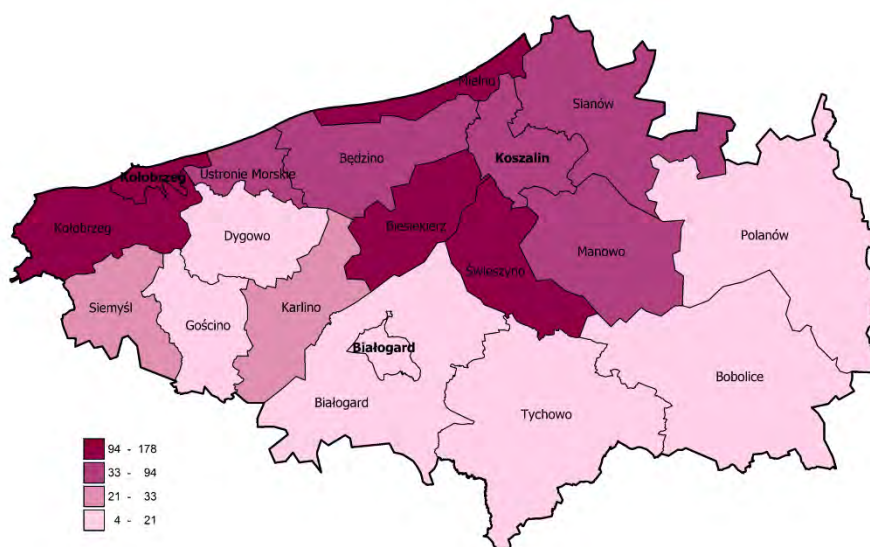
Ostatni wskaźnik funkcjonalny dotyczy ruchu budowlanego, związanego z budową nowych mieszkań w okresie ostatniego dziesięciolecia. Identyfikuje on gminy, w których najsilniej zachodzą procesy inwestycyjne, które poddawane są największej antropopresji związanej z zabudową mieszkaniową jednorodziną i wielorodziną oraz kształtowaniem się strefy podmiejskiej. Pośrednio, może świadczyć o problemach środowiskowych i konfliktach przestrzennych, związanych z przeznaczaniem kolejnych terenów pod zabudowę i jej rozpraszaniem.

Wewnątrz KKBOF widoczna jest strefowość tej cechy. Gminy w których zrealizowano najwięcej inwestycji w tym zakresie koncentrują się wokół Koszalina i Kołobrzegu, tworząc pasmo pomiędzy nimi i wzdłuż wybrzeża. Największe wartości wskaźnika zanotowały Mielno (177,29 mieszkań na każdy 1000 mieszkańców gminy) i Kołobrzeg gmina wiejska (123,22 mieszkania), przy czym w ich przypadku jest to efekt odmiennych procesów. W Mielnie tak wysoką wartość w dużej mierze kształtują inwestycje związane z obsługą ruchu turystycznego, w postaci kwater, pensjonatów, ośrodków wypoczynkowych i in. – formalnie realizowanych jako zabudowa mieszkaniowa. Natomiast w Kołobrzegu gminie wiejskiej wskaźnik ten jest związany z procesem suburbanizacji ośrodka rdzeniowego i tworzeniem się jego strefy podmiejskiej.

Drugą strefę tworzą gminy położone wzdłuż wschodniej i południowej granicy KKBOF. Koncentrują się tu gminy, które wykazały najmniejszy ruch budowlany w zakresie zabudowy mieszkaniowej: Polanów, Bobolice, Tychowo, Białogard gmina wiejska, Dygowo i Gościno. Najniższą wartość wskaźnika w tej grupie wykazała gmina Tychowo (4,74 mieszkań na każdy 1000 mieszkańców gminy) oraz gmina Bobolice (9,52 mieszkań) – są to wartości niskie, świadczące o niewielkich potrzebach mieszkaniowych tych gmin. Pośrednio można to odnieść do sytuacji demograficznej, oznaczającej niekorzystne procesy w zakresie ruchu naturalnego i migracji mieszkańców.

W przypadku miast rdzeniowych, najwyższe wartości zanotował Kołobrzeg (94,88 mieszkań), w którym zaszły intensywne procesy inwestycyjne. W Koszalinie ich natężenie było znacznie mniejsze (44,06 mieszkań) co może być efektem nasycenia się struktury miasta w ten typ zabudowy, co w połączeniu z migracjami mieszkańców do okolicznych gmin wiejskich (strefy podmiejskiej) daje taką wartość wskaźnika. Niską wartość wskaźnika, szczególnie wobec miejskiego typu gminy, wykazał Białogard (20,63 mieszkania).

Rycina 9. Liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców [2005-2014] (sztuk)

Źródło: opracowanie własne

Tabela 1. Wskaźniki bazowe dla wskaźników funkcjonalnych

L.p.	Jednostka	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
		osoby	osoby	osoby	osoby	osoby	osoby	osoby	podmioty	podmioty	km ²	km ²	km ²	km ²	szt.
1	Białogard miasto	16072	-	24571	-	4986	38	4948	3014	1226	26	3,77	0,43	22	507
2	Białogard gmina	5269	604	7833	81	263	48	215	531	105	328	123,54	1,89	203	119
3	Karlino	6098	466	9316	15	1336	17	1319	903	344	141	21,95	0,84	118	234
4	Tychowo	4554	250	6959	16	737	86	651	431	95	350	208,32	1,15	141	33
5	Kotobrzeg miasto	30559	-	46720	-	10446	218	10228	8268	3043	26	0,52	0,4	25	4433
6	Dygowo	3662	426	5648	41	418	86	332	490	113	129	23,32	1,04	105	96
7	Gościno	3334	308	5186	26	468	47	421	463	94	116	21,95	0,41	94	87
8	Kotobrzeg gmina	6829	862	10485	168	712	17	695	1807	370	144	18,31	3,67	122	1292
9	Siemyśl	2458	274	3758	33	191	27	164	300	78	107	17,67	1,06	88	111
10	Ustronie Morskie	2454	133	3697	27	838	3	835	1005	119	57	16,69	0,09	40	199
11	Będzino	5725	550	8591	60	746	78	668	804	206	166	19,37	0,7	146	451
12	Biesiekierz	4142	452	6473	132	813	3	810	719	205	117	22,50	0,92	94	616
13	Bobolice	6413	319	9450	9	1060	94	966	707	168	368	184,55	4,18	179	90
14	Manowo	4595	547	6881	80	595	53	542	698	190	187	125,60	4,88	57	308
15	Mielno	3351	188	5082	30	884	9	875	1451	207	62	6,77	24,18	31	901
16	Polanów	6018	259	9010	6	883	120	763	650	153	393	216,57	5,98	170	118
17	Sianów	9083	1029	13734	117	1324	79	1245	1362	373	227	100,77	1,33	125	455
18	Świeszyno	4356	548	6741	130	354	75	279	780	240	133	47,00	1,46	85	634
19	Koszalin	70858	-	108605	-	26387	59	26328	18266	7248	98	35,55	1,4	61	4785
20	KKBOF	195830	7215	298740	971	53441	1157	52284	42649	14577	3175	1215	56	1904	15469

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, Gminy KKBOF

A - Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym [2011]; B - Liczba osób dojeżdżających do pracy do ośrodków rdzeniowych [2011]; C - Liczba mieszkańców [2014]; D - Liczba zameldowań na pobyt stały z miast rdzeniowych [2014]; E - Pracujący ogółem [2003]; F - Pracujący w rolnictwie [2003]; G - Pracujący poza rolnictwem [2003]; H - Liczba podmiotów gospodarki narodowej REGON [2014]; I - Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w sekcjach J-R (wyższego rzędu) [2014]; J - Powierzchnia ogółem [2014]; K - Powierzchnia lasów i gruntów leśnych [2014]; L - Powierzchnia pod wodami [2014]; M - Powierzchnia netto [2014]; N - Liczba mieszkań oddanych do użytkowania [2005-2014].

Tabela 2. Wskaźniki funkcjonalne

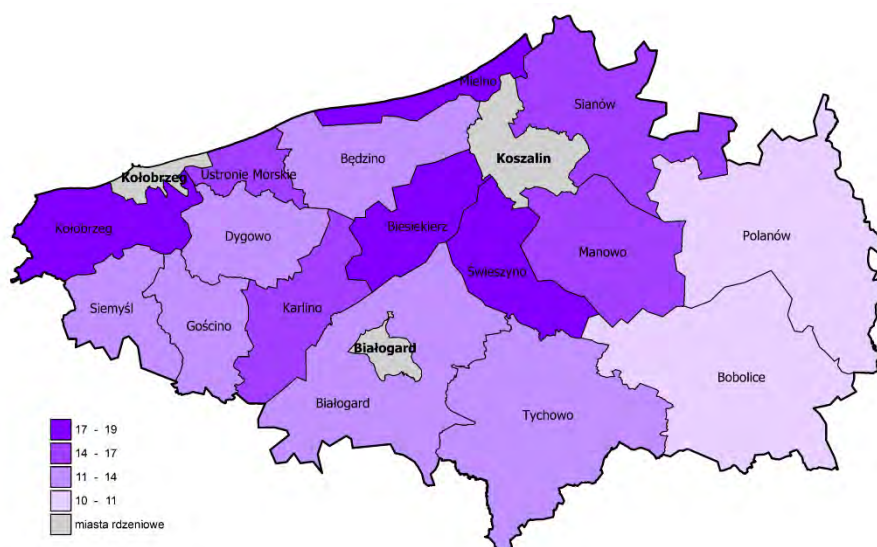
Lp.	Jednostka	A	B	C	D	E	F	G
		osoby	osoby	%	podmioty	%	osoby/km ²	szt.
1	Białogard miasto	-	-	99,24	122,66	40,68	-	20,63
2	Białogard gmina	114,63	10,34	81,75	67,79	19,77	38,67	15,19
3	Karlino	76,42	1,61	98,73	96,93	38,10	78,81	25,12
4	Tychowo	54,90	2,30	88,33	61,93	22,04	49,52	4,74
5	Kołobrzeg miasto	-	-	97,91	176,97	36,80	-	94,88
6	Dygowo	116,33	7,26	79,43	86,76	23,06	53,98	17,00
7	Gościno	92,38	5,01	89,96	89,28	20,30	55,38	16,78
8	Kołobrzeg gmina	126,22	16,02	97,61	172,34	20,48	85,93	123,22
9	Siemyśl	111,47	8,78	85,86	79,83	26,00	42,57	29,54
10	Ustronie Morskie	54,20	7,30	99,64	271,84	11,84	91,93	53,83
11	Będzino	96,07	6,98	89,54	93,59	25,62	58,87	52,50
12	Biesiekierz	109,13	20,39	99,63	111,08	28,51	69,17	95,16
13	Bobolice	49,74	0,95	91,13	74,81	23,76	52,72	9,52
14	Manowo	119,04	11,63	91,09	101,44	27,22	121,75	44,76
15	Mielno	56,10	5,90	98,98	285,52	14,27	163,66	177,29
16	Polanów	43,04	0,67	86,41	72,14	23,54	52,86	13,10
17	Sianów	113,29	8,52	94,03	99,17	27,39	109,96	33,13
18	Świeszyno	125,80	19,28	78,81	115,71	30,77	79,74	94,05
19	Koszalin	-	-	99,78	168,19	39,68	-	44,06
20	KKBOF	92,09*	6,26*	97,83	142,76	34,18	66,09*	51,78

Źródło: opracowanie własne

A - Liczba wyjeżdżających do pracy do ośrodków rdzeniowych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym [2011]; **B** - Liczba zameldowań na pobyt stały z ośrodków rdzeniowych na 1000 mieszkańców [2014]; **C** - Udział pracujących w zawodach pozarolniczych w ogólnej liczbie pracujących [2003]; **D** - Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców [2014]; **E** - Udział podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w sekcjach J-R (wyższego rzędu) w ogólnej liczbie pomiotów wpisanych do rejestru REGON [2014]; **F** - Gęstość zaludnienia netto [2014]; **G** - Liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców [2005-2014].

* wartość obliczona dla KKBOF z wyłączeniem miast rdzeniowych

Rycina 10. Synteza wskaźników funkcjonalnych (punkty)

Źródło: opracowanie własne

Na końcowym etapie analizy KKBOF przy użyciu zestawu wskaźników funkcjonalnych, sporządzona została ich synteza, polegająca na ocenie punktowej każdej gminy dla każdego wskaźnika. Na tej podstawie otrzymano obraz wewnętrznej spójności KKBOF, definiowanej przez zestaw wskaźników statystycznych. Ukazał on gminy najsilniej powiązane z ośrodkami rdzeniowymi, o cechach gmin miejskich, w których zachodzą specyficzne dla takich gmin procesy.

Najwyższe punktacje w syntezie, oznaczające najwyższą spójność i największe podobieństwo do miast rdzeniowych wykazały gminy bezpośrednio sąsiadujące z Koszalinem i Kołobrzegiem; to strefa silnych oddziaływań w relacji miasta-obszar przyległy, poddana procesom suburbanizacyjnym, w której dynamicznie zachodzą procesy migracyjne, a także zachodzi największa antropopresja; suma tych czynników przekształca te gminy w strefę podmiejską:

- Kołobrzeg gmina wiejska, wykazująca: największe udziały liczby osób dojeżdżających do pracy do ośrodków rdzeniowych, duże napływy ludnościowe z miast KKBOF, bardzo duży udział zawodów pozarolniczych w strukturze zatrudnienia, dużą liczbę podmiotów gospodarczych, dużą gęstość zaludnienia oraz bardzo duży ruch budowlany w zakresie zabudowy mieszkaniowej;
- Biesiekierz, wykazująca: duże udziały liczby osób dojeżdżających do pracy do ośrodków rdzeniowych, największe napływy ludnościowe z miast KKBOF, bardzo duży udział zawodów pozarolniczych w strukturze zatrudnienia, dużą liczbę podmiotów gospodarczych, dużą gęstość zaludnienia oraz duży ruch budowlany w zakresie zabudowy mieszkaniowej;
- Mielno, wykazująca: bardzo duży udział zawodów pozarolniczych w strukturze zatrudnienia, największą liczbę podmiotów gospodarczych, największą gęstość zaludnienia oraz największy ruch budowlany w zakresie zabudowy mieszkaniowej;
- Świeszyno, wykazująca: bardzo duże udziały liczby osób dojeżdżających do pracy do ośrodków rdzeniowych, bardzo duże napływy ludnościowe z miast KKBOF, dużą liczbę podmiotów gospodarczych, duży udział podmiotów gospodarczych z sekcji wyższego rzędu, dużą gęstość zaludnienia oraz bardzo duży ruch budowlany w zakresie zabudowy mieszkaniowej;

- e) Manowo, wykazująca: duże udziały liczby osób dojeżdżających do pracy do ośrodków rdzeniowych, duże napływy ludnościowe z miast KKBOF, duży udział zawodów pozarolniczych w strukturze zatrudnienia, dużą liczbę podmiotów gospodarczych, duży udział podmiotów gospodarczych z sekcji wyższego rzędu, bardzo dużą gęstość zaludnienia oraz duży ruch budowlany w zakresie zabudowy mieszkaniowej;
- f) Ustronie Morskie, wykazująca: największy udział zawodów pozarolniczych w strukturze zatrudnienia, dużą liczbę podmiotów gospodarczych, dużą gęstość zaludnienia oraz duży ruch budowlany w zakresie zabudowy mieszkaniowej;
- g) Karlino, wykazująca: duży udział zawodów pozarolniczych w strukturze zatrudnienia, bardzo duży udział podmiotów gospodarczych z sekcji wyższego rzędu oraz dużą gęstość zaludnienia;
- h) Sianów, wykazująca: bardzo duże udziały liczby osób dojeżdżających do pracy do ośrodków rdzeniowych, duże napływy ludnościowe z miast KKBOF, duży udział zawodów pozarolniczych w strukturze zatrudnienia, duży udział podmiotów gospodarczych z sekcji wyższego rzędu, bardzo dużą gęstość zaludnienia oraz duży ruch budowlany w zakresie zabudowy mieszkaniowej.

Na podstawie syntezy wskaźników funkcjonalnych, za gminy o najniższej spójności ze strukturą KKBOF uznaje się gminy:

- a) Polanów, wykazującą: najniższe udziały liczby osób dojeżdżających do pracy do ośrodków rdzeniowych, najniższe napływy ludnościowe z miast KKBOF, mały udział zawodów pozarolniczych w strukturze zatrudnienia, najniższą liczbę podmiotów gospodarczych, mały udział podmiotów gospodarczych z sekcji wyższego rzędu, niską gęstość zaludnienia oraz mały ruch budowlany w zakresie zabudowy mieszkaniowej;
- b) Bobolice, wykazującą: niskie udziały liczby osób dojeżdżających do pracy do ośrodków rdzeniowych, niskie napływy ludnościowe z miast KKBOF, niską liczbę podmiotów gospodarczych, mały udział podmiotów gospodarczych z sekcji wyższego rzędu, niską gęstość zaludnienia oraz najmniejszy ruch budowlany w zakresie zabudowy mieszkaniowej.

Tabela 3. Synteza – wskaźniki funkcjonalne

L.p.	Gmina	A	B	C	D	E	F	G	Suma
		punkty							
1	Białogard miasto	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Białogard gmina	3	3	2	1	2	1	1	13
3	Karlino	2	1	3	1	3	3	1	14
4	Tychowo	2	1	2	1	2	2	1	11
5	Kołobrzeg miasto	-	-	-	-	-	-	-	-
6	Dygowo	3	2	1	1	2	2	1	12
7	Gościno	2	2	2	1	2	2	1	12
8	Kołobrzeg gmina	3	3	2	3	2	3	3	19
9	Siemyśl	3	2	2	1	2	1	1	12
10	Ustronie Morskie	1	2	3	3	1	3	2	15
11	Będzino	2	2	2	1	2	2	2	13
12	Biesiekierz	3	3	3	2	2	2	3	18
13	Bobolice	1	1	2	1	2	2	1	10
14	Manowo	3	3	2	1	2	3	2	16
15	Mielno	2	2	3	3	1	3	3	17
16	Polanów	1	1	2	1	2	2	1	10
17	Sianów	3	2	2	1	2	3	1	14
18	Świeszyno	3	3	1	2	2	3	3	17
19	Koszalin	-	-	-	-	-	-	-	-

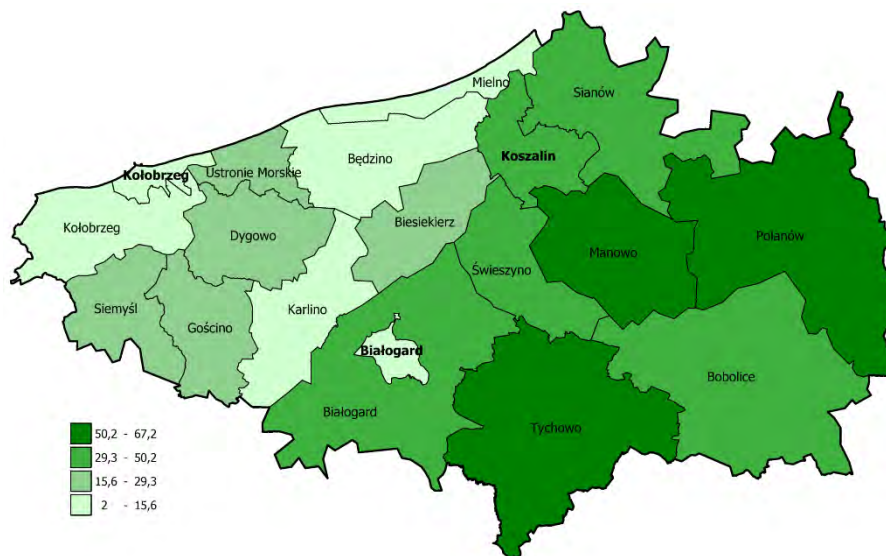
Źródło: opracowanie własne

A - Liczba wyjeżdżających do pracy do ośrodków rdzeniowych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym [2011]; B - Liczba zameldowań na pobyt stały z ośrodków rdzeniowych na 1000 mieszkańców [2014]; C - Udział pracujących w zawodach pozarolniczych w ogólnej liczbie pracujących [2003]; D - Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców [2014]; E - Udział podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w sekcjach J-R (wyższego rzędu) w ogólnej liczbie pomiotów wpisanych do rejestru REGON [2014]; F - Gęstość zaludnienia netto [2014]; G - Liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców [2005-2014].

2.1.3. Koszalińsko – KołobrzESCO – Białogardzki Obszar Funkcjonalny w analizie wskaźnikami uzupełniającymi

Pierwszy ze wskaźników uzupełniających dotyczy stopnia pokrycia terenu gminy przez lasy i grunty leśne – najmniejszy udziały leśnego pokrycia terenu występuje w gminach położonych na wybrzeżu oraz w miastach (co wynika z ich silnie przekształconego, intensywnie zagospodarowanego charakteru). Wyraźnie najniższą wartość wskaźnika zanotował Kołobrzeg (2,01 %) a następnie Mielno (10,91 %), Będzino (11,67 %) i Kołobrzeg gmina wiejska (12,71 %). Uwagę zwraca nietypowa, wysoka wartość wskaźnika dla Koszalina (36,27 %). Im dalej od morza, tym wskaźnik wyraźnie się zwiększa. Największe udziały lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy przypadają na gminy: Manowo (67,17 %), Tychowo (59,52 %) oraz Polanów (55,11 %).

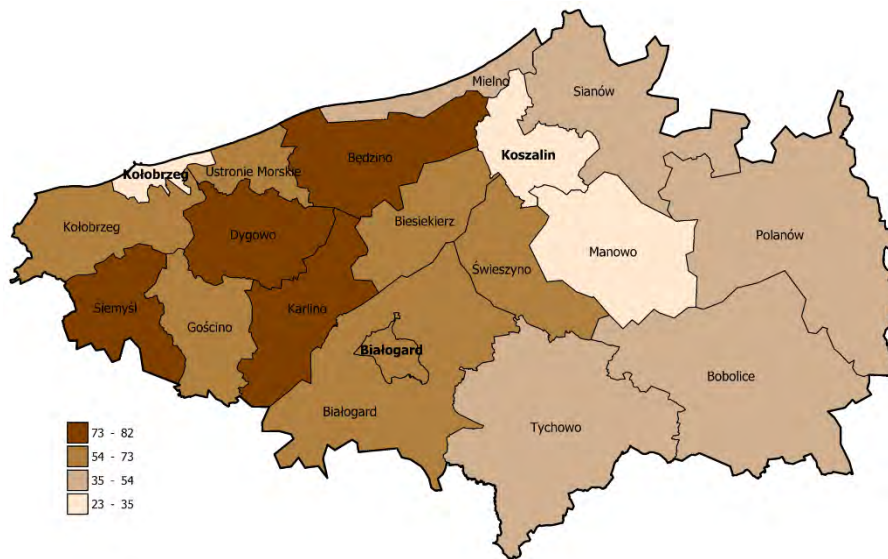
Rycina 11. Udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni ogółem [2014] (procent)

Źródło: opracowanie własne

Udział użytków rolnych w powierzchni gmin to wskaźnik, którego rozkład przestrzenny jest najczęściej dokładnie odwrotny wobec udziału lasów i gruntów leśnych. Wynika to z prowadzonej działalności, w której tereny wolne od lasów zostały zagospodarowane rolniczo. Taka sytuacja dotyczy KKBOF - gminy, które wykazują najmniejsze udziały lasów, jednocześnie posiadają największe udziały użytków rolnych. Najwyższe wartości zanotowały gminy położone w pasie pomiędzy Kołobrzegiem, Koszalinem a Białogardem: Będzino (81,3 %), Siemyśl (74,89 %), Karlino (74,45 %), Dygowo (73,43 %), Gościno (72,12 %), Kołobrzeg gmina wiejska (72,96 %) i Biesiekierz (71,08 %), co świadczy o dużym znaczeniu rolnictwa w ich funkcjonowaniu. Najniższe wartości wskaźnika przypadają na gminy silnie zalesione położone głównie we wschodniej części KKBOF, przy czym wyróżnia się gmina Manowo (zaledwie 24,06 %).

Rycina 12. Udział użytków rolnych w powierzchni ogółem [2014] (procent)

Źródło: opracowanie własne

Wskaźnik dotyczący dynamiki zmian liczby ludności pozwala na wytypowanie gmin, w których zachodzi wzrost populacji, najczęściej związany z procesem suburbanizacji i tworzeniem się stref podmiejskich (migracja mieszkańców miast do pobliskich gmin wiejskich) oraz tych gmin, których dotyczy problem depopulacji. W przypadku KKBOF, największy wzrost liczby mieszkańców w latach 2005-2014 dotyczył gmin położonych w sąsiedztwie ośrodków rdzeniowych: Biesiekierz (121,08 %), Świeszyno (120,03 %) i Kołobrzeg gmina wiejska (116,04 %). Są to obszary poddane najsilniejszej antropopresji, związanej z dynamicznym wzrostem populacji, oraz najsilniej przekształcane w strefy podmiejskie Białogardu, Koszalina i Kołobrzegu. Dodatkowo, wszystkie ośrodki rdzeniowe wykazały wartości dodatnie, co świadczy o ich atrakcyjności i sile oddziaływania na swój obszar funkcjonalny – są zachęcającym miejscem do zamieszkania. Odmienna sytuacja zaszła w gminach: Będzino (92,73 %), Bobolice (95,41 %), Polanów (97,92 %) i Tychowo (99,8 %). Wykazały one ujemną dynamikę liczby ludności (poniżej 100 %), oznaczającą ich depopulację.

Rycina 13. Dynamika zmian liczby ludności [2005-2014] (procent)

Źródło: opracowanie własne

Kolejny ze wskaźników uzupełniających również dotyczy sytuacji demograficznej gmin KKBOF. Wskaźnik salda migracji ukazuje procesy przemieszczania się ludności, typując tym samym gminy najbardziej atrakcyjne, przyciągające i zachęcające ludność do zamieszkania. Największe dodatnie saldo migracji, oznaczające dużą przewagę zameldowań nad wymeldowaniami, zanotowała Kołobrzeg gmina wiejska (+137 osób) i Świeszyno (+115 osób) - a więc gminy, które wykazały również wysoką dodatnią dynamikę liczby ludności. Jest to efektem wspomnianego już oddziaływania ośrodków rdzeniowych Białogardu, Koszalina i Kołobrzegu i w efekcie ich przekształcania w strefy podmiejskie – należy zakładać, że zdecydowana większość zameldowań pochodzi właśnie z tych miast. Sytuacja w reszcie KKBOF jest bardzo zróżnicowana, większość gmin wykazała ujemne saldo migracji. Może to sugerować początek procesów depopulacji, nawet pomimo dodatniej dynamiki liczby ludności danej gminy (ujemne saldo migracji jest jeszcze równoważone przez dodatni przyrost naturalny). Najniższe wartości wskaźnika wykazał Białogard miasto (-75 osób) oraz gmina Bobolice (-73 osoby) i Tychowo (-57 osób). Biorąc pod uwagę iż wskaźnik dotyczy przemieszczeń tylko w skali jednego roku, skala ubytków ludności tych gmin jest dość niepokojąca i już oddziałuje na ich ogólną sytuację demograficzną (wykazały ujemną dynamikę liczby ludności). W przypadku miast jest to sytuacja dość typowa, Kołobrzeg również wykazał ujemne saldo (-41 osób) – mieszkańcy miast podejmują decyzję o przeprowadzce do pobliskich gmin wiejskich. Co zaskakujące, korzystne saldo migracji zanotował Koszalin (+61 osób), co świadczy o atrakcyjności tego ośrodka jako miejsca zamieszkania.

Rycina 14. Saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały [2014] (osoby)

Źródło: opracowanie własne

Następna grupa wskaźników uzupełniających dotyczy aspektów infrastrukturalnych gmin KKBOF. Znaczna przewaga miast w tym zakresie nad pozostałymi gminami obszaru jest typowa - wynika ze stopnia zagospodarowania miast i stosunkowo niewielkiej ich powierzchni. W przypadku sieci kanalizacyjnej, obszarami o największej gęstości tej sieci (poza miastami) są gminy Mielno (1,84 km/km²), Ustronie Morskie (1,25 km/km²) oraz Kołobrzeg gmina wiejska (1,19 km/km²). Wśród miast rdzeniowych, uwagę zwraca Kołobrzeg, który wykazał wyraźnie najwyższą gęstość tej sieci (4,78 km/km²) – jest to wynik jego niewielkiej powierzchni i zwartej struktury. Niekorzystną, niską wartość wskaźnika, wykazały gminy skupione we wschodniej części KKBOF, tj. gminy Polanów (0,16 km/km²),

Manowo (0,14 km/km²), Sianów (0,2 km/km²), Bobolice (0,27 km/km²), Tychowo (0,28 km/km²) oraz gmina Będzino (0,21 km/km²). Tak niskie wartości mogą świadczyć o poważnych opóźnieniach w realizacji tej infrastruktury. Problem jest szczególnie istotny w gminie Sianów, która jest miejscem napływu ludności i kształtowania się strefy podmiejskiej Koszalina.

Rycina 15. Gęstość czynnej sieci kanalizacyjnej [2014] (km/km²)

Źródło: opracowanie własne

Dopełnieniem informacji o gęstości sieci, jest stopień jej wykorzystania przez mieszkańców, wyrażony udziałem ludności korzystających z danej sieci w ludności ogółem. Wskaźnik ten potwierdza istotne zapóźnienia w rozwoju infrastruktury kanalizacyjnej w gminach Będzino (41,71 %), Polanów (53,1 %) i Sianów (53,94 %). Gmina Bobolice, pomimo niewielkiej gęstości sieci kanalizacyjnej, wykazuje duży stopień jej wykorzystania (ponad 92 %), co świadczy o bardzo korzystnej sytuacji wynikającej ze zwartej, skupionej sieci kanalizacyjnej, obsługującej dużą liczbę mieszkańców gminy. Ponownie (i typowo dla infrastruktury sieciowej) wysokie wartości wskaźnika notują miasta rdzeniowe (Kołobrzeg 99,11 %, Koszalin 94,92 %, Białogard 89,89 %), jednak najkorzystniejszą sytuację pod względem sieci kanalizacyjnej wykazała gmina Mielno – poza dużą gęstością sieci, jej stopień wykorzystania wynosi aż 99,86 %. Jest to z pewnością nietypowe dla gminy wiejskiej i wynika to ze specyficznego stanu zagospodarowania przestrzeni tej gminy, polegającego na wąskim pasie zwartej zabudowy ulokowanym wzdłuż wybrzeża, stosunkowo łatwego do obsłużenia mediami sieciowymi.

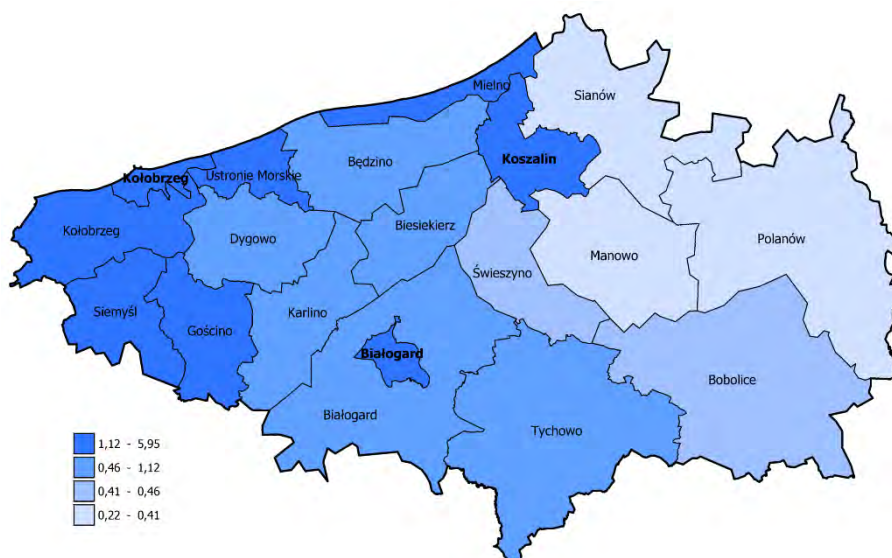
Rycina 16. Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ludności ogółem [2014] (procent)

Źródło: opracowanie własne

Gęstość sieci wodociągowej gmin KKBOF wykazuje zbliżony obraz do gęstości sieci kanalizacyjnej: ponownie gminami o najniższej wartości wskaźnika są gminy położone we wschodniej części obszaru, tj. Polanów (0,22 km/km²) oraz Manowo (0,25 km/km²). Tylko nieznacznie lepsza sytuacja występuje w gminach środkowej części KKBOF. Wśród miast rdzeniowych najwyższą wartość wskaźnika ponownie wykazał Kołobrzeg (Kołobrzeg 5,94 km/km², Białogard 2,82 km/km², Koszalin 2,13 km/km²) a gmina Mielno wykazała najkorzystniejszą sytuację pośród pozostałych gmin (1,5 km/km²). W grupie gmin o gęstej sieci wodociągowej znajdują się także gminy: Ustronie Morskie (1,41 km/km²), Kołobrzeg gmina wiejska (1,3 km/km²), Gościno (1,24 km/km²) oraz Siemysł (1,12 km/km²).

Rycina 17. Gęstość czynnej sieci wodociągowej [2014] (km/km²)

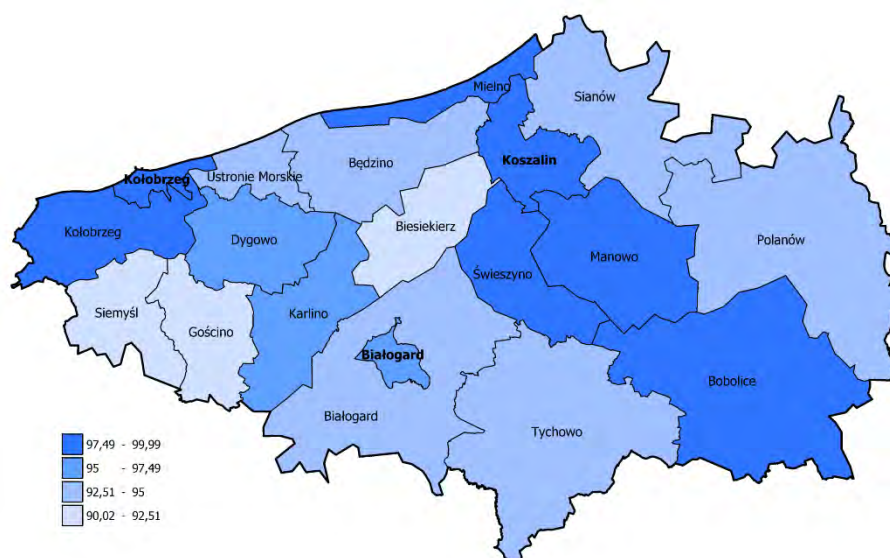

Źródło: opracowanie własne

Wnioski o stanie rozwoju infrastruktury wodociągowej dopełnia informacja o stopniu wykorzystania tej sieci. Dla KKBOF rozkład przestrzenny tej cechy jest odmienny od obrazu gęstości sieci i w przypadku kilku gmin zachodzą znaczne dysproporcje. Najwyższe udziały ludności korzystającej z sieci wodociągowej, poza miastami rdzeniowymi, wykazały gminy Bobolice (99,7 %), Manowo (99,08 %), Świeszyno (98,89 %), Kołobrzeg gmina wiejska (98,85 %) i Mielno (98,21 %). Oznacza to, że gminy o niemal najniższej gęstości sieci wodociągowej w całym KKBOF, wykazują jednocześnie najwyższy stopień jej wykorzystania przez mieszkańców (Manowo, Bobolice, Świeszyno). To pozytywna cecha, świadcząca o prawidłowo prowadzonych procesach inwestycyjnych. W odmiernej sytuacji znajdują się gminy: Siemyśl (90,02 %), Gościno (92,42 %), Biesiekierz (92,09 %) i Ustronie Morskie (92,67 %), w których rozbudowana, gęsta sieć wodociągowa obsługuje najmniejsze w skali KKBOF grupy ludności (przy czym należy zaznaczyć, że są to nadal bardzo korzystne wartości wskaźnika a dysproporcja może wynikać z lokalnych obiektywnych uwarunkowań).

Zestawienie dwóch wskaźników infrastrukturalnych, dotyczących stopnia wykorzystania sieci wodociągowej i sieci kanalizacyjnej, wskazuje na występowanie potencjalnych zagrożeń ekologicznych. Wynikają one z dysproporcji w rozwoju obu sieci, która zachodzi gdy wysokiemu, powszechnemu wykorzystaniu wodociągów przez mieszkańców towarzyszy niski dostęp do kanalizacji. Oznacza to problemy z odprowadzaniem nieczystości i stosowanie rozwiązań nieefektywnych i potencjalnie groźnych (indywidualne zbiorniki nieczystości). W przypadku KKBOF sytuacja taka zachodzi w przypadku gmin Będzino (udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej 41,71 % - udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej 93,91 %), Polanów (53,1 % - 93,2 %) i Sianów (53,94 % - 92,57 %), gdzie niemal każdy mieszkaniec korzysta z sieci wodociągowej, a zaledwie połowa z nich (bądź mniej) ma dostęp do sieci kanalizacyjnej.

Rycina 18. Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności ogółem [2014] (procent)

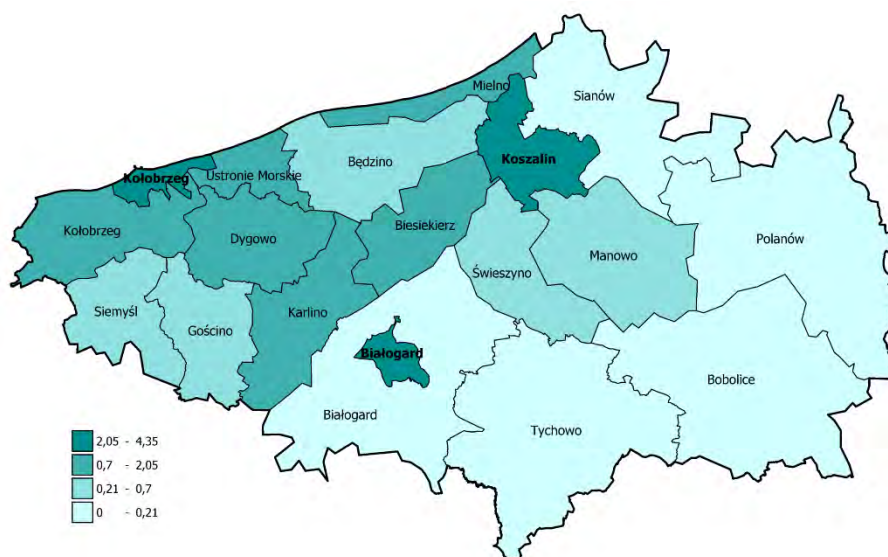
Źródło: opracowanie własne

Sieć gazowa jest zwykle siecią o najniższej gęstości i dostępności – cecha ta jest specyficzna dla całego kraju. Ze względu na koszty ekonomiczne i technologię, funkcjonowanie lokalnej (dystrybucyjnej) sieci gazowej jest ściśle powiązane z przebiegami gazociągów krajowych (tranzytowych). W przeciwieństwie do np. sieci wodociągowej, sytuacja w której niewielkie skupisko

zabudowy mieszkaniowej (często na niedawnych gruntach rolnych) zostaje podłączone gazociągiem do sieci, występuje niezwykle rzadko. W przypadku KKBOF rozkład przestrzenny wskaźnika gęstości sieci gazowej i wskaźnika udziału ludności korzystającej z sieci gazowej jest niemal jednakowy.

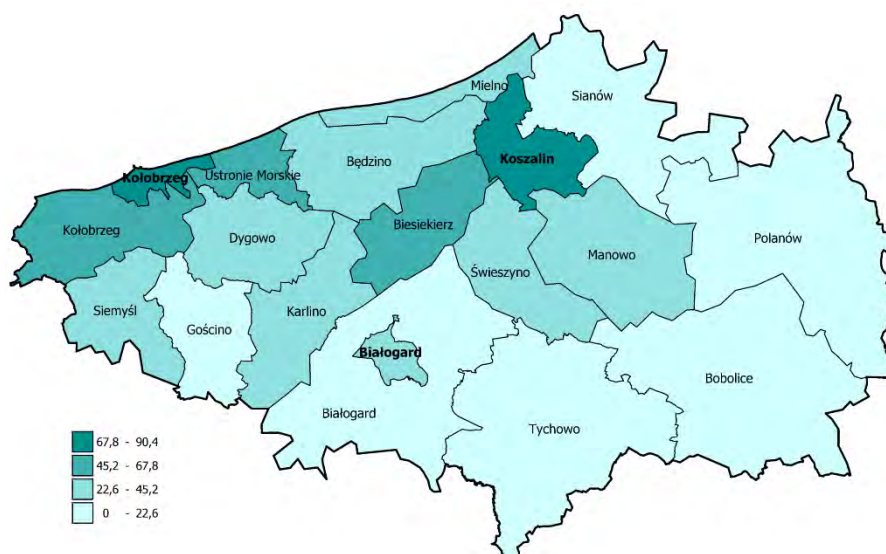
Rycina 19. Gęstość czynnej sieci gazowej [2013] (km/km²)

Źródło: opracowanie własne

Jak w przypadku pozostałych sieci, najkorzystniejsza sytuacja w zakresie sieci gazowej występuje w miastach. Należy jednak zaznaczyć, że dotyczy to tylko Koszalina i Kołobrzegu - Białogard wykazał bardzo niski jak na ośrodek miejski, stopień wykorzystania - zaledwie 27,14 % mieszkańców miasta korzysta z gazu sieciowego. Pozostałe gminy KKBOF tworzą dwie wyraźne grupy. Pierwsza z nich, położona w pasie nadmorskim pomiędzy Koszalinem i Kołobrzegiem, odznacza się dość dobrze rozwiniętą siecią gazową. W tej grupie pozytywnie wyróżnia się Kołobrzeg gmina wiejska (wskaźnik udziału ludności korzystającej z sieci 62,02 %) oraz gmina Biesiekierz (61,12 %). Drugą grupę tworzą gminy położone przy wschodniej i południowej granicy KKBOF, w których sieć gazowa nie występuje w ogóle (Tychowo, Polanów) bądź jest bardzo niewielka (Białogard gmina wiejska, Gościno, Bobolice, Sianów). Grupa ta wykazała bardzo duże zaległości w tym zakresie, istotnie wpływające na jakość życia ich mieszkańców.

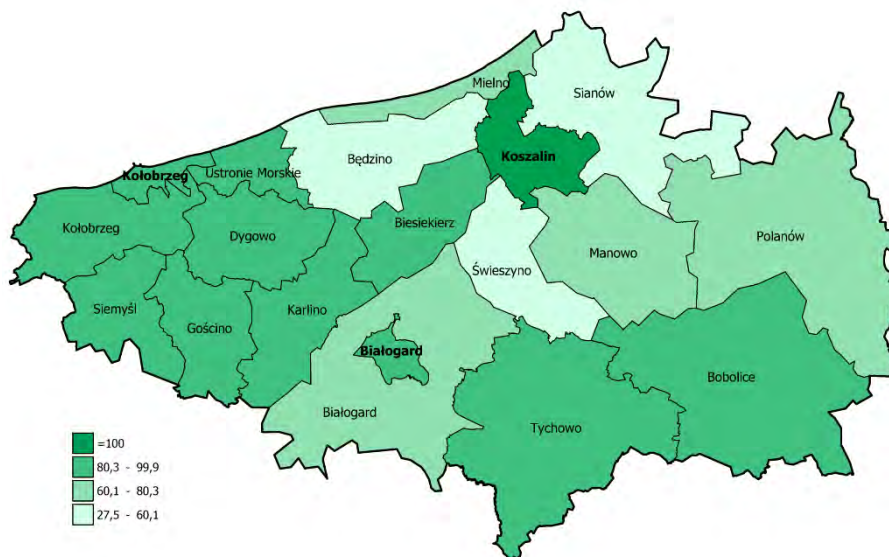
Rycina 20. Udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności ogółem [2013] (procenty)

Źródło: opracowanie własne

Kolejny ze wskaźników uzupełniających dotyczy infrastruktury technicznej ściśle powiązanej z jakością środowiska naturalnego, informując o udziale ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków. Cecha ta wykazuje duże zróżnicowanie wewnątrz KKBOF. Najlepszą (idealną) sytuację wykazał Koszalin, w którym każdy mieszkaniec z takiej oczyszczalni korzysta (wartość wskaźnika 100 %). Pozostałe miasta odnotowały wysokie wartości wskaźnika i wykazują bardzo korzystną sytuację w tym zakresie (Białogard 97,92 %, Kołobrzeg 94,35 %). Poza miastami, bardzo dobra sytuacja zachodzi również w gminach: Kołobrzeg gmina wiejska (97,55 %), Ustronie Morskie (97,3 %), Karlino (94,95 %), Gościno (94,85 %), Siemysł (94,52 %) oraz Dygowo (92,07 %). Część z gmin KKBOF wykazuje jednak duże braki związane z gospodarką ściekową. To gminy skupione wokół Koszalina i bezpośrednio z nim sąsiadujące – Sianów (56,79 %), Będzino (47,43 %) i Świeszyno (27,52 %). Szczególnie niepokojąca jest sytuacja w gminie Świeszyno, która poddana jest silnym procesom suburbanizacyjnym – tu problem z oczyszczaniem ścieków będzie wciąż narastał (głównie z powodu dużego wzrostu liczby mieszkańców).

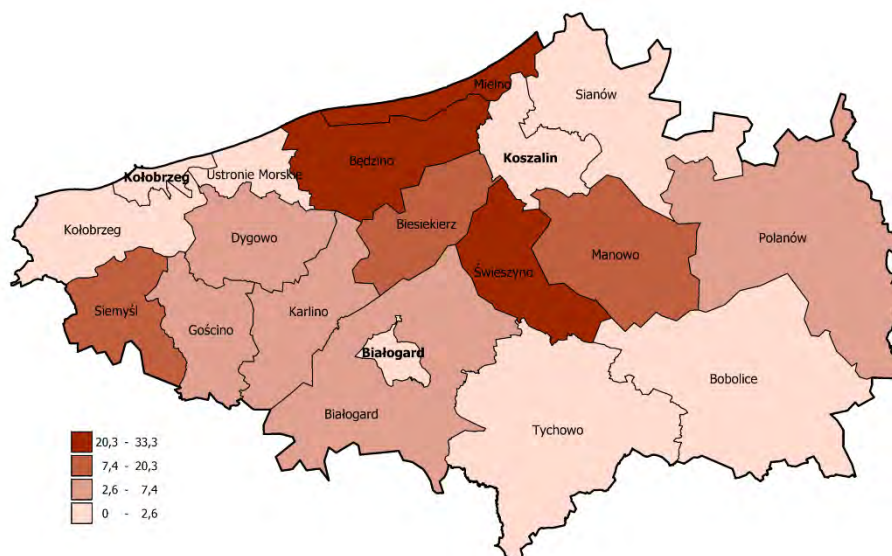
Rycina 21. Udział ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków w ludności ogółem [2014] (procent)

Źródło: opracowanie własne

Wskaźnik dotyczący wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu informuje o skali ruchu budowlanego, jaki zachodzi w poszczególnych gminach KKBOF. Ze względu na to, że uwzględnia on tylko zabudowę mieszkaniową, można go wprost odnieść do suburbanizacji i tworzącej się strefy podmiejskiej, związanej z napływem ludności spoza danej gminy. W przypadku KKBOF jest to wyraźnie widoczne – najwyższe wartości wskaźnika osiągnęły gminy otaczające największy ośrodek rdzeniowy obszaru, Koszalin. Gminami o największym ruchu budowlanym są: Świeszyno (28,33 decyzji/1000 mieszkańców), Będzino (20,37) i Biesiekierz (14,52). Osobno należy wymienić gminę Mielno, która zanotowała wyraźnie najwyższą wartość tego wskaźnika uzupełniającego w całym KKBOF (33,25). Zakłada się, że nie jest to bezpośrednio związane z tworzeniem strefy podmiejskiej Koszalina (jak w przypadku w/w gmin), a wynika z charakteru gminy Mielno. Gmina ta jest mocno związana z obsługą ruchu turystycznego i w efekcie wykazuje duże zapotrzebowanie w zakresie bazy noclegowej (w postaci pensjonatów, domów wczasowych, prywatnych kwater itp.) i to znajduje swoje odzwierciedlenie we wskaźniku. Odmienna sytuacja zachodzi w gminach, które wykazują bardzo niewielką liczbę decyzji budowlanych (Koszalin, Kołobrzeg, Tychowo, Ustronie Morskie, Bobolice, Sianów), bądź w ogóle ich nie wykazują (Kołobrzeg gmina wiejska, Białogard). Należy jednak zaznaczyć, że o ile wysokie wartości tego wskaźnika oznaczają duży ruch budowlany, tak jego niskie wartości nie świadczą o małym ruchu. Wynika to z faktu, że zabudowa mieszkaniowa może być lokalizowana w procedurze miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, czego ten wskaźnik nie uwzględnia.

Rycina 22. Wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dotyczące zabudowy mieszkaniowej (wielorodzinnej i jednorodzinnej) na 1000 mieszkańców [2014] (sztuk)

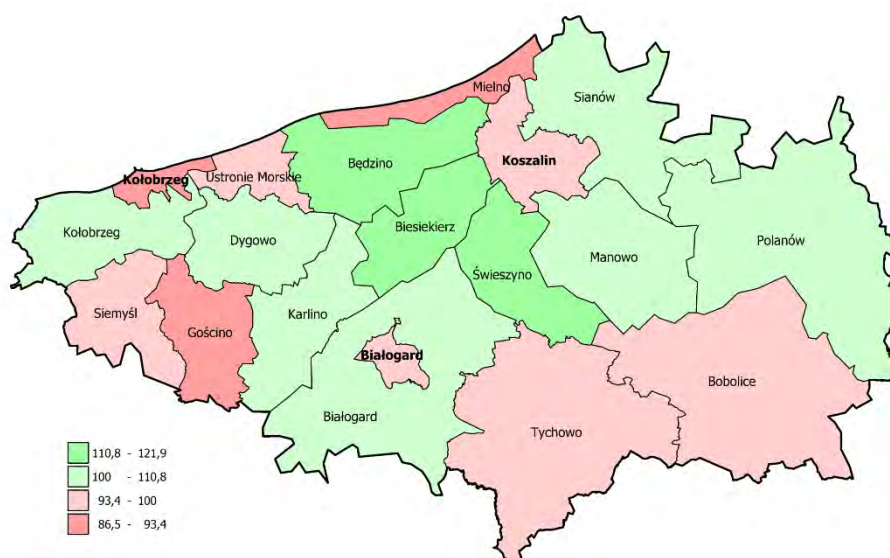

Źródło: opracowanie własne

Kolejny wskaźnik uzupełniający dotyczy kondycji gospodarczej gmin KKBOF, wskazując zmiany liczby podmiotów gospodarczych w ostatnich pięciu latach. Gminami o najwyższych dodatnich wartościach wskaźnika są: Biesiekierz (121,86 %), Świeszyno (112,39 %) oraz Będzino (110,9 %). Taka dynamika świadczy o ożywionym rozwoju gospodarczym tych gmin, co jest m.in. efektem wspomnianych procesów suburbanizacyjnych. Nie przypadkowo gminy o najkorzystniejszej dynamice liczby podmiotów gospodarczych są jednocześnie gminami o największym ruchu budowlanym, czy o największych napływach ludnościowych. Wzrost liczby mieszkańców gminy oznacza wzrost zapotrzebowania na ofertę handlową i usługową realizowaną na terenie tej gminy, a to wprost przekłada się na tworzenie nowych podmiotów gospodarczych (choćby jednoosobowych). Co więcej, zwiększa się nie tylko ilość podmiotów, ale również zakres realizowanych przez nie działalności – pojawiają się nowe, wcześniej niedostępnych w gminie wiejskiej (efekt miejskiego stylu życia, prowadzonego przez nowo osiedlonych, niedawnych mieszkańców miasta). Zdecydowanie najtrudniejszą sytuację w sferze gospodarczej zanotowała gmina Gościno, w której liczba podmiotów wyraźnie się zmniejszyła (wartość wskaźnika 86,54 %); niewiele lepsza sytuacja wystąpiła w gminie Mielno (90,86 %). Należy też zaznaczyć, że ujemne wartości dynamiki, oznaczające spadek liczby podmiotów gospodarczych, zanotowały też wszystkie miasta rdzeniowe (Koszalin 97,08 %, Białogard 94,07 %, Kołobrzeg 90,61 %).

Rycina 23. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych [2010-2014] (procent)

Źródło: opracowanie własne

Ostatni ze wskaźników uzupełniających określa profil gospodarczy gmin KKBOF. Analizując strukturę podmiotów gospodarczych (udział podmiotów realizujących działalność w zakresie rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo w ogólnej liczbie podmiotów gminy), wskazuje na stopień powiązania gospodarki gmin z rolnictwem i działalnościami okołorolniczymi. Na tej podstawie, za najbardziej rolniczą gminę KKBOF można uznać gminę Tychowo (wartość wskaźnika 17,4 %) oraz gminy Białogard gmina wiejska (12,43 %), Polanów (10,77 %) oraz Bobolice (10,04 %). Pomimo tego, że są to najwyższe wartości wskaźnika w KKBOF, nie są to stosunkowo duże wartości i nie świadczą one o jednoznacznie rolniczym charakterze tych gmin. W obszarze pomiędzy Kołobrzegiem a Koszalinem (i w ich otoczeniu) znajdują się gminy, których gospodarki są związane z działalnościami rolniczymi w stopniu znikomym. Poza samymi miastami, są to gminy: Ustronie Morskie (1,69 %), Mielno (1,86 %), Biesiekierz (2,23 %) i Świeszyno (2,44 %).

Rycina 24. Udział podmiotów gospodarczych z działalności rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo w liczbie podmiotów ogółem [2014] (procent)

Źródło: opracowanie własne

Tabela 4. Wskaźniki bazowe dla wskaźników uzupełniających

L.p.	Jednostka	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R	S	T	U
		km ²	km ²	osoby	osoby	osoby	osoby	osoby	km ²	km ²	km	osoby	km	osoby	km	osoby	osoby	podm.	podm.	podm.	szt.
1	Białogard miasto	26	26	24356	24722	24571	229	304	3,77	14,23	69,1	22086	73,3	23721	53,34	6710	24060	3204	3014	43	0
2	Białogard gmina	328	328	7782	7853	7833	123	126	123,54	178,07	144,8	5798	152,2	7288	34,77	172	6007	493	531	66	22
3	Karlino	141	141	9162	9307	9316	90	110	21,95	104,98	102,8	8543	97,1	9074	98,75	2212	8846	863	903	56	25
4	Tychowo	350	350	6973	7017	6959	65	122	208,32	125,76	98,6	4916	161,9	6520	0	3	5885	461	431	75	10
5	Kołobrzeg miasto	26	26	44887	46897	46720	548	589	0,52	6,05	124,3	46306	154,5	46711	112,84	33652	44080	9125	8268	121	20
6	Dygowo	129	129	5602	5640	5648	74	85	23,32	94,73	111,1	4305	106,6	5368	111,66	2366	5200	475	490	23	29
7	Gościno	116	116	5135	5235	5186	91	100	21,95	83,66	92,7	3922	143,3	4793	24,41	999	4919	535	463	27	20
8	Kołobrzeg gmina	144	144	9036	10334	10485	308	171	18,31	105,06	171,8	9895	187,3	10364	172,35	6409	10228	1720	1807	55	0
9	Siemysł	107	107	3597	3758	3758	65	35	17,67	80,13	95,6	2936	120,0	3383	31,61	851	3552	314	300	19	28
10	Ustronie Morskie	57	57	3587	3665	3697	66	67	16,69	32,95	71,2	3280	80,5	3426	57,41	1737	3597	1050	1005	17	6
11	Będzino	166	166	9265	8555	8591	119	112	19,37	134,96	35,3	3583	98,5	8068	45,03	2920	4075	725	804	34	175
12	Biesiekierz	117	117	5346	6420	6473	190	110	22,50	83,16	95,5	4749	110,2	5961	109,40	3924	5265	590	719	16	94
13	Bobolice	368	368	9905	9583	9450	94	167	184,55	146,55	101,1	8740	165,7	9422	31,08	642	8345	718	707	71	18
14	Manowo	187	187	6315	6870	6881	134	135	125,60	45	26,6	4582	47,1	6818	42,50	1645	4900	682	698	32	60
15	Mielno	62	62	5073	5056	5082	75	64	6,77	22,48	114,1	5075	92,8	4991	74,91	2219	3400	1597	1451	27	169
16	Polanów	393	393	9201	9080	9010	69	90	216,57	145,66	63,8	4784	88,3	8397	0	10	5605	613	650	70	44
17	Sianów	227	227	13247	13758	13734	216	202	100,77	110,14	44,9	7408	92,6	12714	33,57	1927	7800	1343	1362	70	19
18	Świeszyno	133	133	5616	6659	6741	229	114	47,00	73,91	114,6	5054	57,5	6666	62,67	2884	1855	694	780	19	191
19	Koszalin	98	98	107886	109170	108605	1202	1141	35,55	33,45	219,9	103093	208,5	108573	271,44	98612	108605	18815	18266	100	67
20	KKBOF	3175	3175	291971	299579	298740	3987	3844	1215	1621	1898	259055	2238	292258	1368	169894	266224	44017	42649	941	997

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

A - Powierzchnia ogółem [2013]; B - Powierzchnia ogółem [2014]; C - Ludność ogółem [2005]; D - Ludność ogółem [2013]; E - Ludność ogółem [2014]; F - Zameldowania w ruchu wewnętrznym [2014]; G - Wymeldowania w ruchu wewnętrznym [2014]; H - Powierzchnia lasów i gruntów leśnych [2014]; I - Powierzchnia użytków rolnych [2014]; J - Długość czynnej sieci kanalizacyjnej [2014]; K - Liczba osób korzystających z sieci kanalizacyjnej [2014]; L - Długość czynnej sieci wodociągowej [2013]; M - Liczba osób korzystających z sieci wodociągowej [2014]; N - Długość czynnej sieci gazowej [2013]; O - Liczba osób korzystających z sieci gazowej [2013]; P - Liczba ludności korzystająca z komunalnych oczyszczalni ścieków [2014]; R - Liczba podmiotów gospodarki narodowej (REGON) [2010]; S - Liczba podmiotów gospodarki narodowej (REGON) [2014]; T - Liczba podmiotów gospodarczych z działalności rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo [2014]; U - Wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dotyczące zabudowy mieszkaniowej (wielorodzinnej i jednorodzinnej) [2014].

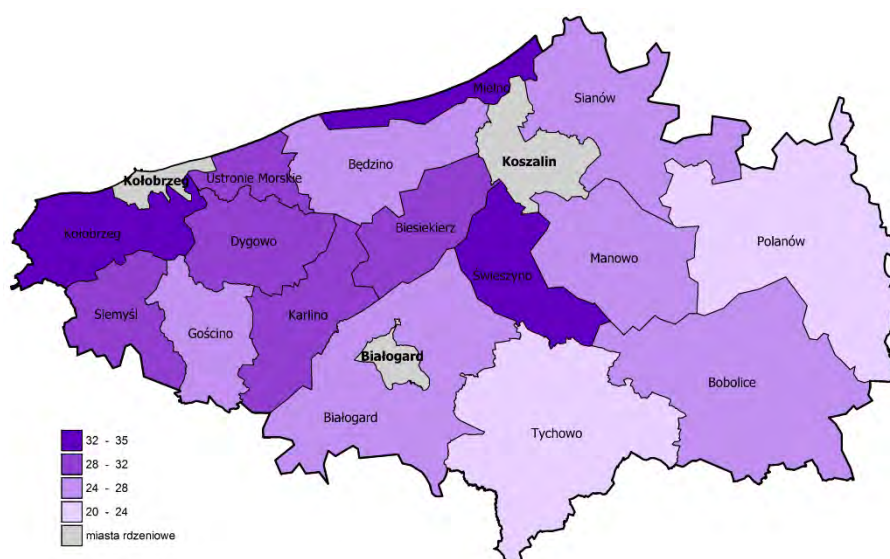
Tabela 5. Wskaźniki uzupełniające

Lp.	Jednostka	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
		%	%	%	osoby	km/km ²	%	km/km ²	%	km/km ²	%	%	szt./1000 os.	%	%
1	Białogard miasto	14,49	54,73	100,88	-75	2,66	89,89	2,82	96,54	2,05	27,14	97,92	0	94,07	1,43
2	Białogard gmina	37,67	54,29	100,66	-3	0,44	74,02	0,46	93,04	0,11	2,19	76,69	2,81	107,71	12,43
3	Karlino	15,57	74,45	101,68	-20	0,73	91,70	0,69	97,40	0,70	23,77	94,95	2,68	104,63	6,20
4	Tychowo	59,52	35,93	99,80	-57	0,28	70,64	0,46	93,69	0	0,04	84,57	1,44	93,49	17,40
5	Kołobrzeg miasto	2,01	23,27	104,08	-41	4,78	99,11	5,94	99,98	4,34	71,76	94,35	0,43	90,61	1,46
6	Dygowo	18,08	73,43	100,82	-11	0,86	76,22	0,83	95,04	0,87	41,95	92,07	5,13	103,16	4,69
7	Gościno	18,92	72,12	100,99	-9	0,80	75,63	1,24	92,42	0,21	19,08	94,85	3,86	86,54	5,83
8	Kołobrzeg gmina	12,71	72,96	116,04	137	1,19	94,37	1,30	98,85	1,20	62,02	97,55	0	105,06	3,04
9	Siemysł	16,51	74,89	104,48	30	0,89	78,13	1,12	90,02	0,30	22,65	94,52	7,45	95,54	6,33
10	Ustronie Morskie	29,29	57,81	103,07	-1	1,25	88,72	1,41	92,67	1,01	47,39	97,30	1,62	95,71	1,69
11	Będzino	11,67	81,30	92,73	7	0,21	41,71	0,59	93,91	0,27	34,13	47,43	20,37	110,90	4,23
12	Biesiekierz	19,23	71,08	121,08	80	0,82	73,37	0,94	92,09	0,94	61,12	81,34	14,52	121,86	2,23
13	Bobolice	50,15	39,82	95,41	-73	0,27	92,49	0,45	99,70	0,08	6,70	88,31	1,90	98,47	10,04
14	Manowo	67,17	24,06	108,96	-1	0,14	66,59	0,25	99,08	0,23	23,94	71,21	8,72	102,35	4,58
15	Mielno	10,91	36,26	100,18	11	1,84	99,86	1,50	98,21	1,21	43,89	66,90	33,25	90,86	1,86
16	Polanów	55,11	37,06	97,92	-21	0,16	53,10	0,22	93,20	0	0,11	62,21	4,88	106,04	10,77
17	Sianów	44,39	48,52	103,68	14	0,20	53,94	0,41	92,57	0,15	14,01	56,79	1,38	101,41	5,14
18	Świeszyno	35,34	55,57	120,03	115	0,86	74,97	0,43	98,89	0,47	43,31	27,52	28,33	112,39	2,44
19	Koszalin	36,27	34,13	100,67	61	2,24	94,92	2,13	99,97	2,77	90,33	100,00	0,62	97,08	0,55
20	KKBOF	38,26	51,05	102,32	143	0,60	86,72	0,70	97,83	0,43	56,71	89,12	3,34	96,89	2,21

Źródło: opracowanie własne

A - Udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni ogółem [2014]; B - Udział użytków rolnych w powierzchni ogółem [2014]; C - Dynamika zmian liczby ludności [2005-2014]; D - Saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały [2014]; E - Gęstość czynnej sieci kanalizacyjnej [2014]; F - Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ludności ogółem [2014]; G - Gęstość czynnej sieci wodociągowej [2014]; H - Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności ogółem [2014]; I - Gęstość czynnej sieci gazowej [2013]; J - Udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności ogółem [2013]; K - Udział ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków w ludności ogółem [2014]; L - Wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dotyczące zabudowy mieszkaniowej (wielorodzinnej i jednorodzinnej) na 1000 mieszkańców [2014]; M - Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych [2010-2014]; N - Udział podmiotów gospodarczych z działalności rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo w liczbie podmiotów ogółem [2014].

Rycina 25. Synteza wskaźników uzupełniających (punkty)

Źródło: opracowanie własne

Sporządzone analizy w zakresie wskaźników uzupełniających umożliwiły dokonanie ich syntezy. Dzięki niej otrzymano obraz wewnętrznej spójności KKBOF, wynikający z szerokiego zestawu wskaźników statystycznych, opisujących wiele aspektów funkcjonowania gmin. Dla zachowania spójności badania oraz umożliwienia zestawienia obu wyników (wg wskaźników funkcjonalnych i wg wskaźników uzupełniających), proces syntezy był taki sam (sposób przyznawania punktacji, zakres przyznawanych punktów). Synteza wskazała gminy, które tworzą spójność KKBOF - są podobne do jego ośrodków rdzeniowych i z nimi powiązane; wskazała również na gminy, które wymagają działań wspierających i integrujących z resztą obszaru, a w efekcie podnoszących spójność całego KKBOF.

Najwyższą spójność w syntezie wskaźników uzupełniających wykazały gminy zlokalizowane pomiędzy trzema miastami KKBOF:

- Kołobrzeg gmina wiejska, wykazująca: bardzo małe udziały lasów, wysoką dodatnią dynamikę liczby ludności, wysokie dodatnie saldo migracji, dużą gęstość infrastruktury sieciowej i wysokie udziały jej wykorzystania, dodatnią dynamikę liczby podmiotów gospodarczych oraz niewielkie ich powiązanie z działalnościami rolniczymi;
- Świeszyno, wykazująca: wysoką dodatnią dynamikę liczbę ludności, wysokie dodatnie saldo migracji, dużą gęstość infrastruktury sieciowej i wysokie udziały jej wykorzystania (poza siecią gazową), duży ruch budowlany, wysoką dodatnią dynamikę liczby podmiotów gospodarczych oraz niewielkie ich powiązanie z działalnościami rolniczymi;
- Mielno, wykazująca: bardzo małe udziały lasów, małe udziały użytków rolnych, dodatnią dynamikę liczby ludności, dodatnie saldo migracji, dużą gęstość infrastruktury sieciowej i wysokie udziały jej wykorzystania (poza gospodarką ściekową), duży ruch budowlany, niewielkie powiązanie podmiotów gospodarczych z działalnościami rolniczymi;
- Ustronie Morskie, wykazująca: małe udziały lasów, dodatnią dynamikę liczby ludności, dużą gęstość infrastruktury sieciowej i wysokie udziały jej wykorzystania, niewielkie powiązanie podmiotów gospodarczych z działalnościami rolniczymi;
- Biesiekierz, wykazująca: małe udziały lasów, wysoką dodatnią dynamikę liczby ludności, wysokie dodatnie saldo migracji, dużą gęstość infrastruktury sieciowej i wysokie udziały jej wykorzystania (poza siecią wodociągową), duży ruch budowlany, wysoką dodatnią

dynamikę liczby podmiotów gospodarczych oraz niewielkie ich powiązanie z działalnościami rolniczymi;

- f) Dygowo, wykazująca: małe udziały lasów, dodatnią dynamikę liczby ludności, dużą gęstość infrastruktury sieciowej i wysokie udziały jej wykorzystania, dodatnią dynamikę liczby podmiotów gospodarczych oraz niewielkie ich powiązanie z działalnościami rolniczymi;
- g) Karlino, wykazująca: bardzo małe udziały lasów, dodatnią dynamikę liczby ludności, dużą gęstość infrastruktury sieciowej i wysokie udziały jej wykorzystania, dodatnią dynamikę liczby podmiotów gospodarczych oraz niewielkie ich powiązanie z działalnościami rolniczymi;
- h) Siemyśl, wykazująca: małe udziały lasów, dodatnią dynamikę liczby ludności, dodatnie saldo migracji, dużą gęstość infrastruktury sieciowej i wysokie udziały jej wykorzystania (poza siecią wodociągową), duży ruch budowlany, niewielkie powiązanie podmiotów gospodarczych z działalnościami rolniczymi.

Synteza wskazała też gminy, które osiągnęły wyraźnie najniższą sumaryczną punktację, oznaczającą najniższą spójność z resztą KKBOF:

- a) Polanów, wykazująca: bardzo duże udziały lasów, ujemną dynamikę liczby ludności, ujemne saldo migracji, bardzo niską gęstość infrastruktury sieciowej i niskie udziały jej wykorzystania, niewielki ruch budowlany, powiązanie podmiotów gospodarczych z działalnościami rolniczymi;
- b) Tychowo, wykazująca: bardzo duże udziały lasów, ujemną dynamikę liczby ludności, ujemne saldo migracji, niską gęstość infrastruktury sieciowej i niskie udziały jej wykorzystania (poza gospodarką ściekową), niewielki ruch budowlany, ujemną dynamikę liczby podmiotów gospodarczych oraz ich duże powiązanie z działalnościami rolniczymi.

Tabela 6. Synteza – wskaźniki uzupełniające

Lp.	Gmina	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	Suma
		punkty														
1	Białogard miasto	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Białogard gmina	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	3	1	26
3	Karlino	3	1	2	1	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2	29
4	Tychowo	1	3	1	1	1	2	2	2	1	1	2	2	2	1	22
5	Kołobrzeg miasto	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	Dygowo	3	1	2	1	3	2	2	2	2	2	2	2	3	2	29
7	Gościno	3	1	2	1	3	2	3	1	2	2	2	2	1	2	27
8	Kołobrzeg gmina	3	1	3	3	3	3	3	2	3	2	3	1	3	2	35
9	Siemyśl	3	1	2	2	3	2	3	1	2	2	2	2	2	2	29
10	Ustronie Morskie	2	2	2	1	3	2	3	1	3	2	3	2	2	3	31
11	Będzino	3	1	1	2	1	1	2	2	2	2	1	3	3	2	26
12	Biesiekierz	3	1	3	2	3	2	2	1	2	2	2	3	3	2	31
13	Bobolice	1	3	1	1	1	3	2	3	2	1	2	2	3	1	26
14	Manowo	1	3	2	1	1	1	1	3	2	2	2	2	3	2	26
15	Mielno	3	3	2	2	3	3	3	2	3	2	1	3	1	3	34
16	Polanów	1	3	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	3	1	20
17	Sianów	2	3	2	2	1	1	1	1	2	2	1	2	3	2	25
18	Świeszyno	2	2	3	3	3	2	2	2	2	2	1	3	3	2	32
19	Koszalin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne

A - Udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni ogółem [2014]; B - Udział użytków rolnych w powierzchni ogółem [2014]; C - Dynamika zmian liczby ludności [2005-2014]; D - Saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały [2014]; E - Gęstość czynnej sieci kanalizacyjnej [2014]; F - Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w ludności gminy ogółem [2014]; G - Gęstość czynnej sieci wodociągowej [2014]; H - Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności gminy ogółem [2014]; I - Gęstość czynnej sieci gazowej [2013]; J - Udział ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności gminy ogółem [2013]; K - Udział ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków w ludności gminy ogółem [2014]; L - Wydane pozytywne decyzje o ustaleniu warunków zabudowy na 1000 mieszkańców [2014]; M - Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych [2010-2014]; N - Udział podmiotów gospodarczych z działalności rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo w liczbie podmiotów ogółem [2014].

2.1.4. Wnioski

Przeprowadzone badanie KKBOF dostarczyło istotnych wniosków na temat jego struktury i wewnętrznej spójności. Zastosowanie dwóch odmiennych metod badania, wykorzystujących łącznie 21 wskaźników statystycznych, opisujących bardzo szerokie spektrum cech gmin, różne aspekty ich funkcjonowania oraz procesy w nich zachodzące pozwoliło na precyzyjną charakterystykę tego obszaru. Badanie dotyczyło zagadnień demograficznych, społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych i środowiskowych.

KKBOF, jak każdy inny obszar funkcjonalny, nie jest strukturą jednorodną. Występują w nim gminy o zróżnicowanym poziomie rozwoju, stopniu zainwestowania, uzbrojenia w infrastrukturę sieciową, różniące się strukturą gospodarczą czy procesami demograficznymi. Nie oznacza to braku powiązań funkcjonalnych, bowiem wewnątrz każdego obszaru funkcjonalnego znajdują się gminy o niższej spójności z całością. Spójność jest wypadkową i średnią wielu czynników (co uchwycono w badaniu dzięki tak szerokiemu zestawowi wskaźników) i zawsze część gmin będzie powyżej tej średniej a część poniżej.

W związku z tym dokonano podziału gmin KKBOF na trzy grupy, różniące się poziomem spójności. Podziału dokonano na podstawie dwóch sporządzonych syntez - syntezy wskaźników funkcjonalnych i syntezy wskaźników uzupełniających. Grupę pierwszą tworzą gminy, które w obu syntezach znalazły się w najwyższym przedziale sumarycznej punktacji: Mielno, Świeszyno i Kołobrzeg gmina wiejska. Gminy te odznaczają się najbardziej korzystnymi wartościami wskaźników, co świadczy o ich najlepszej kondycji, miejskim charakterze i cechach kształtujących spójność KKBOF. Grupę drugą (najliczniejszą) tworzą gminy, które w obu syntezach znajdowały się w środkowych przedziałach sumarycznej punktacji bądź lekko poniżej. Taka sytuacja zaszła w przypadku następujących gmin: Białogard gmina wiejska, Karlino, Tychowo, Dygowo, Gościno, Siemyśl, Ustronie Morskie, Będzino, Biesiekierz, Bobolice, Manowo oraz Sianów. Notowały one wartości wskaźników zbliżone do średnich, utrzymując wewnętrzną spójność KKBOF. Wyróżnić należy gminę Biesiekierz, która w syntezie wskaźników funkcjonalnych znalazła się w najwyższym przedziale punktacji. Grupę trzecią tworzą te gminy, które w obu syntezach znalazły się w najniższym przedziale sumarycznych punktacji. W przypadku KKBOF należy do niej tylko jedna gmina – Polanów. Badanie wykazało, że pomimo występowania istotnych powiązań funkcjonalnych z rdzeniami obszaru (świadczą o tym wyniki syntez: w przypadku wskaźników uzupełniających brak powiązań to sumaryczna wartość 7 punktów, Polanów osiągnął 10; w przypadku wskaźników uzupełniających brak powiązań to poziom 14 punktów, Polanów osiągnął 20), poziom jej spójności z całością struktury jest najniższy.

2.2. Formalne określenie obszaru wsparcia ZIT

Na podstawie zapisów **Umowy Partnerstwa** Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzki Obszar Funkcjonalny zaliczony został do kategorii „Innych obszarów interwencji w układzie terytorialnym” o szczególnym znaczeniu dla zakresu tematycznego lub obszaru objętego danym programem operacyjnym. Cechami kwalifikującymi KKBOF do tej grupy OSI, obok pięciu kluczowych obszarów strategicznej interwencji państwa⁷, jest m.in. subregionalny charakter, skrajna peryferyjność oraz położenie w strefie nadmorskiej.

W myśl zapisów **Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020** wsparcie, uwzględniające OSI wskazane w UP, w wymiarze terytorialnym skoncentrowane będzie na wzmocnieniu roli miast i ich obszarów funkcjonalnych jako ośrodków wzrostu oraz dyfuzji procesów rozwojowych poprzez rozwój potencjału gospodarczego i społecznego oraz koordynację współpracy samorządów. Podstawowym narzędziem zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich będą Zintegrowane Inwestycje Terytorialne dedykowane głównym ośrodkom wzrostu regionu: Szczecinowi i Koszalinowi oraz ich obszarom funkcjonalnym (ZIT SOM oraz ZIT KKBOF). Realizacja wspólnych przedsięwzięć rozwojowych w ramach powyższych obszarów funkcjonalnych przyczyni się do wzmocnienia potencjałów i przełamania licznych deficytów rozwojowych regionu Pomorza Zachodniego.

W oparciu o postanowienia Listu Intencyjnego podpisanego w dniu 3 czerwca 2013 r., działając na podstawie art. 10 ust. 1 oraz art. 18 ust. 2 pkt. 12 *ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. I. z 2013 r. z późn. zm.), mając na uwadze efektywne wykorzystanie środków unijnych przez Miejskie Obszary Funkcjonalne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, w dniu 28 marca 2014 r. podpisane zostało **Porozumienie międzygminne w sprawie zawiązania Związku Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w celu współpracy jednostek samorządu terytorialnego służących realizacji działań w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych**. Stanowi ono główny dokument prawnie regulujący zobowiązania stron i wyznaczający granice obszaru funkcjonalnego Koszalina, Kołobrzegu i Białogardu. Zinstytucjonalizowana na mocy *Porozumienia* forma partnerstwa obejmuje swym zasięgiem gminy wchodzące w skład czterech powiatów:

- powiatu grodzkiego **Miasto Koszalin**,
- powiatu koszalińskiego (gminy: **Będzino, Biesiekierz, Bobolice, Manowo, Mielno, Polanów, Sianów, Świeszyno**),
- powiatu kołobrzeskiego (**Gmina Miasto Kołobrzeg** oraz gminy: **Kołobrzeg, Dygowo, Gościno, Siemyśl, Ustronie Morskie**),
- powiatu białogardzkiego (**Miasto Białogard** oraz gminy: **Białogard, Karlino, Tychowo**).

Zlokalizowany w północno-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzki Obszar Funkcjonalny zajmuje teren o powierzchni 3 175 km² (13,9% powierzchni województwa) i zamieszkiwany jest przez ponad 298 tys. mieszkańców. Naturalną oś obszaru w ujęciu równoleżnikowym, a zarazem północną granicę wyznacza linia brzegowa Morza

---

⁷ Obszary strategicznej Interwencji Państwa: 1/ Polska Wschodnia, 2/ Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne, 3/ Miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji, 4/ Obszary wiejskie, w szczególności o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług, warunkujących możliwości rozwojowe, 5/Obszary przygraniczne

Bałtyckiego. KKBOF graniczy z gminami wchodzącymi w skład powiatów: sławieńskiego, słupskiego (woj. pomorskie), bytowskiego (woj. pomorskie), szczecineckiego, świdwińskiego, gryfińskiego oraz gminą Rymań z powiatu kołobrzeskiego.

Zasięg obszaru ZIT KKBOF w przedstawionym powyżej kształcie został umocowany formalno-prawnie na szczeblu wojewódzkim na mocy ***Uchwały Nr 910/15 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 15 czerwca 2015 r. w sprawie wyznaczenia obszaru realizacji instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) na terenie Koszalińsko – Kołobrzesco – Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego (KKBOF) w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2014 – 2020.***

Ponadto realizacja Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnym na obszarze KKKBOF wpisuje się w zapisy przyjętego przez Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego *Programu Strategicznego: Współpraca Terytorialna*, wskazującego jako jeden z głównych priorytetów rozwoju województwa Priorytet 3.3. „Rozwój Koszalińsko - Kołobrzesco - Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego jako bieguna wzrostu we wschodniej części województwa zachodniopomorskiego”

Diagnoza stanu Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego

Przedstawiona w niniejszym rozdziale diagnoza stanowi uzupełnienie diagnozy zawartej w delimitacji obszaru funkcjonalnego Koszalina, Kołobrzegu i Białogardu. Ujęcie przestrzenne wskaźników delimitacyjnych zostało poszerzone o analizę jakościową oraz analizę statystyczną w ujęciu dynamicznym i statycznym dla całego KKBOF, odniesioną do średnich wartości dla kraju i województwa. Celem przeprowadzonej diagnozy stanu jest wskazanie kluczowych problemów i potencjałów rozwojowych regionu, które wpływają na powstawanie powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami KKBOF, jak i warunkują możliwości zrównoważonego rozwoju całego Pomorza Środkowego.

Na podstawie wniosków z analizy dokumentów nadrzędnych, przeprowadzonej delimitacji, jak i zgłaszanych potrzeb rozwojowych przez gminy tworzące Związek ZIT przyjęto, iż pogłębioną analizą objętych zostanie sześć kluczowych obszarów problemowych:

- Demografia;
- Gospodarka i przedsiębiorczość;
- Rynek pracy;
- Edukacja i szkolnictwo wyższe;
- Turystyka i potencjał przyrodniczo-kulturowy;
- Zrównoważony transport.

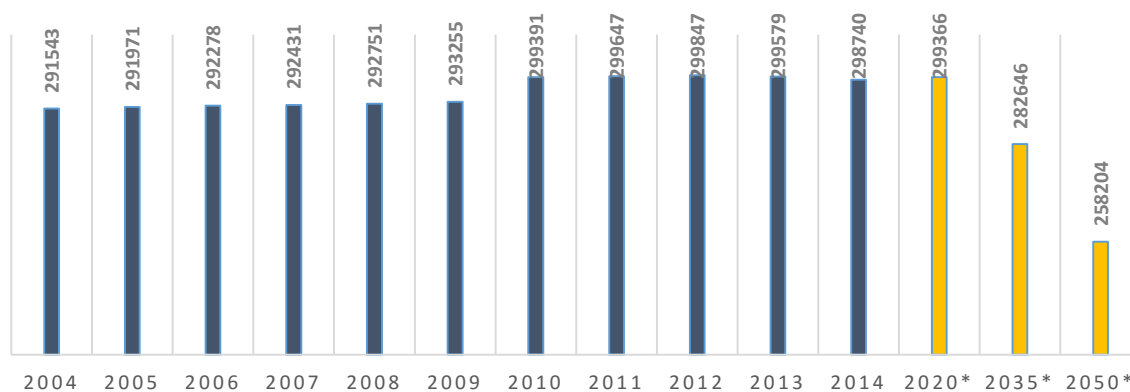
Wnioski z diagnozy stanowiąc będą podstawę dla określenia kluczowych wyzwań rozwojowych, a także celów i zintegrowanych działań *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego*.

3. DEMOGRAFIA

Pogłębiona analiza trendów i prognoz demograficznych zachodzących na obszarze KKBOF

Obszar funkcjonalny w 2014 r. zamieszkiwało ogółem 298 740 osób, czyli o 7 179 osób więcej niż w roku 2004. Ludność KKBOF stanowi 17,4% populacji województwa zachodniopomorskiego.

Wykres 1. Kształtowanie się liczby ludności KKBOF w latach 2004-2014 oraz prognoza (wartość sumaryczna dla 4 powiatów: koszalińskiego ziemskiego i grodzkiego, kołobrzESCOkiego oraz białogardzkiego) na rok: 2020, 2035, 2050

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

KKBOF charakteryzuje się dodatnią dynamiką zaludnienia, której wartość w latach 2014-2014 wyniosła 2,5%. W porównaniu z ogólnopolską tendencją spadku liczby ludności, szczególnie w ośrodkach miejskich o znaczeniu lokalnym i subregionalnym, KKBOF wyróżnia się pozytywnymi tendencjami w zakresie dynamiki zmian ludności.

Jak pokazują prognozy demograficzne zbliżony do obecnego poziom liczby ludności utrzyma się do 2020 r., po czym zacznie gwałtownie spadać. W 2030 r. liczba ludności będzie o 5,4% niższa, a w 2050 r. o 13,6% niższa aniżeli w roku 2014.

W przedstawionym w delimitacji rozkładzie przestrzennym wskaźnika gęstości zaludnienia, poza trzema głównymi ośrodkami miejskimi KKBOF, wyraźnie zarysowuje się podział horyzontalny obszaru na dwie części: pas nadmorski – charakteryzujący się wyższą na tle obszaru gęstością zaludnienia oraz część południowa – obszar gmin wiejskich o niższych na tle obszaru wskaźnikach gęstości zaludnienia (Polanów, Bobolice, Tychowo, Gmina wiejska Białogard). Niższy wskaźnik zaludnienia w południowej części KKBOF wynika m.in. z faktu, iż gminy te posiadają największą powierzchnię, niesprzyjające rozwojowi osadnictwa na ich terenie warunki przyrodnicze, a tradycyjna funkcja rolnicza tych gmin wiąże się ze sporym rozproszeniem zabudowy. Koncentracja ludności w pasie nadmorskim to efekt synergii wielu czynników społeczno-gospodarczych i przyrodniczych: atrakcyjności położenia, koncentracji zabudowy wzdłuż pasa nadmorskiego (w tym budownictwa rezydencjalnego), wysokiej dostępności usług i punktów handlowych, jak i ogólnemu poziomowi rozwoju gospodarczego tych gmin.

Rozpatrując skumulowane wskaźniki dotyczące migracji z lat 2004-2014 widać wyraźny odpływ mieszkańców z miast rdzeniowych na tereny wiejskie, jak i do innych miast. W większości przypadków odpływ mieszkańców do innych miast czy poza granice kraju ma podłoże ekonomiczne (lepsze zarobki, perspektywy zatrudnienia) lub edukacyjne (bogatsza oferta uczelni wyższych) i dotyczy osób relatywnie młodych, z uwagi na ich mobilność. Pozytywnie należy ocenić fakt, iż skumulowane saldo migracji z badanego okresu, mimo, że niewielkie, wykazało poziom dodatni (33 os.) co oznacza, iż gminy tworzące KKBOF stanowią atrakcyjne miejsce dla osiedlania się ludności.

Tabela 7. Skumulowane dla lat 2004-2014 dane dotyczące migracji na obszarze KKBOF

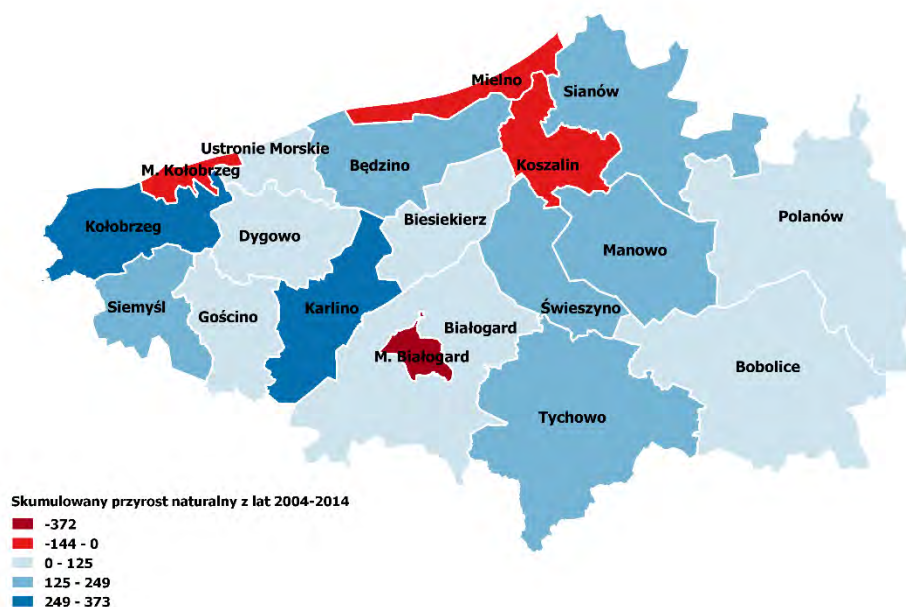
	Sumarycznie dla lat 2004-2014						Saldo migracji
	Zameldowania			Wymeldowania			
	z miast	ze wsi	z zagranicy	do miast	na wieś	za granicę	
Koszalin	6811	6453	777	6235	7808	1781	-1783
	49%	46%	6%	39%	49%	11%	
Kołobrzeg	3302	3201	127	3129	4118	99	-716
	50%	48%	2%	43%	56%	1%	
Białogard	1188	1688	104	1821	1224	167	-232
	40%	57%	3%	57%	38%	5%	
Pozostałe gminy KKBOF	15893	7094	533	13308	6552	2764	2764
	68%	30%	2%	59%	29%	12%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

Wyniki delimitacji pokazują, że w bilansie migracji pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi, przeważa przemieszczanie się ludności na wieś. Największy przyrost liczby ludności odnotowały gminy graniczące z miastami rdzeniowymi KKBOF – Koszalinem i Kołobrzegiem. Jest to naturalna faza rozwoju miasta zwana suburbanizacją, której podlega większość miast w Polsce. Gminy bezpośrednio sąsiadujące z miastami stają się atrakcyjnymi miejscami zamieszkania, z uwagi na relatywną bliskość dużych miast przy atrakcyjniejszej przyrodniczo okolicy, a także, co jest nie bez znaczenia, możliwość zakupu nieruchomości po niższej cenie niż w dużym mieście. Osiedlanie się mieszkańców miast na osiedlach zabudowy jednorodzinnej zlokalizowanych na terenie podmiejskich wsi, nie powoduje

konieczności zmiany miejsca zatrudnienia czy edukacji. Miasta pozostają zatem głównym miejscem realizacji potrzeb zawodowych, komercyjnych, edukacyjnych czy też kulturalnych. Powiązania funkcjonalne zachodzące w relacji miasto-wieś prowadzą do konieczności współpracy samorządów w kwestii planowania przestrzennego, a także zabezpieczenia odpowiedniej infrastruktury, w szczególności komunikacyjnej, tworzącej zintegrowany i spójny system obsługi mieszkańców miasta i gmin tworzących jego obszar funkcjonalny.

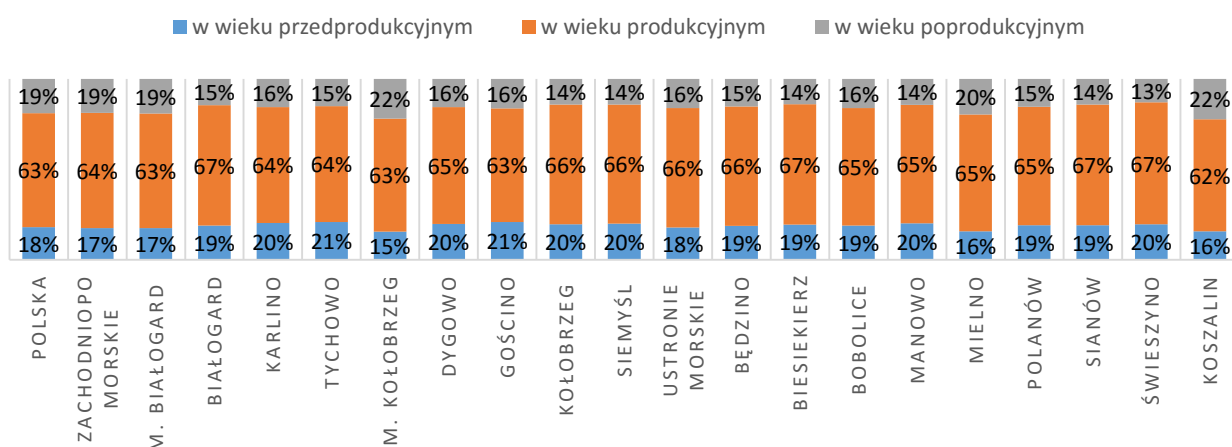
Wykres 2. Skumulowane wartości przyrostu naturalnego z lat 2004-2014 w gminach KKBOF

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Porównując poziom przyrostu naturalnego z lat 2004-2014 widać, iż mimo, że największe miasta regionu charakteryzują się ujemnymi wskaźnikami przyrostu naturalnego, skumulowana wartość dla całego KKBOF osiągnęła dodatni poziom wynoszący 1 509 osób. Ujemny przyrost odnotowano także w gminie Mielno. Wysoki przyrost naturalny charakteryzuje z kolei gminy: Kołobrzeg i Karlino, a także gminy: Manowo, Sianów, Będzino, Tychowo oraz Świeszyno.

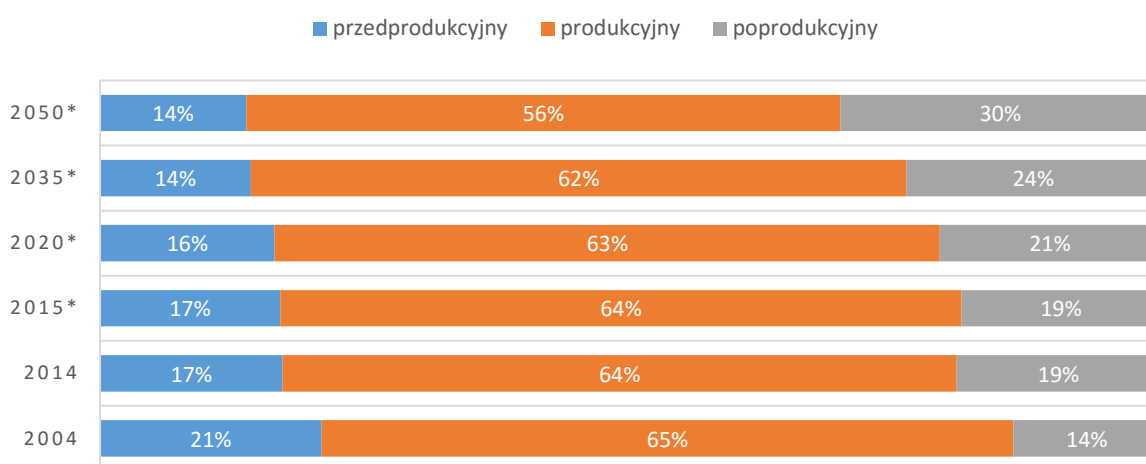
Wykres 3. Struktura demograficzna gmin KKBOF w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Odnosząc dane dotyczące wartości przyrostu naturalnego do wskaźników obciążenia demograficznego, widoczna jest wyraźna korelacja pomiędzy poziomem przyrostu naturalnego a bardziej rozwojową strukturą demograficzną. Szczególnie w miastach obszaru KKBOF następuje proces starzenia się populacji, co powoduje różnego rodzaju konsekwencje dla wzrostu społeczno-gospodarczego. Nasilenie procesu demograficznego starzenia się ludności na obszarach wiejskich będzie zdecydowanie słabsze, z uwagi na fakt, iż obecnie na tereny wiejskie migrują osoby młode (małżeństwa) przeważenie należące do klasy średniej, a co za tym idzie stanowiące w głównej mierze o potencjale demograficznym (reprodukcyjnym). Wzrastająca liczba osób w wieku emerytalnym oznacza w przyszłości zwiększone wydatki związane z zapewnieniem utrzymania osób starszych, ale również wzmożone zapotrzebowanie ludności na usługi związane z opieką zdrowotną i socjalną. Prognozy GUS pokazują, iż proces starzenia się społeczeństwa będzie postępował, dlatego też aktywnie należy wspierać politykę prorodzinną, a także stymulować rozwój społeczno-gospodarczy obszaru, aby procesy te w jak największym stopniu ograniczyć.

Wykres 4. Struktura demograficzna ludności KKBOF wraz z prognozą do 2050 r.

*prognoza GUS (wartość sumaryczna dla 4 powiatów: koszalińskiego ziemskiego i grodzkiego, kołobrzесьkiego oraz białogardzkiego)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

Konkluzje strategiczne

Biorąc pod uwagę przedstawioną sytuację demograficzną w latach można zauważyć kilka istotnych dla rozwoju społeczno-gospodarczego tendencji. Na wskazanym obszarze funkcjonalnym wzrosła liczba ludności, przy czym większy przyrost miał miejsce w gminach otaczających największe miasta regionu. Mieszkańcy przemieszczają się głównie w obrębie gmin KKBOF, dominuje kierunek z miast na wieś. Proces „rozlewania się” miast na sąsiednie gminy, tworzy sieci zależności i powiązań funkcjonalnych pomiędzy samorządami, co prowadzi do konieczności wspólnych, zintegrowanych działań gmin na różnych płaszczyznach ich funkcjonowania.

Widoczna jest tendencja „starzenia się” społeczeństwa tzn. wzrostu liczby osób starszych i zmniejszania się najmłodszej grupy populacji, co wiąże się ze zwiększonymi potrzebami, szczególnie w sferze opieki społecznej i zdrowotnej. Procesy starzenia się społeczeństwa będą pogłębiały się na terenie całego obszaru KKBOF, będąc szczególnie zauważalnymi w największych miastach regionu. W konsekwencji zmian struktury społeczeństwa mogą sprawdzić się prognozy zakładające, że do 2035 roku nastąpi ponad pięcioprocentowy spadek liczby ludności KKBOF.

- ❖ Wyróżniające na tle kraju dodatnie wskaźniki demograficzne KKBOF w zakresie: skumulowanego salda migracji, dynamiki zmian ludności i przyrostu naturalnego;
- ❖ Postępujące zjawisko suburbanizacji i wyludniania się miast, na rzecz obszarów wiejskich;
- ❖ Starzenie się ludności i wzrastające wskaźniki obciążenia demograficznego;
- ❖ Negatywne prognozy demograficzne dla obszaru KKBOF w perspektywie 2035 i 2050 roku;

4. GOSPODARKA I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

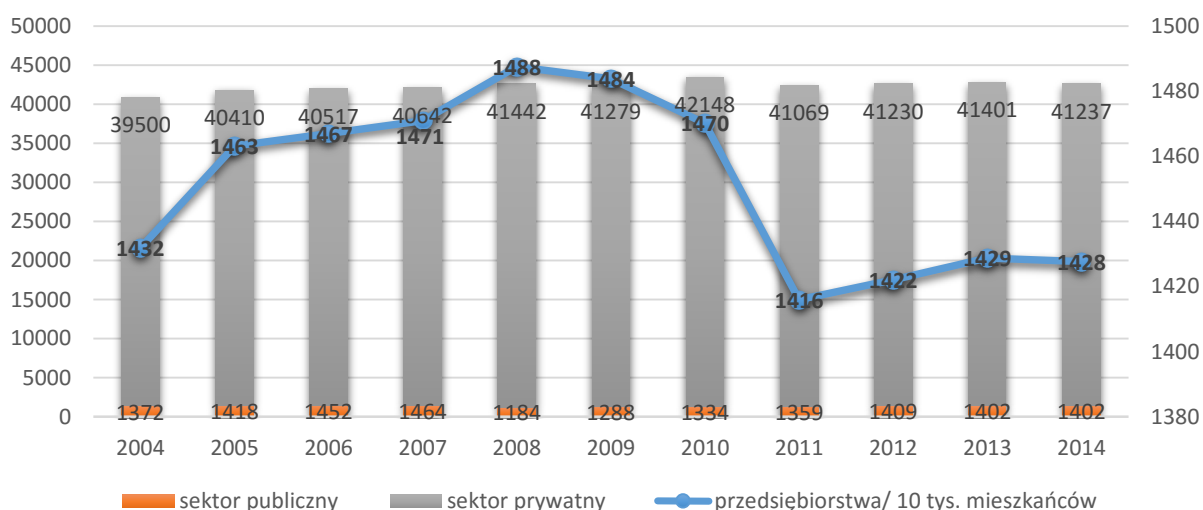
Analizy charakterystyki gospodarczej KKBOF - dynamika i struktura przedsiębiorstw funkcjonujących na terenie KKBOF. Ocena atrakcyjności inwestycyjnej i potencjału konkurencyjnego KKBOF.

4.1. Podmioty gospodarcze

Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzki Obszar Funkcjonalny stanowi obok Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego główny obszar rozwoju gospodarczego województwa zachodniopomorskiego. W 2014 roku na obszarze KKBOF funkcjonowało ogółem 42 649 podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, co oznacza, iż ponad 19% wszystkich podmiotów gospodarczych województwa zachodniopomorskiego funkcjonuje na terenie KKBOF. Najważniejszym ośrodkiem gospodarczym w całym obszarze funkcjonalnym jest Koszalin, w którym skupia się prawie połowa wszystkich podmiotów gospodarczych na obszarze KKBOF (43%).

Analizując dynamikę zmian liczby przedsiębiorstw widoczne jest skorelowanie sytuacji lokalnych przedsiębiorstw z sytuacją na rynkach światowych. W okresie przypadającym na szczyt globalnego kryzysu finansowego w latach 2008-2011 widoczny był spadek relatywnej liczby podmiotów gospodarczych (w odniesieniu do liczby mieszkańców) mimo, że w 2010 r. ich nominalna liczba była najwyższa w badanym okresie.

Wykres 5. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON funkcjonujących na terenie KKBOF (lata 2014-2020)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Struktura podmiotów gospodarczych na terenie KKBOF ze względu na wielkość nie odbiega od powszechnych standardów: wyraźnie dominują mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób – 96,7% (41 253 podmioty), kolejne są przedsiębiorstwa małe zatrudniające od 10 do 49 osób – 2,6% (1 123 podmioty), średnie zatrudniające od 50 do 250 osób – 0,6% (245 podmiotów) i przedsiębiorstwa duże zatrudniające powyżej 250 osób – 0,1% (28 podmiotów). Podkreśla to rolę sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) w kształtowaniu rynku pracy i siły gospodarczej regionu. Ważne jest odpowiednie kształtowanie instrumentów wsparcia przedsiębiorstw, szczególnie w zakresie ich

innowacyjności, aby mogły z powodzeniem konkurować na rynkach lokalnych jak i zagranicznych z innymi firmami, szczególnie dużymi koncernami, które dzięki efektowi skali posiadają znaczącą przewagę konkurencyjną. Duże zakłady przemysłowe koncentrują się przede wszystkim w Koszalinie (19 podmiotów; 68% wszystkich dużych przedsiębiorstw)⁸ oraz miastach: Kołobrzegu (4 podmioty; 7,1%) i Białogardzie (2 podmioty; 3,6%). Ponadto pojedyncze duże przedsiębiorstwa obecne są w Ustroniu Morskim, Karlinie i gminie Kołobrzeg.

Tabela 8. Podmioty wpisane do rejestru REGON i przedsiębiorczość mieszkańców

Jednostka terytorialna	Podmioty wpisane do rejestru REGON	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym
M. Białogard	3066	1240	13,8
Białogard	536	683	8,5
Karlino	906	973	10,1
Tychowo	456	650	8,2
Dygowo	501	888	11,5
Gościno	468	894	11,2
M. Kołobrzeg	8380	1787	20,7
Kołobrzeg	1800	1742	22,6
Siemyśl	308	820	10,3
Ustronie Morskie	1012	2761	35,9
Będzino	806	942	11,0
Biesiekierz	698	1087	13,6
Bobolice	688	718	8,7
M. Koszalin	18308	1677	19,8
Manowo	675	983	12,2
Mielno	1429	2826	35,8
Polanów	644	709	8,8
Sianów	1363	991	11,6
Świeszyno	759	1140	14,5
KKBOF	25370	1176	15,2
Zachodniopomorskie	219579	1277	14,8
POLSKA	4070259	1057	12,1

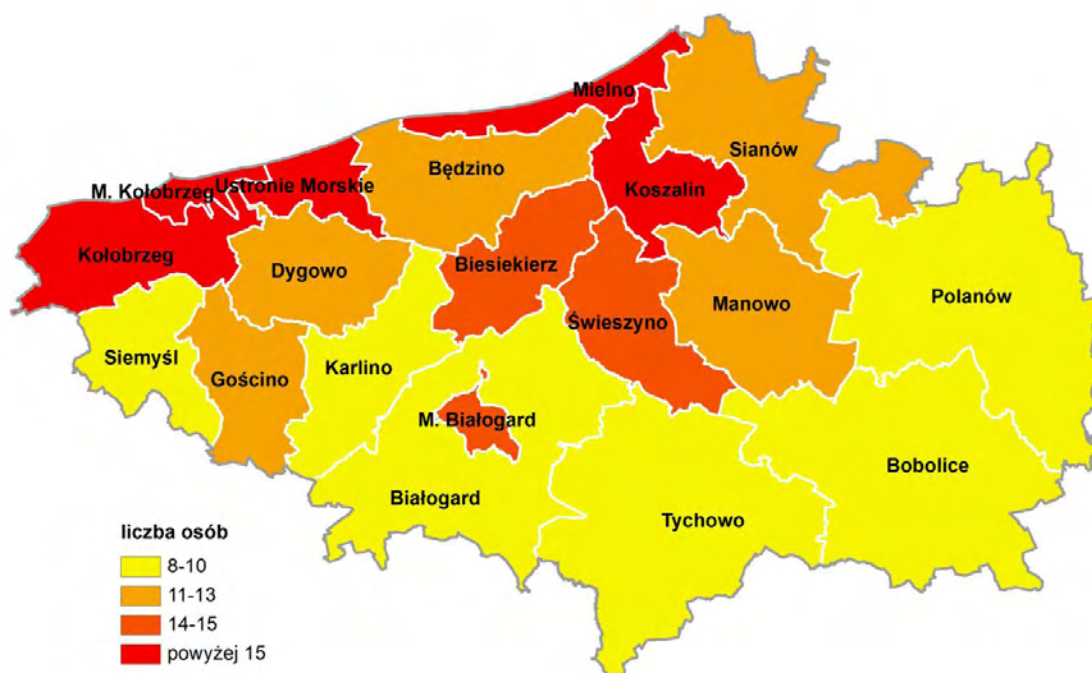
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

⁸ Stan na 2014 r.; *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

Ważnym wskaźnikiem obrazującym poziom aktywności gospodarczej w KKBOF obok dynamiki i relatywnej liczby przedsiębiorstw⁹ jest przedsiębiorczość mieszkańców – wyrażona liczbą osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym. **Wartość tego wskaźnika potwierdza dużą aktywność gospodarczą mieszkańców gmin nadmorskich, związaną z prowadzeniem działalności w zakresie usług turystycznych oraz związanych z nimi usług towarzyszących: handlu, gastronomii, usług związanych z zakwaterowaniem. Do gmin o najwyższym wskaźniku liczby osób prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym zaliczyć należy Ustronie Morskie (36 osób), Mielno (36 osób), gminę wiejską Kołobrzeg (22 osób).** Najmniejsza liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym cechuje gminy: Tychowo (8 osób), gminę wiejską Białogard (8 osób), Bobolice (9 osób), Polanów (9 osób). Są to obszary wiejskie, cechujące się także najmniejszą liczbą podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Obszary te z uwagi na swój niewielki potencjał wewnętrzny dla rozwoju przemysłu czy innych branż gospodarczych wymagają kontynuacji programów wspierających przedsiębiorczość oraz walkę z bezrobociem na tych obszarach. W szczególności należy zwrócić uwagę na konieczność wdrażania projektów, których celem jest pomoc w przekwalifikowaniu się osób z pracy w sektorze rolnym do sektora pozarolniczego. Równolegle powinno prowadzić się również działania służące podnoszeniu wydajności działalności rolniczej, jako potencjalnie wiodącego sektora gospodarki na obszarach wiejskich, a także poprawy skomunikowania tych terenów z wiodącymi strefami gospodarczymi KKBOF, aby zapewnić ich mieszkańcom dobry dostęp do potencjalnych miejsc pracy.

Rycina 26. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym (2014)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Analizując strukturę przedsiębiorstw działających na terenie KKBOF widoczna jest jej generalna zbieżność ze strukturą wojewódzką i krajową. Sektorami, które skupiają najwyższą liczbę podmiotów

⁹ Analiza rozkładu przestrzennego tych wskaźników znajduje się w części dot. delimitacji

są: handel i usługi świadczone w zakresie napraw samochodowych (9 902 podmioty; 23%) oraz budownictwo (4 628 podmiotów; 11%).

W pasie nadmorskim turystyka i usługi związane z obsługą hotelowo-noclegową i gastronomiczną stanowią dominujący sektor gospodarki o silnym oddziaływaniu na cały KKBOF – stanowiącym jednocześnie jego wyróżnik. Branża turystyczna skupia 10% wszystkich podmiotów w KKBOF, co stanowi o charakterystyce obszaru, wyróżniając go na tle województwa (6%) i kraju (3%). Wyraźna specjalizacja KKBOF w zakresie turystyki oznacza, iż przedsiębiorstwa działające w tym sektorze powinny być objęte szczególnym wsparciem, gdyż to one w znacznej mierze decydują o pozycji gospodarczej KKBOF.

Gminy zlokalizowane w południowo-wschodniej części obszaru funkcjonalnego cechują się wysokim udziałem przedsiębiorstw działających w sektorze rolnictwa, łowiectwa, leśnictwa i rybactwa. Zdecydowanie wyróżnia się tu gmina Tychowo gdzie około 17% podmiotów działa w tym sektorze, a także gminy Białogard (12%), Bobolice (10%) i Polanów (11%)

Miasta rdzeniowe, co naturalne, zabezpieczają potrzeby wyższego rzędu i to w nich zlokalizowane są przedsiębiorstwa z sektorów J-R¹⁰. Oprócz Kołobrzegu, Koszalina i Białogardu, zapewniających obsługę specjalistyczną i administracyjną gmin tworzących ich obszar funkcjonalny, bardzo wysoki udział przedsiębiorstw działających w branżach wyższego rzędu zanotowała gmina Karlino (38,1%).

Na obszarze KKBOF rozwijają się zróżnicowane branże gospodarki, do najważniejszych z nich możemy zaliczyć **branżę logistyczno-dystrybucyjną** (np. Port Morski w Kołobrzegu, Jeronimo Martins Polska S.A w Koszalinie, IMSO Ki Sp. z o.o. w Koszalinie, Arla Foods S.A. w Tychowie, Homatrans Sp. z o.o. w Karlinie, Rojan w Gościnie), **przemysł przetwórstwa drzewnego i meblarski** (np. HOMANIT Polska w Karlinie, Drewexim w Koszalinie, ZPD Białogard, Elfa Manufacturing Poland Sp. z o.o. w Koszalinie), **przemysł przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym rybnego** (np. Rolimpex-Nasiona w Białogardzie, EUROPLANT w Biesiekierzu, Polmlek w Gościnie, Royal Greenland Seafood Sp. z o.o., Espersen Polska w Koszalinie, Nord-Fish w Charzynie, Browar BROK w Koszalinie), **przemysł maszynowy i elektromaszynowy** (np. Kospel S.A. w Koszalinie, SCANRAD w Karlinie, Gea Tuchenhausen Polska Koszalin, Muller Technik Koszalin Sp. z o.o., Eugen Meller" Spółka z o.o. w Białogardzie), **produkcję szyb samochodowych** (NordGlass Koszalin), **produkcję okien** (m.in. Puf Sp. z o.o., MM Timber Windows Sp. z o.o., Viking Windows Sp. z o.o.) **branżę turystyczno-uzdrowiskową** (np. Centrum Zdrowia i Relaksu "Verano" w Kołobrzegu, Obiekty Sanatoryjno – Wczasowe „Północ” Sp. z o.o. w Kołobrzegu). Ponadto dużym zakładem zajmującym się dystrybucją produktów gospodarstwa domowego i mebli ogrodowych jest firma Dajar S.A. z Koszalina.

W sferze handlu detalicznego, podobnie jak w całym kraju także na terenie KKBOF, rośnie rola centrów (galerii) handlowych i sklepów wielkopowierzchniowych w strukturze handlu. Zmiana trybu życia, dokonywanie zakupów w powiązaniu z korzystaniem z oferty gastronomicznej i rozrywkowej

---

¹⁰ Za działalności wyższego rzędu uznaje się sekcje PKD 2007: informacja i komunikacja, działalności finansowe i ubezpieczeniowe, działalności związane z obsługą rynku nieruchomości, działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej, działalności w zakresie usług administrowania i działalności wspierających, administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, edukacja, opieka zdrowotna i pomoc społeczna oraz działalności związane z kulturą, rozrywką i rekreacją.

wpływa na popularność tego typu obiektów, często zlokalizowanych na obrzeżach miasta, kosztem tradycyjnych punktów handlowych w centrach miast. Głównymi ośrodkami lokalizacji dużych centrów handlowych są miasta rdzeniowe, a szczególnie Koszalin oraz Kołobrzeg, w których mieszkańcy gmin KKBOF zaspokajają swoje potrzeby komercyjne i rozrywkowe.

Tabela 9. Struktura przedsiębiorstw funkcjonujących w gminach KKBOF w 2014 r. wg sekcji PKD 2007

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	SiT
POLSKA	75601	4661	371755	8210	14077	479680	1070699	253191	128418	123906	128544	224683	387134	116979	27065	145999	219211	72833	266698
ZACHODNIO-POMORSKIE	5733	131	17582	665	624	27435	51163	13774	12824	4500	6327	15917	17095	7022	1052	6573	13799	3832	13351
ZIT KKBOF	941	27	2983	122	117	4628	9902	2444	4343	763	1342	3157	3112	1235	166	1237	2752	813	2565
M. Białogard	43	1	227	6	13	351	704	125	110	42	81	419	169	99	17	109	240	50	208
Białogard	66	2	48	3	4	128	110	20	15	5	11	5	20	12	6	15	26	5	30
Karlıno	56	1	65	10	2	135	189	32	26	13	19	142	36	33	6	30	46	19	43
Tychowo	75	0	41	1	3	58	88	27	15	3	6	9	12	11	7	19	16	12	28
M. Kołobrzeg	121	6	384	9	19	712	1872	484	1134	137	203	884	568	210	22	240	609	170	484
Dygowo	23	3	36	0	0	96	128	34	30	4	18	3	24	15	7	14	23	5	27
Gościno	27	0	53	2	1	90	121	24	23	0	17	9	13	6	6	16	20	7	28
Kołobrzeg	55	2	121	8	2	178	360	65	560	12	25	35	84	36	5	28	108	37	86
Siemyśl	19	1	18	0	0	55	71	18	11	6	13	4	17	3	5	8	17	5	29
Ustronie Morskie	17	0	29	2	4	68	192	36	504	4	8	17	23	16	5	7	21	18	34
Będzino	34	0	86	6	5	122	187	54	68	3	23	74	33	15	5	16	26	11	36
Biesiekierz	16	0	86	0	2	100	184	59	26	14	21	16	43	21	6	31	44	9	41
Bobolice	71	0	55	2	1	128	190	32	18	2	23	31	17	20	8	19	38	10	42
Manowo	32	2	56	7	5	85	175	66	27	10	22	9	42	20	5	24	40	18	53
Mielno	27	0	30	0	3	75	180	38	836	3	22	34	32	32	3	18	28	35	55
Polanów	70	1	64	4	4	148	124	23	21	3	9	31	20	15	5	24	36	10	38
Sianów	70	3	132	5	6	214	308	105	55	16	37	83	71	43	7	28	64	24	91
Świeszyno	19	0	81	0	1	114	204	47	23	16	29	29	58	24	6	16	46	16	51
M. Koszalin	100	5	1371	57	42	1771	4515	1155	841	470	755	1323	1830	604	35	575	1304	352	1161

A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo; B – górnictwo i wydobywanie; C – przetwórstwo przemysłowe; D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; F – budownictwo; G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle; H – transport i gospodarka magazynowa; I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; J – informacja i komunikacja; K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa; L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości; M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; O – administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne; P – edukacja; Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna; R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją; S i T – pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usług na własne potrzeby

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

Tradycyjne znaczenie dla rozwoju obszaru KKBOF ma gospodarka morską, w tym zwłaszcza **rybołówstwo i rybactwo** – skoncentrowane w pasie nadmorskim. Działalność morską i logistyka w regionie posiada dogodne warunki dla rozwoju, choć w tym względzie konieczne jest zastosowanie wysoce innowacyjnych rozwiązań i modernizacja infrastruktury portowej, a także części floty. Pod względem rozwoju gospodarki morskiej na terenie KKBOF szczególne znaczenie posiada 7. w kraju, a 4. w województwie zachodniopomorskim pod względem tonażu przeładunku port morski w Kołobrzegu, zlokalizowany w ujściu Parsęty (średnio obsługujący około 0,2% krajowego przeładunku - około 154 GT)¹¹.

Port Rybacki w Kołobrzegu dysponuje nabrzeżami o łącznej długości 1 737 m. W wyniku prac modernizacyjnych, realizowanych w latach 2005-2007 port posiada nowoczesną infrastrukturę, w skład której wchodzi: sieć kanalizacji sanitarnej i deszczowej, sieć wodociągowa oraz sieć energetyczna, budynki magazynowe wraz z pomieszczeniami magazynowo – socjalnymi, budynek główny przeznaczony do prowadzenia wyposażonych punktów pierwszej sprzedaży produktów rybnych, wraz z wytwornicą lodu i zapleczem socjalnym. Ponadto wykonany został układ komunikacyjny umożliwiający ruch pojazdów osobowych, dostawczych ciężarowych oraz dodatkowe miejsca postojowe. W strukturze Portu Kołobrzeg działa ponadto: Port Jachtowy z nabrzeżami o łącznej długości 680 mb, Port Handlowy z nabrzeżami o łącznej długości 784 mb oraz Port Pasażerski z nabrzeżami o łącznej długości 156 mb.

Tabela 10. Flota rybacka w Kołobrzegu stan na 2014 r. (w nawiasie pozycja w Polsce)

Rodzaj floty	Liczba jednostek	% krajowego zasobu	Ładowność w GT	Moc w kW	Średni wiek floty
kutry	17 (3.)	12,20%	2330 (2.)	5950 (2.)	37,4 (1.) śr. wiek floty w Polsce: 45,4
łódzie rybackie	41 (4.)	5,60%	875 (1.)	4270 (1.)	18,8 (4.) śr. wiek floty w Polsce: 24,2

Źródło: *Morska Gospodarka Rybna w 2014 r.*, Morski Instytut Rybacki – Państwowy Instytut Badawczy Zakład Ekonomiki, Technologii i Wdrożeń, 2015 r.

Zestawienie dotyczące floty rybackiej w Kołobrzegu pokazuje, że mimo, że inne porty posiadają przewagę ilościową, to kołobrzewska flota rybacka stanowi jedną z najmłodszych i najbardziej sprawnych pod względem średniej mocy flot w kraju, co w połączeniu z wykwalifikowaną kadrą rybacką stanowi istotny potencjał dla rozwoju tego segmentu gospodarki morskiej. Istotną rolę w zakresie szerokokorozumianego wspierania rozwoju sektora rybackiego na obszarze KKBOF pełnią Lokalna Grupa Rybacka w Kołobrzegu oraz Mieleńska Lokalna Grupa Rybacka. Instytucje te posiadają statut stowarzyszeń, wchodzących w skład Ogólnopolskiego Konwentu Lokalnych Grup Rybackich. Poważnym zagrożeniem dla rozwoju gospodarki morskiej są unijne limity połowów oraz spadek populacji ławic rybnych, na skutek zmian w ekosystemie Bałtyku.

W Kołobrzegu zlokalizowana jest także spółka Polska Żegluga Bałtycka SA, działająca pod nazwą Polferries, będąca głównym polskim armatorem promowych przewozów pasażerskich. eksploatująca trzy promy operujące na liniach: m/f "Wawel" na linii Gdańsk - Nynäshamn (Szwecja), m/v "Baltivia" i m/f "Mazovia" na linii Świnoujście - Ystad, a w połączeniu z przeprawą przez most Oresund połączenie Świnoujście - Kopenhaga przez Ystad. W samym Kołobrzegu liczba pasażerów

¹¹ *Gospodarka morską 2014*, Urząd Statystyczny w Szczecinie, 2015

połączeń promowych ogółem w 2014 r. wynosiła 27 172 osób i stanowiła 1,6% międzynarodowych podróży promowych w Polsce (1,3% w 2005 r.). Z portu w Kołobrzegu odpływają promy do Danii¹².

Jak wskazuje Biała Księga *Plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu – dążenie do osiągnięcia konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu* opracowana przez Komisję Europejską „porty morskie odgrywają zasadniczą rolę jako centra logistyczne i wymagają dobrych połączeń z obszarami w głębi lądu. Ich rozwój jest niezbędny dla obsługi coraz większych wolumenów towarów w ramach żeglugi morskiej bliskiego zasięgu w UE oraz współpracy z resztą świata”¹³. Zmodernizowany Port Morski w Kołobrzegu stanowi zatem istotny potencjał rozwoju gospodarczego KKBOF, który z uwagi na jego słabe skomunikowanie drogowe z głównymi trasami komunikacyjnymi oraz większymi ośrodkami miejskimi nie jest w pełni wykorzystywany. W świetle postulowanych kierunków rozwoju sieci TEN-T w obszarze gospodarki morskiej, jak i dla dalszego rozwoju funkcji logistycznej i transportowej Portu, konieczne będzie prowadzenie działań służących poprawie jego skomunikowania od strony lądu, a w szczególności zapewnienie odpowiedniego powiązania z drogą krajową Nr 11 jak i planowanymi węzłami dróg ekspresowych S6 i S11. Od stanu i perspektyw rozwoju gospodarki morskiej zależeć będzie również działalność znacznej liczby przedsiębiorstw działających w sferze przetwórstwa rybnego oraz przemyśle stoczniowym.

Ostatnim miernikiem, który w pewnym stopniu obrazuje efektywność i siłę gospodarczą lokalnych przedsiębiorstw oraz pośrednie przełożenie ich wyniku gospodarczego na jakość życia mieszkańców jest wskaźnik obrazujący dochody gmin z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych (CIT) w przeliczeniu na mieszkańca. Analiza tego wskaźnika na terenie KKBOF wskazuje na spory przyrost dochodu z tytułu podatku CIT w latach 2010-2014, mimo, iż część gmin w ramach preferencji dla inwestorów zlokalizowanych w specjalnych strefach ekonomicznych zwalnia firmy z części kosztów podatkowych. Szczególnie silny wzrost był udziałem gminy Siemyśl – o ponad 39 zł/os., Karlino – o blisko 36 zł/os., Polanów - o ponad 32 zł/os. oraz Ustronie Morskie - o ponad 24 zł/os. Pewien, choć nie tak znaczny, wpływ na zmianę parametrów w tym zakresie mógł mieć również czynnik negatywny, czyli spadek liczby mieszkańców.

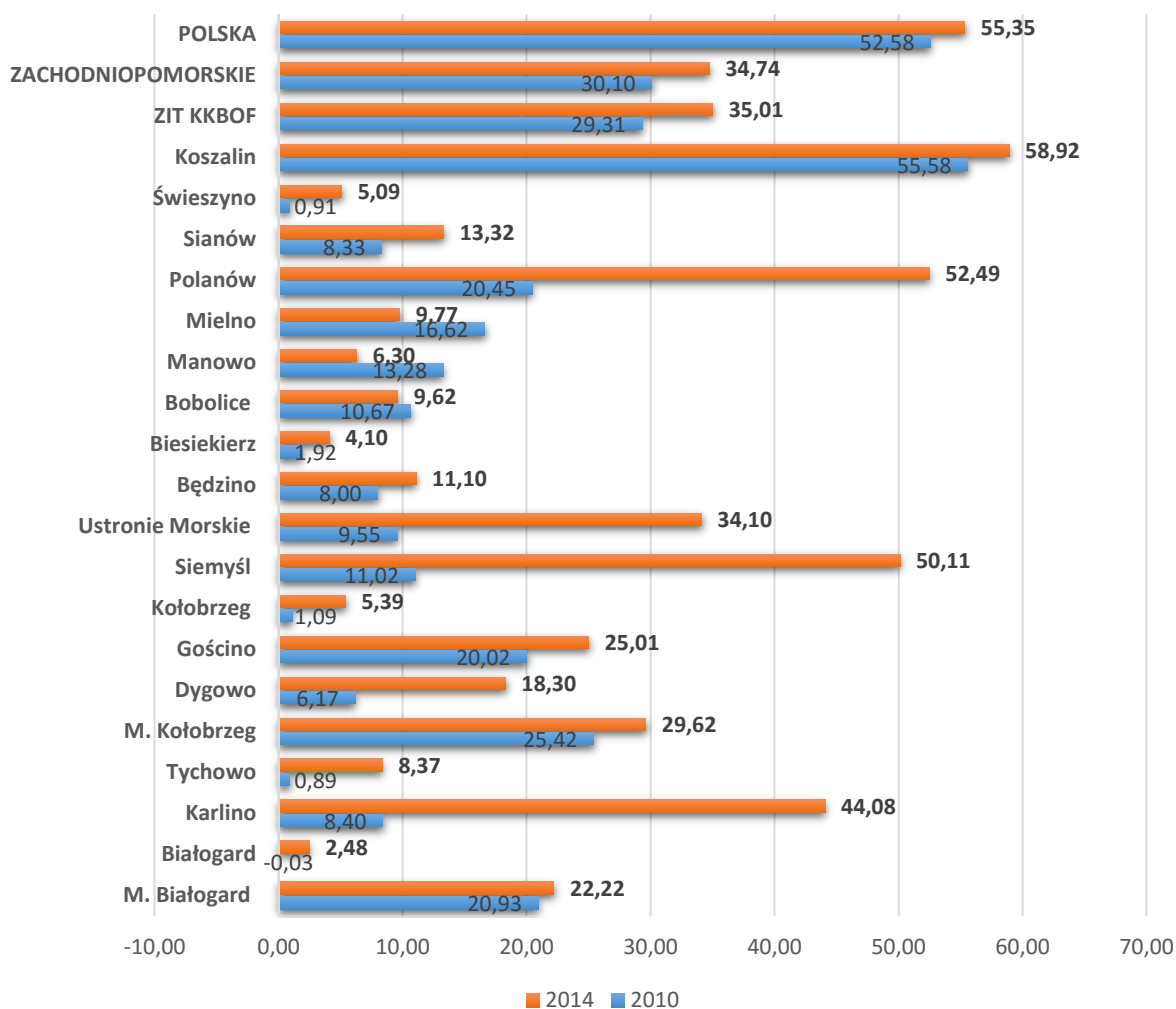
---

¹² Tamże

¹³ *Biała Księga. Plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu – dążenie do osiągnięcia konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu*, Komisja Europejska, 2011

Wykres 6. Dochody gmin i miast na prawach powiatu z tytułu podatku CIT w przeliczeniu na mieszkańca

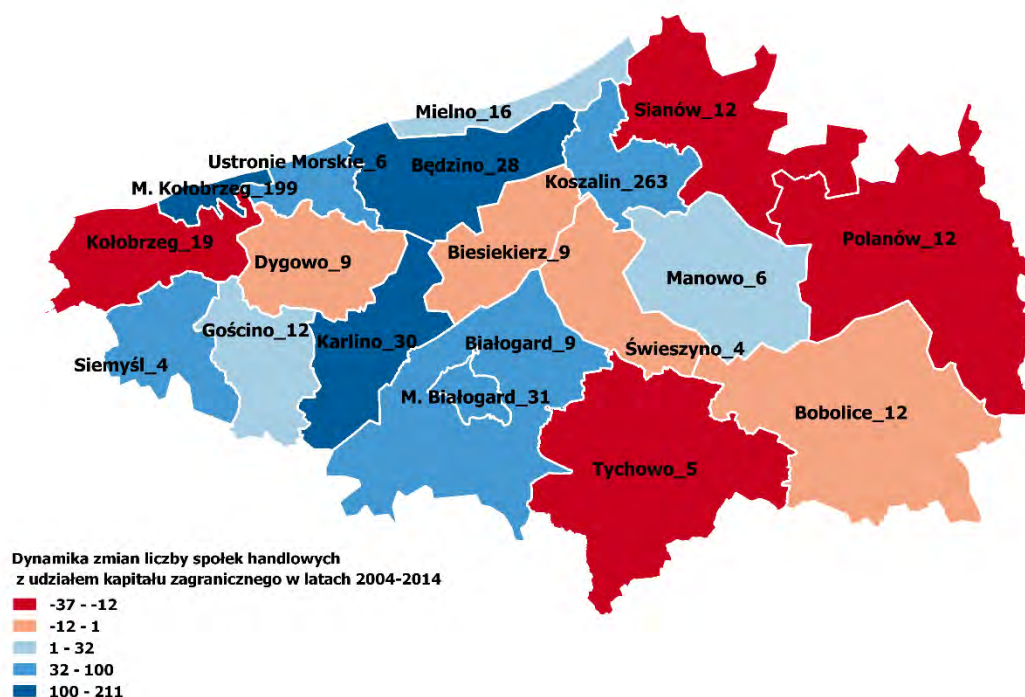

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

4.2. Atrakcyjność inwestycyjna

Istotną rolę w rozwoju gospodarki oraz tworzeniu nowych miejsc pracy odgrywa kapitał zagraniczny. Zagraniczni inwestorzy tworząc nowe przedsiębiorstwa przyciągają za sobą innowacyjne rozwiązania produkcyjne i technologiczne, ale również organizacyjno-zarządcze, tworzące niematerialną wartość firmy, czyli jej *know-how*. Ich obecność przekłada się na rozwój jakości zasobów ludzkich, produktów, a także na wzrost efektywności przedsiębiorstw w całym regionie. W latach 2004-2014 liczba przedsiębiorstw zagranicznych funkcjonujących na terenie KKBOF zwiększyła się blisko o połowę (49,8%) z 458 podmiotów w 2004 r. (1,1% ogółu przedsiębiorstw), do 686 podmiotów w 2014 r. (1,6% ogółu przedsiębiorstw), co oznacza tempo wzrostu nieco niższe niż w kraju (62%), ale wyższe niż w województwie zachodniopomorskim (37,9%).

Rycina 27. Dynamika zmian liczby spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w latach 2004-2014 (w %) oraz liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego wg stanu na rok 2014 (liczba przy nazwie gminy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Nominalnie najwięcej spółek funkcjonuje w Koszalinie (263 spółki) oraz w Kołobrzegu (199 spółek). Największy udział spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w spółkach ogółem charakteryzuje gminy Będzino (3,5%), Karlino (3,3%), Gościno (2,6%) oraz miasto Kołobrzeg (2,4%). Gminy te cechowały się także najwyższymi poziomami dynamiki zmian liczby podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w latach 2004-2014.

Na decyzję inwestorów zewnętrznych o wyborze lokalizacji inwestycji wpływ ma szereg czynników takich jak jakość zasobów ludzkich czy dostępność komunikacyjna, ale przede wszystkim dostępność odpowiednich, uzbrojonych terenów inwestycyjnych, atrakcyjna oferta wsparcia przedsiębiorstw, a także pozycja rankingowa regionu.

4.2.1. Instytucje otoczenia biznesu i strefy przemysłowe

W obszarze nauki i techniki oraz wsparcia przedsiębiorczości, na obszarze KKBOF funkcjonuje od wielu lat dynamicznie rozwijająca się sieć instytucji otoczenia biznesu. Głównym ośrodkiem skupienia podmiotów świadczących usługi na rzecz przedsiębiorstw jest Koszalin, w którym zlokalizowane są następujące instytucje:

- **Fundacja Centrum Innowacji i Przedsiębiorczości w Koszalinie** jest fundacją miejską i realizuje zadania zlecone oraz finansowane przez Urząd Miasta Koszalina. Celem działalności FCIP jest świadczenie usług informacyjno-doradczych, biurowych, szkoleniowych i finansowych adresowanych do bezrobotnych, osób rozpoczynających działalność gospodarczą oraz mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. W ramach Fundacji funkcjonują:
  - **Centrum Biznesu**, którego celem jest wspieranie inicjatyw i stymulowanie samozatrudnienia wśród osób bezrobotnych oraz tworzenie i rozwijanie przedsiębiorstw realizowane poprzez usługi doradcze i szkoleniowe, jak i wspieranie lokalnej przedsiębiorczości w zakresie wiedzy niezbędnej do funkcjonowania na rynku wewnętrznym Unii Europejskiej oraz pozyskiwania funduszy UE na rozwój firm.
  - **Fundusz Rozwoju Przedsiębiorczości (FRP)** – którego działalność dotyczy m. in. udzielania pożyczek na preferencyjnych warunkach dla sektora mikro i małych przedsiębiorstw oraz osób rozpoczynających działalność gospodarczą w regionie środkowopomorskim. Obszarem działania Funduszu są powiaty: koszaliński grodzki, koszaliński ziemski, kołobrzeski, sławieński, szczecinecki i drawski.
- **Koszaliński Inkubator Przedsiębiorczości Sp. z o.o.**, którego misją jest promocja i wspieranie nowopowstałych i rozwój istniejących małych firm, dzięki tworzeniu warunków do rozwoju przedsiębiorczości i samozatrudnienia na lokalnym rynku pracy. W dyspozycji Inkubatora znajdują się dwie hale o łącznej powierzchni 1 808 m² podzielone na 24 boksy i pomieszczenia różnej wielkości: od 9 do 208 m². Inkubator świadczy usługi wspierające dla MŚP: transportowe: osobowo-towarowe, biurowe, wypożyczanie narzędzi i elektronarzędzi dla małych firm, doradcze w zakresie: biznes planu, organizacji biura w małej firmie, organizacji i zarządzania małą firmą, pozyskiwania kredytów, pożyczek, gwarancji. KIP działa również w zakresie promocji firm inkubowanych na targach oraz wystawach krajowych i zagranicznych
- **Koszaliński Park Technologiczny SA** został założony w 2009 r. przez Gminę Miasto Koszalin oraz Politechnikę Koszalińską. Jego celem jest wspieranie rozwoju przedsiębiorców funkcjonujących w oparciu o innowacyjne technologie oraz osiągnięcia nauk społecznych i humanistycznych, wzrost konkurencyjności przedsiębiorców, tworzenie miejsc pracy, wzrost potencjału społeczno - gospodarczego miasta Koszalina oraz stymulowanie współpracy środowiska naukowego i lokalnego biznesu. Do zadań Parku należy m.in. działanie na rzecz: usprawnienia procesu transferu technologii i współpracy pomiędzy biznesem, a środowiskiem akademickim (w tym poprzez tworzenie konsorcjów naukowo-przemysłowych), próba komercjalizacji osiągnięć naukowych instytucji badawczych, pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych z branż zaawansowanych i czystych technologii oraz BPO (*Bussines Process Outsourcing*), stworzenie dla studentów Politechniki Koszalińskiej możliwości łatwego rozpoczęcia działalności naukowo-badawczej i gospodarczej (w ramach funkcjonującego w Parku inkubatora), współpracę z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami naukowymi i przedsiębiorstwami w zakresie proinnowacyjności, usługi na rzecz przedsiębiorstw (doradztwo, wynajem powierzchni, usługi inkubatora, itd.).

- **Koszalińska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.**, której celem statutowym jest inicjowanie i prowadzenie szerokiego zakresu działań stymulujących rozwój gospodarczy regionu poprzez wspomaganie rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), współpracę z władzami samorządowymi w celu opracowania programów i planów rozwoju, administrowanie programami wsparcia dla MŚP oraz pełnienie roli edukacyjnej w przekazywaniu doświadczeń i rozwiązań w zakresie polityki regionalnej. Zakres działania obejmuje również m. in. działalność inwestycyjną i zarobkową (udziały w spółkach prawa handlowego, dzierżawa oraz wynajem obiektów i pomieszczeń).
- **Koszalińska Izba Przemysłowo-Handlowa** jest organizacją zrzeszającą na zasadzie dobrowolności przedsiębiorstwa z terenu Pomorza Środkowego. Celem działania Koszalińskiej Izby Przemysłowo-Handlowej jest tworzenie sprzyjających warunków do funkcjonowania i rozwoju podmiotów gospodarczych działających w regionie Pomorza Środkowego. Izba kojarzy partnerów gospodarczych (współpraca z Ambasadami, handlowymi izbami zagranicznymi), świadczy usługi konsultacyjno – doradcze, prowadzi kursy i szkolenia dla firm, wykonuje działalność z zakresu wywiadowni gospodarczej, tłumaczy dokumenty. KIPH jako jedyny ośrodek na Pomorzu wykonuje obowiązki Krajowej Izby Gospodarczej w zakresie: wydawania świadczeń pochodzenia, legalizacji dokumentów handlowych, udzielania informacji na temat reguł wystawiania świadczeń pochodzenia do innych krajów.

Ofertę powyższych instytucji na obszarze Koszalina uzupełniają: **Business Centre Club Łoża Koszalińska, Cech Rzemiosł Różnych, Zrzeszenie Kupców i Przedsiębiorców, Północna Izba Gospodarcza**, których głównym działaniem jest lobbing na rzecz lokalnych przedsiębiorców, dbałość o rozwój gospodarczy regionu, tworzenie warunków sprzyjających przedsiębiorczości, a także tworzenie platform współpracy pomiędzy członkami.

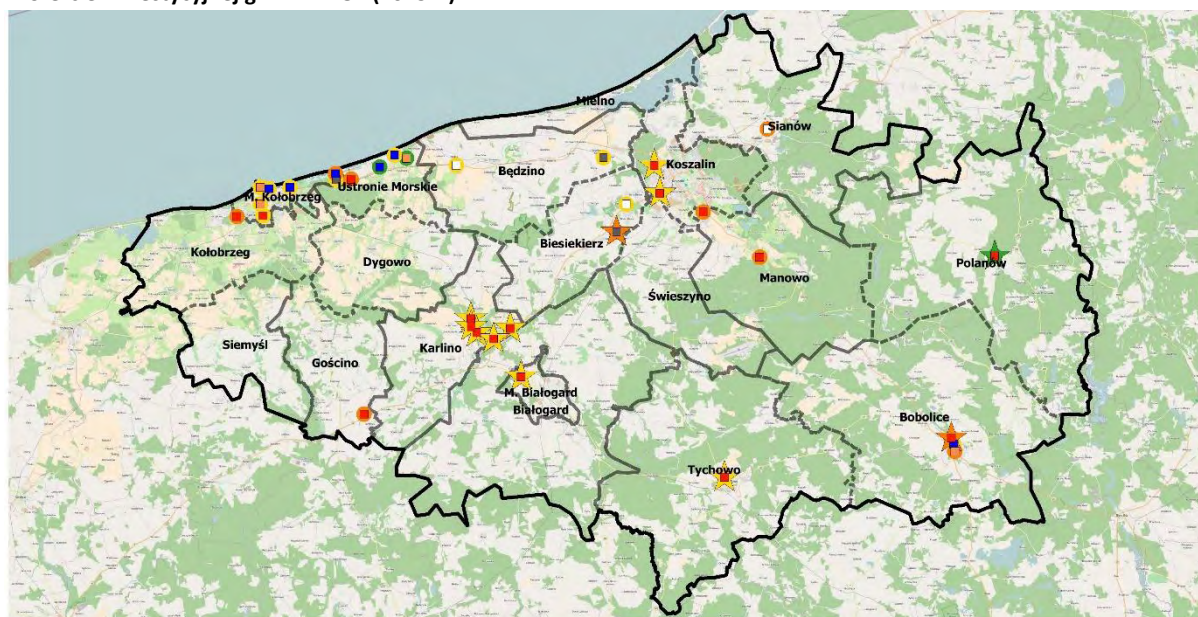
Wyróżniającą gminą pod kątem rozwoju oferty dla przedsiębiorstw jest również gmina-miasto Białogard w której zlokalizowane są dwa prężnie działające podmioty: **Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych w Białogardzie** oraz **Białogardzki Park Inwestycyjny „Invest-Park” Białogard Sp. z o.o.** Członkami Stowarzyszenia Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych są Miasto Białogard, Gmina Białogard oraz Powiat Białogardzki. Statutową działalnością Stowarzyszenia jest w szczególności: pobudzanie aktywności społeczno-gospodarczej społeczności lokalnej, wspieranie przedsięwzięć gospodarczych i organizacyjnych ograniczających skutki bezrobocia, współpraca z organizacjami i podmiotami gospodarczymi w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy oraz inicjowanie kontaktów gospodarczych i społecznych z partnerami krajowymi i zagranicznymi. Przedsiębiorcy oraz osoby uruchamiające własną działalność gospodarczą mogą liczyć na szeroki wachlarz wsparcia w tym:

- wsparcie merytoryczne poprzez: Biuro Promocji Przedsiębiorczości, które zarządza m.in. Centrum Szkoleniowo-Doradczym, Bankiem Informacji Gospodarczej oraz Biurem Promocji, a także poprzez Regionalne Biuro Obsługi Inwestora, zarządzające terenami inwestycyjnymi o powierzchni ok. 50 ha, które wspólnie z Białogardzkim Parkiem Inwestycyjnym „INVEST-PARK” Sp. z o.o. stworzyło kompleksową ofertę dla inwestorów zewnętrznych, której celem jest znaczne obniżenie kosztów i skrócenie procesu inwestycyjnego;
- wsparcie finansowe poprzez: Fundusz Pożyczkowy dla mikro i małych przedsiębiorstw udzielającego pożyczek na finansowanie i rozwój prowadzonej lub uruchamianej działalności gospodarczej;
- wsparcie techniczno - technologiczne małych rodzinnych firm poprzez Inkubator Przedsiębiorczości o łącznej pow. 1000 m² oraz Inkubator Technologiczny, który oferuje

8 000m² powierzchni produkcyjno-usługowej, udostępnia nowoczesne technologie informatyczne i teleinformatyczne oraz technologie powłok ochronnych i dekoracyjnych (malowanie proszkowe).

Widoczna jest zmiana tradycyjnego lokalizowania zakładów przemysłowych w większych miastach regionu na rzecz powstających stref przemysłowych w gminach otaczających ośrodki miejskie. Tendencja ta widoczna jest także w gminach tworzących KKBOF co pokazują wskaźniki dotyczące dynamiki liczby przedsiębiorstw czy udziału podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w przedsiębiorstwach ogółem. Atrakcyjność wolnych terenów inwestycyjnych w KKBOF, w większości zlokalizowanych wzdłuż dróg krajowych Nr 6 i Nr 11, wzmocniona jest dodatkowo ich objęciem specjalnymi strefami ekonomicznymi.

Rycina 28. Rozmieszczenie przestrzenne, typ, stopień uzbrojenia i przeznaczenie terenów inwestycyjnych będących w ofercie inwestycyjnej gmin KKBOF (2015 r.)

Legenda

Uzbrojenie, objęcie Specjalnymi Strefami Ekonomicznymi - SSE		★ SSE niepełne uzbrojenie
● Teren nieuzbrojony	● Teren uzbrojony	● Teren o niepełnym uzbrojeniu
★ SSE	★ SSE nieuzbrojone	
Przeznaczenie terenu		
■ Produkcja, magazyny	■ Zabudowa mieszkaniowa, usługi	■ Usługi turystyczno-rehabilitacyjne, obiekty sportowo-rekreacyjne
■ Magazyny	■ Nie wskazano	

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z kwestionariuszy z gmin

Podstawą powołania i działania stref ekonomicznych jest *ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych z dnia 20 października 1994 roku*, w myśl której preferencyjne warunki oferowane przedsiębiorcom w strefach będą obowiązywać do końca 2026 roku. Strefy zlokalizowane w Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkim Obszarze Funkcjonalnym należą do podstref **Kostrzyńsko-Słubickiej** oraz **Słupskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej**.

W ramach Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej funkcjonują następujące podstrefy¹⁴:

- Białogard – teren przemysłowy o pow. 14,4 ha, przy drodze wojewódzkiej Nr 163;

¹⁴ http://www.kssse.pl/pl/oferta/tereny_inwestycyjne/ [dostęp na dzień 02.12.2015]

- Karlino – tereny przemysłowe o łącznej pow. 15,92 ha (Kompleks 3 przy DK 6) oraz 56,26 ha (Kompleks 1, 2 i 4).

Słupską Specjalną Strefą Ekonomiczną objęte są z kolei tereny inwestycyjne w takich miejscowościach jak¹⁵:

- Koszalin – 5 terenów inwestycyjnych o łącznej pow. 150,17 ha, położonych przy zbiegu dwóch dróg krajowych Nr 6 oraz Nr 11;
- Laski Koszalińskie (gm. Biesiekierz) – teren o pow. 17,58 ha położony w odległości około 2,5 km od DK 6;
- Karlinko (gm. Karlino) – kompleks działek inwestycyjnych o łącznej pow. 180,08 ha, położony przy DK 6;
- Polanów – 2 działki o łącznej pow. 37,01 ha zlokalizowane przy drodze wojewódzkiej Nr 206;
- Tychowo – 4 działki o łącznej pow. 5,04 ha przy drogach wojewódzkich Nr 167 i Nr 169;
- Bobolice – teren pod patronatem SSSE o pow. 21,74 ha położona w pobliżu DK 11.

Oprócz terenów zlokalizowanych w specjalnych strefach ekonomicznych, gminy dysponują innymi terenami przeznaczonymi pod różne typy działalności. Tereny w gminach nadmorskich przeznaczone są przede wszystkim dla inwestorów chcących rozwijać ofertę turystyczno-rehabilitacyjną, rekreacyjną czy też pod budownictwo rezydencjalne. Pozostałe tereny będące w dyspozycji gmin przeznaczone są pod budownictwo mieszkalne, funkcje usługowo-handlowe, magazynowe lub nie określono dla nich docelowego przeznaczenia.

Tempo zapełniania się części terenów inwestycyjnych zlokalizowanych w gminach KKBOF nie jest zadowalające. Niektóre z oferowanych terenów inwestycyjnych typu *greenfield* nadal nie są w pełni uzbrojone, co wpływa negatywnie na odbiór oferty inwestycyjnej danej gminy przez potencjalnych inwestorów.

Niewystarczający napływ inwestycji ma również związek z koniecznością konkurowania o inwestora z innymi gminami województwa zachodniopomorskiego (np. podstrefą Goleniów) oraz z innych części kraju, które posiadają dogodniejszą lokalizację przy głównych szlakach sieci komunikacyjnej kraju. Brak sprawnych, bezpośrednich połączeń ponadregionalnych o dużej przepustowości z miastami wojewódzkimi Szczecinem, Gdańskiem, Poznaniem, Bydgoszczą i Toruniem wpływa deprymująco na zainteresowanie inwestorów zewnętrznych. Szansą na poprawę atrakcyjności KKBOF w tym aspekcie będzie dalszy rozwój trasy ekspresowej S6 i S11, a także inwestycje związane z integracją tych tras z systemem dróg lokalnych oraz ich dowiązaniem ze strefami aktywności gospodarczej.

Część terenów inwestycyjnych zlokalizowanych przeważnie w miastach zmagają się z problemem niewystarczającej podaży powierzchni inwestycyjnej, w stosunku do zainteresowania inwestorów. W tych przypadkach należy poszerzać granice istniejących terenów inwestycyjnych o sąsiadujące działki, a także sukcesywnie dozbierać nowe tereny przeznaczone pod inwestycje, tworząc tym samym kompleksową ofertę inwestycyjną, dostosowaną do potrzeb firm zainteresowanych działalnością.

---

¹⁵ <http://www.sse.slupsk.pl/index.php/pl/oferta-mainmenu/dla-inwestorow>

4.2.2. Pozycja rankingowa

Województwo zachodniopomorskie posiada dość niską atrakcyjność inwestycyjną (klasa E) wśród regionów NUTS 2 Unii Europejskiej i zajmuje 215 lokatę na 270 regionów, mimo posiadania przewagi konkurencyjnej w zakresie kapitału ludzkiego (klasa A)¹⁶. W raporcie *Atrakcyjności inwestycyjnej województw i podregionów Polski 2015* Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową województwa zachodniopomorskie uplasowało się na 6. pozycji w kraju. Jako mocną stroną województwa zachodniopomorskiego wskazano intensywną działalność Centrum Obsługi Inwestora oraz wyraźny wzrost aktywności informacyjnej (drugie miejsce w kraju).

Opracowania eksperckie oceniające atrakcyjność inwestycyjną regionów i samorządów Polski pokazują, iż podregion koszaliński, do którego w przeważającej części należy KKBOF, posiada: przeciętną atrakcyjność dla prowadzenia działalności przemysłowej, niską atrakcyjność dla działalności usługowej (w raporcie 2014 r. oceniana była jako przeciętna) oraz przeciętną atrakcyjność dla prowadzenia działalności zaawansowanej technologicznie (w raporcie z 2014 r. oceniana była jako wysoka)¹⁷ na tle innych podregionów kraju. Porównując raporty atrakcyjności Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową z lat 2015 i 2014 widoczny jest spadek atrakcyjności gospodarczej podregionu koszalińskiego i niższa pozycja konkurencyjna w stosunku do podregionu szczecińskiego i stargardzkiego. Z wyjątkiem spadku w raporcie z 2015 r., w ostatnich latach wysoko oceniano atrakcyjność podregionu koszalińskiego dla działalności zaawansowanej technologicznie, co było spowodowane dostępnością kadr uczelni technicznych (np. Politechniki Koszalińskiej), tradycjami przemysłu elektromaszynowego oraz rozbudowywaną ofertą instytucji otoczenia biznesu: inkubatorów przedsiębiorczości czy parków technologicznych. Jest to ważny potencjał, który należy wzmocnić, aby ponownie potwierdzić status regionu sprzyjającego rozwojowi sektorów opartych na wiedzy i zachęcić nowych inwestorów do lokowania działalności w KKBOF.

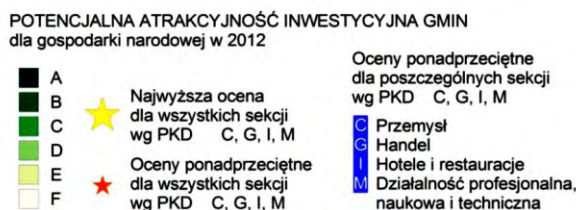
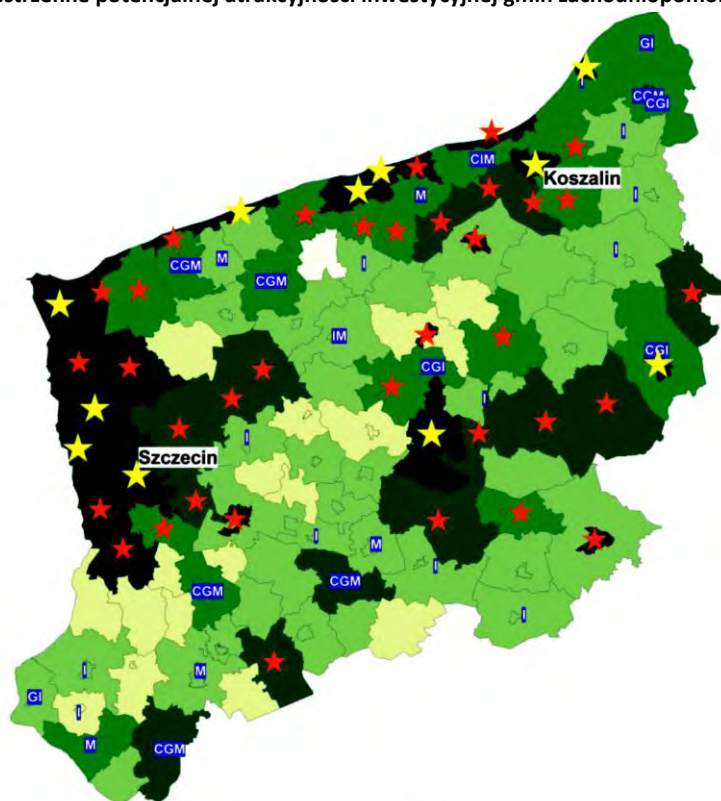
---

¹⁶ *Atrakcyjność inwestycyjna regionów Polski na tle Unii Europejskiej*, praca zbiorowa pod red. H. Godlewskiej-Majkowskiej, Oficyna Wydawnicza SGH, 2014

¹⁷ *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2015*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, 2015

Rycina 29. Zróżnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin zachodniopomorskiego.

Źródło: *Atrakcyjność Inwestycyjna Regionów 2014. Województwo Zachodniopomorskie*, Szkoła Główna Handlowa, 2014 r.

Rozpatrując atrakcyjność inwestycyjną członków KKBOF na tle innych gmin województwa zachodniopomorskiego można zauważyć, iż najwyższe wskaźniki we wszystkich rozpatrywanych sekcjach gospodarki narodowej osiągnęły największe miasta rdzeniowe: Koszalin oraz Kołobrzeg wraz z przylegającą gminą ziemską. Ponadto ponadprzeciętną atrakcyjnością na tle województwa charakteryzują się gminy: miasto Białogard, Ustronie Morskie, Mielno, Biesiekierz czy Karlino. Wyniki te potwierdza koncentracja przedsiębiorstw na terenie KKBOF oraz stopień zaangażowania kapitału zagranicznego w poszczególnych gminach.

Tabela 11. Potencjalna atrakcyjność inwestycyjna gmin KKBOF dla gospodarki narodowej oraz wybranych sekcji PKD (oceny rankingowe w skali od A do F, gdzie A – najwyższa, F – najniższa)

Jednostka terytorialna	Gospodarka narodowa	Przemysł	Handel	Hotele i restauracje	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	Udział podmiotów gosp. z kapitałem zagranicznym (2014)
M. Białogard	A	A	A	C	A	1,0%
Białogard	B	B	B	A	B	1,7%
Karlino	B	B	A	A	B	3,3%
Tychowo	b.d	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	1,2%

Dygowo	C	D	D	D	C	1,8%
Gościno	C	C	B	C	C	2,6%
M. Kołobrzeg ¹⁸	A	A	A	A	A	2,4%
Kołobrzeg	A	A	A	A	A	1,1%
Siemyśl	C	C	C	C	C	1,3%
Ustronie Morskie	A	A	A	A	B	0,6%
Będzino	C	C	D	B	C	3,5%
Biesiekierz	B	B	B	A	B	1,3%
Bobolice	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	1,7%
M. Koszalin ¹⁹	A	A	A	A	A	1,4%
Manowo	C	C	C	B	C	0,9%
Mielno	A	A	A	A	B	1,1%
Polanów	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	1,8%
Sianów	C	B	B	B	C	0,9%
Świeszyno	B	.B	C	B	B	0,5%
Zachodniopomorskie	B	B	B	A	B	2,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Atrakcyjność Inwestycyjna Regionów 2014. Województwo Zachodniopomorskie*, Szkoła Główna Handlowa, 2014 r.; *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

¹⁸ Miasto Kołobrzeg zostało także wysoko ocenione (12. miejsce w kraju; 1. miejsce w Zachodniopomorskim) w badaniu jakości obsługi elektronicznej potencjalnych inwestorów przez urzędy gmin pt. „Gmina na 5!”. Szczególnie doceniono jakość strony internetowej Urzędu oraz jej przystępność dla inwestorów krajowych i zagranicznych, przyznając za ten element maksymalną liczbę punktów.

¹⁹ W 2015 r. Miasto Koszalin otrzymało wyróżnienia: *Samorząd, który wspiera MŚP* oraz *Solidny partner w środowisku lokalnym*. Nagrody potwierdzają szczególną dbałość o rozwój przedsiębiorczości oraz tworzenie przyjaznego klimatu inwestycyjnego Mieście.

4.2.3. Perspektywy rozwoju gospodarczego w oparciu o Regionalne Inteligentne Specjalizacje i nowoczesne formy współpracy gospodarczej

Województwo zachodniopomorskie na tle kraju cechuje się przeciętnymi wskaźnikami innowacyjności przedsiębiorstw. W 2014 r. średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw wynosił 14,1% (8. pozycja wśród województw; 14,5% śr. dla kraju), a udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem wynosił 6,39% (10. pozycja wśród województw; 8,78% śr. dla kraju). W tym samym roku udział nakładów zachodniopomorskich przedsiębiorstw na działalność innowacyjną stanowił 2,8% nakładów krajowych (10. pozycja wśród województw), co oznacza, iż nakłady na działalność innowacyjną w zachodniopomorskich przedsiębiorstwach na 1 osobę aktywną zawodowo wynosiły średnio 1 658 zł (8. pozycja wśród województw; 2 158 zł śr. dla kraju). Niskie wskaźniki innowacyjności wynikają w znacznej mierze ze struktury gospodarczej województwa opartej o przemysł tradycyjny, jak i na sektorze turystycznym, z braku dużych przedsiębiorstw inwestujących w działy B+R, a także z posiadanie relatywnie niedużego zaplecza akademickiego w stosunku do innych województw w kraju.

Pomimo tych uwarunkowań, w ostatnich latach potencjał podregionu koszalińskiego dla rozwoju przemysłu zaawansowanego technologicznie była oceniany dostatecznie wysoko, aby móc ugruntować przekonanie o konieczności ukierunkowania działań prorozwojowych na ten obszar gospodarki. Wsparcie innowacyjności przedsiębiorstw oraz ich zaplecza społeczno-infrastrukturalnego powinno odbywać się w sposób zdywersyfikowany, zbieżny do trzech celów strategicznych *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2011-2020*²⁰, czyli prowadzić do :

- Wzrostu świadomości i kompetencji innowacyjnych społeczeństwa oraz przedsiębiorstw;
- Rozwoju specjalizacji regionalnych w oparciu o endogeniczny potencjał województwa;
- Rozwoju systemu tworzenia, dyfuzji i absorpcji innowacji.

Powyższe cele są także zgodne z postulowanym przez Komisję Europejską kierunkiem rozwoju gospodarczego regionów państw członkowskich UE, który powinien koncentrować się na endogenicznych potencjałach i zasobach regionów, wyróżniających je na tle konkurencyjnych obszarów. W tym celu regiony na poziomie NUTS 2 opracowują strategie badawcze i innowacyjne na rzecz tzw. Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji (RIS). Zgodnie z jednym z projektów przewodnich strategii UE „EUROPA 2020” pt. „Unia Innowacji” inteligentne specjalizacje służą „identyfikowaniu wyjątkowych cech i aktywów każdego kraju i regionu, podkreślaniu przewagi konkurencyjnej każdego regionu oraz skupianiu regionalnych partnerów i zasobów wokół wizji ich przyszłości ukierunkowanej na osiągnięcia. Oznaczają także wzmocnienie regionalnych systemów innowacji, maksymalizowanie przepływów wiedzy oraz rozpowszechnianie korzyści wynikających z innowacji w obrębie całej gospodarki regionalnej”. W województwie zachodniopomorskim wyróżniono 5 regionalnych specjalizacji, do których należą²¹:

- **biogospodarka** – oparta o naturalne zasoby regionu i jego potencjał gospodarczy oraz naukowo-badawczy. Jej celem jest stworzenie bardziej innowacyjnej i niskoemisyjnej

---

²⁰*Regionalna Strategia Innowacji Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2011-2020*, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, 2011

²¹*Założenia do procesu identyfikacji inteligentnych specjalizacji województwa zachodniopomorskiego*, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, 2014

gospodarki łączącej ze sobą zrównoważone rolnictwo i rybołówstwo, bezpieczeństwo żywnościowe i wykorzystywanie zasobów odnawialnych.

- **działalność morska i logistyka** – w tym technika morska, branża, która jest mocno osadzona w regionie, ale musi odpowiadać na współczesne wyzwania. Nadmorskie położenie regionu warunkuje potencjał gospodarczy województwa, w tym dużą rolę podmiotów działających w szeroko pojętym przemyśle i usługach związanych z gospodarką morską.
- **przemysł metalowo-maszynowy** - w regionie przybywa firm z tego sektora, zwiększa się oferta parków przemysłowych, dodatkowym atutem są cenne doświadczenie związane z przemysłem okrętowym. Działalność przedsiębiorstw w przemyśle metalowo-maszynowym w regionie związana jest z wieloletnią kooperacją i pracami na rzecz przemysłu stocznioowego. Spadek znaczenia przemysłu stocznioowego staje się impulsem do restrukturyzacji tej specjalizacji i wykorzystania posiadanych technologii do wejścia na inne rynki produktowe.
- **usługi przyszłości** - dynamicznie rozwijająca się branża ICT, IT, KPO oraz przemysły kreatywne. Usługi oparte na wiedzy to część gospodarki, której rozwój zdeterminowany jest wiedzą technologiczną oraz oparte na niej innowacje, które mogą być wykorzystane do produkcji nowych usług najpierw przez przedsiębiorstwa innowacyjne, a następnie, wskutek dyfuzji innowacji, przez inne przedsiębiorstwa.
- **turystyka i zdrowie** - wykorzystanie zasobów przyrodniczych i dorobku kulturowego. Niezaprzeczalne i niespotykane walory klimatyczne regionu, morska, nasyciona jodem bryza, pokłady leczniczej borowiny i solanki są podstawą dla rozwijania sieci usług, zabiegów leczniczych, rehabilitacyjnych oraz usług spa & wellness, świadczonych w oparciu o bogatą bazę zabiegową oraz silną sieć ośrodków spa, która jest charakterystyczna dla Województwa Zachodniopomorskiego, przede wszystkim dla pasa nadmorskiego, będąc cennym elementem przyciągającym turystów i kuracjuszy.

Przeprowadzona analiza struktury gospodarczej KKBOF pozwala sądzić, iż region ten posiada wystarczające zasoby oraz potencjał gospodarczy i ludzki, aby z powodzeniem przyczynić się do zrównoważonego rozwoju sfer gospodarczych ujętych we wszystkich powyższych regionalnych specjalizacjach, ze szczególnym wskazaniem RIS „turystyka i zdrowie”. W nadchodzących latach należy tworzyć odpowiednie zaplecze infrastrukturalne dla działalności innowacyjnych przedsiębiorstw oraz wspierać ich inicjatywy, gdyż w dobie globalizacji tylko w oparciu o unikalne zasoby i wysoką specjalizację możliwe jest wypracowanie trwałej przewagi konkurencyjnej, która pozwoli regionowi na systematyczny i zrównoważony rozwój.

W tym kontekście za wysoce pozytywne należy ocenić zjawisko systematycznego tworzenia się klastrów i sieci współpracy pomiędzy lokalnymi przedsiębiorstwami. Przedsiębiorstwa z terenu KKBOF uczestniczą w takich inicjatywach klastrowych jak²²:

- **ogólnopolski Klaster Przetwórców Szkła Budowlanego** - to powiązanie kooperacyjne zrzesza przedsiębiorstwa zajmujące się kształtowaniem i obróbką szkła płaskiego na poziomie: szyb zespolonych, szkła budowlanego, szkła pozostałego (przetworzonego i nieprzetworzonego), maszyn i urządzeń, usług szkoleniowo-doradczych. Głównymi obszarami działania klastra są: podnoszenie jakości produkcji szyb zespolonych oraz

---

²² Strony internetowe klastrów [dostęp na grudzień 2015]

obróbki szkła budowlanego, badania komponentów i produktów, opieka prawna, reklamacje, tworzenie norm branżowych, zakupy grupowe, wspólne działania promocyjne oraz podnoszenie wiedzy i kompetencji;

- **Zachodniopomorski Klaster Drzewno-Meblarski** - Inicjatywa klastra związana jest z realizacją projektu "Transfer wiedzy w regionie poprzez rozwój sieci współpracy", w ramach, którego powołane zostało Branżowe Centrum Kompetencji przemysłu drzewno-meblarskiego, które pozwoliło zgrupować w jednym miejscu przedsiębiorstwa branżowe, jak również przedstawiciele świata nauki. Obecnie inicjatywa jest na wczesnym etapie działalności, lecz podejmowane są działania mające na celu intensyfikację jej rozwoju, celem powołania Klastra branżowego.²³
- **Klaster „Zielona Chemia”** - jest działającym na arenie międzynarodowej klastrem badawczo-rozwojowym skupiającym przedsiębiorstwa i jednostki naukowe z województwa zachodniopomorskiego oraz z innych części Polski w ramach nowobudowanych łańcuchów wartości wokół projektów B+R i demonstracyjnych związanych z tzw. zieloną chemią. Aktywność klastra realizuje się w ramach czterech obszarów tematycznych: nawozy, opakowania, efektywność energetyczna, odzysk surowców. Klaster liczy ponad 50 członków, w tym MŚP, które w klastrze pokładają nadzieję uzyskania przewagi na rynku dzięki połączeniu sił. Stowarzyszenie zachęca swoich członków do angażowania się w projekty badawczo-rozwojowe, w tym w projekty w ramach Horyzontu 2020. Dzięki temu firmy mają dostęp do wiedzy i kontaktów biznesowych za granicą, a także biorą udział w targach i konferencjach oraz misjach handlowych.
- **Klaster ICT Pomorze Zachodnie** - działalność klastra ma służyć rozwojowi gospodarczemu regionu poprzez rozwój firm sektora IT oraz zwiększenie atrakcyjności Pomorza dla pracowników, inwestorów oraz przedsiębiorców lokalnych oraz studentów. Członkowie klastra prowadzą działalność w różnych sektorach branży informatycznej: oprogramowania, multimediiów, sieci telekomunikacyjnych oraz outsourcingu IT co tworzy dla firm szerokie możliwości nawiązywania kontaktów biznesowych, które owocują nowymi projektami biznesowymi. Organizowane spotkania, szkolenia i konferencje gromadzą najaktywniejszych przedstawicieli branży i są okazją do wymiany i tworzenia nowej wiedzy.
- **Zachodniopomorski Klaster Żeglarski** - celami statutowymi powołania ZKŻ i jego działalności są: rozwój polskiego przemysłu oraz turystyki morskiej i śródlądowej, poszerzenie rynku pracy w tych działach gospodarki. propagowanie żeglarstwa sportowego i rekreacyjnego oraz działanie na rzecz jego rozwoju, rozwój uczelni oraz szkół technicznych i morskich, zmiana przepisów w celu tworzenia sprzyjających warunków prawnych i finansowych dla przedsiębiorstw szeroko rozumianej branży morskiej i śródlądowej, rozwój turystyki i rekreacji wodnej, stymulowanie wzrostu społeczno-gospodarczego na terenie województwa zachodniopomorskiego dzięki współpracy z instytucjami naukowymi, poprzez transfer wiedzy w ramach prac B+R.
- **Bałtycki Klaster sEaNERGIA** - sEaNERGIA to nadbałtyckie powiązanie kooperacyjne dla innowacji ekoenergetycznych służących rozwojowi turystyki uzdrowiskowej. Powiązanie

kooperacyjne zostało stworzone w celu rozwoju unikatowej usługi polegającej na innowacjach ekoenergetycznych, służących rozwojowi turystyki, w tym turystyki uzdrowiskowej, ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań służącym zachowaniu środowiska naturalnego oraz wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii.

Oddolne dążenie podmiotów gospodarczych do współpracy z ośrodkami B+R, jednostkami oświatowymi, a także do wymiany wiedzy i doświadczeń z innymi podmiotami sektora należy ocenić jako zjawisko wysoce pozytywne. Świadczy to o pozycji rynkowej lokalnych przedsiębiorstw, a także o świadomości wyzwań gospodarczych i konieczności stymulowania własnego rozwoju poprzez innowacje i współpracę gospodarczą. W dalszej perspektywie działania te prowadzą bowiem do zwiększania jakości zasobów ludzkich, umacniania specjalizacji regionalnej, a także wzrostu innowacyjności, efektywności i konkurencyjności na rynku członków klastra, a przez to wzrostu gospodarczego całego regionu.

4.3. Konkluzje strategiczne

Obszar KKBOF wykazuje wyraźny potencjał dla rozwoju zróżnicowanych branż gospodarczych. Korzystne położenie geograficzne, warunki przyrodnicze oraz potencjał siły roboczej to czynniki, które niewątpliwie wpływać mogą na dynamiczny rozwój gospodarczy obszaru KKBOF.

Na terenie KKBOF widoczne jest wyraźne zróżnicowanie gospodarcze. Ośrodkiem stanowiącym o siłę gospodarczą regionu jest miasto Koszalin z bogatymi tradycjami przemysłowymi oraz niezbędnym do rozwoju zapleczem akademickim, ludzkim i infrastrukturalnym.

Zdecydowane korzyści z położenia czerpią gminy zlokalizowane w pasie nadmorskim, które dzięki rozwiniętej turystyce przodują w większości wskaźników przedsiębiorczości, stanowiąc o przewadze konkurencyjnej regionu. W pewnym kontraście do północnej części pozostaje południowa część KKBOF oparta o działalność związaną z rolnictwem, leśnictwem oraz przetwórstwem drzewnym.

Widoczny jest również stopniowy rozwój gmin leżących wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych, pomiędzy Koszalinem a Białogardem. Dzięki funkcjonowaniu specjalnych stref ekonomicznych oraz dostępności wolnych terenów inwestycyjnych gminy te powoli stają się zapleczem przemysłowym regionu. Ich dalszy rozwój uzależniony będzie od sprawności połączeń komunikacyjnych z największymi miastami regionu i gminami ościennymi, zapewniającymi przepływ impulsów rozwojowych, a przede wszystkim zasobów ludzkich.

Posiadany potencjał i doświadczenie lokalnych przedsiębiorstw, przy odpowiednim wsparciu może przyczynić się do wytworzenia specjalizacji gospodarczych, warunkujących w przyszłych latach prawidłowy rozwój regionu i budowanie jego pozycji konkurencyjnej. Szczególnie pozytywnie rokuje świadomość lokalnych przedsiębiorców oraz ich chęć współdziałania na rzecz rozwoju i innowacyjności wyrażona np. w zawiązywaniu się inicjatyw klastrowych. Ukierunkowane wsparcie inicjatyw proinnowacyjnych, a także zabezpieczenie odpowiednich warunków infrastrukturalnych, w tym transportowych, dla rozwoju przedsiębiorczości przyczyni się do dalszego rozwoju gmin Pomorza Środkowego, zlokalizowanych w obszarze oddziaływania Koszalina, Kołobrzegu i Białogardu.

❖ **Pasma rozwoju gospodarczego skoncentrowane wzdłuż dróg krajowych Nr 6 i Nr 11 oraz wzdłuż pasa nadmorskiego;**

- ❖ Zapóźnienie gospodarcze gmin zlokalizowanych w południowo-wschodniej części obszaru;
- ❖ Widoczne skorelowanie sytuacji podmiotów gospodarczych z sytuacją makroekonomiczną na rynkach światowych;
- ❖ Wyraźna specjalizacja obszaru KKBOF w sektorze turystycznym;
- ❖ Zróżnicowanie działalności gospodarczej na obszarze KKBOF – zbieżność wiodących sektorów gospodarczych z regionalnymi specjalizacjami województwa zachodniopomorskiego;
- ❖ Szeroka oferta instytucji otoczenia biznesu;
- ❖ Przedłużenie funkcjonowania Specjalnych Stref Ekonomicznych do 2026 r. szansą dla zagospodarowania posiadanych zasobów terenów inwestycyjnych;
- ❖ Przeciętna pozycja rankingowa regionu w rankingach atrakcyjności inwestycyjnej;
- ❖ Przeciętna na tle kraju innowacyjność gospodarcza przedsiębiorstw województwa zachodniopomorskiego.
- ❖ Obecność i rozwój inicjatyw klastrowych oraz form współpracy gospodarczej, szansą dla rozwoju regionalnych specjalizacji gospodarczych i poprawy efektywności firm;
- ❖ Pomijanie obszaru KKBOF (w tym całego Pomorza Środkowego) przez znaczących inwestorów z uwagi na słabą dostępności transportową;

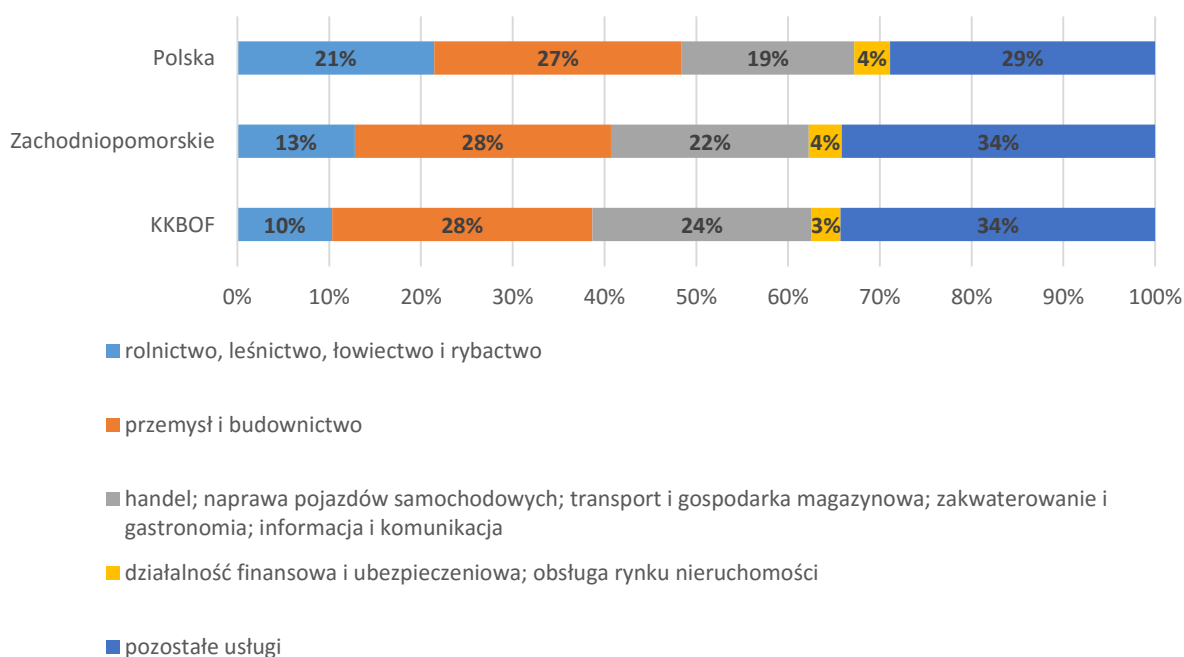
5. RYNEK PRACY

5.1. Osoby pracujące i przepływy siły roboczej

Liczba osób pracujących na obszarze KKBOF w 2014 roku wynosiła ogółem 62 592 osób, z czego 77% osób pracowało w miastach rdzeniowych KKBOF: aż 50,5% znajdowało zatrudnienie w Koszalinie (31 642 osób pracujących), 18,2% Kołobrzegu (11 410 osób pracujących), a 8,2% w Białogardzie (5 058 osób pracujących).

Biorąc pod uwagę strukturę zatrudnienia na terenie KKBOF (dane GUS za 2013 r.) widoczna jest jej zbieżność ze strukturą zatrudnienia dla całego województwa zachodniopomorskiego, gdzie dominującymi sektorami są szeroko pojęte usługi oraz handel, co wynika z turystycznego charakteru znacznej części regionu. Ponadto spory udział stanowią osoby (28%) zatrudnione w przedsiębiorstwach działających w przemyśle i budownictwie. Zatrudnienie w usługach wyższego rzędu jak finanse, ubezpieczenia czy obsługa rynku nieruchomości było nieco niższe od średniej krajowej i wojewódzkiej, zaledwie 3% os. znajdowało zatrudnienie w tym obszarze. Relatywnie niski udział osób pracujących na terenie KKBOF, w stosunku do wartości wojewódzkich i ogólnokrajowych, znajduje zatrudnienie w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie. Jest to tym bardziej zaskakujące, iż znaczna część obszarów KKBOF to tereny nadmorskie lub obszary wiejskie. Na niski poziom tego wskaźnika, może mieć wpływ pewna trudność w weryfikacji osób zatrudnionych w rolnictwie oraz fakt, iż znaczna część terenów rolniczych należała do Państwowych Gospodarstw Rolnych, które przestały funkcjonować na skutek transformacji ustrojowej i gospodarczej, pociągając za sobą liczne skutki natury gospodarczej (rozdrobienie gospodarstw rolnych -> mniej efektywne rolnictwo -> mniejsze zatrudnienie) oraz społecznej (ubóstwo, bezrobocie, migracje ekonomiczne ludności).

Wykres 7. Struktura osób pracujących w KKBOF według grup sekcji PKD 2007 w 2013 r.

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Ważnym zagadnieniem z punktu widzenia kształtowania się powiązań funkcjonalnych oraz dostępności zasobów ludzkich jest przepływ pracowników pomiędzy gminami KKBOF. Poniżej wskazano w formie tabelarycznej, główne miejscowości z których mieszkańcy dojeżdżają do pracy do trzech miast rdzeniowych KKBOF.

Tabela 12. Gminy z których największa liczba mieszkańców dojeżdża do miast rdzeniowych KKBOF

Koszalin		Kołobrzeg		Białogard	
75 gmin		27 gmin		16 gmin	
liczba osób	gmina	liczba osób	gmina	liczba osób	gmina
548	Świeszyno	968	Kołobrzeg	530	Białogard
547	Manowo	381	Dygowo	195	Karlino – miasto
527	Białogard	274	Siemyśl	97	Koszalin
511	Będzino	168	Rymań	77	Tychowo - obszar wiejski
507	Sianów - obszar wiejski	157	Gościno - obszar wiejski	71	Karlino - obszar wiejski
437	Biesiekierz	141	Gościno - miasto	47	Tychowo – miasto
522	Sianów - miasto	109	Ustronie Morskie	32	Poznań (wielkopolskie)
240	Malechowo	68	Koszalin	32	Połczyn-Zdrój - obszar wiejski
199	Bobolice - obszar wiejski	63	Karlino - obszar wiejski	30	Rąbino
188	Mielno	60	Białogard	28	Połczyn-Zdrój - miasto
184	Polanów - obszar wiejski	70	Trzebiatów - obszar wiejski	24	Kołobrzeg
232	Darłowo	50	Karlino - miasto	24	Świdwin
121	Kołobrzeg	43	Trzebiatów - miasto	15	Dygowo
120	Bobolice - miasto	39	Będzino	15	Biesiekierz
105	Szczecin	34	Dygowo	15	Sławoborze
87	Stargard Szczeciński	27	Rymań		
84	Tychowo - obszar wiejski	24	Siemyśl		
81	Szczecinek	18	Sławoborze		
75	Polanów - miasto	18	Szczecin		
70	Słupsk (pomorskie)				
56	Miastko - miasto (pomorskie)				

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2011, GUS.

Oczywistym zapleczem demograficznym miast są gminy z tzw. pierwszego pierścienia gmin otaczających miasta rdzeniowe i to one są na szczycie zestawienia. Co istotne, widoczne są także spore przepływy pracowników pomiędzy Białogardem, Kołobrzegiem, a Koszalinem. Analizując przepływy siły roboczej można więc zauważyć silne powiązania funkcjonalne zachodzące pomiędzy gminami KKBOF²⁴.

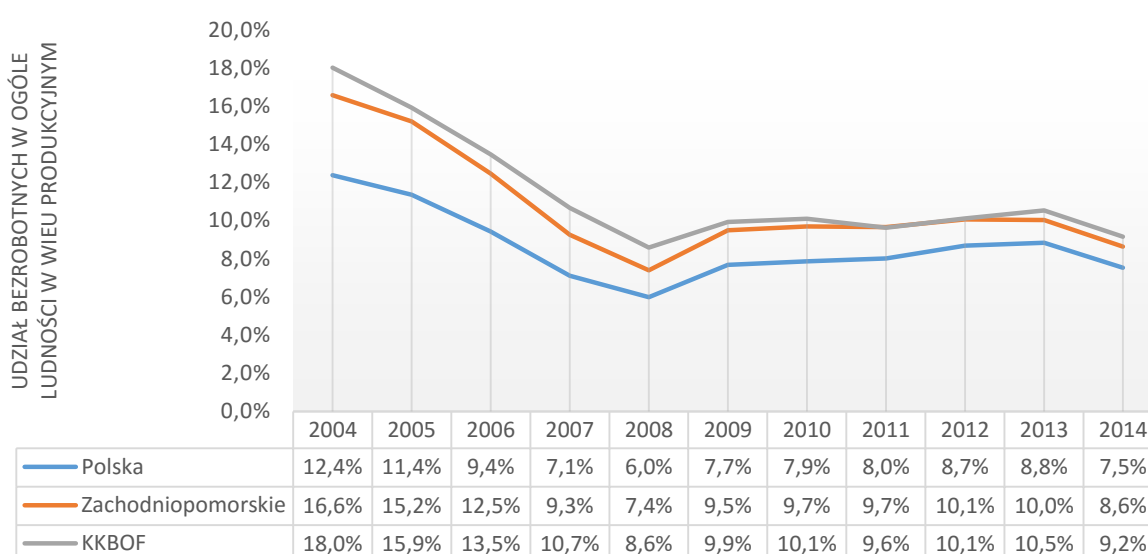
Ośrodkiem miejskim o regionalnym oddziaływaniu na rynek pracy jest Koszalin, w którym zatrudnienie znajdują osoby pochodzące z 75 gmin, w tym sporo osób spoza województwa zachodniopomorskiego. Ponadto warto odnotować, iż w sezonie letnim turystyczny pas nadmorski staje się atrakcyjnym miejscem pracy sezonowej dla osób młodych, zamieszkujących nie tylko na terenie KKBOF, ale także pochodzących z gmin zlokalizowanych w głębi województwa i kraju.

²⁴ Co zostało także wykazane w przeprowadzonej delimitacji.

5.2. Bezrobocie

Wskaźnikiem obrazującym stan rynku pracy, umożliwiającym dokonanie porównania pomiędzy gminami KKBOF oraz w odniesieniu do średniej krajowej i wojewódzkiej, jest udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. **Długoterminowa analiza tego wskaźnika pokazuje wyraźną korelację sytuacji lokalnej z trendem ogólnokrajowym. W 2014 r. wartość wskaźnika dla całego obszaru wynosiła 9,2%, a więc o 0,6% więcej niż średnia dla województwa zachodniopomorskiego i o 1,7 % więcej od średniej krajowej.** Niemniej wartość wskaźnika dla KKBOF w stosunku do roku 2013 spadła o 1,7%, co może zwiastować pewne ożywienie na lokalnym rynku pracy i stopniowy powrót do poziomu sprzed kryzysu finansowego (2008 r. - 8,6%). W 2014 roku bezwzględna liczba osób bezrobotnych w KKBOF wynosiła 17 392 osoby.

Wykres 8. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2004 - 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BDL, GUS

Na tle obszaru KKBOF bardzo wysokimi wskaźnikami bezrobocia cechują się gminy położone w południowej części obszaru, m.in.: Tychowo (17,4%), gmina wiejska Białogard (17,1%), Karlino (15,7%), Bobolice (14%) oraz Polanów (13,7%). Najniższym poziomem bezrobocia cechuje się miasto i gmina Kołobrzeg (odpowiednio 5,7% i 6,3%).

Tabela 13. Liczba pracujących i bezrobocie na obszarze KKBOF (2014)

Jednostka terytorialna	Liczba pracujących	Bezrobotni zarejestrowani	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym
M. Białogard	5068	1865	12,0
Białogard	467	891	17,1
Karlino	1462	939	15,7
Tychowo	1008	775	17,4

Jednostka terytorialna	Liczba pracujących	Bezrobotni zarejestrowani	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym
Dygowo	470	262	7,2
Gościno	775	243	7,5
M. Kołobrzeg	11410	1674	5,7
Kołobrzeg	781	438	6,3
Siemyśl	584	178	7,2
Ustronie Morskie	861	175	7,2
M. Koszalin	31642	5053	7,5
Będzino	1014	651	11,5
Biesiekierz	918	365	8,5
Bobolice	1264	859	14,0
Manowo	821	406	9,0
Mielno	873	301	9,2
Polanów	1145	807	13,7
Sianów	1531	1029	11,2
Świeszyno	498	481	10,6
KKBOF	62592	17392	9,2
Zachodniopomorskie	332199	94465	8,6
POLSKA	8864415	1825180	7,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie: BDL, GUS oraz danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie

W toku prac nad *Strategią* Powiatowe Urzędy Pracy w Białogardzie, Kołobrzegu i Koszalinie udostępniły w swoich raportach dane dot. bezrobocia rejestrowanego według stanu na miesiąc wrzesień 2015 r. **Całkowita liczba osób bezrobotnych na terenie powiatów należących do KKBOF wyniosła 14 415 osób czyli o blisko 3 tys. mniej niż pod koniec 2014 r.**

Tabela 14. Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy na terenie powiatów wchodzących w skład KKBOF (2015)

	Powiat białogardzki	Powiat kołobrzegi*	Powiat koszaliński	Miasto Koszalin	KKBOF	Udział grup w ogólnej liczbie os. bezrobotnych
Ogółem	3988	2255	3 914	4 258	14 415	X
Kobiety	2002	1165	2 233	2 090	7 490	51,96%

Bez kwalifikacji zawodowych	1502	659	1 444	1 170	4775	33,13%
Bez doświadczenia zawodowego	676	555	760	637	2628	18,23%
Kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	554	346	642	424	1966	13,64%
Osoby do 30 roku życia	1057	368	1 056	785	3266	22,66%
Osoby do 25 roku życia (szacowany % udział w ogóle os. w wieku 18-25 lat)**	533 (9,9%)	193 (2,5%)	560 (7,6%)	347 (3,8%)	1633 (5,5%)	11,33%
Osoby długotrwale bezrobotne	2421	541	2 292	2 429	7683	53,30%
Osoby powyżej 50 roku życia	1160	269	1 124	1 667	4220	29,28%
Osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia	722	350	785	597	2454	17,02%
Osoby niepełnosprawne	240	43	188	383	854	5,92%

*w skład powiatu kołobrzeskiego wchodzi gmina Rymań niebędąca członkiem porozumienia

**szacowany na podstawie danych BDL, GUS dotyczących liczby mieszkańcy wg. pojedynczych roczników wieku. Z uwagi na dostępność danych na 2014 r., ujęto roczniki z rocznym przesunięciem wstecznym, czyli osoby w wieku 17-24 lat.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie

Comiesięczne raporty Powiatowych Urzędów Pracy prezentują także dane liczbowe dotyczące m.in. osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. **Znaczące grupy wśród ogółu bezrobotnych na terenie KKBOF stanowią przede wszystkim: długotrwale bezrobotni - 53,3%, osoby bez kwalifikacji zawodowych - 33,1%, po 50 roku życia – 29,2% i do 30 roku życia 22,6%. Szczególnie niepokojący jest fakt, iż ponad połowę zarejestrowanych bezrobotnych stanowią osoby pozostające bez pracy dłużej niż 12 miesięcy.** Długotrwale bezrobocie jest czynnikiem wysoce negatywnym społecznie, pociąga bowiem za sobą liczne problemy natury społecznej, wpływa bowiem zarówno na warunki bytowe rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia) jak i na kondycję psychiczną i społeczną osoby pozostającej bez pracy. Przeciągający się stan braku zatrudnienia w znacznej części przypadków prowadzi do pojawienia się apatii, zniechęcenia do poszukiwania pracy, a przede wszystkim zanikania posiadanych kwalifikacji i ich niedostosowania do obecnych wymogów pracodawców. Czynniki te pogłębiają stan wykluczenia zawodowego i społecznego, często prowadząc do pojawienia się zjawisk wysoce niekorzystnych takich jak: patologie, wzrost zatrudnienia w „szarej strefie” czy bezdomność. Zjawiska te potwierdzają statystyki pomocy społecznej. Najczęstszym powodem udzielania pomocy społecznej w 2014 r. na terenie ZIT KKBOF było ubóstwo – 28,8% przypadków (Polska – 26,4%, Zachodniopomorskie – 26,7%) i bezrobocie – 25,1% przypadków (Polska – 23,2%, Zachodniopomorskie – 24,8%). Szczególne nasilenie tych problemów było widoczne w powiatach białogardzkim – odpowiednio 35,7% i 30,7% przypadków oraz koszalińskim ziemskim – odpowiednio 31,8% i 30,2% przypadków, cechujących się najwyższymi wskaźnikami bezrobocia. Dla

porównania w powiecie koszalińskim grodzkim ubóstwo i bezrobocie było powodem odpowiednio 25,9% i 20,8% przypadków udzielenia pomocy, a w powiecie kołobrzeskim 21,7% 19,4% przypadków.²⁵

Sporo udział młodych osób do 25. roku życia wśród osób bezrobotnych, obserwowany zwłaszcza na terenie powiatów białogardzkiego i koszalińskiego ziemskiego wskazuje na konieczność podjęcia działań w kierunku lepszego dostosowania profilu kształcenia szkolnictwa zawodowego do potrzeb pracodawców, a przede wszystkim poszerzenia oferty doradztwa zawodowego, już na etapie szkół gimnazjalnych. Rozwinięta oferta doradztwa zawodowego i nieskrępowany dostęp uczniów do niej, zwiększy świadomość młodzieży w zakresie wyboru dalszych ścieżek edukacji i późniejszej kariery zawodowej, zgodnych z posiadanymi predyspozycjami i umiejętnościami. Z danych zebranych od gmin KKBOF wynika, że w szkołach gimnazjalnych zatrudnionych jest jedynie 7 doradców zawodowych w łącznym wymiarze 2,08 etatu, co zdecydowanie odbiega od zgłaszanych przez szkoły potrzeb w tym zakresie. Prawidłowy rozwój ścieżek edukacyjnych młodzieży jak i rozwój rynku pracy na obszarze KKBOF wymaga zatem dalszych działań na rzecz poprawy jakości oferty oraz dostępności doradztwa zawodowego w szkołach gimnazjalnych jak i szkołach ponadgimnazjalnych, zabezpieczając potrzeby uczniów w tym zakresie.

5.3. Zawody deficytowe na terenie KKBOF

Analizując raporty z monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych prowadzonych przez Powiatowe Urzędy Pracy w Białogardzie, Kołobrzegu i Koszalinie można zauważyć, iż największa liczba zgłoszonych ofert pracy na powiatowych rynkach pracy do których należą gminy KKBOF skierowana jest do osób z sektora szeroko pojętych usług oraz pracowników produkcyjnych z wykształceniem zawodowym i technicznym.

Nadmorski, rekreacyjno-rehabilitacyjny charakter regionu sprawia, iż poszukiwani są pracownicy branży turystycznej i gastronomicznej: kucharze, kelnerzy, recepcjoniści, sprzątaczkę, masażyści i fizjoterapeuci. Widoczne jest również wyraźne zapotrzebowanie na wykwalifikowanych rzemieślników i operatorów, przede wszystkim operatorów urządzeń (np. obrabiarek, tokarek) sterowanych numerycznie oraz spawaczy, ale także kierowców, monterów, lakierników, tynkarzy, glazurników, brukarzy, cieśli i innych pracowników produkcyjnych i budowlanych. Co ciekawe poszukiwani byli również nauczyciele kształcenia zawodowego, co wzmacnia poczucie rosnącej popularności kształcenia zawodowego wśród uczniów, a także zapotrzebowanie pracodawców na absolwentów tych szkół. Rozwijająca się branża spożywcza regionu również poszukuje nowych zasobów ludzkich, nadpodaż ofert pracy dotyczyła m.in.: rzeźników i pracowników masarni, zbieraczy, robotników w przetwórstwie rybnym oraz rolników upraw polowych. W sektorze usług widoczne były także oferty dla przedstawicieli handlowych, ochroniarzy, pracowników biurowych, kadrowców, pracowników księgowości. Przełożenie na rynek pracy mają także postępujące zmiany demograficzne - znaczna część ofert dotyczyła bowiem opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi.

Tabela 15. Zestawienie zawodów deficytowych w poszczególnych powiatach w roku 2014

Powiat białogardzki	Powiat kołobrzeski	Powiat koszaliński	Miasto Koszalin
<ul style="list-style-type: none"> Rolnik upraw polowych 	<ul style="list-style-type: none"> Pracownik przygotowujący posiłki typu fast food 	<ul style="list-style-type: none"> Recepcjonista hotelowy Spawacz 	<ul style="list-style-type: none"> Tokarz / frezer obrabiarek CNC Spawacz

²⁵ Bank Danych Lokalnych, GUS

Powiat białogardzki	Powiat kołobrzeski	Powiat koszaliński	Miasto Koszalin
<ul style="list-style-type: none"> • Sortowacz surowców wtórnych • Mechanik – monter maszyn i urządzeń • Technik mechanik obróbki skrawaniem • Pracownik obsługi monitoringu • Kierowca autobusu • Menedżer projektu • Technik geodeta • Technik technologii żywności – przetwórstwo rybne • Sekretarka • Elektromechanik • Kierowca samochodu dostawczego • Sekretarz sądowy • Przedstawiciel handlowy • Lutowacz • Operator myjni • Opiekun w domu pomocy społecznej • Technik elektronik • Agent ubezpieczeniowy • Księgowy 	<ul style="list-style-type: none"> • Pracownik ochrony fizycznej bez licencji • Glazurnik • Pozostali spawacze i pokrewni • Specjalista do spraw sprzedaży • Pomocnik mleczarski • Cieśla • Pomoc kuchenna • Brukarz • Specjalista do spraw kadr • Pokojowa • Kasjer biletowy • Dekarz • Pozostałe pomoce i sprzętaczki biurowe, hotelowe i podobne • Kontroler biletów • Opiekun klienta • Pracownik biura podróży • Konserwator budynków • Monter instalacji wentylacyjnych i klimatyzacyjnych • Księgowy • Muzealnik • Ekspedient pocztowy • Barman • Fizjoterapeuta • Kelner • Kucharz • Technik masażysta • Recepcjonista • Przedstawiciel handlowy 	<ul style="list-style-type: none"> • Technik fizjoterapii • Tynkarz • Operator zgrzewarek • Fizjoterapeuta • Kierowca operator wózków jezdniowych • Lakiernik samochodowy • Asystent osoby niepełnosprawnej • Opiekun osoby starszej • Zbieracz owoców, ziół i innych roślin • Operator koparki • Technik masażysta 	<ul style="list-style-type: none"> • Pozostali nauczyciele kształcenia zawodowego • Pozostali masarze, robotnicy w przetwórstwie ryb i pokrewni • Doradca finansowy • Pozostali operatorzy stacjonarnych maszyn i urządzeń gdzie indziej niesklasyfikowani • Nauczyciel przedmiotów zawodowych technicznych • Spedytor • Glazurnik • Operator urządzeń przemysłu szklarskiego • Przetwórcza ryb • Opiekun osoby starszej • Przedstawiciel handlowy • Rzeźnik - wędliniarz • Szlifierz metali • Operator maszyn do formowania szkła płaskiego • Kierowca mechanik • Operator obrabiarek CNC • Wulkanizator • Nauczyciel / instruktor praktycznej nauki zawodu • Agent ubezpieczeniowy • Lakiernik • Ślusarz galanterii metalowej • Magazynier • Frezer

Powiat białogardzki	Powiat kołobrzeski	Powiat koszaliński	Miasto Koszalin
			<ul style="list-style-type: none"> • Operator maszyn do obróbki skrawaniem

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów powiatowych z monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych za 2014 r., przygotowanych przez Powiatowe Urzędy Pracy w Białogardzie, Kołobrzegu i Koszalinie

Wnioski z prowadzonego monitoringu zawodów stanowią informację uzupełniającą, pozwalającą na dokonanie pobieżnej oceny trendów zachodzących na lokalnym rynku pracy. Realna ocena zawodów najbardziej pożądaných przez pracodawców jest utrudniona z uwagi na specyfikę mechanizmów zachodzących na rynku pracy. Oficjalne statystyki Urzędów Pracy stanowią bowiem porównanie strony podażowej i strony popytowej, ograniczone jedynie do oficjalnie zarejestrowanych osób bezrobotnych i ofert pracy zgłoszonych do Urzędu Pracy. W rzeczywistości znaczna część przepływu pracowników odbywa się poza urzędowymi rejestrami. Osoby zwolnione z pracy czy też absolwenci szkół i uczelni wyższych w pierwszej kolejności poszukują zatrudnienia odpowiadając na oferty pracy zamieszczone w prasie czy na serwisach internetowych lub zgłaszając się bezpośrednio do pracodawcy. Podobnie znaczna część pracodawców poszukuje pracowników (szczególnie osób o wyższych kwalifikacjach) wykorzystując inne niż PUP kanały komunikacji lub narzędzia (oferty internetowe, agencje pośrednictwa pracy, usługi *headhunterów*, itd.). Trudność realnego uchwycenia i skwantyfikowania tych procesów powoduje, iż przedstawiona ocena zawodów nadwyżkowych ma charakter poglądowy, przybliżający w pewnym stopniu specyfikę lokalnego rynku pracy.

5.4. Konkluzje strategiczne

Zaprezentowane w niniejszym rozdziale dane wskazują, iż mimo systematycznej poprawy na lokalnym rynku pracy, problem bezrobocia jest wciąż czynnikiem, który zarówno w perspektywie krótko- jak i długofalowej może negatywnie oddziaływać na dalszy rozwój społeczno-gospodarczy obszaru funkcjonalnego. Oznacza to, iż samorządy zrzeszone w ramach obszaru realizacji ZIT KKBOF, równoległe do działań prorozwojowych w zakresie przedsiębiorczości i oświaty, powinny skupić się na aktywizacji zawodowej osób w trudnej sytuacji na rynku pracy. Szczególnie ważne w tym aspekcie będą działania ukierunkowane na przekwalifikowanie i ponowne wejście na rynek pracy osób długotrwale bezrobotnych, prowadzeniu szkoleń i kursów zawodowych, organizację targów pracy oraz realizacji działań promocyjnych i wspierających pracodawców w zakresie zatrudniania osób zbliżających się do wieku emerytalnego. Konieczne jest również dostosowanie edukacji i profili kształcenia do współczesnych wymogów pracodawców, poprzez rozbudowę oferty doradztwa zawodowego oraz tworzenie klas patronackich, programów staży i praktyk, a także innych form współpracy szkół z lokalnymi przedsiębiorcami.

- ❖ Rozkład liczby osób pracujących jak również osób bezrobotnych na obszarze KKBOF jest wyraźnie zróżnicowany. Największe miasta obszaru funkcjonalnego oraz pas nadmorski koncentrują najwyższą liczbę osób pracujących i cechują się najniższym bezrobociem. Obszary peryferyjne, szczególnie w południowej części KKBOF, charakteryzuje odmienna sytuacja na rynku pracy.
- ❖ Widoczny spadek poziomu bezrobocia na terenie KKBOF;

- ❖ Konieczność podjęcia działań aktywizujących zawodowo osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w tym głównie osób długotrwale bezrobotnych, osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych oraz osób bezrobotnych do 30 r.ż. i powyżej 50 r.ż.;
- ❖ Wyraźne przepływy siły roboczej zachodzące pomiędzy gminami KKBOF;
- ❖ Najbardziej poszukiwane na rynku pracy są zawody związane z usługami, szczególnie w zakresie obsługi ruchu turystycznego oraz wykwalifikowana kadra techniczna i zawodowa;

6. KAPITAŁ LUDZKI, USŁUGI WYCHOWAWCZE I EDUKACYJNE

Najważniejszym czynnikiem kształtującym potencjał współczesnych, nowoczesnych społeczeństw jest kapitał ludzki, rozumiany jako zasób kwalifikacji, wiedzy i umiejętności ludności zamieszkującej dany obszar. Zasób wykwalifikowanych kadr pozwala bowiem na stymulowanie rozwoju gospodarczego regionu, w oparciu o sektory kapitałochłonne, wykorzystujące zasób wiedzy pracowników, skoncentrowane na innowacjach, dzięki czemu wypracowujące wysoką wartość dodaną.

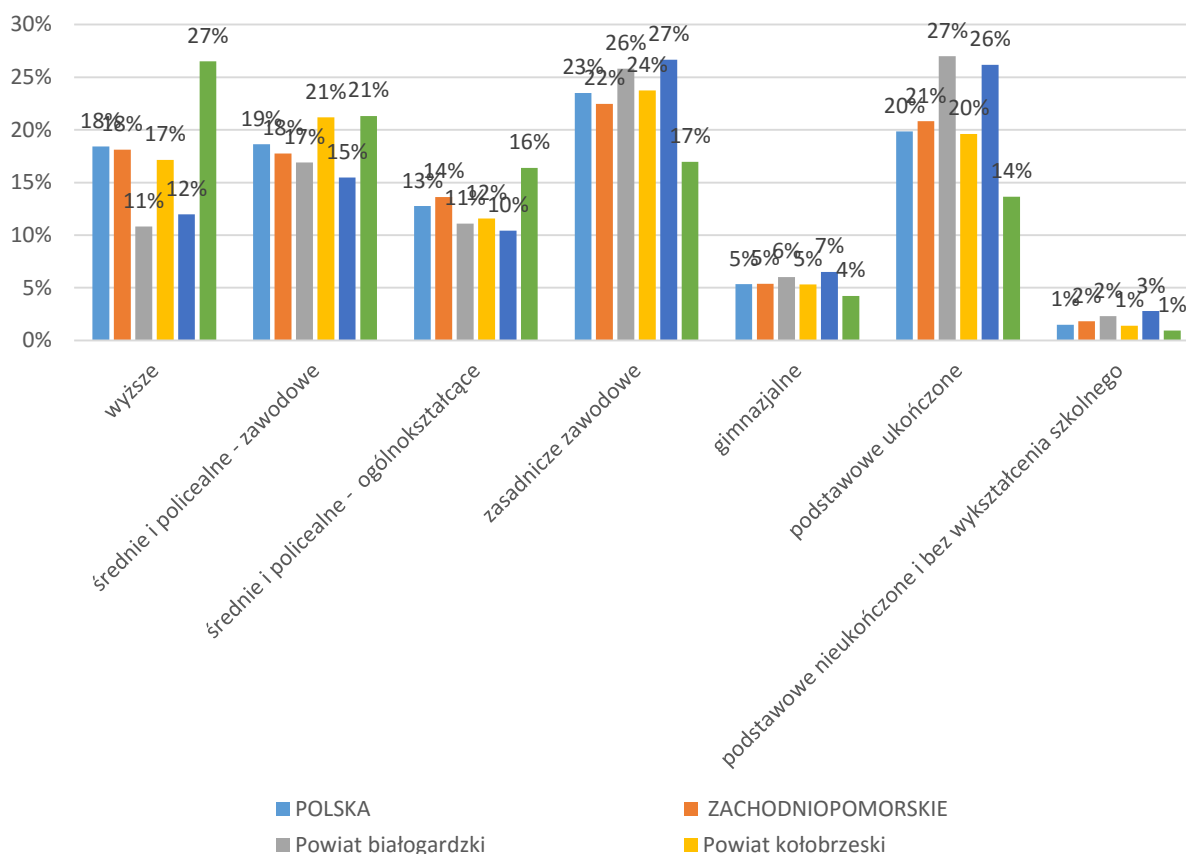
Miernikiem umożliwiającym w pewnym stopniu ocenę stanu kapitału ludzkiego na danym obszarze jest struktura wykształcenia ludności. Analizując wykształcenie ludności powiatów, których gminy wchodzi w skład Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego²⁶, na tle średnich wartości dla kraju i województwa można zauważyć, iż ponadprzeciętną jakość kapitału ludzkiego posiada miasto Koszalin, w którym ponad ¼ mieszkańców posiada wykształcenie wyższe, a 37% posiada wykształcenie średnie lub policealne. Potencjał ludzki Koszalina, wzmocniony obecnością rozwiniętej oferty szkolnictwa wyższego, stanowi istotny atut, mogący stać się w przyszłości motorem rozwojowym całego obszaru funkcjonalnego. W nieco mniejszym stopniu, na poziomie oscylującym wokół średniej krajowej i wojewódzkiej, wyróżnia się również powiat kołobrzeski, w którym osoby z wyższym wykształceniem wyższym stanowią 17% społeczności, a osoby z wykształceniem średnim bądź policealnym 33%.

W powiatach koszalińskim ziemskim oraz powiecie białogardzkim zdecydowanie przeważają osoby z wykształceniem zawodowym, gimnazjalnym i podstawowym. Szczególnie niepokojącym faktem jest ponadprzeciętny udział osób nieposiadających jakiegokolwiek wykształcenia, wynoszący odpowiednio 3% i 2%. Niski poziom wykwalifikowania ludności jest skorelowany ze zjawiskami obserwowanymi na rynku pracy, gdyż to w gminach należących do tych powiatów odnotowywane były najwyższe wskaźniki bezrobocia na terenie KKBOF.

---

²⁶ Jedynie gmina Rymań wchodząca w skład powiatu kołobrzeskiego nie należy do partnerstwa ZIT KKBOF.

Wykres 9. Struktura wykształcenia ludności – na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r.

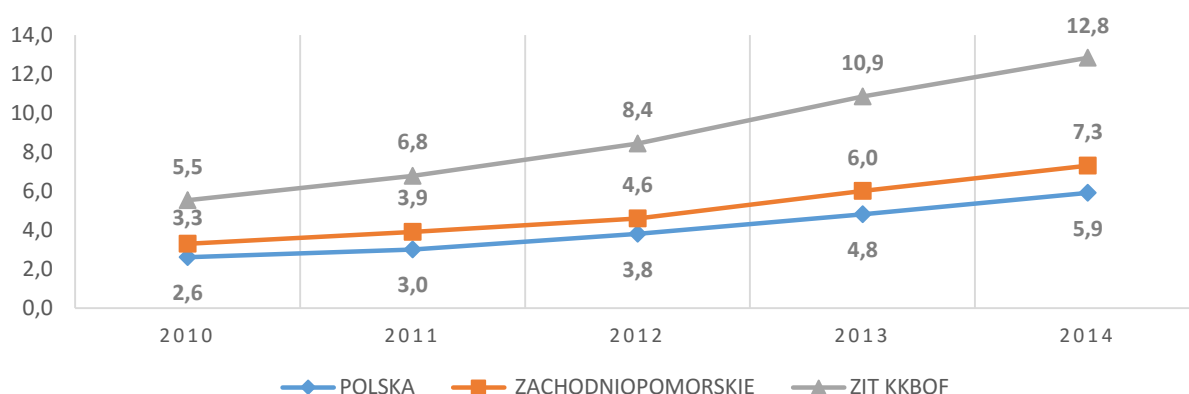
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Narodowy Spis Powszechny, 2011

Jednym z kluczowych uwarunkowań dla rozwoju kapitału ludzkiego jest jakość usług świadczonych przez jednostki edukacyjne oraz odpowiednie dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy. Rynek pracy odzwierciedla bowiem w znacznym stopniu stan usług edukacyjnych i jest uzależniony od profilu kształcenia dzieci i młodzieży. Coraz wyraźniej polityki i strategii na różnych poziomach administracji koncentrują się zatem na umiejętnym łączeniu tych dwóch zagadnień.

6.1. Opieka żłobkowa i wychowanie przedszkolne

Jedną z najważniejszych usług publicznych jest zapewnienie opieki nad dziećmi do lat 3 oraz odpowiedniej oferty wychowania przedszkolnego. Społecznie są to usługi wysoce pożądane, choć stan infrastruktury żłobkowej i przedszkolnej w Polsce cechują ciągle zbyt duże dysproporcje między obszarami wiejskimi a miejskimi, a odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym jest w porównaniu z rekomendacjami unijnymi ciągle zbyt niski. Zapewnienie dostępu do usług opieki nad dziećmi oraz wychowania przedszkolnego jest jednym z czynników wpływających na dietność społeczeństwa, działającym również stymulująco na rynek pracy, poprzez ułatwienie rodzicom powrotu do czynnej pracy zawodowej.

Wykres 10. Udział dzieci w wieku 0-3 lat objęty opieką żłobkową

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

W ostatnich latach na terenie KKBOF widoczna jest poprawa w dostępie do obiektów infrastruktury żłobkowej. W latach 2010-2014 udział dzieci w wieku 0-3 lat objętych opieką żłobkową wzrósł o 7,3 punktów procentowych, a liczba dostępnych miejsc powiększyła się o 233 miejsca. Jest to spowodowane z jednej strony rozwojem placówek opiekuńczych (żłobków, oddziałów przedszkolnych i klubów dziecięcych) z drugiej zaś spadającą liczbą dzieci, a przez to większą dostępnością miejsc w placówkach opiekuńczych.

W ramach KKBOF widoczne jest wyraźne zróżnicowanie infrastruktury opieki nad dziećmi do lat 3. Główne skupienie placówek tego typu występuje w miastach rdzeniowych Koszalinie, Kołobrzegu oraz Białogardzie, ponadto pojedyncze placówki znajdują się w gminach Kołobrzeg, Karlino oraz Sianów. W Białogardzie, Kołobrzegu oraz Karlinie w 2014 r. występowało całkowite wypełnienie dostępnych miejsc, z kolei w gminie Kołobrzeg wypełnionych było 77%, w gminie Sianów 88%, zaś w mieście Koszalin 93% miejsc²⁷. W pozostałych gminach brakuje placówek tego typu, więc osoby zainteresowane umieszczeniem swoich dzieci w placówkach żłobkowych są zmuszone do korzystania z oferty dostępnej w wyżej wymienionych miejscowościach.

Tabela 16. Infrastruktura opieki nad dziećmi do lat 3 na terenie KKBOF

	Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce			Miejsca; liczba dostępnych miejsc w stosunku do liczby dzieci			Udział dzieci w wieku 0-3 objętych opieką żłobkową		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Białogard	1	2	2	53 (8%)	57 (10%)	59 (10%)	8%	9%	10%
Karlino	0	1	1	0 (0%)	22 (7%)	22 (8%)	0%	7%	8%
Kołobrzeg	1	1	1	26 (8%)	26 (9%)	26 (9%)	8%	6%	7%
Sianów	0	0	1	0 (0%)	0 (0%)	50 (14%)	0%	0%	12%
M. Kołobrzeg	1	2	3	110 (10%)	127 (11%)	149 (15%)	10%	11%	15%
M. Koszalin	8	13	15	537 (18%)	709 (24%)	770 (27%)	17%	23%	25%
ZIT KKBOF	11	19	23	726 (8%)	941 (12%)	1076 (14%)	8%	11%	13%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Rozwój infrastruktury opiekuńczej ma istotne znaczenie z punktu widzenia ponownego włączenia rodziców do rynku pracy. Wsparcie rozwoju placówek opieki nad dziećmi w wieku poniemowlęcym powinno dotyczyć obszarów na których podaż tego typu usług jest niewystarczająca

²⁷ Na podstawie danych GUS.

lub znikoma w stosunku do zapotrzebowania. Poszerzenie oferty opiekuńczej powinno być wprowadzane w sposób przemyślany, uwzględniający takie czynniki jak: niż demograficzny (malejąca ogólna liczba dzieci w wieku do 3 lat), niepełne wykorzystanie części obecnych placówek, wysokość opłat za pobyt dziecka oraz ograniczony dostęp do placówek, szczególnie na terenach wiejskich oddalonych od miast o znikomym stopniu skomunikowania transportem publicznym. Rozwiązaniem alternatywnym stosowanym na obszarach gmin o mniejszym popycie na usługi opieki nad dziećmi do lat 3 może być także wprowadzenie dziennych opiekunów funkcjonujących w myśl *Ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3* (Dz. U. Nr 45, poz. 235).

Jak wynika z zaleceń Rady Europejskiej do 2020 roku wychowaniem przedszkolnym w Polsce powinno zostać objętych 95% dzieci (czterolatków). Na obszarze KKBOF w roku 2014 79,5% dzieci w wieku 3-5 lat objętych było wychowaniem przedszkolnym (średnia krajowa – 79,4%). Najniższy odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na obszarze KKBOF cechuje gminy wiejskie, na których dostępność przestrzenna do przedszkoli jest gorsza niż w miastach (gmina wiejska Białogard – 24,9%, Polanów – 49,7%), niską wartość wskaźnika obserwujemy również w gm. Bobolice (51,3%). Wysoki odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym cechuje największe miasta obszaru KKBOF – Kołobrzeg (97,6%) oraz Koszalin (90,4%), co naturalnie związane jest z większą aktywnością zawodową oraz „miejskim” stylem życia, który przejawia się szybszym powrotem kobiet do pracy po urodzeniu dziecka niż w przypadku kobiet zamieszkujących na wsi. Równie wysoki odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym występuje w gminie Biesiekierz (92,2%). Stosunkowo wysoką wartość wskaźnika posiadają również m. Białogard (86,6%) oraz gminy Będzino (80,1%) i Ustronie Morskie (80%).

Tabela 17. Wychowanie przedszkolne na obszarze KKBOF (2014)

Jednostka terytorialna	Przedszkola i punkty przedszkolne ogółem	Wypełnienie miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego	Dzieci w wieku 3-5 lat objęte wychowaniem przedszkolnym	Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (3-5 lat)
m. Białogard	7	1,05	666	86,61%
Białogard	0	0,00	66	24,91%
Karlino	4	1,25	260	76,92%
Tychowo	1	1,82	126	55,26%
Dygowo	3	2,04	118	73,29%
Gościno	3	1,33	114	67,86%
m. Kołobrzeg	13	0,89	1240	97,64%
Kołobrzeg	3	1,54	185	54,57%
Siemyśl	0	0,00	79	65,83%
Ustronie Morskie	5	0,77	92	80,00%
Będzino	4	1,05	218	80,15%
Biesiekierz	4	1,02	178	92,23%
Bobolice	1	2,19	169	51,37%
Koszalin	32	0,97	2951	90,44%
Manowo	4	0,81	173	77,58%

Jednostka terytorialna	Przedszkola i punkty przedszkolne ogółem	Wypełnienie miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego	Dzieci w wieku 3-5 lat objęte wychowaniem przedszkolnym	Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (3-5 lat)
Mielno	1	1,20	81	67,50%
Polanów	1	2,04	152	49,67%
Sianów	4	2,15	273	60,80%
Świeszyno	1	3,72	107	57,53%
KKBOF	87	1,16	7248	79,5%
Zachodnio-pomorskie				75,7%
POLSKA				79,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W ostatnich latach w całym kraju zaobserwować można stopniowy rozwój infrastruktury wychowania przedszkolnego. Na terenie KKBOF liczba przedszkoli wzrosła w przeciągu 10 lat o blisko 50%. **Obecnie na obszarze KKBOF funkcjonuje 90 placówek wychowania przedszkolnego (przedszkola i punkty przedszkolne ogółem, GUS, 2014). Do ww. placówek uczęszcza łącznie 7 248 dzieci w wieku 3-5 lat.** Liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli skorelowana jest z wielkością gminy. Głównymi ośrodkami, w których koncentrują się placówki wychowania przedszkolnego, są największe miasta na obszarze KKBOF. Miasta te posiadają najbardziej rozbudowaną infrastrukturę przedszkolną, przez co osiągają dodatnie wskaźniki wypełnienia: w Kołobrzegu na 1 miejsce przypada 0,89 dziecka, w Koszalinie 0,97, w Białogardzie 1,05. Ponadto wystarczającą liczbę miejsc przedszkolnych posiadają gminy Manowo, Ustronie Morskie, Będzino oraz Biesiekierz. Najgorsza sytuacja występuje w gminach Białogard oraz Siemysł, gdzie nie występują żadne placówki wychowania przedszkolnego. Niska dostępność miejsc przedszkolnych występuje także w gminach: Świeszyno, Sianów, Bobolice, Polanów, Dygowo oraz Tychowo, co w sposób widoczny odbija się we wskaźniku objęcia dzieci wychowaniem przedszkolnym. Widoczny wyższy stopień wypełnienia miejsc przedszkolnych w miastach rdzeniowych, wynika ze świadczenia usług wychowania przedszkolnego na mocy porozumień z gminami ościennymi, a także z umieszczania dzieci w przedszkolach zlokalizowanych w ośrodku pracy rodziców – niekoniecznie tożsamym z miejscem zamieszkania.

Obecny stan infrastruktury przedszkolnej może być jednak niewystarczający wobec przyjętej w dniu 29 grudnia 2015 r., a obowiązującej od 10 stycznia 2016 r. nowelizacji ustawy o systemie oświaty²⁸. Zapisy ustawy cofają bowiem obowiązek szkolny 6-latków (art. 14, art. 15 ust. 2), a także od dnia 1 września 2019 r. likwidują możliwość prowadzenia oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych (art.14 ust. 3), co wiązać się będzie z większym obciążeniem przedszkoli kosztem szkół podstawowych. Ponadto ustawa zobowiązuje gminy do zapewnienia opieki przedszkolnej dzieciom w wieku od 3 lat począwszy od września 2017 r. (art. 14 ust. 3b, 3c, 4 i 4a), co dodatkowo zwiększy zapotrzebowanie na infrastrukturę przedszkolną. Wobec powyższych postanowień konieczne będzie położenie większego wysiłku samorządów na dalszą rozbudowę infrastruktury przedszkolnej i modernizację istniejących placówek, w tym także rozwoju innych form wychowania przedszkolnego, aby sprostać nałożonym ustawowo wymogom.

²⁸ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty Dz.U. 1991 nr 95 poz. 425

6.2. Potencjał edukacyjny – szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

Na obszarze KKBOF funkcjonują 84 szkoły podstawowe i 55 gimnazjów dla dzieci i młodzieży. W roku 2014 do szkół podstawowych na obszarze KKBOF uczęszczało łącznie 16 732 uczniów (spadek w stosunku do 2004 r. o 16,5%), a do szkół gimnazjalnych 8 200 uczniów (spadek w stosunku do 2004 r. o 30,8%). Najwięcej uczniów szkół podstawowych uczęszcza do placówek zlokalizowanych w Koszalinie (6 008 uczniów), Kołobrzegu (2 800 uczniów) i Białogardzie (1 463 uczniów), podobnie do gimnazjów: w Koszalinie naukę pobiera 3 045 gimnazjalistów, w Kołobrzegu – 1 530 uczniów, a w Białogardzie – 768 uczniów.

Postępujący spadek liczby uczniów stanowi istotne zagrożenie dla funkcjonowania części szkół. Spadający poziom subwencji oświatowych przy niemal niezmiennych kosztach stałych funkcjonowania placówek oświatowych, może skutkować nierentownością części placówek i groźbą redukcji zatrudnienia lub nawet zamknięciem szkoły.

Tabela 18. Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne dla dzieci i młodzieży na obszarze KKBOF (2014)

Jednostka terytorialna	Szkoły podstawowe		Gimnazja		Współczynnik skolaryzacji netto*	
	ogółem	uczniowie	ogółem	uczniowie	szkoły podstawowe	gimnazja
m. Białogard	4	1463	5	737	92,97	90,09
Białogard	3	410	2	201	79,74	75,09
Karlino	4	647	1	275	96,61	76,18
Tychowo	2	412	3	236	84,3	81,39
Dygowo	3	362	2	151	84,74	74,61
Gościno	2	335	1	185	86,57	89,64
m. Kołobrzeg	10	2800	10	1408	111	111,6
Kołobrzeg	2	274	2	149	36,99	38,81
Siemyśl	2	266	1	90	95,02	70,34
Ustronie Morskie	1	209	1	113	92,65	92,5
Będzino	4	491	2	239	89,22	78,17
Biesiekierz	4	333	2	171	65,3	57,2
Bobolice	5	588	2	289	88,24	82,4
m. Koszalin	20	6008	14	2953	103	102,67
Manowo	2	356	1	132	66,02	60,09
Mielno	2	241	1	97	83,9	74,22
Polanów	5	514	2	318	86,62	89,54
Sianów	6	726	2	324	80,05	61,8
Świeszyno	3	297	1	132	57,24	45,65
KKBOF	84	16732	55	8200		

Jednostka terytorialna	Szkoły podstawowe		Gimnazja		Współczynnik skolaryzacji netto*	
	ogółem	uczniowie	ogółem	uczniowie	szkoły podstawowe	gimnazja
Zachodnio-pomorskie					91,01	87,36
POLSKA					94,5	92,57

*Z uwagi na błędne dane GUS za rok 2014 przytoczono wartości wskaźnika za rok 2013

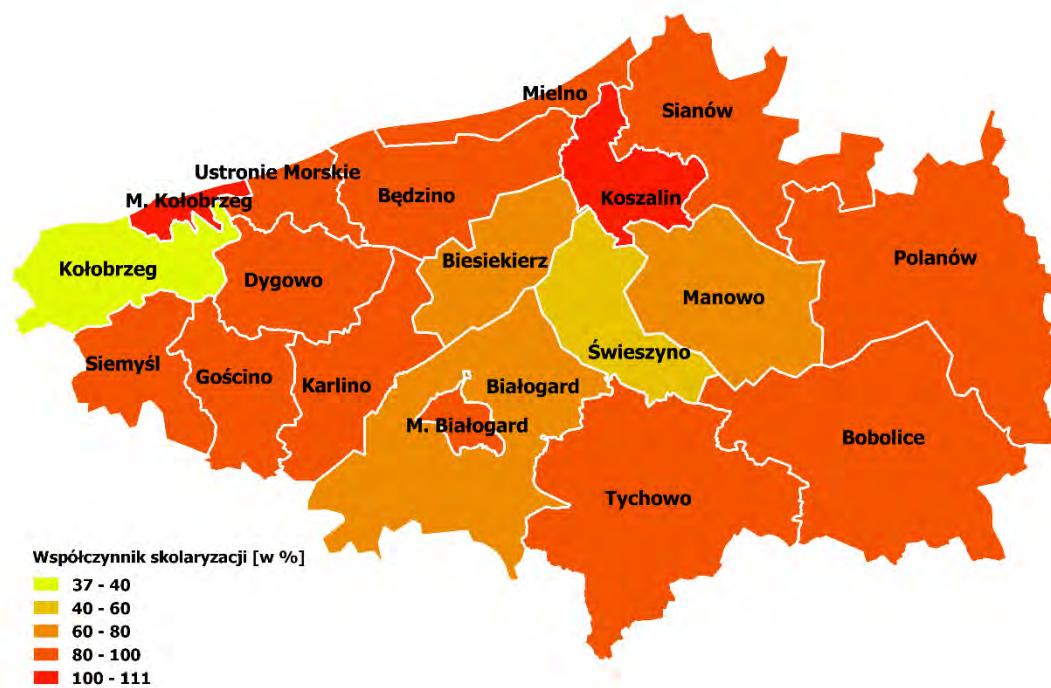
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Biorąc pod uwagę wartości współczynnika skolaryzacji netto ośrodkami o silnej funkcji w zakresie szkolnictwa podstawowego są: miasto Kołobrzeg oraz Koszalin. W obu miastach wartości współczynników przekraczają 100, co oznacza, że ośrodki te stanowią miejsce edukacji również dla uczniów zamieszkujących poza ww. miastami. Wartości współczynnika skolaryzacji netto dla szkolnictwa gimnazjalnego na obszarze KKBOF przyjmują również najwyższe wartości w Koszalinie i Kołobrzegu, co potwierdza, iż miasta te pełnią rolę ponadlokalnych ośrodków edukacyjnych.

Niższe wartości współczynnika skolaryzacji zarówno jeśli chodzi o szkolnictwo podstawowe jak i gimnazjalne w gminach: wiejskiej Kołobrzeg, Biesiekierz, Świeszyno i Manowo świadczą o tym, że dzieci zamieszkujące na terenie tych gmin dojeżdżają do szkół gimnazjalnych poza gminą swojego zamieszkania w tym między innymi do największych miejskich ośrodków powiatowych.

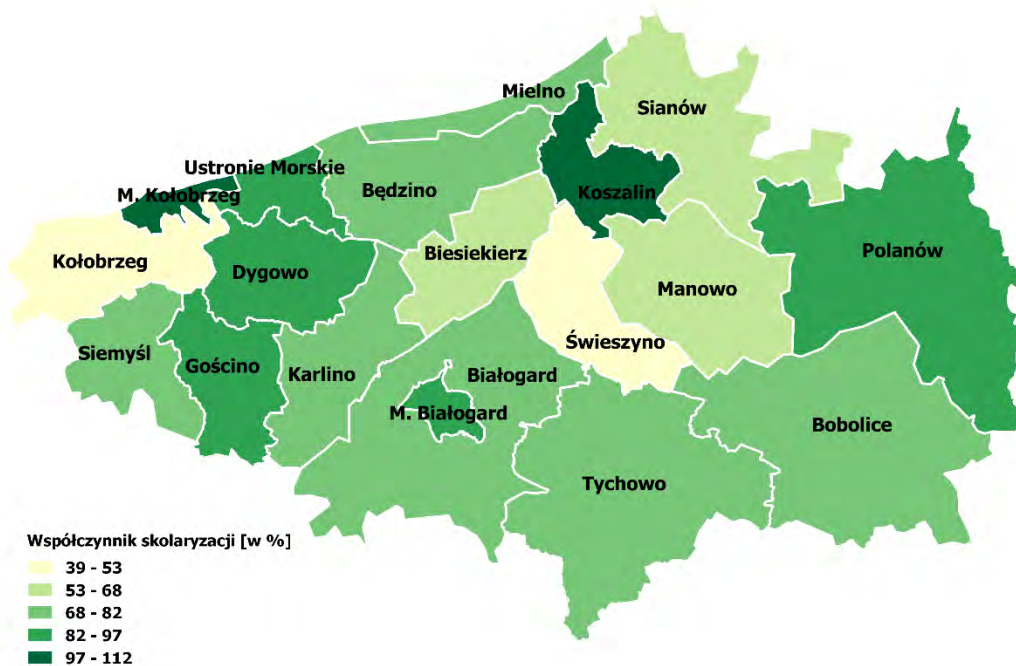
Wartości współczynników skolaryzacji ukazują zatem siłę ciężer ośrodków o funkcjach edukacyjnych. **Stanowią wyraz hierarchii ośrodków miejskich w strukturze osadniczej obszaru KKBOF, nie można również wykluczyć, że w ocenie mieszkańców edukacja w szkołach w mieście jest uważana za lepszą niż na wsi.** Należy również zaznaczyć, że wskaźniki skolaryzacji mogą, choć nie muszą, świadczyć o jakości nauczania, dlatego powinny być bezwzględnie analizowane w politykach oświatowych gmin na obszarze KKBOF.

Rycina 30. Współczynnik skolaryzacji netto dla szkolnictwa podstawowego na obszarze KKBOF (2013)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Rycina 31. Współczynnik skolaryzacji netto dla szkolnictwa gimnazjalnego na obszarze KKBOF (2013)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Średnie wyniki procentowe Sprawdzianu szóstoklasisty za rok szkolny 2014/2015 w gminach KKBOF pozwalają przybliżyć stopień zróżnicowania w poziomie nauczania szkół podstawowych w poszczególnych gminach. Nowa formuła Sprawdzianu obowiązująca od 2015 r. przewiduje dwie części testowe: pierwsza zawiera pytania z matematyki i języka polskiego, druga zaś pytania z języka nowożytnego będącego językiem obowiązkowym w danej szkole (na terenie KKBOF są to: j. angielski lub j. niemiecki). Analizując wyniki uczniów z gmin KKBOF można zauważyć, iż zaledwie 5 gmin posiadało średni wynik z obydwu przedmiotów należących do części pierwszej wyższy aniżeli średnia dla województwa zachodniopomorskiego, były to gminy: Kołobrzeg, Ustronie Morskie, Biesiekierz, Manowo oraz miasto Koszalin, natomiast uczniowie z miasta Kołobrzeg uzyskali wynik wyższy od średniej wojewódzkiej z pytań dotyczących języka polskiego. Z części drugiej - językowej 6 gmin uzyskało wynik wyższy aniżeli średnia wojewódzka z języka angielskiego (gminy: Kołobrzeg, Biesiekierz, Manowo, Mielno oraz miasta Koszalin i Kołobrzeg) zaś 3 z języka niemieckiego (gmina Bobolice, gmina Biesiekierz oraz miasto Kołobrzeg).

Tabela 19. Średnie procentowe wyniki Sprawdzianu 6-klasisty uzyskane przez uczniów w gminach KKBOF

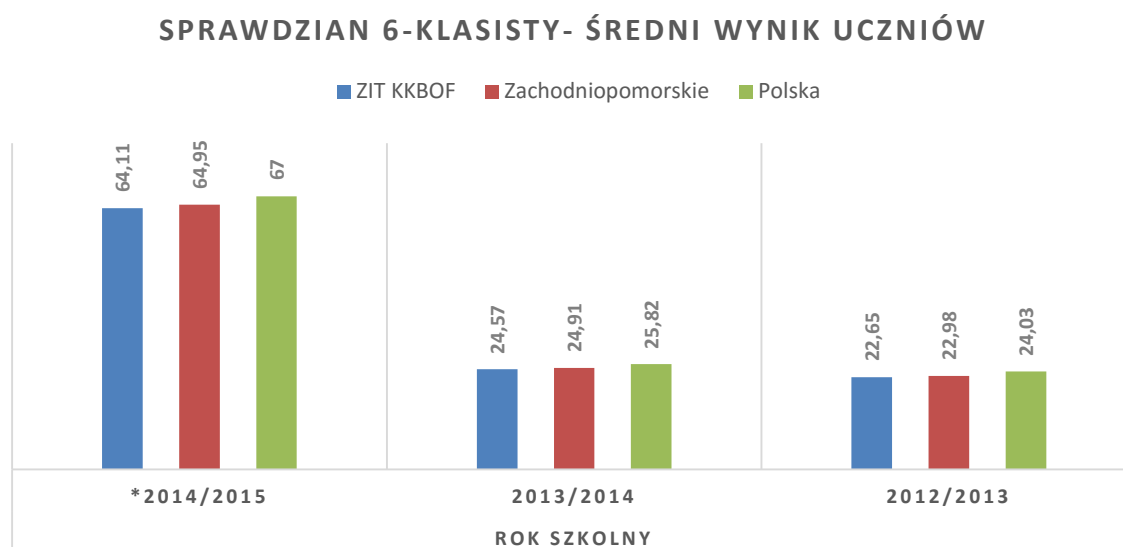
Jednostka terytorialna	Wyniki Sprawdzianu 6-klasisty 2014/2015				
	część pierwsza			część druga: język angielski	część druga: język niemiecki
	język polski	matematyka	łącznie*		
m. Białogard	69,15	54,38	61,97 (50,0%)	75,58	61,23
Białogard	65,45	43,82	54,89 (67,3%)	64,09	-
Karlino	65,62	48,58	57,32 (70,6%)	70,00	62,52
Tychowo	61,04	38,63	50,11 (75,0%)	64,14	61,40
Dygowo	59,90	41,18	50,80 (84,3%)	67,85	50,82
Gościno	69,92	44,79	57,64 (54,6%)	66,60	-
m. Kołobrzeg	74,09	54,04	64,29 (50,5%)	81,19	75,26
Kołobrzeg	76,70	65,54	71,21 (34,8%)	78,52	-
Siemysł	65,64	47,18	56,65 (69,2%)	-	67,14
Ustronie Morskie	74,87	59,00	67,13 (40,0%)	72,96	-
Będzino	69,43	58,19	63,96 (49,4%)	74,15	-
Biesiekierz	76,23	66,92	71,58 (28,2%)	84,33	73,93
Bobolice	67,50	55,95	61,90 (51,2%)	62,53	72,31
m. Koszalin	75,40	62,81	69,29 (38,0%)	82,35	40,00
Manowo	72,86	61,70	67,35 (42,9%)	79,75	-
Mielno	69,82	58,24	64,14 (50,0%)	79,79	-
Polanów	65,73	48,43	57,30 (64,7%)	71,18	64,79
Sianów	66,54	52,75	59,77 (57,1%)	74,45	-
Świeszyno	69,06	57,80	63,62 (51,0%)	71,58	-
Zachodnio-pomorskie	71,21	58,35	64,95	76,67	69,28
POLSKA	73,0	61,0	67	78,0	70,0

*W nawiasie udział uczniów w danej gminie, którzy osiągnęli wynik niższy od średniej dla ZIT – 64,11

Źródło: Średnie wyniki % Sprawdzianu – układ terytorialny, OKE Poznań

Analizując średnie wyniki uzyskane ze Sprawdzianu 6-klasisty przez wszystkich uczniów szkół podstawowych z gmin należących do ZIT można zauważyć, iż dla trzech kolejnych lat szkolnych to jest: 2012/2013, 2013/2014 oraz 2014/2015 wyniki egzaminu na zakończenie szkół podstawowych były niższe, aniżeli średnia wojewódzka i krajowa. Niskie wyniki uczniów na podstawowym poziomie nauczania stanowią zjawisko wysoce niezadowalające, wskazujące na wyraźne potrzeby szkół w zakresie poszerzania oferty zajęć i rozwijania kompetencji kluczowych w oparciu o nowoczesne metody nauczania.

Rycina 32. Średnie wyniki uzyskane ze "Sprawdzianu 6-klasisty" przez uczniów szkół podstawowych z obszaru objętego ZIT KKBOF

*Dane dotyczące roku szkolnego 2014/2015, z uwagi na zmianę formuły egzaminu, odzwierciedlają wynik procentowy z tzw. części pierwszej sprawdzianu. Dane z lat poprzedzających odzwierciedlają średnią punktów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu.

Jak pokazują wyniki egzaminów gimnazjalnych przeprowadzonych w roku szkolnym 2014/2015 gminami KKBOF o najwyższym poziomie edukacji gimnazjalnej w stosunku do średniej wojewódzkiej są szkoły zlokalizowane w gminie Ustronie Morskie, gminie Mielno, gminie Manowo, mieście Kołobrzeg oraz mieście Koszalin. W gminach tych wyniki gimnazjalistów w przynajmniej czterech z pięciu podstawowych testów przedmiotowych były wyższe aniżeli średnia wojewódzka. Warto zauważyć także, iż blisko połowa gmin KKBOF posiadała wynik z testu języka angielskiego wyższy aniżeli średnia wojewódzka. Jest to zjawisko wysoce pozytywne biorąc pod uwagę, iż dominującą dziedziną gospodarki na terenie KKBOF jest turystyka, gdzie umiejętności językowe stanowią kompetencję wysoce pożądaną.

Tabela 20. Średnie procentowe wyniki egzaminu gimnazjalnego uzyskane przez uczniów w gminach KKBOF, a także udział uczniów w danej gminie, którzy osiągnęli wynik niższy aniżeli średnia dla ZIT

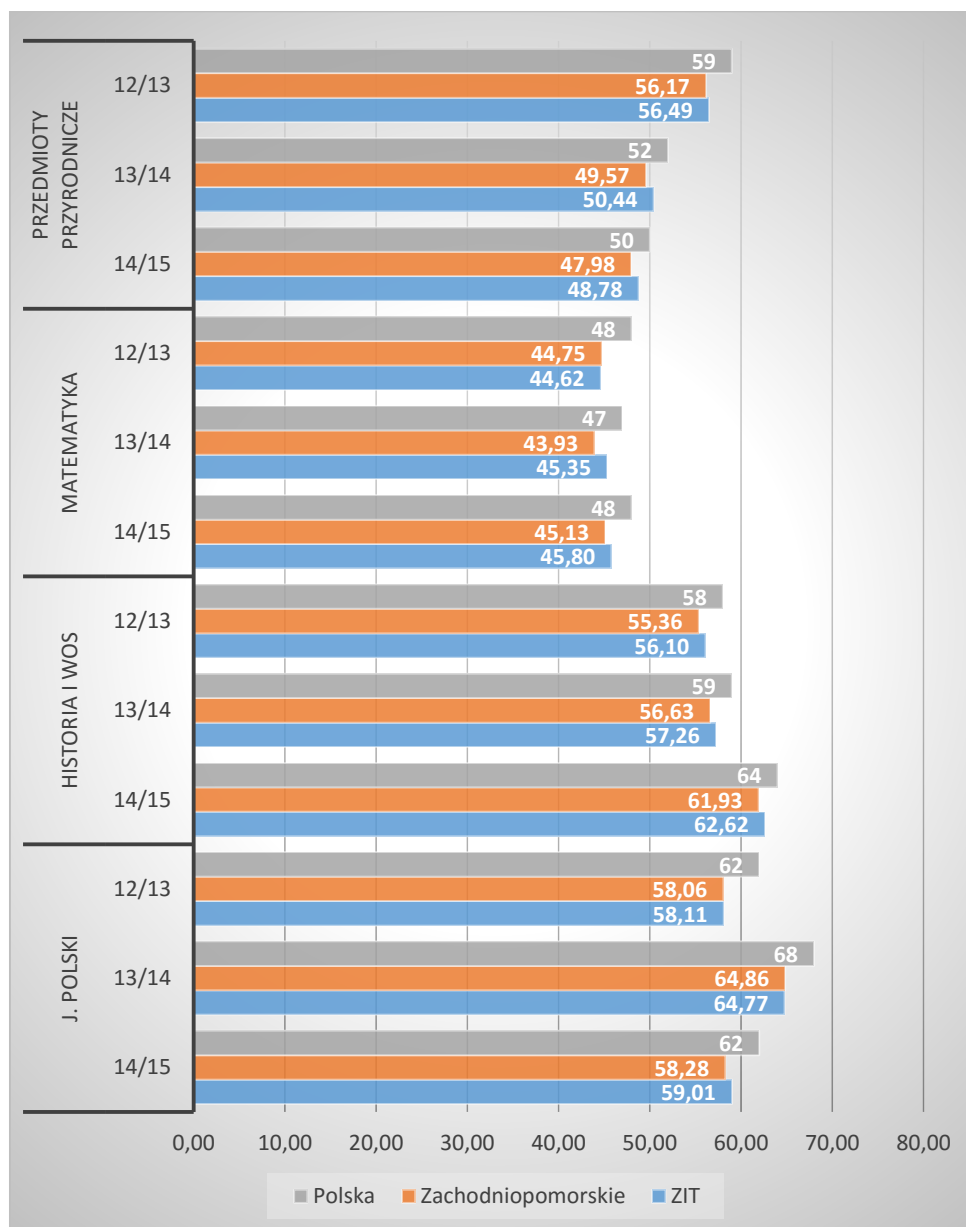
Jednostka terytorialna	Wyniki testu gimnazjalnego 2014/2015				
	Historia, WOS	język polski	przedmioty przyrodnicze	matematyka	język angielski – poziom podstawowy
m. Białogard	59,28 (54,1%)	50,31 (66,4%)	45,70 (59,1%)	41,94 (64,5%)	60,19
Białogard	51,39 (72,6%)	47,00 (72,6%)	39,13 (77,1%)	32,02 (85,5%)	49,26
Karlıno	59,86 (49,4%)	55,11 (59,5%)	45,33 (59,5%)	42,00 (64,6%)	58,85
Tychowo	56,88 (53,7%)	45,75 (76,1%)	40,51 (73,1%)	34,04 (63,6%)	73,77
Dygowo	57,41 (57,4%)	59,06 (42,6%)	42,46 (63,0%)	38,41 (72,2%)	62,53
Gościno	58,98 (53,7%)	53,74 (61,1%)	45,77 (61,1%)	36,51 (75,9%)	58,90
m. Kołobrzeg	63,06 (45,0%)	59,37 (44,4%)	50,96 (47,3%)	44,94 (59,8%)	72,09
Kołobrzeg	60,08 (54,7%)	62,02 (37,7%)	47,85 (46,3%)	45,66 (57,4%)	69,03
Siemyśl	59,35 (61,8%)	59,24 (61,8%)	44,71 (58,8%)	44,59 (58,8%)	67,45
Ustronie Morskie	66,47 (35,3%)	62,82 (38,2%)	49,32 (52,9%)	51,21 (52,9%)	73,23
Będzino	60,20 (54,4%)	56,32 (59,5%)	45,52 (60,8%)	42,97 (64,6%)	61,67
Biesiekierz	60,08 (50,9%)	51,85 (66,0%)	45,37 (58,5%)	45,08 (56,6%)	60,56
Bobolice	57,14 (58,9%)	54,81 (57,8%)	45,71(60,0%)	38,12 (74,4%)	50,48
m. Koszalin	66,36 (37,1%)	64,44 (33,8%)	52,47 (44,0%)	52,10 (44,7%)	74,69
Manowo	61,33 (47,5%)	60,75 (32,5%)	53,05 (37,5%)	55,43 (32,5%)	67,69
Mielno	63,14 (51,4%)	60,59 (35,1%)	52,11 (45,9%)	52,27 (45,9%)	80,14
Polanów	58,86 (58,2%)	56,49 (54,1%)	40,23 (76,5%)	37,74 (71,4%)	53,15
Sianów	65,99 (38,3%)	59,23 (51,4%)	45,79 (57,9%)	39,10 (72,0%)	59,80
Świeszyno	60,65 (56,3%)	56,63 (60,4%)	48,56 (58,3%)	43,63 (64,6%)	82,73
ZIT KKBOF	62,62 (46,2%)	59,01 (46,9%)	48,78 (52,4%)	45,80 (57,5%)	b.d.
powiat białogardzki	57,69	49,89	43,81	39,18	59,13
powiat kołobrzeski	62,11	59,03	49,11	44,22	69,34
powiat koszaliński	60,89	56,88	45,90	42,28	61,31
Zachodnio-pomorskie	61,93	58,28	47,98	45,13	65,69
POLSKA	64,0	62,0	50,0	48,0	67,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Sprawozdanie z egzaminu gimnazjalnego 2015*, CKE; *Średnie wyniki z egzaminu gimnazjalnego 2015 gmin, powiatów województw*, OKE w Poznaniu

Analizując średnie wyniki z egzaminów gimnazjalnych wszystkich uczniów szkół gimnazjalnych z terenu ZIT KKBOF z trzech kolejnych lat szkolnych: 2014/2015, 2013/2014, 2012/2013 można zauważyć, iż każdego roku, w każdym rozpatrywanym obszarze tematycznym egzaminu średni wynik uczniów z obszaru ZIT był wyższy aniżeli średnia dla województwa zachodniopomorskiego lub do niej zbliżony (j. polski i matematyka w roku 2013/2014) i nieco niższy aniżeli średnia dla całego kraju.

Pokazuje to relatywnie dobrą ogólną sytuację w gimnazjach KKBOF, jednakże w odniesieniu do wniosków płynących z analizy średnich wyników w poszczególnych gminach, należy mieć na uwadze, iż w kolejnych latach większy nacisk powinien zostać położony na wyrównywanie dysproporcji występujących pomiędzy gminami KKBOF w wynikach oświatowych szkół.

Rycina 33. Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego uzyskane przez uczniów z terenu ZIT KKBOF w trzech kolejnych latach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE w Poznaniu

Poprawa wyników osiąganych przez uczniów szkół podstawowych i gimnazjów oraz rozwój kompetencji kluczowych powinny być realizowane poprzez programy indywidualizacji pracy z uczniem. Rozpatrując dane dotyczące szacowanego zapotrzebowania uczniów na ofertę zajęć w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej widoczne jest wyraźnie silne zapotrzebowanie wśród uczniów wszystkich klas szkół podstawowych i gimnazjów na zajęcia rozwijające uzdolnienia dla dzieci i młodzieży szczególnie uzdolnionej lub zajęcia dydaktyczno-wychowawcze skierowane do uczniów mających problemy w nauce. Ponadto zdiagnozowano potrzebę prowadzenia działań związanych z wyrównywaniem dysproporcji rozwojowych poprzez stworzenie oferty zajęć logopedycznych (szczególnie dla najmłodszych uczniów) oraz korekcyjno-kompensacyjnych, pozwalających uczniom z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi lub specyficznymi trudnościami w uczeniu się, radzić sobie z posiadanymi dysleksjami rozwojowymi, a przez to lepiej przyswajać materiał podstawy programowej. Jak wynika z deklaracji szkół, uzupełnieniem powinna być pomoc psychologiczna skierowana dla osób z zaburzeniami zachowania, nie radzących sobie z kompetencjami interpersonalnymi i społecznymi, realizowana w formie zajęć socjoterapeutycznych i zajęć terapeutycznych.

Tabela 21. Szacowana liczba uczniów z terenu KKBOF, którzy powinni zostać objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną w roku szkolnym 2015/16 wg poszczególnych form pomocy określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach

Typ zajęć indywidualnej pracy z uczniem:	Szkoły podstawowe				Gimnazja	
	kl. I -III		kl. IV - VI		kl. I-III	
Klasy terapeutyczne	16	0,16%	1	0,01%	57	1%
Zajęcia rozwijające uzdolnienia	2174	21%	2374	32%	1206	17%
Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze	1714	17%	2495	33%	1622	23%
Zajęcia specjalistyczne - korekcyjno-kompensacyjne	913	9%	1247	17%	857	12%
Zajęcia specjalistyczne - logopedyczne	1500	15%	429	6%	72	1%
Zajęcia specjalistyczne - socjoterapeutyczne	337	3%	295	4%	185	3%
Zajęcia specjalistyczne - inne zajęcia o charakterze terapeutycznym	486	5%	373	5%	184	3%

Źródło: kwestionariusze z gmin

6.3. Szkolnictwo ponadgimnazjalne

Na obszarze KKBOF w roku 2014 w szkołach ponadgimnazjalnych dla młodzieży (bez szkół specjalnych) naukę pobierało 9 797 uczniów w 60 placówkach szkolnych. Największa liczba uczniów na obszarze KKBOF uczęszczała do liceów ogólnokształcących (4 379 uczniów) i techników (4 130 uczniów). Do zasadniczych szkół zawodowych uczęszczało 1 288 uczniów.

Tabela 22. Szkoły ponadgimnazjalne dla młodzieży (bez specjalnych) na obszarze KKBOF w 2014 roku

Jednostka terytorialna	Licea ogólnokształcące		Technika		Zasadnicze szkoły zawodowe	
	liczba placówek	liczba uczniów	liczba placówek	liczba uczniów	liczba placówek	liczba uczniów
m. Białogard	3	414	6	415	1	130
Karlino	1	13	0	0	1	47
Tychowo	1	183	0	0	1	24.

Jednostka terytorialna	Licea ogólnokształcące		Technika		Zasadnicze szkoły zawodowe	
	liczba placówek	liczba uczniów	liczba placówek	liczba uczniów	liczba placówek	liczba uczniów
Gościno	1	302	0	0	0	0
m. Kołobrzeg	3	920	3	1511	1	341
Bobolice	1	8	0	0	1	12
m. Koszalin	7	2495	10	1951	6	635
Manowo	0	0	1	167	1	99
Polanów	1	44	0	0	0	0
KKBOF	18	4379	20	4130	12	1288
Zachodnio-pomorskie	105	21256	97	20304	68	7447
POLSKA	2211	522494	1928	509311	1332	177041

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Przepływy uczniów w ramach całego obszaru funkcjonalnego stanowią potwierdzenie słuszności delimitacji aktualnego kształtu KKBOF, potwierdzają bowiem, iż pomiędzy gminami partnerstwa występują silne powiązania funkcjonalne. **Ośrodkiem szkolnictwa ponadgimnazjalnego o znaczeniu regionalnym jest Koszalin, w którym łącznie do szkół ponadgimnazjalnych uczęszczało 5 167 uczniów, co stanowiło 52,7% wszystkich uczniów uczęszczających do szkół ponadgimnazjalnych na obszarze KKBOF.** Do koszalińskich szkół ponadgimnazjalnych uczęszcza znaczący procent mieszkańców gmin wchodzących w skład OF. W mieście tym zlokalizowane są zarówno publiczne, jak i niepubliczne szkoły gimnazjalne i ponadgimnazjalne, których oferta edukacyjna przyciąga uczniów z okolicznych gmin i miejscowości.

Tabela 23. Oddziaływania Koszalina jako ośrodka edukacji gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej.

Ip.	Gmina	% mieszkańców poszczególnych gmin w wieku 16-19 uczęszczających do koszalińskich szkół ponadgimnazjalnych			% mieszkańców poszczególnych gmin w wieku gimnazjalnym uczęszczających do koszalińskich szkół gimnazjalnych		
		2010/2011	2011/2012	2012/2013	2010/2011	2011/2012	2012/2013
1	Będzino	42,20	83,99	41,19	9,30	11,39	13,78
2	Białogard	5,26	6,06	7,58	0,74	1,38	2,62
3	Białogard m	4,17	6,25	6,88	0,33	0,57	0,34
4	Biesiekierz	48,02	51,88	49,35	33,47	36,11	36,12
5	Bobolice	34,64	37,13	39,73	2,39	3,26	8,79
6	Dygowo	0,98	1,44	1,00	0,00	0,51	1,09
7	Gościno	1,15	1,38	1,52	0,52	1,00	0,54
8	Karlino	5,76	7,03	7,38	1,29	2,18	1,26
9	Kołobrzeg	0,74	0,44	0,47	0,54	1,22	0,63

10	m. Kołobrzeg	0,60	0,75	0,82	0,47	0,56	0,44
11	Manowo	40,69	40,67	38,48	34,18	27,27	29,30
12	Mielno	63,30	52,44	56,32	25,66	20,15	22,73
13	Polanów	27,81	24,38	31,37	8,35	7,77	9,14
14	Sianów	55,68	50,80	55,95	22,90	21,98	24,43
15	Siemysł	0,00	0,00	0,00	0,75	0,93	0,92
16	Świeszyno	47,17	45,13	46,23	32,85	40,78	37,73
17	Tychowo	8,35	8,70	8,51	1,52	1,98	2,66
18	Ustronie Morskie	6,82	8,89	8,39	0,64	1,88	2,92
	Ogółem z Gmin	18,52	19,67	18,59	7,30	7,60	8,30

Źródło: Urząd Miasta Koszalina

W Koszalinie funkcjonują m. in. liczne licea ogólnokształcące takie jak: I LO im. S. Dubois, II LO im. W. Broniewskiego, VI LO im. C. K. Norwida, V LO w ZS nr 2 im. S. Lema, Informatyczne Liceum Ogólnokształcące, IV Prywatne Liceum Ogólnokształcące, LO Etna, LO Profesja, Katolickie LO, jak również zasadnicze szkoły zawodowe: Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Zespole Szkół nr 1 im. M. Kopernika, Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2 w ZS nr 8 im. T. Kościuszki, Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 4 w ZS nr 7 im. B. Bukowskiego, Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 5 W ZS nr 10 im. B. Chrobrego, Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 6 w ZS nr 9 im. R. Traugutta, Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 8 w ZS nr 12, czy technika: Technikum Budowlane i Technikum Ekonomiczne w ZS nr 7 im. B. Bukowskiego, Technikum Ekonomiczne, Technikum Handlowe i Technikum Zawodowe w ZS nr 1 im. M. Kopernika, Technikum Elektroniczne w ZS nr nr 9 im. R. Traugutta, , Technikum Mechaniczne i Technikum Samochodowe w ZS nr 10 im. B. Chrobrego, a także Technikum Zawodowe nr 2 w ZS nr 8 im. T. Kościuszki.

Drugim co do wielkości ośrodkiem edukacji ponadgimnazjalnej jest Kołobrzeg. W Kołobrzegu zlokalizowany jest: Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Henryka Sienkiewicza, w którym w roku szkolnym 2014/2015 uruchomiono kształcenie w II LO (profile: humanistyczny, sportowy, politechniczno – cyfrowa, biologiczno – chemiczna) i Technikum Zawodowym nr 2 (technik informatyk), Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 im. Bolesława III Krzywoustego w którym w roku szkolnym 2014/2015 funkcjonowały: Technikum Zawodowe (technik mechanik) i Zasadnicza Szkoła Zawodowa, a także Społeczne Liceum Ogólnokształcące im. Zbigniewa Herberta.

W Białogardzie zlokalizowany jest Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych, w którym w roku szkolnym 2014/2015 funkcjonowało 6 techników oraz zasadnicza szkoła zawodowa i liceum ogólnokształcące. Uczniowie techników od września 2014 roku mają możliwość kształcenia się w technikum elektrycznym, technikum mechanicznym, technikum handlowym, technikum ekonomicznym, technikum informatycznym oraz technikum obsługi turystycznej. W zasadniczej szkole zawodowej uczniowie mogą kształcić się m. in. w zawodach: elektryk, kucharz, sprzedawca, mechanik pojazdów samochodowych, murarz-tylnkarz, stolarz, piekarz, cukiernik, wędliniarz, fryzjer, krawiec. Istotnym elementem funkcjonowania szkoły jest współpraca z firmą Energia Operator S.A., dzięki której

uczniowie zyskują praktyczne przygotowanie do zawodu, a nawet możliwość zatrudnienia. W Białogardzie funkcjonuje również LO im. Bogusława X (publiczne) oraz Prywatne LO Scholar (prywatne).

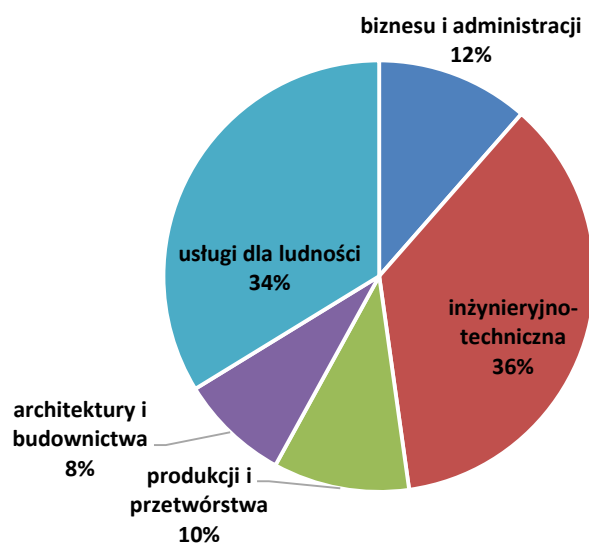
Ofertę edukacyjną trzech miast rdzeniowych na szczeblu ponadgimnazjalnym uzupełniają:

- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Karlinie, w którym zlokalizowane jest liceum ogólnokształcące oraz zasadnicza szkoła zawodowa, w której istnieje możliwość kształcenia m. in. w zawodach fotograf, cieśla, zduń, blacharz, cukiernik, stolarz, a nawet zegarmistrz;
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. prof. Jana Radomskiego w Tychowie, w którym zlokalizowane jest liceum ogólnokształcące i szkoła zawodowa.
- W Gościnie zlokalizowany jest Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Macieja Rataja, w którym w roku szkolnym 2014/2015 funkcjonowało liceum ogólnokształcące, w którym uruchomiono następujące profile kształcenia: policyjny, straży granicznej, wojskowy, straży pożarnej.
- Na terenie gminy Manowo w miejscowości Bonin zlokalizowany jest Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. W. Witosa, w którym funkcjonuje Technikum (technik architektury krajobrazu, technik mechanizacji rolnictwa, technik weterynarii, technik żywienia i usług gastronomicznych, technik turystyki wiejskiej, technik agrobiznesu) i Zasadnicza Szkoła Zawodowa (kucharz, mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych). Organem prowadzącym ZSCKR jest Minister Rolnictwa.
- W Polanowie w Zespole Szkół Publicznych funkcjonuje liceum ogólnokształcące (profil językowo-turystyczny i mundurowy).

Jak wynika z powyższej analizy Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzki Obszar Funkcjonalny posiada rozbudowaną bazę edukacji ponadgimnazjalnej, oferującą młodzieży liczne kierunki kształcenia i możliwości rozwoju edukacyjno-zawodowego.

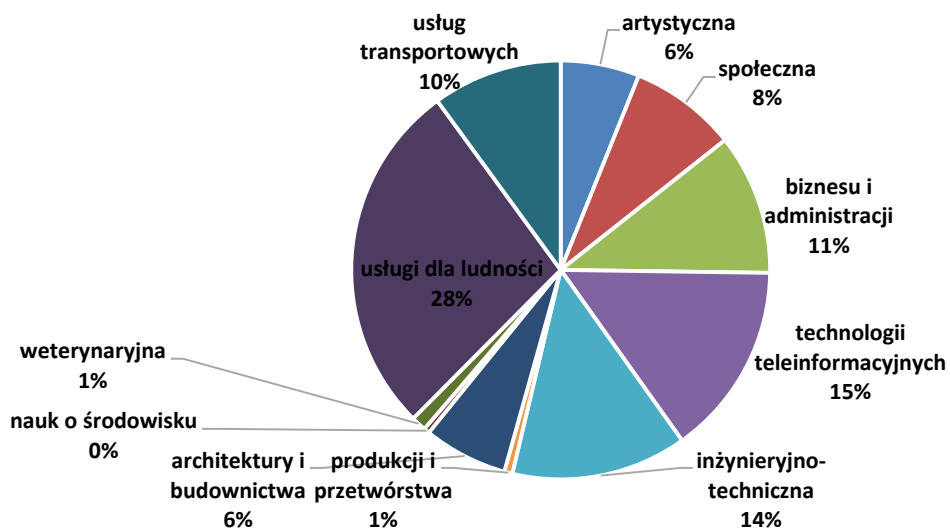
Biorąc pod uwagę przedstawioną w rozdziale dot. rynku pracy analizę zawodów deficytowych zauważyć można, iż szczególnym zainteresowaniem pracodawców cieszą się profesje związane z usługami oraz produkcją i przetwórstwem. Analizując popularność poszczególnych kierunków kształcenia w szkołach zawodowych można stwierdzić, iż w znacznym stopniu młodzież trafnie diagnozuje potencjalne zapotrzebowanie na lokalnym rynku pracy. Wśród uczniów zasadniczych szkół zawodowych najpopularniejszymi kierunkami kształcenia są profesje związane z usługami dla ludności oraz inżynierijno-techniczne, uczniowie techników również wybierali kierunki związane z usługami dla ludności oraz ukierunkowane na technologie teleinformatyczne, a także kierunki inżynierijno-techniczne. W niewielkim stopniu popularne były kierunki związane z architekturą i budownictwem, mimo, że lokalni pracodawcy wykazują zainteresowanie specjalistami w tym zakresie.

Wykres 11. Uczniowie szkół zawodowych zlokalizowanych w gminach KKBOF wg podgrup kierunków kształcenia (2014)

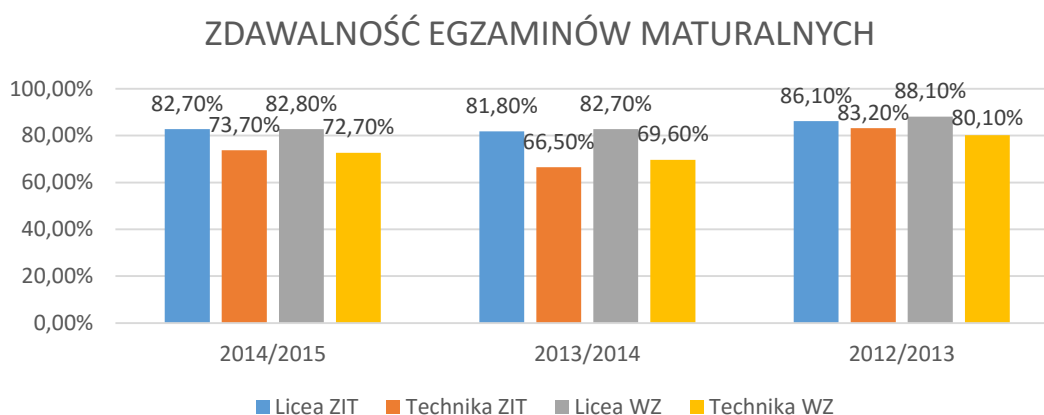
Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Wykres 12. Uczniowie techników (bez specjalnych, łącznie z technikami uzupełniającymi oraz szkołami ogólnokształcącymi, artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe) zlokalizowanych w gminach KKBOF wg podgrup kierunków kształcenia (2014)

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Wykres 13. Zdawalność matur w latach 2013-2015 w podziale na licea i technika dla szkół z ZIT KKBOF (ZIT) i województwa zachodniopomorskiego (WZ)²⁹

Źródło: OKE Poznań

Zdawalność matur na terenie KKBOF w liceach była niższa aniżeli średnia zdawalność uczniów liceów w województwie zachodniopomorskim w trzech kolejnych latach. Natomiast zdawalność uczniów techników z terenu KKBOF jedynie w 2014 r. była niższa aniżeli średnia techników z całego województwa. Ogółem widoczna była również znacząca różnica w zdawalności egzaminów maturalnych wśród uczniów liceów i uczniów techników na korzyść absolwentów liceów.

Analizując średnie wyniki egzaminów maturalnych z przedmiotów ścisłych dla szkół z terenu KKBOF z lat 2013-2015 zaobserwować można, iż wyniki uczniów z matematyki prezentowały się korzystnie na tle województwa, nieznacznie odbiegając od średniej krajowej. Jest to pozytywne zjawisko, przekładające się pośrednio także na zdawalność matur (zdawalność matury z matematyki w KKBOF dla kolejnych lat wynosiła: 2014/2015 – 78,74%, 2013/2014 -71,89%, 2012/2013 – 87,19%), gdyż matematyka stanowi obowiązkowy przedmiot maturalny. Średnie wyniki matur z tzw. przedmiotów dodatkowych jak biologia, chemia, geografia czy fizyka (wcześniej fizyka i astronomia) dla wszystkich szkół KKBOF wypadły poniżej średniej dla województwa zachodniopomorskiego i kraju. Zaznaczyć należy jednak, iż wyniki liceów ogólnokształcących znacznie przewyższały średnie wyniki uczniów techników, przekraczając w większości przypadków także średnią wojewódzką i krajową. Wyniki matur pokazują, iż konieczna jest poprawa jakości kształcenia uczniów ponadgimnazjalnych, szczególnie techników po to, aby umożliwić absolwentom tych szkół dalszą edukację i rozwijanie swoich umiejętności zawodowych na uznanych uczelniach i szkołach wyższych.

²⁹ W podanym zestawieniu przedstawione zostały średnie uwzględniające również placówki edukacyjne dla dorosłych

Tabela 24. Średnie wyniki matur z przedmiotów ścisłych uzyskane przez uczniów szkół ponadgimnazjalnych z obszaru ZIT KKBOF (wyniki matur obrazują śr. wyniki z poziomu podstawowego, oprócz roku 2014/2015 – wyjaśnienie pod tabelą)

Przedmiot maturalny	Rok szkolny	ZIT KKBOF			Zachodniopomorskie	Polska
		ogółem	licea	technika		
matematyka (przedmiot obowiązkowy – poziom podstawowy)	14/15	50,6	63,8	43,4	46,78	55
	13/14	45,9	59,5	35,4	43,88	48
	12/13	58,6	74,4	47,1	54,5	55
biologia	14/15	b.d.*	49,8	38,8	38,9	43,0
	13/14	34,7	36,3	28,7	36,5	35,0
	12/13	42,1	44,1	36,3	45,2	44,0
chemia	14/15	b.d.*	61,18	22,65	50,28	52
	13/14	58,80	61,64	35,00	51,71	46
	12/13	48,54	52,36	27,33	43,99	40
geografia	14/15	b.d.*	40,82	43,16	36,71	41
	13/14	45,62	47,89	42,48	46,66	45
	12/13	38,64	43,43	34,35	39,70	38
fizyka	14/15	b.d.*	47,27	0,00	45,36	44
	13/14	38,02	50,42	23,22	41,23	36
	12/13	35,65	44,05	21,47	44,92	38

*brak danych dla ZIT ogółem z roku szkolnego 2014/2015 wynika ze zmiany zasad egzaminów maturalnych, gdzie poziom podstawowy matury z przedmiotów dodatkowych mógł być zdawany tylko w technikach, w liceach przedmioty dodatkowe musiały być zdawane na poziomie rozszerzonym, stąd niemożność porównania wyników z obydwu typów szkół i ich uśrednienia. Dla roku szkolnego 2014/2015 średnie wyniki dla województwa i kraju, również dotyczą matur rozszerzonych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE w Poznaniu

Również w zakresie zdawalności egzaminów zawodowych w roku szkolnym 2014/2015 średnia zdawalność dla uczniów z obszaru KKBOF była znacznie niższa, aniżeli średnia województwa. Jedynie w powiecie kołobrzeskim zdawalność egzaminów zawodowych była porównywalna ze średnią wojewódzką. Niski poziom zdawalności egzaminów zawodowych, gdzie nieznacznie ponad połowę zdających uzyskało kwalifikacje zawodowe (57,89%) świadczy o brakach szkolnictwa zawodowego i konieczności ukierunkowania wsparcia na ten segment edukacji. Jest to tym bardziej istotne, że szkolnictwo zawodowe staje się coraz popularniejszym wyborem wśród młodzieży, a jakość kształcenia zawodowego stanowi o potencjale lokalnej gospodarki.

Tabela 25. Średnie wyniki zdawalności "starego" egzaminu zawodowego w szkołach zlokalizowanych w poszczególnych powiatach należących do KKBOF w 2015 r. (na terenie KKBOF egzaminy zawodowe odbywały się tylko z zawodów technikalnych).

Region	Przystąpiło	Zdało	Zdawalność
Powiat białogardzki	89	44	49,44%
Powiat kołobrzeski	283	190	67,14%
Powiat koszaliński	55	35	63,64%
Miasto Koszalin	397	208	52,39%
KKBOF	824	477	57,89%
Zachodniopomorskie	4006	2656	66,30%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE w Poznaniu

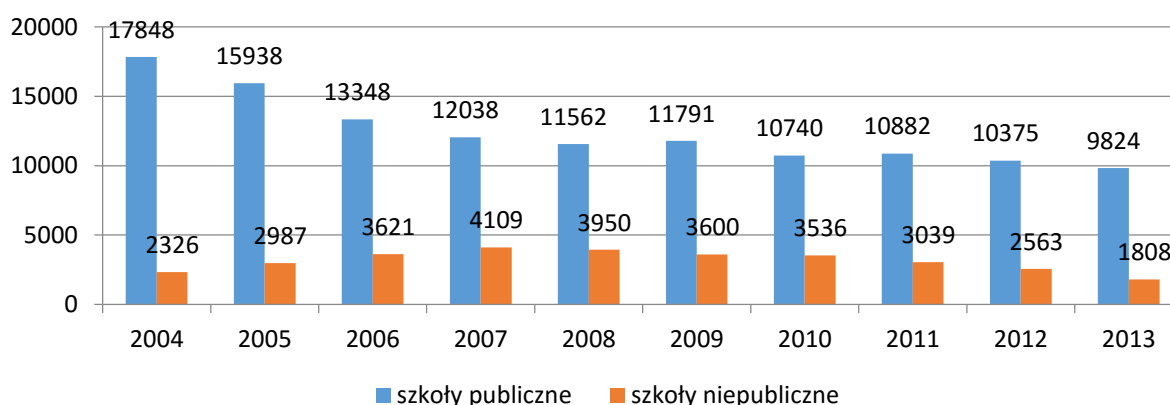
Rozwijanie szkolnictwa ponadgimnazjalnego powinno następować na obszarze KKBOF w oparciu o analizę rynku pracy oraz zapotrzebowanie przedsiębiorców na wykwalifikowanych pracowników z danej branży. Szczególny nacisk powinien zostać położony na kierunki kształcenia, które zapewnią dopływ kadr do zakładów stanowiących o sile regionu, a szczególnie do branż określanych jako regionalne inteligentne specjalizacje (RIS). W tym celu konieczne będzie dalsze wyposażanie placówek oświatowych w nowoczesny sprzęt dydaktyczny służący stworzeniu w szkołach warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy. Oprócz dalszego wyposażania placówek szkolnictwa zawodowego, ważne będzie ukierunkowanie wsparcia na doskonalenie metodyczne nauczycieli zawodu i praktycznej nauki zawodu, poprzez dofinansowywanie kursów i szkoleń, szczególnie w zakresie wykorzystywania nowoczesnych technologii (m.in. TIK), co przełoży się na wzrost efektywności procesu dydaktycznego.

Wsparciem powinny zostać objęte także inicjatywy służące wdrażaniu systemów szkolnictwa dualnego, opartego na współpracy między placówką szkolną a przedsiębiorstwem. Taki rodzaj stałej kooperacji pomiędzy najbardziej konkurencyjnymi i perspektywicznymi podmiotami gospodarczymi KKBOF a placówkami edukacji zawodowej i technicznej wpłynie na jakość zasobów ludzkich, pozwalając uczniom na zdobycie praktyki zawodowej i umiejętności wymaganych na rynku pracy, a tym samym dając przedsiębiorstwom dostęp do wykwalifikowanych absolwentów, skracając czas potrzebny na ich adaptację do miejsca pracy, a przez to wpływając na wzrost efektywności i konkurencyjności zakładu.

6.4. Szkolnictwo wyższe

Liczba studentów szkół wyższych w badanym okresie 2004-2013 wykazywała tendencję spadkową, co wynika głównie z niżu demograficznego, ale także zmian w kształtowaniu kariery zawodowej przez młodzież (wzrost popularności szkolnictwa zawodowego) oraz konieczności konkurowania z ofertą większych ośrodków akademickich.

Wykres 14. Liczba studentów uczelni wyższych w podregionie koszalińskim w latach 2004-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Na obszarze KKBOF głównym ośrodkiem szkolnictwa wyższego jest Koszalin. W 2014 roku liczba studentów w podregionie koszalińskim wyniosła ogółem 10 080, z czego 9 011 studentów kształciło się w samym Koszalinie. Koszalin stanowi drugi pod względem wielkości ośrodek szkolnictwa wyższego w województwie zachodniopomorskim - w 2014 r. w uczelniach zlokalizowanych w mieście studiowało 17% ogółu studentów.

W 2014 roku na obszarze KKBOF funkcjonowały następujące szkoły wyższe: Politechnika Koszalińska, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Koszalińska Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych, Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna – Filia w Koszalinie oraz Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi – zamiejscowy ośrodek dydaktyczny w Koszalinie. Mieszkańcy Koszalina i regionu mają możliwość kształcenia wyższego na zróżnicowanych kierunkach, największym prestiżem i zainteresowaniem cieszy się od lat Politechnika Koszalińska – jedyna politechnika na terenie województwa zachodniopomorskiego. W 2014 roku Politechnika prowadziła kształcenie na 28 kierunkach studiów.

Koszalin dzięki rozbudowanej ofercie szkolnictwa wyższego stanowi atrakcyjną alternatywę dla mniej zamożnej młodzieży, pochodzącej z terenu gmin obszaru funkcjonalnego, dla której studia w odległym Szczecinie czy innym mieście wojewódzkim, byłyby zbyt kosztowne.

Tabela 26. Oddziaływania Koszalina jako ośrodka szkolnictwa wyższego.

lp.	Gmina	% mieszkańców danej gminy wieku 19-24 studiujących na koszalińskich uczelniach		
		2010/2011	2011/2012	2012/2013
1	Będzino	12,40	17,50	21,71
2	Białogard	3,59	3,54	5,27
3	Biesiekierz	19,66	24,84	27,02
4	Bobolice	13,44	17,25	15,47
5	Dygowo	5,32	7,89	9,46
6	Gościno	5,13	7,54	8,80
7	Karlino	9,66	14,85	14,39
8	Kołobrzeg	0,92	1,08	0,89
9	m. Kołobrzeg	6,69	8,94	9,50
10	Manowo	14,45	20,00	21,16
11	Mielno	12,09	24,40	23,01
12	Polanów	12,75	18,03	18,49
13	Sianów	16,90	21,52	22,13
14	Siemysł	4,79	7,84	7,28
15	Świeszyno	15,64	22,95	24,39
16	Tychowo	7,87	9,52	11,33
17	Ustronie Morskie	9,19	13,19	17,32
18	Białogard m	16,34	20,29	20,71
	Ogółem z Gmin	10,89	14,26	15,01

Źródło: Urząd Miasta Koszalina

Utrzymanie statusu ważnego ośrodka szkolnictwa wyższego, w kontekście zmniejszającej się liczby studentów oraz silnej pozycji innych miast akademickich, wiąże się z koniecznością konkurencyjności o studentów i systematycznego uatrakcyjniania oferty edukacyjnej, a także rozbudową zaplecza infrastrukturalnego koszalińskich uczelni. Wzrost atrakcyjności jest możliwy do osiągnięcia poprzez wdrażanie nowych kierunków studiów, a więc poszerzanie oferty kształcenia, jak i oferowanie studentom atrakcyjnych form studiowania. Absolutnym minimum jest zapewnienie studentom możliwości uzyskania stypendiów i staży zagranicznych, a przede wszystkim krajowych, m. in. opartych na współpracy z największymi przedsiębiorcami w regionie. Taka forma współpracy ma obopólne korzyści: zapewnia przedsiębiorcom wykwalifikowanego pracownika, a studentowi często wymaganą praktykę zawodową. Dodatkowo, możliwe jest w ten sposób zapobieganie odpływowi wykwalifikowanych pracowników, i zatrzymanie cennego kapitału społecznego na terenie KKBOF.

6.5. Konkluzje strategiczne

Kapitał ludzki stanowi o potencjale rozwojowym danego obszaru, dlatego też należy prowadzić działania służące rozwojowi oferty edukacyjnej na wszystkich szczeblach oświaty. Wsparcie to powinno koncentrować się na poprawie infrastruktury i dostępności placówek oświatowych, a także ich wyposażeniu w nowoczesne pomoce dydaktyczne, po to, aby móc w sposób możliwie atrakcyjny i efektywny prowadzić zajęcia edukacyjne, szczególnie w zakresie rozwoju kompetencji kluczowych u dzieci i młodzieży. Rozwój oferty kształcenia ogólnego przełoży się bowiem na średnie wyniki osiągane przez uczniów szkół zlokalizowanych na terenie KKBOF, zwiększając tym samym ich szanse edukacyjne i zawodowe.

Rosnące zainteresowanie ofertą szkolnictwa zawodowego, zarówno ze strony młodzieży jak i pracodawców, wskazuje na konieczność poszerzania platform współpracy szkół ponadgimnazjalnych z lokalnym biznesem, szczególnie pod kątem tworzenia klas dualnych czy programów kształcenia i praktyk, dostosowanych do współczesnych wymogów rynku pracy.

Istotną kwestią jest również wyrównywanie dysproporcji w dostępie do placówek oświatowych, a przede wszystkim do placówek wychowania przedszkolnego jakie występują pomiędzy gminami KKBOF. Zmiany społeczno-kulturowe i demograficzne obligują bowiem samorząd lokalny do zwiększonych starań w tym zakresie i stworzenia warunków sprzyjających prowadzeniu polityki prorodzinnej, a przez to także umożliwieniu rodzicom szybszego powrotu na rynek pracy.

Istotne będą również działania wspierające placówki szkolnictwa wyższego, aby utrzymać status Koszalina jako ważnego regionalnego ośrodka szkolnictwa wyższego, z powodzeniem konkurującego z innymi ośrodkami akademickimi północnej Polski. Dopytywanie wysoko wykwalifikowanych kadr stanowi bowiem istotną przewagę konkurencyjną KKBOF, przekładając się również na zewnętrzną atrakcyjność inwestycyjną.

- ❖ Wyraźne dysproporcje w wykształceniu mieszkańców poszczególnych powiatów, których gminy tworzą KKBOF;
- ❖ Wysoki średni poziom wykształcenia mieszkańców Koszalina, ważnym potencjałem rozwojowym całego obszaru funkcjonalnego;
- ❖ Mimo poprawiającej się infrastruktury wychowania przedszkolnego, w części gmin KKBOF wciąż utrzymuje się niska dostępność placówek wychowania przedszkolnego;

- ❖ Zmiany o charakterze ustawowym przesuwające wiek obowiązku szkolnego – zwiększenie zapotrzebowania na ofertę placówek przedszkolnych, kosztem szkół podstawowych;
- ❖ Wyraźny spadek liczby uczniów wszystkich typów szkół skorelowany z postępującym niżem demograficznym, stanowiący istotne zagrożenie dla funkcjonowania części szkół;
- ❖ Ponadlokalna funkcja oświatowa miast rdzeniowych: Koszalina, Kołobrzegu i Białogardu;
- ❖ Rozbudowana oferta szkolnictwa zawodowego;
- ❖ Przeciętne wyniki egzaminów państwowych osiągnięte przez dzieci i młodzież uczące się na terenie KKBOF;
- ❖ Występujące dysproporcje w poziomie nauczania w poszczególnych gminach KKBOF;
- ❖ Sukcesywny spadek liczby studentów kształcących się w koszalińskich szkołach wyższych.

7. TURYSTYKA I JEJ POTENCJAŁ ROZWOJOWY

Opis najważniejszych walorów przyrodniczo-kulturowych obszaru KKBOF wpływających na jego atrakcyjność turystyczną. Analiza obecnego stanu bazy hotelowo-noclegowej, zmian ruchu turystycznego na terenie KKBOF oraz perspektyw stojących przed podmiotami działającymi w sferze turystyki i rekreacji w nadchodzących latach.

Rozdziały diagnozy dotyczące rynku pracy oraz gospodarki wykazały, iż turystyka stanowi wiodącą dziedzinę gospodarki Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego i pozostaje jej głównym potencjałem rozwojowym. Znaczenie turystyki dla rozwoju Pomorza Środkowego podkreślane jest także w dokumentach nadrzędnych na szczeblu krajowym i wojewódzkim, co znalazło swój szczególny wyraz w *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2011-2020*³⁰, która jako jedną z pięciu najbardziej perspektywicznych regionalnych inteligentnych specjalizacji województwa zachodniopomorskiego wskazała „turystykę i zdrowie”.

Powyższe czynniki dają swoisty mandat samorządom KKBOF do podjęcia aktywnych starań w kierunku rozwoju nowoczesnej, innowacyjnej i atrakcyjnej oferty turystycznej, opartej na efektywnym wykorzystaniu zasobów przyrodniczych, dorobku kulturowo-historycznego oraz posiadanej wiedzy i doświadczenia w tym zakresie.

7.1. Walory przyrodnicze

Walory środowiskowe KKBOF czynią z niego jeden z najbardziej atrakcyjnych przyrodniczo regionów kraju. Potencjał przyrodniczy KKBOF determinowany jest głównie położeniem geograficznym oraz składnikami środowiska ożywionego i nieożywionego. KKBOF położony jest zasadniczo na granicy dwóch jednostek krajobrazowych, którymi są: Strefa brzegowa Bałtyku oraz Nadmorski pas wysoczyznowy. Za zróżnicowaną rzeźbę terenu odpowiedzialne są wysoczyzny morenowe płaskie z licznymi wzgórzami moren czołowych – w tym najwyższy szczyt na całym Pobrzeżu Południobałtyckim, czyli Góra Chełmska (136 m n.p.m, ze względów historycznych występująca też pod nazwą Krzyżanka) oraz druga pod względem wysokości kulminacja masywu – Krzywogóra (133 m n.p.m) nieopodal drogi 206 Koszalin-Polanów, a także krawędzie czynnych klifów, wydmy nadmorskie oraz inne formy deflacyjne zlokalizowane w pasie nadmorskim.

Za główny atut województwa zachodniopomorskiego, w tym również obszaru KKBOF należy uznać mnogość i zróżnicowanie atrakcyjnych akwenów i cieków wodnych oraz terenów sąsiadujących z nimi. Wody Morza Bałtyckiego, dorzecze rzeki Parsęty oraz liczne jeziora (m.in. Jezioro Jamno, Jeziora Lubiatowskie, Jez. Rosnowskie, itd.) tworzą unikalne warunki dla rozwoju turystyki i oferty rekreacyjnej dla miłośników aktywnej rekreacji, w tym szczególnie sportów wodnych. Amatorzy kąpiei słonecznych i morskich mogą cieszyć się najdłuższym sezonem kąpielowym obserwowanym nad polskim wybrzeżem, który dla wysokości Mielna wynosi 73 dni.

Do terenów szczególnie chronionych zaliczyć należy malownicze dorzecze Parsęty wraz z kompleksami leśnymi o zróżnicowanym drzewostanie i urozmaiconej rzeźbie terenu. Czyste wody

³⁰*Regionalna Strategia Innowacji Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2011-2020*, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, 2011

rzeki, bogate w rozmaite gatunki ryb czynią zeń atrakcyjną okolicę dla wędkarzy oraz miłośników spływów kajakowych.

Bogate zasoby złóż wód mineralnych, solanek i pokładów torfów borowinowych w okolicach Kołobrzegu, wykorzystywane do celów leczniczych i zabiegowych w zakładach przyrodoleczniczych i innych obiektach uzdrowiskowych wpływają na unikatowy potencjał uzdrowiskowy i wypoczynkowy typu SPA i możliwości dla przedsiębiorczości w tym zakresie. Kołobrzescie solanki pochodzą z osadów piaszczystych i piaskowcowych jury dolnej i środkowej. Dla eksploatacji złóż leczniczych wód mineralnych utworzono w 1991 roku obszar górniczy Kołobrzeg, na potrzeby lecznicze uzdrowiska woda jest dostarczana przez 4 otwory wiertnicze. Drugim podstawowym tworzywem leczniczym KKBOF są wysokiej jakości borowiny o bogatym składzie chemicznym. Borowina znajduje się na obszarze dwóch pól (obszar Mirocic, obecnie eksploatowany i obszar Kołobrzeg) o łącznym zasobie szacowanym na 2872 tys. m³. Dla powyższego złoża również ustanowiony jest obszar górniczy.³¹

Walorem przyrodniczym KKBOF są także duże obszary leśne, pokrywające urozmaicone pasma wzgórz i wzniesień. Pokrywa leśna stanowi około 38,4% całego obszaru KKBOF, co wyraźnie przekracza ogólny wskaźnik lesistości kraju – 30,6%³². W delimitacji wykazano, iż szczególnie wysokie wskaźniki lesistości osiągają gminy zlokalizowane na wschodzie i południowym-wschodzie KKBOF (Tychowo, Bobolice, Manowo, Polanów). Położenie wśród lasów bogatych w runo leśne i zwierzyinę łowną przyciąga zbieraczy jagód i grzybów, jak również amatorów łowiectwa i pieszych wędrówek.

Rycina 34. Rozmieszczenie przestrzenne obszarów chronionych

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Na terenie KKBOF występują liczne formy ochrony przyrody o wyróżniającym się krajobrazie i zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełniących funkcje korytarzy ekologicznych.

Na obszarze KKBOF spotkać można wiele osobliwości przyrody, które również cieszą się zainteresowaniem turystów. Cenne obiekty przyrodnicze otaczane są coraz większą opieką prawną

³¹ Strategia rozwoju Nadmorskiego Obszaru Funkcjonalnego obejmującego Gminę Miasto Kołobrzeg, Gminę Kołobrzeg oraz Gminę Ustronie Morskie, Gmina Miasto Kołobrzeg, 2014

³² Udział gruntów leśnych odniesiony do powierzchni lądowej gminy - dane za 2014 r.; Bank Danych Lokalnych, GUS.

w formie ustanawiania pomników przyrody ożywionej lub nieożywionej (w 2013 r. zarejestrowane były 543 pomniki, czyli o 67 więcej niż w 2003 r.). Do najbardziej charakterystycznych przykładów można zaliczyć kilkusetletnie, majestatyczne dęby (m.in. Dąb „Bogusław”, Dąb „Warcisław”, Dąb „Bolesław”), malownicze aleje oraz głązy narzutowe, w tym zlokalizowany w gminie Tychowo największy w Polsce i jeden z największych w Europie głąz narzutowy zwany „Trygławem”.

Warunki przyrodnicze mają decydujący wpływ na atrakcyjność turystyczną regionu, którą z uwagi na bliskość Morza Bałtyckiego oraz dużą liczbę obszarów cennych przyrodniczo należy uznać za wysoką. W urozmaiconej ofercie turystycznej coraz większą rolę odgrywa aktywny wypoczynek, w tym turystyka wodna, rowerowa i konna, wędrówki piesze, biegi przełajowe i nordic-walking. Dobry stan środowiska przyrodniczego, a także rozbudowana oferta stadnin koni, wypożyczalni sprzętu wodnego i rowerów, przystani jachtowych, basenów i innych obiektów sportowych pozwala mieszkańcom i turystom aktywnie korzystać z walorów przyrodniczych KKBOF, przekładając się na popularność turystyczną regionu. Rozwój nowoczesnych usług turystycznych bazujących na nieinwazyjnym wykorzystaniu sprzyjających warunków naturalnych i przyrodniczych powinien stanowić jeden z głównych kierunków rozwoju gospodarczego w najbliższych latach. Niezagospodarowany potencjał w tym zakresie mają zwłaszcza gminy położone poza pasem nadmorskim. Pobudzanie rozwoju turystycznego na tym obszarze KKBOF przełoży się na wzrost rynku usług, tworzenie nowych miejsc pracy, a przez to na stymulowanie wzrostu gospodarczego i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców. Ponadto rozwój nowych form wypoczynku i rekreacji także poza pasem nadmorskim, przełoży się na większą spójność gospodarczą KKBOF, ukierunkowaną na specjalizację w sektorze turystyki, a przez to na większą atrakcyjność turystyczną całego regionu.

7.2. Dziedzictwo historyczno-kulturowe i atrakcje turystyczne

Obszar KKBOF to jednak nie tylko bogactwo przyrodnicze, ale i historyczno – urbanistyczne, stanowiące o jego atrakcyjności turystycznej. Przez wieki wartość kulturową i historyczną tego obszaru kształtowały pokolenia Kaszubów, Prusów, Niemców i Polaków. Liczne zabudowania dworskie i pałacowe wraz z kompleksami parkowymi, jak i cenne obiekty budownictwa sakralnego i przemysłowego (np. młyny, spichrze, zabudowa portowa) zwiększają zainteresowanie gminami KKBOF. Uwagę turystów przyciągają również liczne przykłady budownictwa szachulcowego, które przez wiele wieków było tradycyjnym elementem krajobrazu Pomorza. Dobrze zachowane szachulcowe budynki i domy z „muru pruskiego” można obecnie znaleźć w niewielu miejscach.

Na terenie gmin KKBOF zlokalizowanych jest łącznie 368 obiektów zabytkowych wpisanych do konserwatorskiego rejestru zabytków. Do najważniejszych z nich, stanowiących o wyjątkowości dziedzictwa historyczno-kulturowego regionu możemy zaliczyć Katedrę Niepokalanego Poczęcia NMP oraz obszar historycznego centrum miasta wraz z fragmentami murów obronnych w Koszalinie, Bazylikę Mariacką i neogotycki Ratusz w Kołobrzegu, kościół pw. Narodzenia NMP, Stary Ratusz i mury obronne z Bramą Wysoką (zwaną Połczyńską) w Białogardzie, zamek w Krągu, ponadto liczne zabudowania pałacowe, dworskie i folwarczne, z malowniczymi zespołami parkowymi. Na terenie KKBOF znajdują się także ciekawe zabytki architektury przemysłowej i techniki jak elewatory portowe, młyny, fabryka zapalek w Sianowie, latarnia morska w Gąskach czy elektrownie wodne w Niedalinie i Rościnie. istotnym zabytkiem kolejnictwa oraz atrakcją turystyczną, jest Koszalińska Kolej

Wąskotorowa kursująca głównie w sezonie letnim na trasie Koszalin – Kretomino – Bonin – Manowa. We wszystkich gminach znajdują się również cenne obiekty sakralne: kościoły, kaplice i cmentarze, zarówno rzymsko-katolickie jak i ewangelickie.

Oprócz obiektów przyrodniczych i zabytkowych na terenie KKBOF istnieją także inne produkty turystyczne, które stanowią o popularności tego regionu wśród turystów z kraju i zagranicy. Przykładami mogą być rejsy statkiem „Koszałek” po Jeziorze Jamno, ogrody tematyczne Hortulus w Dobrzycy, pomnik ziemniaka (gmina Biesiekierz), kolonie mrówki ćmawej w Leśnictwie Kościernica i wiele innych. Ciekawą formą rozwoju turystyki, szczególnie na terenach wiejskich są liczne „wioski tematyczne” (m.in. „Wioska Końca Świata w Iwęcinnie”, „Podgórkami kraina bajek i rowerów”, „Wioska Hobbitów w Sierakowie Słowieńskim”, „Paprotki - wioska labiryntów i źródeł”, itd.), które tworzone są wokół zagadnień związanych z jakimś produktem, usługą, lub kulturą danego regionu. Wioski tematyczne dają mieszkańcom wsi dodatkowe źródła dochodu, alternatywne do działalności rolniczej, działając również integrująco na lokalną społeczność. Na terenie KKBOF występuje także duże nagromadzenie atrakcji turystycznych związanych ze sportami ekstremalnymi, sportami motorowodnymi, parkami tematycznymi, parkami rozrywki, etc., które poszerzają ofertę rekreacyjno-turystyczną.

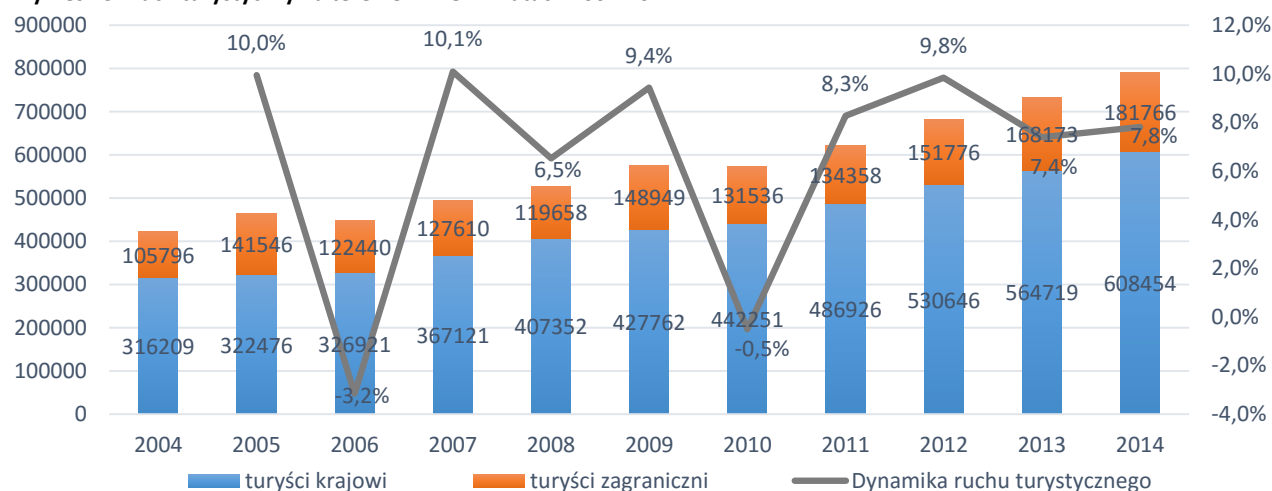
Wizerunek miast i regionów kreowany jest nie tylko na podstawie uwarunkowań gospodarczych, przyrodniczych czy historycznych, ale także w znacznej mierze poprzez ofertę kulturalną, skierowaną do mieszkańców i turystów. Instytucje kultury coraz częściej postrzegane są jako turystyczne atrakcje i narzędzia miejskiej czy regionalnej polityki promocyjnej. Dobrze działające instytucje, z atrakcyjnym i wartościowym programem, budują korzystny *image* miasta/regionu i tym samym pośrednio sprzyjają rozwojowi turystyki.

7.3. Ruch turystyczny i stan bazy noclegowej

Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzki Obszar Funkcjonalny jest jednym z najpiękniejszych i najciekawszych turystycznie miejsc na mapie Polski. Położenie obszaru w strefie Morza Bałtyckiego predestynuje wszystkie gminy do rozwoju turystyki wypoczynkowej. Miejscowości nadmorskie KKBOF stanowią szczególnie w okresie letnim cel podróży tysięcy turystów z Polski i zagranicy.

W 2014 r. miejscowości KKBOF skupiały 9,0% wojewódzkiego i 3,2% krajowego ruchu turystycznego. Z obiektów noclegowych na obszarze KKBOF korzystało łącznie 790 220 turystów, w tym 608 454 rezydentów z Polski (77%) i 181 766 z zagranicy (23%).

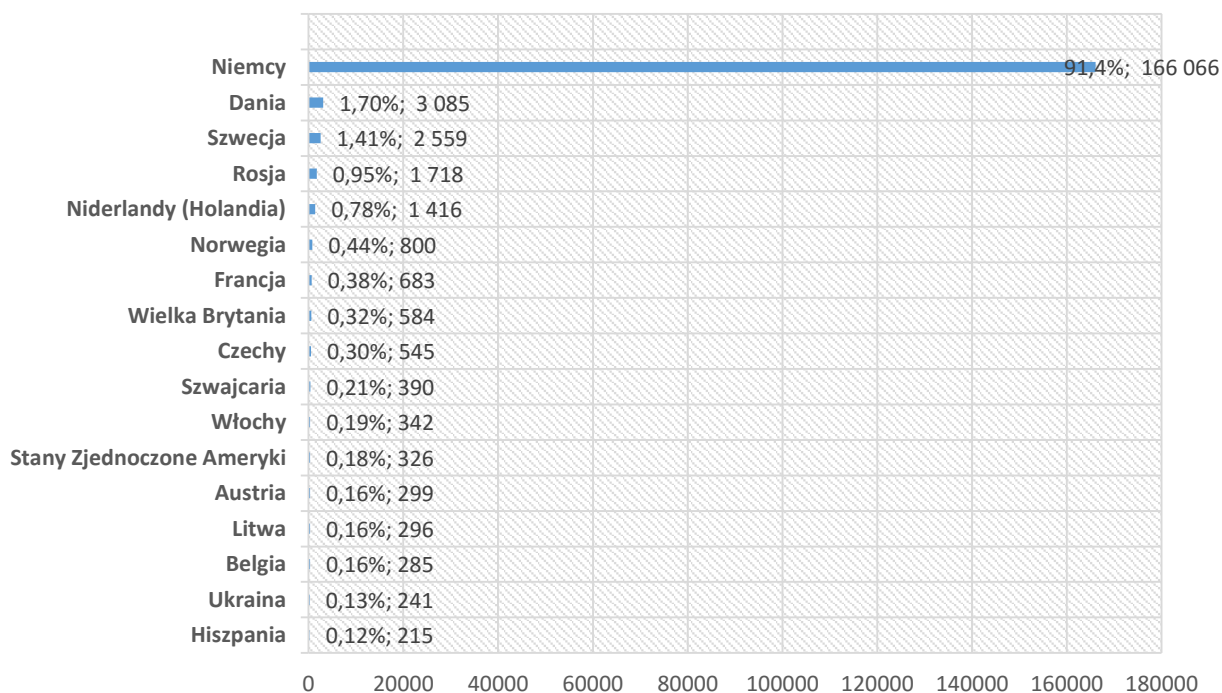
Wykres 15. Ruch turystyczny na terenie KKBOF w latach 2004-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

W latach 2004-2014 liczba turystów odwiedzających KKBOF wykazywała wyraźny trend rosnący. Liczba turystów krajowych pomiędzy 2004, a 2014 r. wzrosła niemalże dwukrotnie - o 92%, czyli 292 245 osób. Z kolei liczba turystów zagranicznych w tym samym okresie wzrosła o 75 970 osób (72%). Jest to zjawisko wysoce pozytywne, biorąc pod uwagę fakt, iż po 2004 r. i wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej i Strefy Schengen wzrosła swoboda podróżowania, a przez to konkurencja ze strony kurortów zagranicznych.

Wykres 16. Turyści wg głównych krajów pochodzenia (pow. 200 turystów w skali toku) na obszarze KKBOF w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

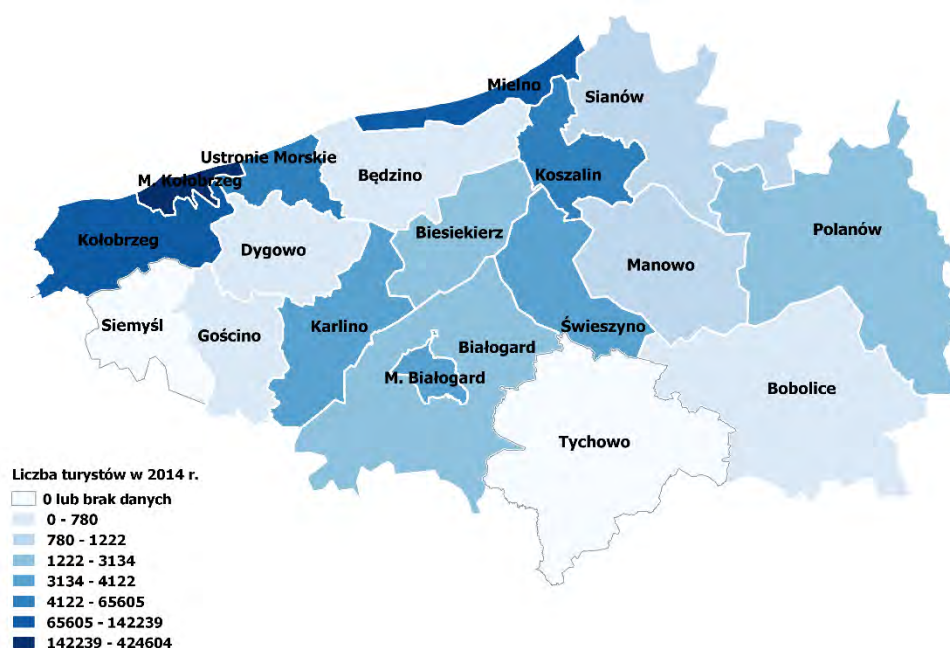
Analizując strukturę turystów zagranicznych odwiedzających gminy KKBOF widoczna jest wyraźna, utrzymująca się dominacja turystów niemieckich, którzy stanowią 91,4% osób odwiedzających KKBOF pochodzących z zagranicy oraz 21% turystów ogółem. Tak wysoka na tle kraju (w Polsce Niemcy stanowią 29,2% ogółu turystów zagranicznych) popularność regionu Pomorza

Środkowego wśród obywateli Niemiec wynika z kilku powodów. W pierwszej kolejności wpływ na to ma poprawa połączeń komunikacyjnych (podróż samochodowa pomiędzy Berlinem, a Kołobrzegiem trwa około 3 godzin), a także stosunek ceny do jakości usług turystycznych w Polsce, których standard znacząco wzrósł w ostatnich latach, stanowiąc poważną konkurencję dla niemieckich kurortów nad Morzem Bałtyckim i Morzem Północnym.

Wśród turystów zagranicznych w 2014 roku dominowali obywatele Danii (3 085), Szwecji (2 559), Rosji (1 718), Holandii (1 416) i Norwegii (800). Wysoka pozycja obywateli duńskich wynika z funkcjonującego bezpośredniego połączenia promowego pomiędzy Portem w Kołobrzegu, a miejscowością Nexø w Danii. Popularność kurortów KKBOF wśród obywateli państw skandynawskich oraz Rosjan i Holendrów wynika z relatywnej bliskości i dostępności komunikacyjnej, atrakcyjnych, konkurencyjnych cen usług turystycznych oraz z powodów biznesowych (obecność firm na terenie KKBOF z kapitałem pochodzącym z tych krajów).

Interesujące informacje dotyczące turystyki w województwie zachodniopomorskim dostarcza *Raport z badania ankietowego. Badanie ruchu turystycznego w województwie zachodniopomorskim 2015*, który wskazuje, iż najczęściej osoby korzystające z oferty turystycznej Pomorza Zachodniego zatrzymywały się od 2 do 5 dni (28,8%) lub od 6 do 9 dni (23,58%), co należy uznać za zjawisko wysoce pozytywne, gdyż to średnio i długookresowe pobyty kształtują efektywność ekonomiczną branży turystycznej.

Rycina 35. Ruch turystyczny w gminach KKBOF (2014 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS.

Tabela 27. Ruch turystyczny w poszczególnych gminach KKBOF

	turyści krajowi			turyści zagraniczni		
	2004	2014		2004	2014	
Będzino	904	3947	↗	9	106	↗
M. Białogard	0	2422	↗	0	82	↗
Białogard	5776	3018	↘	1303	632	↘
Biesiekierz	113701	283384	↗	78436	141220	↗
Bobolice	1962	82	↘	0	4	↗
Dygowo	0	126	↗	0	0	-
Gościno	30019	68693	↗	4013	15627	↗
Karlino	32707	59951	↗	1423	5654	↗
M. Kołobrzeg	40	780	↗	0	0	-
Kołobrzeg	7832	2470	↘	2327	664	↘
M. Koszalin	144	66	↘	0	0	-
Manowo	240	1101	↗	4	121	↗
Mielno	89411	133201	↗	8427	9038	↗
Polanów	2246	1207	↘	2709	1265	↘
Sianów	1163	961	↘	451	115	↘
Świeszyno	445	2482	↗	150	1640	↘
Ustronie Morskie	29619	44563	↗	6544	5598	↘

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

Rosnący popyt na usługi turystyczne powoduje wzrost liczby obiektów noclegowych oraz wpływa stymulująco na rozwój lokalnej przedsiębiorczości (MŚP). W okresie lat 2004-2014 liczba obiektów noclegowych na terenie KKBOF wzrosła o 264 obiekty (112%) i w 2014 r. wynosiła 499. Widoczne jest podwojenie liczby obiektów zarówno w kategorii obiektów hotelowych, jak i innych obiektów noclegowych. Baza noclegowa i gastronomiczna jest mocno zróżnicowana i dostosowana do różnych typów odbiorców. Obszar KKBOF oferuje turystom łącznie 44 531 miejsc noclegowych (o 35% więcej niż w 2004 r.), w tym: 7 550 w obiektach hotelowych i 36 981 w obiektach noclegowych innego typu.

Tabela 28. Infrastruktura noclegowa

	obiekty hotelowe				inne obiekty noclegowe			
	2004		2014		2004		2014	
	obiekty	miejsca	obiekty	miejsca	obiekty	miejsca	obiekty	miejsca
M. Białogard	0	0	1	33	1	48	1	89
Białogard	0	0	1	50	0	0	0	0
Karlino	2	124	1	92	0	0	0	0
M. Kołobrzeg	8	1038	19	4014	43	7987	99	10676
Dygowo	0	0	0	0	1	300	2	56
Gościno	0	0	0	0	0	0	1	120
Kołobrzeg	2	540	8	1016	19	2976	56	5499
Ustronie Morskie	0	0	5	461	37	4448	71	5886
Będzino	0	0	0	0	0	0	4	126
Biesiekierz	3	225	1	51	1	45	0	0
Bobolice	0	0	0	0	1	68	1	11
Manowo	0	0	0	0	1	94	3	291
Mielno	6	212	17	982	96	14004	185	13893
Polanów	1	100	1	100	0	0	1	23
Sianów	0	0	1	68	2	181	3	53
Świeszyno	1	48	1	134	0	0	0	0

M. Koszalin	7	358	10	549	3	141	6	258
KKBOF	30	2645	66	7550	205	30292	433	36981

Źródło: *Bank Danych Lokalnych*, GUS

Turystyka wypoczynkowa rozwija się przede wszystkim w miejscowościach zlokalizowanych w gminach nadmorskich do których zaliczyć należy: Dźwirzyno, Grzybowo, Kołobrzeg, Sianożęty, Sarbinowo, Chłopy, Mielno, Unieście, Łazy, Ustronie Morskie. Cztery gminy zlokalizowane w pasie nadmorskim skupiają 91% całego ruchu turystycznego KKBOF i 92,2% infrastruktury noclegowej (460 obiektów). Koszalin jako największe miasto obszaru KKBOF, a także ośrodek rozwoju gospodarczo-administracyjnego i kulturalnego, jest również chętnie odwiedzany przez turystów.

Ponadto warto zauważyć, iż w ostatnich latach na polskim wybrzeżu rośnie popularność budownictwa rezydencjonalnego³³. Zamożni mieszkańcy gmin położonych w kontynentalnej części kraju, jak i obcokrajowcy nabywają nieruchomości (mieszkania, apartamenty, domki letniskowe lub całoroczne) w nadmorskich kurortach, spędzając tam urlopy i wakacje, nie będąc jednocześnie ujętymi w ogólnych statystykach ruchu turystycznego.

Gminy zlokalizowane poza pasem nadmorskim wykazują zdecydowane braki jeżeli chodzi o infrastrukturę hotelową. Oprócz mniejszej atrakcyjności turystycznej związanej z oddaleniem od Morza Bałtyckiego, powodem niskich wskaźników osiągniętych w tym zakresie może być także fakt oparcia bazy turystycznej tych gmin na funkcjonowaniu podmiotów agroturystycznych, które nie zawsze są obejmowane statystykami publicznymi. Zastrzeżenie to dotyczy całego obszaru KKBOF, gdyż nadal kwatery prywatne i gospodarstwa agroturystyczne stanowią popularny, szczególnie wśród turystów krajowych, rodzaj obiektów wypoczynkowych³⁴.

Mimo obecnych braków w infrastrukturze turystycznej, obszary wiejskie KKBOF posiadają korzystne warunki dla rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki z racji niskiego poziomu uprzemysłowienia, a w szczególności korzystnych warunków przyrodniczo-krajobrazowych: lasów i jezior. Szansą jest również zmiana zwyczajów wypoczynkowych, szczególnie wśród bardziej wymagających klientów, którzy cenią sobie spokój, ciszę, oddalenie od zgiełku dużych kurortów oraz prywatność. Przyciągnięcie turystów o tego typu preferencjach wymagać będzie jednak zdecydowanej modernizacji i rozbudowy bazy turystycznej, zapewniającej wysoki standard i szeroki wachlarz usług o odpowiedniej jakości. Istotne będzie również poszerzenie oferty rekreacyjnej skierowanej do zamożniejszej grupy turystów, np. w postaci stadnin czy pól golfowych. Niezwykle ważnymi działaniami w kontekście ożywienia ruchu turystycznego na tych terenach będą także inwestycje ukierunkowane na poprawę dostępności komunikacyjnej tych gmin, poprzez rozbudowę sieci drogowej, zwiększenie liczby połączeń komunikacji publicznej na tych terenach oraz stworzenie spójnego z innymi terenami KKBOF (szczególnie gminami nadmorskimi) systemu dróg rowerowych. Konieczne jest również stworzenie zintegrowanego systemu promocji zewnętrznej oraz informacji turystycznej gmin KKBOF czy też całego Pomorza Środkowego, który w sposób kompleksowy wyeksponuje unikatowe zalety tej części Polski.

³³ Świadczą o tym m.in. wskaźniki dot. ruchu budowlanego i liczby wydanych decyzji o warunkach zabudowy przedstawione w rozdziale dotyczącym delimitacji

³⁴ Wcześniej przytaczany *Raport z badania ankietowego. Badanie ruchu turystycznego w województwie zachodniopomorskim 2015* pokazuje, iż 21,46% uczestników badania korzystało z kwater prywatnych, 11,87% z pensjonatów, a 5,84% z obiektów agroturystycznych.

Utrzymanie obecnego tempa rozwoju turystyki na obszarze KKBOF, będzie zadaniem wysoce wymagającym i trudnym z racji rosnącej konkurencji innych regionów polskiego wybrzeża, jak i rosnącej popularności wycieczek zagranicznych. Konieczne jest promowanie rozwiązań innowacyjnych, pozwalających na wykreowanie nowych produktów turystycznych, które stanowią będą czynnikiem przyciągający turystów, także poza sezonem wakacyjnym.

Istotnym wyzwaniem są także zmiany struktury demograficznej Polski i innych państw europejskich. Zwiększa się liczba osób starszych, maleje średnia liczba osób w rodzinie, co wiąże się ze zmianami kulturowo-społecznymi i ekonomicznymi (rosnący dochód na osobę w rodzinie), w tym także preferencjami w zakresie wypoczynku. Zdecydowane rośnie poziom wymagań klientów co do jakości oferowanych usług i dostępnych udogodnień. Widoczny jest również wzrost świadomości zdrowotnej społeczeństwa oraz popularność aktywnych form rekreacji. Czynniki te powodują, że rośnie zapotrzebowanie na miejsca gwarantujące różnorodne formy wypoczynku i rekreacji, zapewniające jednocześnie odnowę biologiczną, rehabilitację czy ofertę usług typu SPA. Szczególne znaczenie w tym aspekcie ma oferta skierowana do seniorów – tzw. „*silver market*”. Unikatowe walory w tym zakresie posiada Miasto Kołobrzeg, w którym znajdują się 24 zakłady lecznictwa uzdrowiskowego, a także liczne hotele i obiekty typu SPA oferujące usługi o bardzo wysokim standardzie. Rozwój nowoczesnych usług i infrastruktury sanatoryjno-uzdrowiskowej powinien być jednym z wiodących kierunków rozwoju turystyki, gdyż zgodnie z prognozami ujętymi w *Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego* kontrakty zawierane z Narodowym Funduszem Zdrowia, niemieckimi kasami chorych czy finansowane ze środków prywatnych przez samych kuracjuszy stanowią będą w nadchodzących latach istotny, stabilny składnik dochodów podmiotów turystycznych.

7.4. Konkluzje strategiczne

Duże zróżnicowanie krajobrazowe, w tym przede wszystkim bezpośrednie sąsiedztwo Morza Bałtyckiego decyduje o wysokim potencjale rekreacyjno – turystycznym całego regionu.

Głównym potencjałem dla rozwoju turystyki są uwarunkowania naturalne obszaru KKBOF: nadmorskie położenie, źródła wód mineralnych i solanek, czyste środowisko i powietrze, malownicze dorzecze Parsęty oraz liczne jeziora i lasy. Zabytki mimo ich niejednokrotnie wysokich walorów oraz atrakcyjnego położenia, w zdecydowanie mniejszym stopniu stanowią autonomiczny czynnik generujący ruch turystyczny.

Rozbudowana infrastruktura noclegowa i okołoturystyczna stanowi ważną przewagę konkurencyjną i szanse przedsiębiorczości innowacyjnej w tym zakresie. Ruch turystyczny na obszarze KKBOF skoncentrowany jest głównie na wybrzeżu Morza Bałtyckiego, w najbardziej popularnych ośrodkach turystyczno-wypoczynkowych, zlokalizowanych w gminie Kołobrzeg, Mielno i Ustronie Morskie. Kluczowe jest zwłaszcza znaczenie Kołobrzegu, jako uznanego i popularnego uzdrowiska, miasta portowego, jak i największego nadmorskiego kurortu turystycznego Pomorza Środkowego.

Rosnąca konkurencja na rynku turystycznym wymaga wspólnych działań promocyjnych i inwestycyjnych służących rozwojowi branży turystycznej w KKBOF. Konieczna jest szczególnie aktywizacja obszarów mniej predysponowanych w zakresie turystyki, położonych poza pasem nadmorskim. Budowanie pozycji konkurencyjnej KKBOF powinno skoncentrować się na próbie jak najszerzej dywersyfikacji oferty turystycznej, skierowanej do różnych grup docelowych – równolegle

do obecnie rozwijanych funkcji turystyki rehabilitacyjno-uzdrowiskowej oraz rekreacyjno-wypoczynkowej, tworzyć warunki dla rozwoju turystyki: biznesowej, weekendowej czy agroturystyki.

- ❖ **Atrakcyjne walory przyrodnicze, w tym nadmorskie położenie KKBOF i wynikający z tego wysoki potencjał turystyczny i gospodarczy;**
- ❖ **Specjalizacja KKBOF w zakresie wysokiej jakości usług turystycznych, leczniczych i sanatoryjnych;**
- ❖ **Zmiany zachodzące na rynku turystycznym – zanikanie turystyki sentymentalnej, rosnąca rola rynku „silver market”;**
- ❖ **Wzrastająca konkurencja na rynku usług turystycznych (w szczególności w zakresie coraz bardziej dostępnych i popularnych podróży zagranicznych; rozwoju sąsiednich kurortów nadmorskich);**
- ❖ **Brak zintegrowanej oferty turystycznej eksponującej walory całego Pomorza Środkowego.**

8. ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT

8.1. Stan jakościowy powietrza atmosferycznego

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie monitoringu powietrza na terenie województwa zachodniopomorskiego jest Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie. Według podziału określonego w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. 2012, poz. 914) w województwie zachodniopomorskim wydzielono 3 strefy: aglomerację szczecińską, miasto Koszalin oraz strefę zachodniopomorską. Obszar KKBOF należy zarówno do strefy miasta Koszalin jak i do strefy kujawsko-pomorskiej.

Tabela 29. Klasy stref w ramach KKBOF dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej za 2014 rok dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia – klasyfikacja podstawowa

Nazwa strefy	Klasa strefy dla poszczególnych zanieczyszczeń – ochrona zdrowia											
	SO ₂	NO ₂	CO	C ₆ H ₆	O ₃	PM10	PM2,5	Pb	As	Cd	Ni	BaP
miasto Koszalin	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	C
strefa zachodniopomorska	A	A	A	A	A	C	A	A	A	A	A	C

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza atmosferycznego w województwie zachodniopomorskim za 2014 rok, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie

W roku 2014, przekroczenie obowiązujących standardów jakości powietrza w województwie zachodniopomorskim dotyczyło dwóch zanieczyszczeń: pyłu zawieszonego PM10 oraz zawartego w tym pyłe benzo(a)pirenu, będącego substancją wysoce szkodliwą dla zdrowia i środowiska. Jest to zjawisko wysoce niekorzystne, bowiem na przestrzeni lat 2007-2014 nie zaobserwowano spadkowej tendencji stężeń tych zanieczyszczeń.

Dla pozostałych zanieczyszczeń, dla których stężenia nie przekroczyły obowiązujących w 2014 roku kryteriów: dwutlenku siarki (SO₂), dwutlenku azotu (NO₂), pyłu zawieszonego PM2,5, benzenu (C₆H₆), tlenku węgla (CO), ozonu (O₃) – poziom docelowy, arsenu (As), kadmu (Cd), niklu (Ni) i ołowiu (Pb), obie strefy obejmujące KKBOF: miasto Koszalin i strefa zachodniopomorska otrzymały klasę A. Należy jednak dodać, iż poziomy celu długoterminowego dla ozonu w przypadku ochrony zdrowia zostały przekroczone dla obydwu stref (klasa D2), a w przypadku strefy zachodniopomorskiej także w przypadku ochrony roślin.³⁵

Biorąc pod uwagę normy ochrony roślin strefa zachodniopomorska została sklasyfikowana w klasie A dla wszystkich badanych zanieczyszczeń, tj.: dwutlenku siarki (SO₂), tlenków azotu (NO_x) i ozonu (O₃) – poziom docelowy.

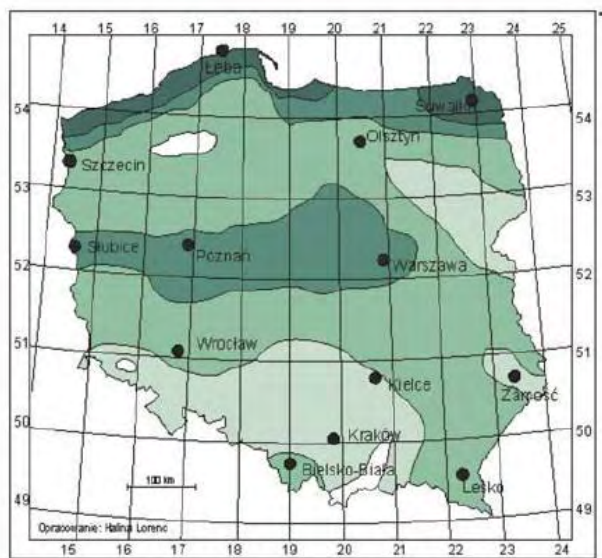
³⁵ Roczna ocena jakości powietrza atmosferycznego w województwie zachodniopomorskim za 2014 rok, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie, 2015

Odnotowane najwyższe poziomy przekroczeń pyłu PM10 oraz benzo(a)pirenu występują w okresach grzewczych, co wskazuje na to, iż główną przyczyną wysokich stężeń zanieczyszczeń jest emisja związana z ogrzewaniem mieszkań. Emisja z indywidualnych systemów ciepłych obejmuje swoim zasięgiem przeważnie lokalne kotłownie, a także indywidualne paleniska domowe, w których zainstalowane są piece o niewielkiej mocy. Nierzadko paleniska te są w złym stanie technicznym i wymagają natychmiastowej wymiany bądź modernizacji. Sprawność tych urządzeń bardzo często jest na niskim poziomie, co powoduje wzrost emisji zanieczyszczeń. Dodatkowo zły stan przewodów wentylacyjnych, a także kominów, potęguje ten efekt, stanowiąc ogromne zagrożenie dla zdrowia a nawet życia mieszkańców korzystających z tych urządzeń. Najczęściej stosowanym paliwem w przypadku indywidualnego ogrzewania mieszkań pozostaje węgiel kamienny, a niejednokrotnie w domowych paleniskach spalane są różnego rodzaju odpady. Powoduje to emisję do powietrza groźnych dla zdrowia substancji, w tym benzo(a)pirenu, pyłu PM10 oraz metali ciężkich. Emisja zanieczyszczeń pochodząca z lokalnych kotłowni i gospodarstw indywidualnych stanowi problem w szczególności na terenach wiejskich, jak również na obszarach miast z intensywną zabudową jednorodziną lub w kwartałach kamienic.

Kluczowymi działaniami w zakresie ochrony jakości powietrza atmosferycznego powinny być programy i projekty ukierunkowane na ograniczenie zjawiska tzw. „niskiej emisji”. Prowadzenie właściwej gospodarki niskoemisyjnej opiera się przede wszystkim na efektywności energetycznej, wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii i zastosowaniu technologii ograniczających emisję.

Do zmniejszenia szkodliwych substancji i zanieczyszczeń w powietrzu atmosferycznym mogą przyczynić się inwestycje polegające na rozbudowie sieci gazowej oraz termomodernizacji budynków, uwzględniającej modernizację instalacji grzewczej wraz z wymianą źródeł ciepła na bardziej efektywne ekologicznie. Konieczne jest także zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (OZE): ogniw fotowoltaicznych, energii wiatrowej, wodnej czy instalacji opartych na wykorzystaniu źródeł geotermalnych. KKBOF szczególnie w obszarze pasa nadmorskiego posiada wybitnie korzystne w skali kraju warunki dla rozwoju energetyki wiatrowej jak również dostateczne nasłonecznienie dla rozwoju fotowoltaiki i kolektorów słonecznych.

Rycina 36. Warunki naturalne dla rozwoju OZE opartych o energię wiatru i Słońca

- Strefy:
- I - Wybitnie korzystna
  - II - Bardzo korzystna
  - III - Korzystna
  - IV - Mało korzystna
  - V - Niekorzystna

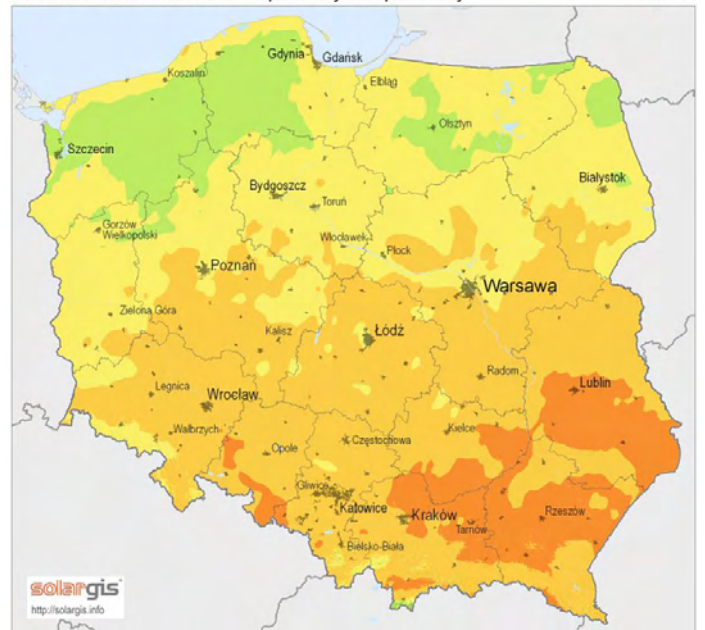
Ośrodek Meteorologii

Aktualizacja mapy na podstawie okresu obserwacyjnego 1971-2000

Globalne nasłonecznienie na płaszczyźnie poziomej

Polska

Srednia suma roczna (4/2004 - 3/2010)
 < 1000 1080 1160 kWh/m²

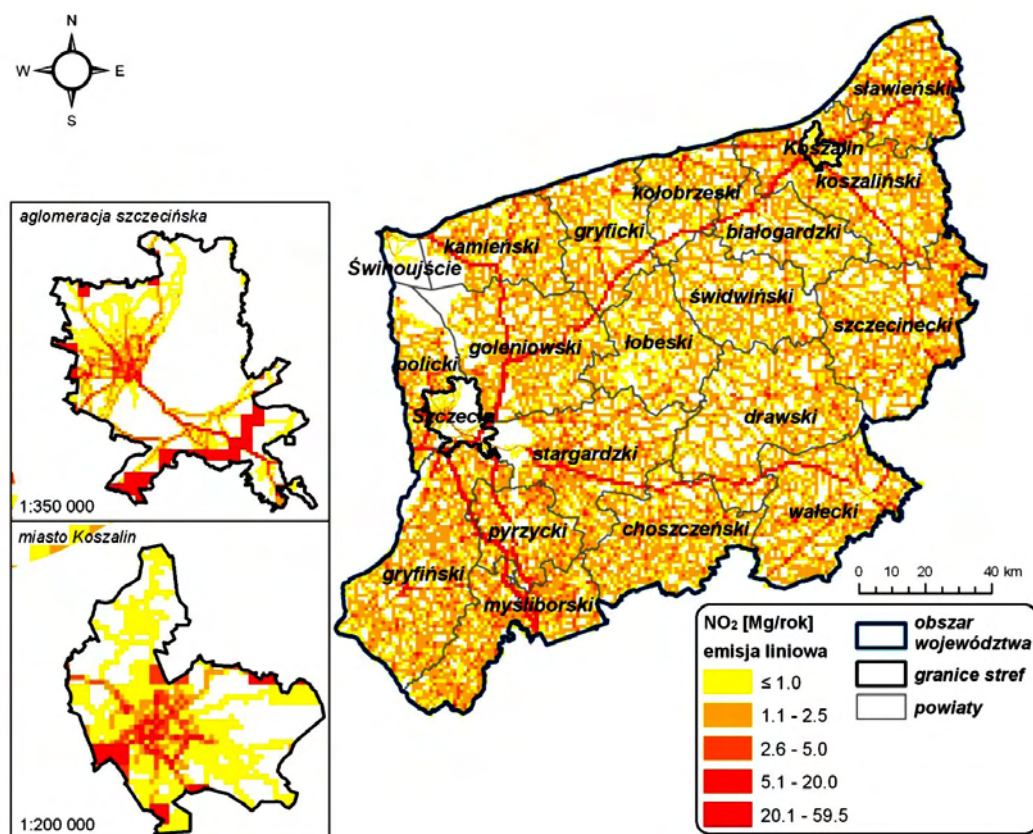
© 2011 GeoModel Solar s.r.o.

Źródło: <http://oze.gep.com.pl/tag/mapa-wiatrowa/>; <http://www.gsphotovoltaika.pl/fotovoltaika/mapa-naslonecznienia-polski/>

Dla strefy zachodniopomorskiej obowiązują już programy ochrony powietrza ze względu na pył PM10 i benzo(a)piren, a dla strefy Koszalin program ochrony powietrza ze względu na benzo(a)piren, przyjęte Uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego w dniu 29 października 2013 r. Kolejnym krokiem służącym poprawie jakości powietrza atmosferycznego jak i efektywnego zarządzania energetycznego są Plany Gospodarki Niskoemisyjnej wprowadzane przez gminy KKBOF, zawierające kompleksowe rozwiązania w zakresie termomodernizacji, polityki energetyczno-ciepłowniczej, a także komunikacji publicznej.

System komunikacyjny stanowi drugiego głównego emitora szkodliwych substancji do powietrza atmosferycznego. Wielkość emisji z komunikacji zależna jest od liczby i rodzaju samochodów oraz od rodzaju stosowanego paliwa. Na poniższej rycinie przedstawiono analizę emisji liniowej dwutlenku azotu (NO₂) województwa zachodniopomorskiego.

Rycina 37. Rozmieszczenie oraz ładunki emisji liniowej NO₂ w województwie zachodniopomorskim

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza atmosferycznego w województwie zachodniopomorskim za 2014 rok, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie

Poziom zanieczyszczenia powietrza zależy głównie od natężenia ruchu na poszczególnych trasach komunikacyjnych. Analiza emisji liniowej pokazuje, iż największy problem zanieczyszczenia powietrza przez transport drogowy na terenie KKBOF występuje w miastach (szczególnie w centrach miast, gdzie wysoka zabudowa utrudnia przewietrzanie miasta, powodując kumulowanie się zanieczyszczeń) oraz przy głównych szlakach komunikacyjnych – DK 11, DK 6, DW 163.

Ograniczenie emisji liniowej będzie możliwe jedynie w sytuacji stworzenia odpowiedniej alternatywy dla komunikacji indywidualnej. Stworzenie przyjaznego, multimodalnego systemu komunikacji publicznej, modernizacja i wymiana taboru oraz rozbudowa i zintegrowanie ścieżek rowerowych na terenie KKBOF w oparciu o Programy Gospodarki Niskoemisyjnej czy Programy Mobilności Miejskiej stanowi warunek konieczny dla zmiany przyzwyczajeń podróżujących i ich reorientacji na usługi komunikacji publicznej czy podróżowanie rowerem.

8.2. Komunikacja drogowa

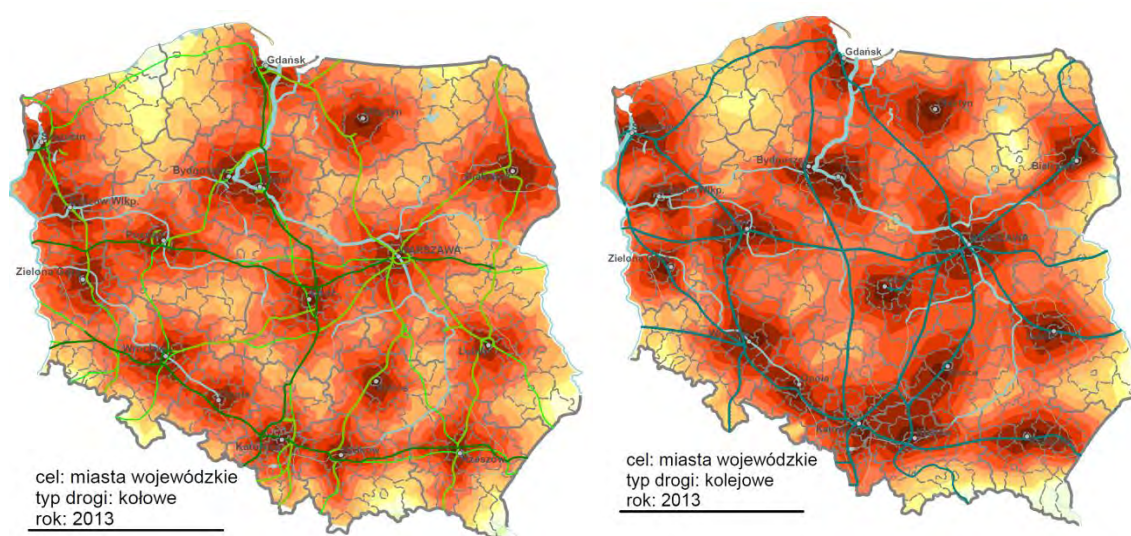
Dobrze rozwinięta infrastruktura transportowa oraz wysoka dostępność transportowa regionów, będąca jej naturalną konsekwencją stanowi jeden z zasadniczych determinantów zrównoważonego rozwoju lokalnego. Aspekt ten odgrywa istotną rolę w procesach rozwojowych, wpływając na niemal wszystkie dziedziny życia społeczno – gospodarczego. Dostępność transportowa poprawia spójność wewnętrzną i zewnętrzną regionu, co przekłada się na pozyskanie inwestorów, w szczególności kapitału zagranicznego, wpływa na wzrost mobilności mieszkańców, a także na

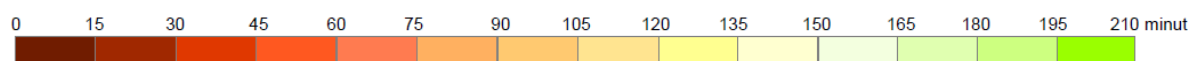
poprawę możliwości rozwojowych wiodącej gałęzi gospodarki KKBOF, jaką jest turystyka. Stan sieci transportowej KKBOF oraz jej jakość nabiera szczególnego znaczenia w kontekście kluczowego wyzwania współczesnych samorządów jakim jest gospodarka niskoemisyjna i dbałość o zrównoważony rozwój.

Jak wskazuje szereg analiz **obszar KKBOF cechuje się bardzo niskim poziomem dostępności transportowej zarówno do stolicy kraju jak i miasta wojewódzkiego**. Dostępność drogowa i kolejowa Pomorza środkowego, w tym zasadniczej jego części jaką jest KKBOF jest najniższa w kraju – znajduje się poza godzinnym zasięgiem do jednego z 7 najważniejszych ośrodków miejskich w kraju³⁶.

Rycina 38. Czasowa dostępność transportowa do miast wojewódzkich transportem kołowym i szynowym (KPZK)

Dostępność do miast wojewódzkich

Obszar KKBOF z uwagi na bardzo złą sytuację w zakresie dostępności transportowej określony został w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego* jako obszar strategicznej interwencji polityki regionalnej na rzecz zwiększenia dostępności transportowej. Na podobne problemy w zakresie dostępności transportowej KKBOF wskazują inne dokumenty strategiczne m.in. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*, *Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego* czy *Strategia Rozwoju Koszalina*. To właśnie poprawa sytuacji w zakresie dostępności transportowej obszaru funkcjonalnego w ujęciu wewnętrznym jak i zewnętrznym powinna stanowić kluczowe wyzwanie stojące przed KKBOF w najbliższych latach i być przedmiotem interwencji działań strategicznych.

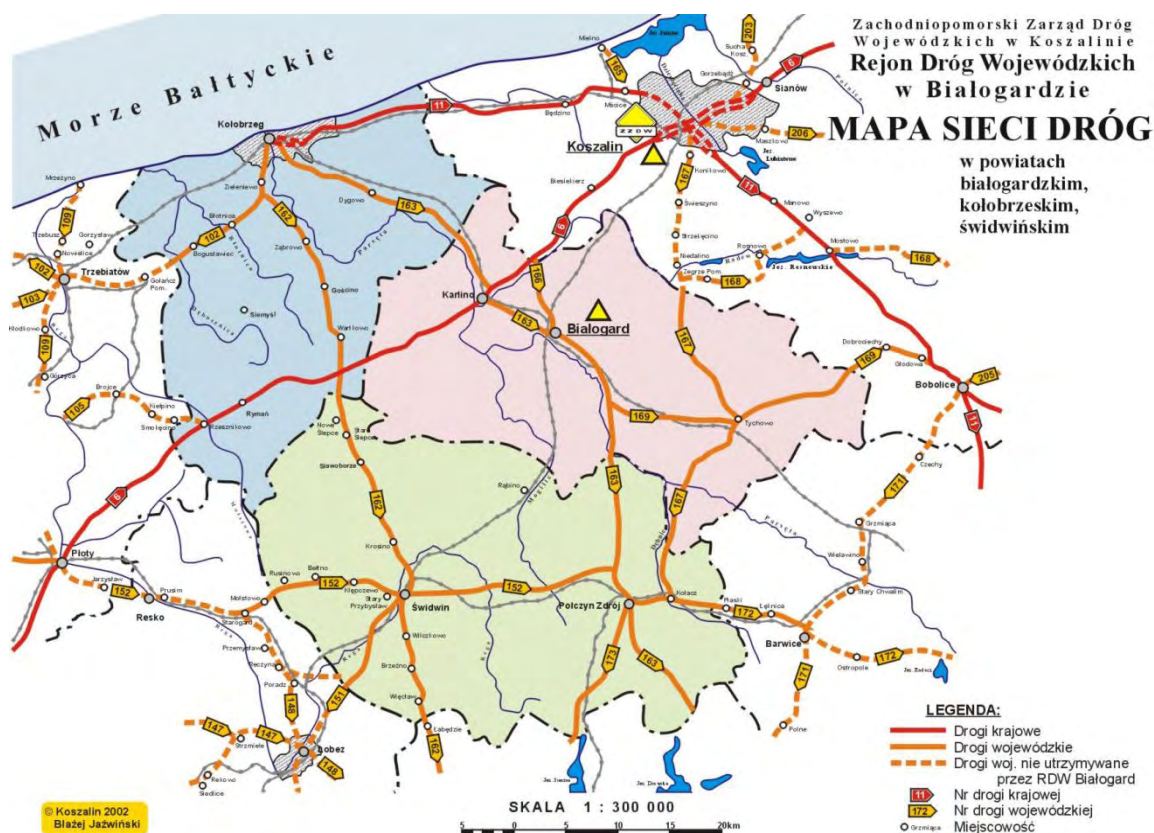
Najważniejszym układem transportowym na obszarze KKBOF jest sieć dróg kołowych. Układ głównych korytarzy transportowych, przebiegających przez KKBOF tworzą drogi krajowe oraz drogi administrowane przez samorząd lokalny (wojewódzkie, powiatowe i gminne). Szkieletem sieci drogowej KKBOF jest:

³⁶ Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

- Droga krajowa nr 6 (Granica państwa - Kołbaskowo - Szczecin - Goleniów - Płoty - Koszalin - Słupsk - Lębork - Reda - Gdynia - Gdańsk - Straszyn – Łęgowo). Jest to droga E-28 w korytarzu międzynarodowym, obecnie stopniowo przekształcana w drogę ekspresową S6.
- Droga krajowa nr 11 (Kołobrzeg – Koszalin – Szczecinek – Piła – Poznań – Kluczbork – Lubliniec – Bytom). Droga planowana jako ekspresowa, mająca zapewnić połączenie konurbacji Górnego Śląska, poprzez Poznań z Wybrzeżem Środkowym.
- Droga krajowa nr 25 (Bobolice (d.k. 11) Człuchów – Bydgoszcz – Konin – Kalisz – Ostrów Wlkp. – Oleśnica).

Podstawowe znaczenie dla rozwoju przestrzennego i gospodarczego KKBOF mają drogi DK 11, a zwłaszcza DK 6, będąca najważniejszą równoleżnikową trasą w północnej Polsce, mająca podstawowe znaczenie dla rozwoju KKBOF i całego polskiego wybrzeża.

Rycina 39. Sieć dróg krajowych i wojewódzkich na obszarze KKBOF

Źródło: Zachodniopomorski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Koszalinie

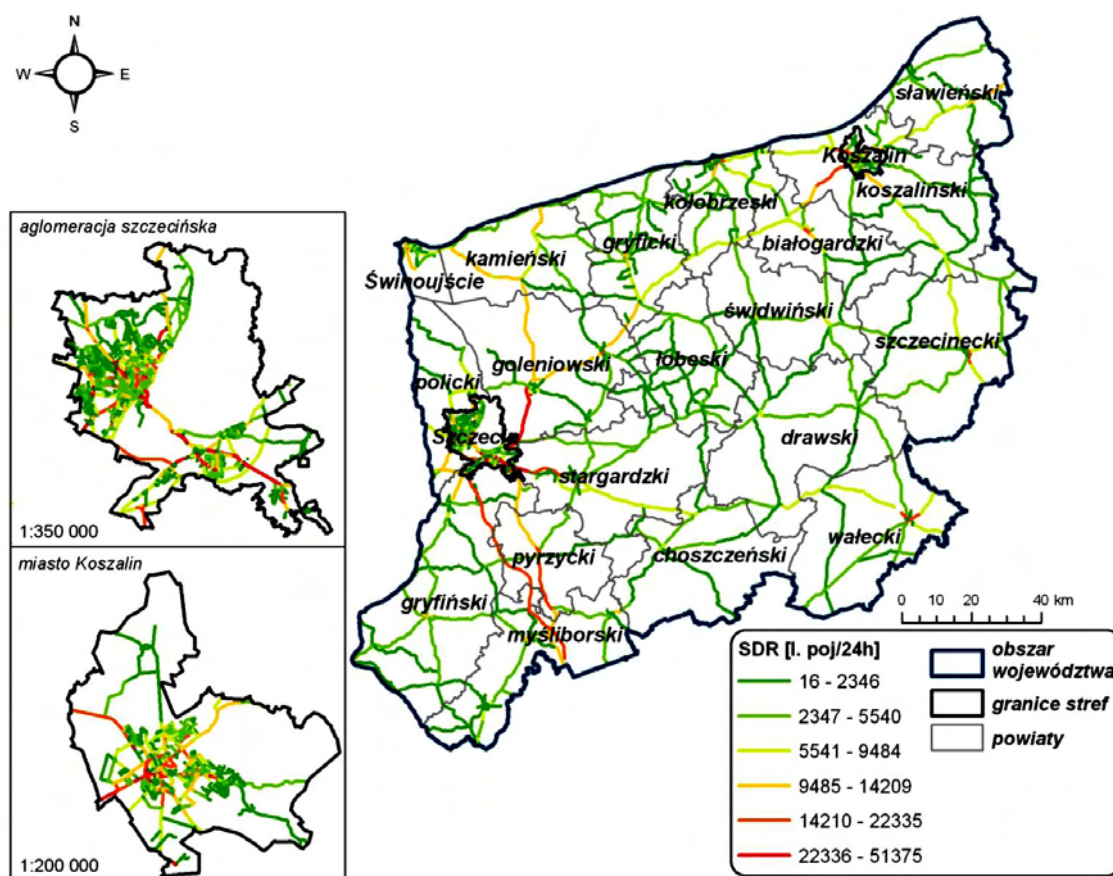
Drogi wojewódzkie stanowią uzupełnienie sieci transportowej dla dróg krajowych i zapewniają obsługę społeczno – gospodarczą regionu, w tym również ruchu turystycznego. Do dróg wojewódzkich mających znaczenie dla sprawnego funkcjonowania układu komunikacyjnego KKBOF należą drogi: 102 (Kołobrzeg – Trzebiatów), 162 (Kołobrzeg – Świdwin), 163 (Kołobrzeg – Karlino – Potczyn Zdrój), 165 (Mileno – DK nr 11), 166 (DK nr 6 – Białogard), 167 (Koszalin – Tychowo), 169 (Przygonia – Tychowo), 168 (DW nr 167 – DK nr 11), 203 (Koszalin – Darłowo), 205 (Polanów – Bobolice), 206 (Koszalin – Polanów).

Badania natężenia ruchu na najważniejszych szlakach komunikacyjnych KKBOF wskazują, wyraźną zwiększoną intensywność potoków ruchu kołowego w gminach KKBOF, w tym zwłaszcza na drogach krajowych Nr 6 oraz Nr 11. Szczególnie obciążony ruchem kołowym jest Koszalin – będący

najważniejszym węzłem komunikacyjnym w regionie. Intensywność ruchu drogowego wzrasta w sezonie letnim co prowadzi do powstawania licznych zatorów i znacznych uciążliwości dla mieszkańców, a także osób odwiedzających KKBOF. Na obszarze KKBOF uwidacznia się wyraźnie brak drogi ekspresowej i jej połączenia z siecią dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych. Brak połączeń drogami szybkiego ruchu, pozwalającymi na szybkie przemieszczenie dużych potoków ruchu stanowi podstawowe ograniczenie w zakresie dostępności do portów, największych miast KKBOF i pozostałych miejscowości oraz atrakcyjnych centrów turystycznych obszaru funkcjonalnego.

Rycina 40. Średni dobowy ruch (SDR) na drogach województwa zachodniopomorskiego w 2014 roku

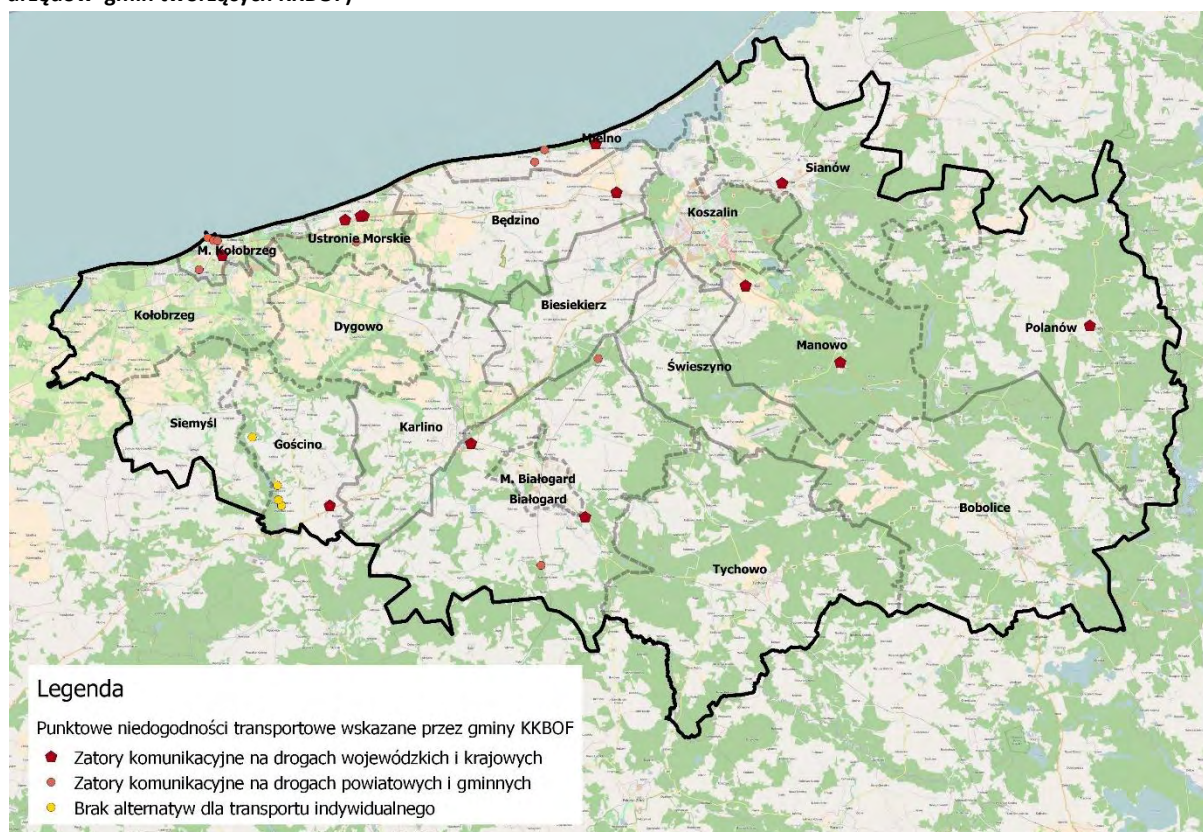
Źródło: Roczna ocena jakości powietrza atmosferycznego w województwie zachodniopomorskim za 2014 rok, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie

Jak wskazują analizy zawarte w *Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego* stan dróg m.in. na obszarze KKBOF jest relatywnie zły. W szczególności kwestia ta dotyczy dróg powiatowych i gminnych. Większość dróg kołowych z uwagi na złą nawierzchnię i złą jakość pobocza wymaga modernizacji, co jest konsekwencją wieloletnich zaniedbań w tym zakresie. Brak obwodnic i bezkolizyjnych skrzyżowań na trasach o dużym natężeniu ruchu (zwłaszcza drogach krajowych i wojewódzkich) stanowi podstawowe „wąskie gardła” sieci drogowej KKBOF. Szczególnie uciążliwe kongestie transportowe są widoczne w sezonie letnim, kiedy wzmożony ruch turystyczny nie może zostać sprawnie rozprowadzony z uwagi na niską przepustowość dróg lokalnych (w tym gminnych i powiatowych), co wyraźnie widoczne jest w punktach występowania zatorów komunikacyjnych zgłaszanych przez partnerskie gminy. Innymi zgłaszanymi powodami występowania zatorów są przejazdy kolejowe oraz wzmożony ruch w okolicach centrów handlowych oraz zakładów przemysłowych. W centrach miejscowości turystycznych często dochodzi do powstawania zatorów na

skutek braku miejsc parkingowych oraz postoju samochodów na pasie drogowym, w tym zwłaszcza samochodów dostawczych, torujących przejazd innym użytkownikom ruchu³⁷.

Rycina 41. Punkty występowania kongestii transportowych lub niedogodności komunikacyjnych (na podstawie wskazań urzędów gmin tworzących KKBOF)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Open Street Map; dane z kwestionariuszy ankietowych od gmin tworzących KKBOF

Prowadząc działania w rozwój sieci drogowej ważne będzie sprawne połączenie dróg gminnych i powiatowych z najważniejszymi szlakami komunikacyjnymi ruchu tranzytowego ze wschodu na zachód (DK 6) oraz z północy na południe (DK 11), w tym poprzez wprowadzanie rozwiązań skrzyżowań bezkolizyjnych i rond. Realizowane inwestycje drogowe powinny również wybiegać w przyszłość i uwzględniać plany Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w zakresie rozbudowy sieci dróg ekspresowych, a w szczególności trasy ekspresowej S6 i S11, np. w zakresie doprowadzenia dróg lokalnych o odpowiednich parametrach i przepustowości do planowanych węzłów i zjazdów z tych tras, które usprawnią przepływ strumieni ruchu kołowego w głąb KKBOF. Lepsze skomunikowanie miejscowości znacznie oddalonych od głównych szlaków KKBOF i miast rdzeniowych oraz zapewnienie mieszkańcom łatwości w przemieszczaniu się pomiędzy gminami tworzącymi partnerstwo w celach komercyjnych, edukacyjnych czy zawodowych stanowi warunek konieczny dla dalszego prawidłowego rozwoju połączeń funkcjonalnych pomiędzy gminami, a przez to wzrostu społeczno-gospodarczego Pomorza Środkowego.

³⁷ Kwestionariusze ankietowe gmin tworzących KKBOF

8.3. Transport publiczny

Świadczeniem samochodowych usług przewozowych na terenie gmin KKBOF zajmują się podmioty prywatne, głównie lokalni operatorzy posiadający w swojej ofercie przewozy busami i mikrobusami, przedsiębiorstwa komunikacji samochodowej posiadający w swojej ofercie przewozy autobusowe na odcinkach ponadlokalnych, a także miejskie zakłady komunikacji takie jak: Komunikacja Miejska w Kołobrzegu Sp. z o.o., Zakład Komunikacji Miejskiej w Białogardzie Sp. z o.o. oraz Miejski Zakład Komunikacji w Koszalinie Sp. z o.o.

Przewoźnicy miejscy nie wykraczają ze swoimi usługami poza teren miast rdzeniowych, jedynie MZK w Koszalinie posiada dwie linie, które kończą swój bieg poza granicami miasta we wsi Bonin (Gm. Manowo) oraz Niekłonice (Gm. Świeszyno). Intencją części gmin (np. Gm. Mielno) jest przywrócenie całorocznego połączenia autobusowego z pobliskimi miastami rdzeniowymi w ramach usług miejskich zakładów komunikacji, gdyż obecne zapotrzebowanie nie jest w pełni zaspakajane przez przewoźników prywatnych, a ich rozproszenie i niejednorodność utrudnia stabilny rozwój usług komunikacyjnych w gminach.

Tabela 30. Podstawowe dane o przewoźnikach publicznych świadczących usługi w miastach rdzeniowych KKBOF

Zakład komunikacji miejskiej	Zasięg świadczonych usług	Liczba obsługiwanych linii	Tabor autobusowy (sztuki)	Plany zakupu/wymiany taboru (sztuki)
MZK w Koszalinie Sp. z o.o.	Miasto Koszalin, Gmina Manowo, Gmina Świeszyno	13 linii miejskich 2 linie podmiejskie	57, w tym 45 niskopodłogowych, spełniających normy środowiskowe min. EURO I	20
KM w Kołobrzegu Sp. z o.o.	Miasto Kołobrzeg	8 linii	26, wszystkie spełniające normę min. EURO I	8
ZKM w Białogardzie Sp. z o.o.	Miasto Białogard	3 linie	10	5-6

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://www.mzk.koszalin.pl/>, <http://www.km.kolobrzeg.pl/>, <http://www.zkmb.pl/>, kwestionariusze z gmin

Miejscy przewoźnicy publiczni starają się systematycznie poprawiać jakość świadczonych usług i unowocześniać posiadany tabor o autobusy posiadające udogodnienia dla osób niepełnosprawnych (autobusy niskopodłogowe) oraz spełniające wysokie normy środowiskowe. Na skutek realizacji zamierzonych inwestycji w wymianę taboru nastąpi zwiększenie komfortu pasażerów, a także zmniejszenie emisji CO₂ i innych zanieczyszczeń uciążliwych dla mieszkańców miasta i turystów. Większa liczba autobusów umożliwi również rozwinięcie usług komunikacji publicznej na teren sąsiadujących gmin.

Na terenach wiejskich istotnym uzupełnieniem oferty przewoźników prywatnych i publicznych są także przewozy uczniów do szkół świadczone przez gminy. Również w tym zakresie potrzebna jest dalsza modernizacja taboru przekładająca się na bezpieczeństwo dzieci i młodzieży i poprawiająca efektywność ekonomiczną i środowiskową świadczonych usług przewozowych.

KKBOF mimo skrajnego położenia w północnej części kraju charakteryzuje się relatywnie dobrze rozbudowaną siecią kolejową, choć wymagającą modernizacji w zakresie elektryfikacji oraz

dostosowania do wyższych prędkości. Największe miasta powiatowe KKBOF połączone są siecią linii kolejowych, którą tworzą:

- linia 202 Gdańsk Główny – Stargard Szczeciński, łącząca Koszalin z Białogardem;
- linia nr 402 Koszalin – Goleniów, łącząca Koszalin z Kołobrzegiem;
- linia 404 Szczecinek – Kołobrzeg, łącząca Białogard z Kołobrzegiem;
- linia 427 Mścice – Mielno.

Rycina 42. Prędkości szlakowe dla składów wagonowych (stan na 12.2013 r.)

Źródło: Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Zachodniopomorskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, 2014

Znacznym problemem na terenie KKBOF jest przepustowość linii kolejowych. Są one jednotorowe, co wymusza konieczność krzyżowania pociągów wyłącznie na posterunkach ruchu to umożliwiających. Podstawową linią obsługującą miasto Koszalin jest trasa z Białogardu do Słupska (fragment linii numer 202). Na odcinku z Białogardu do Koszalina oferowanych jest maksymalnie (w dzień roboczy będący również dniem nauki szkolnej) 9,5 pary pociągów REGIO, na dalszym 7 par pociągów w dobie. Linią obsługującą bezpośrednio Koszalin jest trasa z Kołobrzegu. Spółka Przewozy Regionalne oferuje tam w dni robocze zaledwie 3 pary kursów pociągów REGIO. Jest to spowodowane bliskością drogi krajowej nr 11 i znaczną konkurencją przewoźników drogowych.³⁸

Do linii sezonowej (letniej) należy połączenie Koszalina z Mielnem. Finansowana jest z budżetu miasta Koszalina oraz gminy Mielno m.in. z powodu chęci zmniejszenia zatłoczenia drogi prowadzącej do nadmorskiego kurortu.

Miasta rdzeniowe KKBOF, czyli Białogard, Kołobrzeg oraz Koszalin zostały wskazane w *Krajowym Planie Transportowym* jako lokalizacja 3 z 14 zintegrowanych węzłów transportowych w województwie zachodniopomorskim. Jak wskazuje dokument „*Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Zachodniopomorskiego*” w węzłach tych należy stosować rozwiązania, które zniwelują trudności związane z przesiadaniem się zarówno z pociągów do

³⁸ Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Zachodniopomorskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, 2014

autobusów, jak i pomiędzy samymi autobusami lub pociągami, a także zapewnieniu ich sprawnego skomunikowania z lokalną komunikacją publiczną i indywidualnym transportem drogowym (parkingi typu *kiss&ride*, *bike&ride*, *park&ride*).³⁹

8.4. Alternatywne środki transportu

Ważnym czynnikiem kształtującym komfort życia mieszkańców oraz wpływającym na atrakcyjność turystyczną obszaru jest rozwój ścieżek rowerowych. W ostatnich latach poczyniono liczne inwestycje w tym zakresie, co obrazuje wzrost łącznej długości ścieżek rowerowych w ciągu czterech lat (2011-2014) o 77,9 km.

Tabela 31. Rozwój infrastruktury rowerowej w gminach KKBOF w latach 2011-2014

Gmina	Długość ścieżek rowerowych ogółem			
	2011	2012	2013	2014
M. Białogard	0,0	0,0	0,2	1,9
Karlıno	0,0	2,8	18,1	18,0
M. Kołobrzeg	17,0	20,8	23,5	35,5
Gościno	0,0	9,6	0,0	0,0
Kołobrzeg	6,0	10,0	21,6	17,4
Będzino	0,0	0,0	2,9	3,0
Biesiekierz	1,5	1,5	1,5	1,5
Bobolice	18,0	18,0	0,0	0,0
Mielno	11,2	11,2	10,4	10,4
Polanów	0,0	2,0	2,0	2,0
Sianów	0,0	0,0	6,6	13,4
Świeszyno	1,8	1,8	1,8	14,6
Koszalin	32,7	35,3	44,2	46,2
KKBOF	88,2	113,0	132,8	163,9

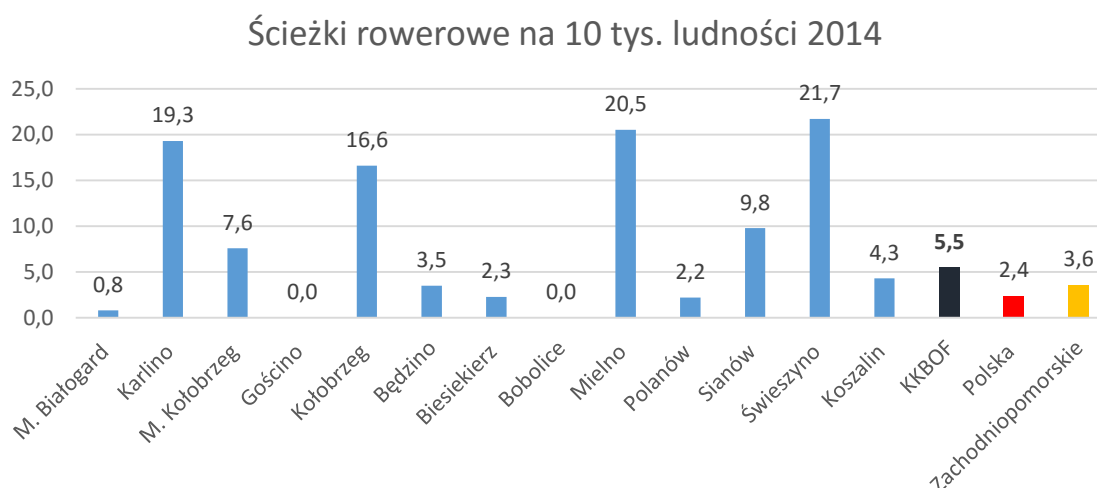
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

W 2014 r. długość ścieżek rowerowych KKBOF przypadająca na 10 tys. mieszkańców była znacznie wyższa aniżeli średnia krajowa i wojewódzka i wynosiła 5,5 km/ 10 tys. osób.

³⁹ Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Zachodniopomorskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, 2014

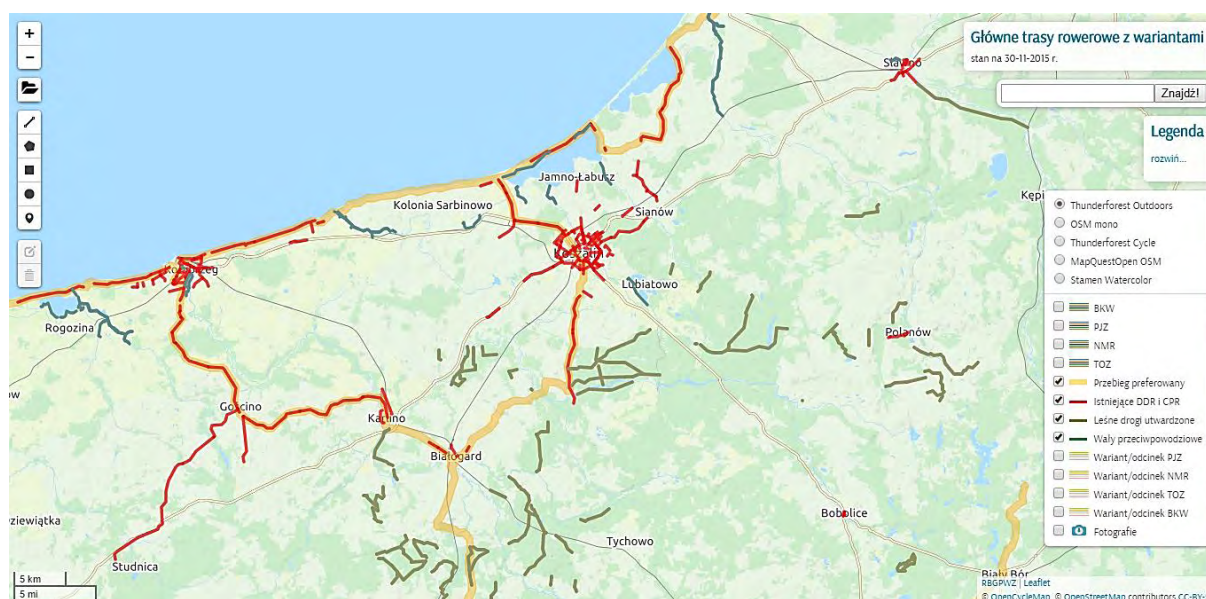
Wykres 17. Długość ścieżek rowerowych (w km) przypadająca na każde 10 tys. mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS

Rozwój efektywnego środowiskowo transportu rowerowego na obszarze KKBOF jest zjawiskiem wysoce korzystnym, przekłada się bowiem na zmiany przyzwyczajień podróżujących i ograniczenie ruchu kołowego. Pozwala także w nieinwazyjny sposób ukierunkować ruch rowerowy na drogach, a także na terenach cennych przyrodniczo. Mimo poczynionych inwestycji potrzeby w tym zakresie są nadal znaczące. Kluczowym aspektem w tym obszarze transportu będzie dążenie do jak najwyższego stopnia zintegrowania ze sobą dróg rowerowych pomiędzy poszczególnymi gminami i stworzenia spójnego systemu komunikacji rowerowej na terenie KKBOF, pozwalającego mieszkańcom i turystom na przemieszczanie się w sposób nieskrępowany nawet pomiędzy skrajnie położonymi gminami partnerstwa.

Rycina 43. Mapa istniejących dróg dla rowerów i ciągów pieszo-rowerowych (czerwona linia), leśnych dróg utwardzonych (zielone linie) oraz preferowanych przebiegów głównych korytarzy tras rowerowych w województwie zachodniopomorskim (żółte linie) oraz wałów przeciwpowodziowych (szare linie) jako potencjalnych tras rowerowych.

Źródło: http://rowery.rbgp.pl/mapa_trasy.html#11/54.1329/16.0785 [stan na dzień 30.11.2015]

Rycina 44. Mapa szlaków rowerowych na terenie KKBOF

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Open Cycle Map.

Realizacja inwestycji w rozwój dróg rowerowych powinna służyć zintegrowaniu istniejącej infrastruktury poszczególnych gmin, w tym zwłaszcza w przebiegu korytarzy priorytetowych, poprzez uzupełnienie luk w obecnym przebiegu tras. Gminy świadome konieczności integracji komunikacyjnej już podejmują inicjatywy inwestycyjne w rozbudowę sieci dróg rowerowych w porozumieniu z sąsiadującymi samorządami. Przykładem może być realizacja ciągu pieszo-rowerowego z Sianowa przez miejscowość Kłos w Gm. Sianów do Koszalina czy realizacja projektu „Budowa i zagospodarowanie ścieżek rowerowych na terenie Dorzecza Parsęty – Ścieżki rowerowe po nasypach kolejki wąskotorowej na terenie gmin Gościno, Karlıno, Kołobrzeg, Rymań, Siemysł”.⁴⁰

Ważne jest również zachowanie spójności z istniejącymi utwardzonymi szlakami leśnymi, aby umożliwić mieszkańcom obszaru funkcjonalnego skrócenie dojazdu do ich miejsc pracy, centrów przesiadkowych, ośrodków edukacji czy też obiektów użyteczności publicznej.

Istotnym elementem rozbudowy sieci dróg rowerowych będzie ich połączenie z istniejącą i planowaną infrastrukturą komunikacji publicznej, tj. np. dworcami, pętlami autobusowymi czy centrami przesiadkowymi, poprzez stworzenie odpowiedniej małej infrastruktury jak parkingi dla rowerów oraz parkingi typu *bike&ride* czy *bike&sail*. Ciekawą formą popularyzacji i zwiększonego wykorzystania alternatywnych form transportu jest rozwój systemu rowerów miejskich, tzn. rozmieszczenia w mieście automatycznych wypożyczalni rowerów, gdzie za drobną opłatą mieszkańcy

⁴⁰ Kwestionariusze z gmin.

i turyści mogą czasowo korzystać z roweru. Jak pokazują doświadczenia miast w Polsce i Europie systemy rowerów miejskich stanowią ważne uzupełnienie infrastruktury komunikacji publicznej, przekładające się na zwiększone wykorzystanie roweru przez osoby korzystające z tej formy transportu w sposób nieregularny. W przypadku rozwoju tego systemu, kluczowe będzie odpowiednie rozmieszczenie stacji bazowych, np. przy dworcach, gmachach instytucji publicznych czy też głównych atrakcjach turystycznych, aby w jak największym stopniu podnieść komfort i dostępność usługi dla potencjalnych pasażerów.

Drogi rowerowe powinny być zintegrowane z transportem publicznym, najlepiej z transportem kolejowym, który daje najlepsze możliwości do przewozu rowerów, a przez to sprawnego zmieniania środka transportu w zależności od pokonywanego odcinka trasy. Multimodalność transportu publicznego, z uwagi na dostępność infrastruktury i wygodę zmiany środka transportu, zdecydowanie przełoży się na popularyzację transportu publicznego i korzystania z roweru, również wśród osób dojeżdżających do pracy czy szkoły z miejscowości znacznie oddalonych od miast rdzeniowych.

Rycina 45. Szacowana emisja CO₂ przy uwzględnieniu całego „cyklu życia”, tj. procesu produkcji, użytkowania i eksploatacji poszczególnych środków transportu

	Samochód osobowy	Autobus	Rower	Rower elektryczny (typu <i>pedelec</i>)
Szacowana emisja CO₂	271 g CO ₂ /pasażerokilometr	101 g CO ₂ /pasażerokilometr	21 g CO ₂ /pasażerokilometr	22 g CO ₂ /pasażerokilometr

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Częściej korzystaj z roweru – raz 2 schłodzimy planetę! Określanie skali redukcji emisji CO₂ dzięki rowerom”, European Cyclist Federation.

Dalszy rozwój infrastruktury rowerowej ukierunkowany na jej zintegrowanie z transportem publicznym, spójne planowanie inwestycji pomiędzy gminami KKBOF przełoży się na zwiększone wykorzystanie infrastruktury, popularyzację alternatywnych środków transportu wśród społeczeństwa, a przez to na większą efektywność społeczną i ekonomiczną realizowanych inwestycji. Takie podejście znacznie wzmocni również efekty środowiskowe powstałe na skutek rozbudowy infrastruktury rowerowej, kształtując stałe preferencje co do wyboru środka transportu na bardziej ekologiczny.

8.5. Konkluzje strategiczne

Obszar Pomorza Środkowego należy do strefy relatywnie nieznacznie skażonej zanieczyszczeniami środowiska w porównaniu do innych obszarów kraju. Mimo tego widoczne są utrzymujące się przekroczenia norm zanieczyszczenia powietrza pyłem PM₁₀ i bardzo groźnym dla zdrowia i życia benzo(a)pirenem. Poprawa jakości powietrza atmosferycznego powinna odbywać się poprzez wprowadzanie rozwiązań efektywnych środowiskowo i energetycznie, charakterystycznych dla gospodarki niskoemisyjnej. Szczególnie ważne w tym zakresie będą inwestycje związane z termomodernizacją budynków, rozwojem sieci ciepłowniczej, wykorzystaniem posiadanych sprzyjających warunków dla rozwoju energetyki wiatrowej i słonecznej, a także unowocześnianiu i rozwojowi transportu publicznego oraz alternatywnych środków transportu.

Słabe skomunikowanie zewnętrzne, w tym zwłaszcza brak dróg ekspresowych o wysokiej przepustowości, stanowi istotną barierę rozwojową regionu Pomorza Środkowego. Niska dostępność transportowa wpływa bowiem negatywnie na atrakcyjność inwestycyjną, a także utrudnia funkcjonowanie lokalnym podmiotom gospodarczym i mieszkańcom. Niska przepustowość głównych szlaków komunikacyjnych przekłada się również na znaczne uciążliwości komunikacyjne w sezonie letnim, związane ze wzmożonym ruchem turystycznym i niemożnością jego rozproszczenia poprzez niedostosowaną sieć dróg lokalnych.

Ważnym czynnikiem jest również brak odpowiedniej oferty komunikacji publicznej. Mieszkańcy miejscowości położonych na peryferiach gmin KKBOF muszą liczyć na transport indywidualny, gdyż brakuje przewoźnika publicznego, a oferta przewoźników prywatnych jest niewystarczająca. Brak sprawnej komunikacji publicznej hamuje przepływ zasobów ludzkich pomiędzy gminami, a przez to zaburza powstawanie powiązań funkcjonalnych i zrównoważony rozwój obszaru.

Pewną szansą na stworzenie częściowej alternatywy dla przejazdów samochodowych, jest rozbudowa dróg rowerowych, które przy odpowiednim zintegrowaniu z transportem publicznym i zachowaniu spójności międzygminnej szlaków mogą stać się popularną formą podróżowania wśród turystów jak i mieszkańców.

- ❖ **Przekroczenia norm zanieczyszczenia powietrza dla pyłu zawieszonego PM10 i zawartego w nim benzo(a)pirenu;**
- ❖ **Sprzyjające warunki, szczególnie w pasie nadmorskim, dla rozwoju odnawialnych źródeł energii;**
- ❖ **Region o bardzo niskiej czasowej dostępności transportowej w skali kraju;**
- ❖ **Niska przepustowość głównych szlaków komunikacyjnych powoduje powstawanie zatorów komunikacyjnych, szczególnie w letnim sezonie wakacyjnym;**
- ❖ **Niezadawalający stan dróg lokalnych;**
- ❖ **Niewystarczająca oferta komunikacji publicznej poza głównymi miastami KKBOF;**
- ❖ **Mimo relatywnie rozbudowanej infrastruktury rowerowej, nie tworzy ona zintegrowanego systemu – pojedyncze odcinki są rozproszone;**
- ❖ **Umiejscowienie na terenie KKBOF priorytetowych korytarzy szlaków rowerowych, szansą dla dalszego rozwoju alternatywnych środków transportu.**

9. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT dla KKBOF stanowi podsumowanie części diagnostycznej, będąc syntezą czynników strategicznych wskazanych w delimitacji, a także w rozszerzonej diagnozie obszaru wsparcia.

Podstawowym celem analizy SWOT jest określenie kluczowych wyzwań w poszczególnych sferach rozwoju społeczno – gospodarczego, mających decydujący wpływ na rozwój obszaru funkcjonalnego Koszalina, Kołobrzegu i Białogardu w perspektywie najbliższych lat. Analiza SWOT jest próbą identyfikacji endogenicznych potencjałów i szans, które odpowiednio wykorzystane i ukierunkowane stanowią będąc o pozycji konkurencyjnej regionu. Nie mniej istotne jest wskazanie deficytów i barier, które hamują proces zrównoważonego rozwoju całego obszaru funkcjonalnego, a także zagrożeń, które przy biernej postawie samorządów, mogą pogłębić zdiagnozowane problemy lub zniwelować oddziaływanie mocnych stron KKBOF.

Zestawienie słabych i silnych stron rozwoju KKBOF oraz jego szans i zagrożeń przedstawia poniższa tabela.

Mocne strony (S)

1. Wyróżniające na tle kraju dodatnie wskaźniki demograficzne KKBOF w zakresie: skumulowanego salda migracji, dynamiki zmian ludności i przyrostu naturalnego;
2. Gminy tworzące KKBOF stanowią atrakcyjne miejsce dla osiedlania się ludności, o czym świadczy wzrost budownictwa rezydencjonalnego w pasie nadmorskim oraz dodatnie saldo migracji;
3. Zmodernizowany Port Morski w Kołobrzegu;
4. Zróżnicowanie działalności gospodarczej na obszarze KKBOF – zbieżność wiodących sektorów gospodarczych z regionalnymi specjalizacjami województwa zachodniopomorskiego;
5. Liczne tereny inwestycyjne objęte statusem specjalnych stref

Słabe strony (W)

1. Dysproporcje w rozwoju społeczno – gospodarczym pomiędzy pasem nadmorskim, miastami rdzeniowymi a pozostałymi gminami KKBOF;
2. Braki w uzbrojeniu i odpowiednim skomunikowaniu części terenów inwestycyjnych;
3. Małe wykorzystanie Portu Morskiego w Kołobrzegu w odniesieniu do potencjału, a także słabnąca konkurencyjność w stosunku do innych portów na polskim wybrzeżu;
4. Część obszarów o ograniczonym dostępie do sieci podstawowych mediów (kanalizacji, wodociągów, usług oczyszczalni ścieków);
5. Przeciętna na tle kraju innowacyjność gospodarcza przedsiębiorstw województwa zachodniopomorskiego.

- ekonomicznych (SSE) charakteryzujące się wysokim potencjałem zatrudnienia;
6. Szeroka oferta instytucji otoczenia biznesu;
  7. Duża aktywność gospodarcza mieszkańców KKBOF w stosunku do średniej krajowej i wojewódzkiej;
  8. Status Koszalina jako ośrodka miejskiego o regionalnym oddziaływaniu na rynek pracy, w którym zatrudnienie znajdują osoby pochodzące z 75 gmin;
  9. W sezonie letnim turystyczny pas nadmorski staje się atrakcyjnym miejscem pracy sezonowej dla osób młodych, zamieszkujących zarówno gminy KKBOF, jak i pochodzących z innych części województwa i kraju.
  10. Rozbudowana oferta szkolnictwa zawodowego;
  11. Ponadlokalna funkcja oświatowa miast rdzeniowych: Koszalina, Kołobrzegu i Białogardu;
  12. Status Koszalina jako regionalnego ośrodka szkolnictwa wyższego;
  13. Atrakcyjne walory przyrodnicze skupione w postaci różnych form ochrony przyrody, w tym nadmorskie położenie KKBOF i wynikający z tego wysoki potencjał turystyczny i gospodarczy;
  14. Oryginalne produkty turystyczne;
  15. Specjalizacja KKBOF w zakresie wysokiej jakości usług turystycznych, leczniczych i sanatoryjnych;
  16. Systematyczna wymiana taboru autobusowego miejskich zakładów komunikacji na tabor spełniający restrykcyjne normy środowiskowe;
  17. Liczne drogi rowerowe stanowiące potencjał rozwojowy;
6. Obszary peryferyjne, szczególnie w południowej części KKBOF, charakteryzuje zła sytuacja na rynku pracy i związane z tym nasilenie negatywnych zjawisk społecznych;
  7. Wysoki udział osób długotrwale bezrobotnych w ogóle osób pozostających bez pracy;
  8. Niewystarczająca dostępność oferty doradztwa zawodowego dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych;
  9. Mimo poprawiającej się infrastruktury wychowania przedszkolnego, w części gmin KKBOF wciąż utrzymuje się niska dostępność placówek wychowania przedszkolnego;
  10. Wyraźne braki w infrastrukturze opiekuńczej nad dziećmi do lat 3 na obszarach poza miastami rdzeniowymi KKBOF;
  11. Przeciętne wyniki egzaminów państwowych osiągnięte przez dzieci i młodzież uczące się na terenie KKBOF w odniesieniu do średniej krajowej i wojewódzkiej;
  12. Sukcesywny spadek liczby studentów kształcących się w koszalińskich szkołach wyższych.
  13. Brak zintegrowanej oferty turystycznej eksponującej walory całego Pomorza Środkowego;
  14. Region o jednej z najniższych w kraju czasowych dostępności transportowych do miast wojewódzkich transportem kołowym i szynowym;
  15. Brak spójnego systemu komunikacji publicznej - niewystarczający stopień integracji transportu publicznego w węzłach komunikacyjnych, komunikacja lokalna oparta na rozdrobnionej ofercie małych przewoźników;
  16. Utrzymujące się przekroczenia zanieczyszczenia powietrza pyłem PM10 oraz B(a)P na skutek zjawiska tzw. „niskiej emisji” i emisji transportu samochodowego;
  17. Niska przepustowość dróg krajowych i wojewódzkich powoduje powstawanie uciążliwych dla mieszkańców i turystów zatorów komunikacyjnych, szczególnie w okresie letniego sezonu wakacyjnego;

Mocne strony (S)

Słabe strony (W)

18. Sieć dróg rowerowych na terenie KKBOF nie jest zintegrowana, przez co nie tworzy spójnego systemu umożliwiającego efektywne pełnienie funkcji transportowej;

Szanse (O)

Zagrożenia (T)

1. Tworzenie licznych partnerstw JST w celu wspólnego rozwiązywania ponadlokalnych problemów oraz pozyskiwania środków na wspólne przedsięwzięcia;
2. Dwa wyraźne pasy rozwoju utworzone wzdłuż dróg krajowych Nr 6 i Nr 11 oraz wzdłuż pasa nadmorskiego, koncentrujące potencjał gospodarczy KKBOF;
3. Przedłużenie funkcjonowania Specjalnych Stref Ekonomicznych do 2026 r. szansą dla zagospodarowania posiadanych zasobów terenów inwestycyjnych;
4. Obecność i rozwój inicjatyw klastrowych oraz form współpracy gospodarczej, szansą dla rozwoju regionalnych specjalizacji gospodarczych i poprawy efektywności firm;
5. Korzystne warunki naturalne dla wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii.
6. Inicjatywy na rzecz rozwoju rybołówstwa i rybactwa (m.in. Lokalne Grupy Rybackie) oraz zróżnicowanej działalności portów morskich w strefie nadmorskiej obszaru KKBOF;
7. Zmiana świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb edukacyjnych: wzrost popularności kształcenia zawodowego wśród młodzieży;
8. Zmiany zachodzące na rynku turystycznym – popularyzacja aktywnych form wypoczynku; poszukiwanie miejsc oddalonych od zgiełku dużych kurortów; rosnąca rola rynku „silver market”;
9. Oczekiwana poprawa dostępności transportowej regionu poprzez budowę drogi ekspresowej S6, elementów drogi ekspresowej S11 oraz modernizację linii kolejowych;

1. Negatywne prognozy demograficzne dla obszaru KKBOF w perspektywie 2035 i 2050 roku. Starzenie się ludności i wzrastające wskaźniki obciążenia demograficznego;
2. Postępujące zjawisko suburbanizacji i wyludniania się miast, na rzecz obszarów wiejskich i związane z tym potencjalne obciążenia w wydatkach publicznych;
3. Unijne limity połowów oraz spadek populacji ławic rybnych, na skutek zmian w ekosystemie Bałtyku, stanowi zagrożenie dla tradycyjnych sektorów gospodarczych Pomorza: rybactwa, rybołówstwa i przetwórstwa rybnego.
4. Widoczne skorelowanie sytuacji podmiotów gospodarczych z sytuacją makroekonomiczną na rynkach światowych – podatność na obecne wstrząsy ekonomiczne związane z sytuacją geopolityczną;
5. Pomijanie obszaru KKBOF (w tym całego Pomorza Środkowego) przez znaczących inwestorów z uwagi na słabą dostępność transportową oraz przeciętną pozycję rankingową regionu w rankingach atrakcyjności inwestycyjnej;
6. Zwiększenie zapotrzebowania na ofertę placówek przedszkolnych kosztem szkół podstawowych;
7. Wyraźny spadek liczby uczniów wszystkich typów szkół stanowiący istotne zagrożenie dla rentowności funkcjonowania części szkół (zwłaszcza na terenach wiejskich);
8. Wzrastająca konkurencja na rynku usług turystycznych (w szczególności w zakresie coraz bardziej dostępnych i popularnych podróży zagranicznych; rozwoju sąsiednich kurortów nadmorskich);

Usystematyzowanie czynników rozwojowych w obszarze KKBOF oraz elementów wpływających destabilizująco na procesy rozwojowe stanowi istotne narzędzie, służące zwiększeniu efektywności określenia przyszłych obszarów i instrumentów interwencji. Trafne określenie kierunków wsparcia zagwarantuje skuteczność, efektywność oraz zasadność interwencji w ramach całego obszaru funkcjonalnego.

10. WYMIAR TERYTORIALNY WSPARCIA

Istotą terytorialnego wymiaru wsparcia jest wzrost efektywności działań rozwojowych, poprzez ich odpowiednią koncentrację w wymiarze przestrzennym.

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego wskazuje, iż wymiar terytorialny powinien być realizowany poprzez „określenie obszarów funkcjonalno-przestrzennych związanych z procesami gospodarczymi, społecznymi i przyrodniczymi celem lepszego wykorzystania endogenicznych czynników rozwoju, których wykorzystanie blokuje tradycyjny (zgodny z podziałem administracyjnym) sposób planowania lokalnego rozwoju”⁴¹.

Policentryczny model obszaru funkcjonalnego zaimplementowany na potrzeby wdrażania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego opiera się na przekonaniu, iż szansą rozwojową dla słabiej rozwiniętych obszarów peryferyjnych jest ich funkcjonalne powiązanie z centrami wzrostu, tj. ośrodkami regionalnymi (Koszalinem) i subregionalnymi (Kołobrzegiem, Białogardem), a tych z ośrodkami metropolitalnymi. Terytoria o niższym potencjale i stopniu rozwoju mogą korzystać na rozwoju ośrodków miejskich poprzez absorpcję tworzonych tam innowacji, zwiększanie alternatyw zatrudnienia, poszerzanie ścieżek edukacyjnych, zwiększanie uczestnictwa w kulturze, itp. Silniejsze powiązania funkcjonalne są korzystne także dla dynamicznie rozwijających się ośrodków miejskich, np. dzięki dopływowi zasobów pracy czy dostępności wolnych terenów rozwojowych. Warunkiem umożliwiającym uczestniczenie we wzroście liderów, jest stymulowanie tworzenia się powiązań społeczno-gospodarczych, a przede wszystkim komunikacyjnych pomiędzy obszarami peryferyjnymi, a regionalnymi „biegunami wzrostu”, a także stymulowanie wewnętrznych potencjałów rozwojowych oraz lokalnych specjalizacji, przy równoczesnym ograniczaniu występowania czynników negatywnych hamujących rozwój obszarów zdegradowanych lub zapóźnionych.

Wymiar terytorialny wsparcia powinien zatem koncentrować się na zdiagnozowanych obszarach problemowych, a także obszarach stanowiących o przewadze konkurencyjnej KKBOF. Przeprowadzona delimitacja, a także analiza problemowa pozwoliła wskazać najbardziej charakterystyczne cechy obszaru w wymiarze przestrzennym do których zaliczamy:

- obszary i obiekty o wyjątkowych w skali kraju walorach przyrodniczych, turystycznych i uzdrowiskowych;
- obszary o niskiej dostępności komunikacyjnej lub cechujące się wysokim obciążeniem ruchem drogowym;
- obszary o słabo rozwiniętej infrastrukturze technicznej, szczególnie wodno-kanalizacyjnej;
- obszary o wysokim natężeniu negatywnych zjawisk społecznych: wysokiego bezrobocia, ubóstwa, wykluczenia społecznego;
- strefy aktywności gospodarczej;

Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzki Obszar Funkcjonalny stanowi teren o niewątpliwych walorach przyrodniczych i rekreacyjnych, sprzyjających rozwojowi funkcji turystycznej i uzdrowiskowej. Szczególną oś rozwoju funkcji turystycznej w wymiarze przestrzennym wyznacza pas

---

⁴¹ *Wymiar terytorialny w dokumentach strategicznych*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2010 r.

nadmorski, skupiający główne ośrodki turystyczno-uzdrowiskowe, cieszące się dużą popularnością wśród turystów krajowych i zagranicznych. Uzupełnieniem potencjału turystycznego KKBOF są cenne obiekty dziedzictwa kulturowego jak i obszary o niewątpliwych walorach przyrodniczych i krajobrazowych, położone na południu obszaru KKBOF, które obecnie nie są należycie wyeksponowane. Przewiduje się, iż wzmocnienie potencjału turystycznego całego obszaru KKBOF stanowić będzie jeden z głównych kierunków interwencji w ramach instrumentu ZIT, wpisujący się w regionalną specjalizację: „turystyka i zdrowie”

Spora powierzchnia obszarów chronionych, liczne jeziora i lasy, a także malowniczy pas nadmorski wpływają na jakość życia, przyciągając licznych turystów jak i nowych mieszkańców gmin. Zachowanie i ochrona tych zasobów będzie realizowana głównie poprzez wprowadzanie działań ograniczających niską emisję, a przez to zmniejszających szkodliwe dla zdrowia i środowiska zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego pyłami i metalami ciężkimi. Gospodarka niskoemisyjna prowadzona będzie w kierunku stworzenia bardziej zrównoważonego systemu komunikacji publicznej, w tym także na promowaniu korzystania z alternatywnych środków transportu, poprzez rozbudowę i zintegrowanie systemu ścieżek rowerowych na całym obszarze KKBOF. Przewiduje się, iż we wszystkich gminach prowadzone będą również prace w zakresie termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej, zwiększenia wykorzystania technologii efektywnych energetycznie oraz odnawialnych źródeł energii

Komplementarne wsparcie w zakresie ochrony środowiska, a szczególnie gleb oraz wód powierzchniowych i głębinowych musi dotyczyć także rozwoju infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Delimitacja wykazała bowiem, iż mimo podejmowanych inwestycji, wciąż (zwłaszcza na terenie gmin wiejskich) sieć wodno-kanalizacyjna jest niedostępna dla dużej rzeszy mieszkańców. Rozwój sieci rozdzielczo-szkieletowej podstawowych mediów powinien być prowadzony w sposób racjonalny i uzasadniony ekonomicznie, tzn. inwestycje powinny być realizowane na terenach o zabudowie skoncentrowanej lub terenach planowo przeznaczonych pod inwestycje mieszkaniowe lub gospodarcze, o wysokim prawdopodobieństwie zainwestowania. Z kolei na terenach o rozproszonej zabudowie, bardziej zasadne będzie wprowadzenie rozwiązań alternatywnych, np. przydomowych oczyszczalni ścieków.

Jak wykazała diagnoza gminy KKBOF cechują się jednymi z najniższych wskaźników multimodalnej dostępności transportowej w kraju. Prawidłowy rozwój oraz generowanie nowych powiązań funkcjonalnych pomiędzy partnerami ZIT KKBOF zależeć będzie od tego czy mieszkańcy będą mogli realizować swoje potrzeby o charakterze edukacyjnym zawodowym, komercyjnym czy kulturalnym, które są niedostępne w miejscu ich zamieszkania, przemieszczając się w sprawny i komfortowy sposób do innej gminy partnerskiej KKBOF. W tym kontekście kluczowym aspektem będzie dostępność połączeń oraz jakość usług świadczonych przez komunikację publiczną jak również stan jakościowy lokalnego systemu drogowego. Realizacja zintegrowanych inwestycji terytorialnych w obszarze transportu będzie zatem ukierunkowana na poprawę spójności wewnętrznego układu komunikacyjnego pomiędzy partnerami ZIT, jak i sprawnemu powiązaniu dróg oraz połączeń komunikacyjnych z głównymi szlakami dróg krajowych Nr 6, Nr 11 oraz Nr 25, a tych z europejską siecią TEN-T. Zapewnienie odpowiedniej sieci połączeń w komunikacji zewnętrznej umożliwi bowiem swobodny przepływ impulsów prorozwojowych z wiodących miast wojewódzkich, a także wpływa na zwiększenie dostępności i atrakcyjności regionu w oczach turystów i inwestorów z kraju i zagranicy.

Szczególnie dotkliwym zjawiskiem są utrzymujące się wysokie wskaźniki bezrobocia oraz udziału osób korzystających z pomocy społecznej w odniesieniu do średniej krajowej i wojewódzkiej. Widoczna

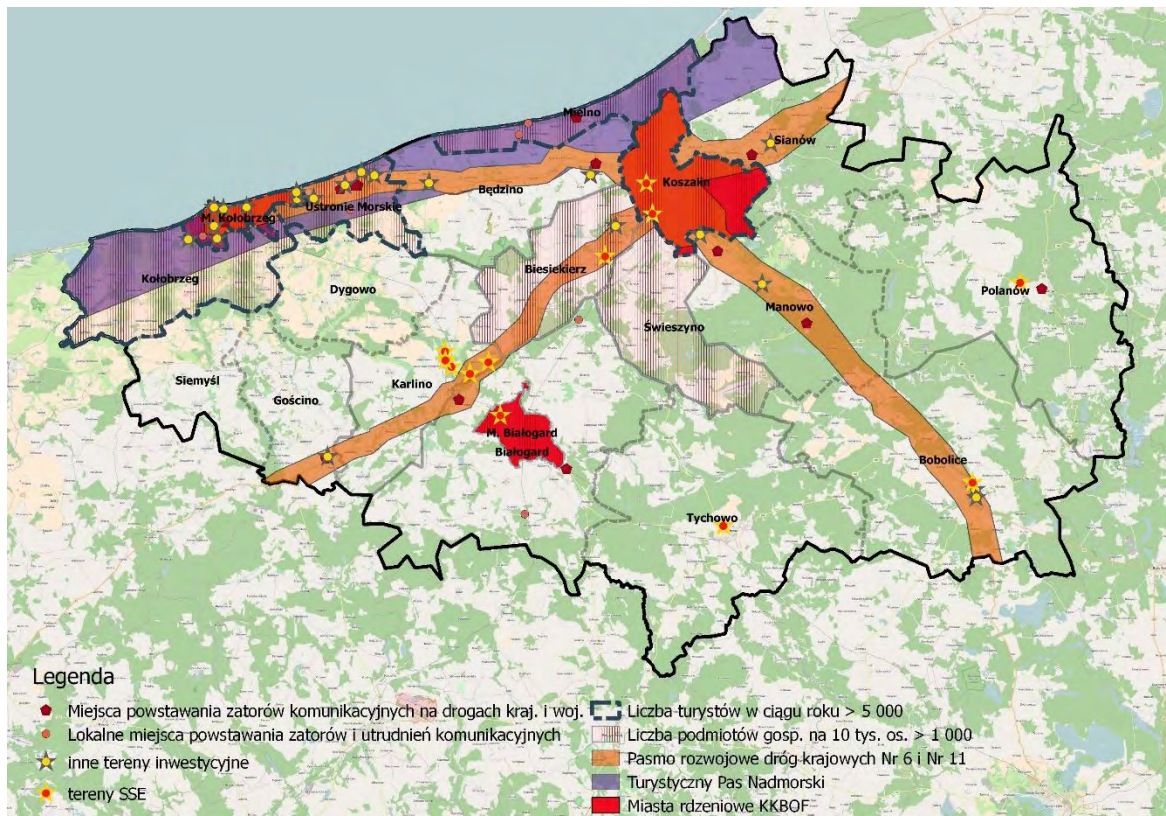

jest także wyraźna dysproporcja w jakości życia społeczno-gospodarczego pomiędzy pasem nadmorskim, a południową częścią KKBOF oraz pomiędzy miastami rdzeniowymi, a terenami wiejskimi. Konieczne jest wprowadzenie działań służących umocnieniu połączeń funkcjonalnych, a przez to konwergencji obszarów zapóźnionych rozwojowo. Ważne w tym aspekcie będą kompleksowe działania w zakresie transportu publicznego, edukacji, pomocy społecznej ze szczególnym naciskiem na działania służące inkluzji społecznej i wejściu na rynek pracy, promocją samozatrudnienia oraz wsparciem MŚP.

Potencjalnym czynnikiem mogącym w pewnym stopniu odwrócić niekorzystną tendencję na rynku pracy jest rozwój stref gospodarczych KKBOF. Rozmieszczone głównie w bliskim otoczeniu miast rdzeniowych oraz paśmie dróg krajowych Nr 6 i Nr 11 atrakcyjne tereny inwestycyjne, w części objęte Specjalnymi Strefami Ekonomicznymi, przy odpowiednim wsparciu infrastrukturalnym mogą przyczynić się do napływu inwestorów zewnętrznych, a przez to zwiększeniu zatrudnienia. Istotne będzie tu skomunikowanie terenów inwestycyjnych i obecnie działających zakładów z obszarami gmin o mniejszej dostępności oraz z zewnętrznym układem komunikacyjnym, aby zapewnić swobodny dojazd pracownikom i transport. Dobrze rozwinięte zaplecze okołobiznesowe, rozwinięta infrastruktura społeczna i rekreacyjna, potencjał naukowy Koszalina oraz przygotowane, uzbrojone tereny inwestycyjne, przy nieco lepszym skomunikowaniu, mogą stanowić istotny argument w konkurowaniu o inwestora z innymi regionalnymi obszarami funkcjonalnymi w kraju i Europie.

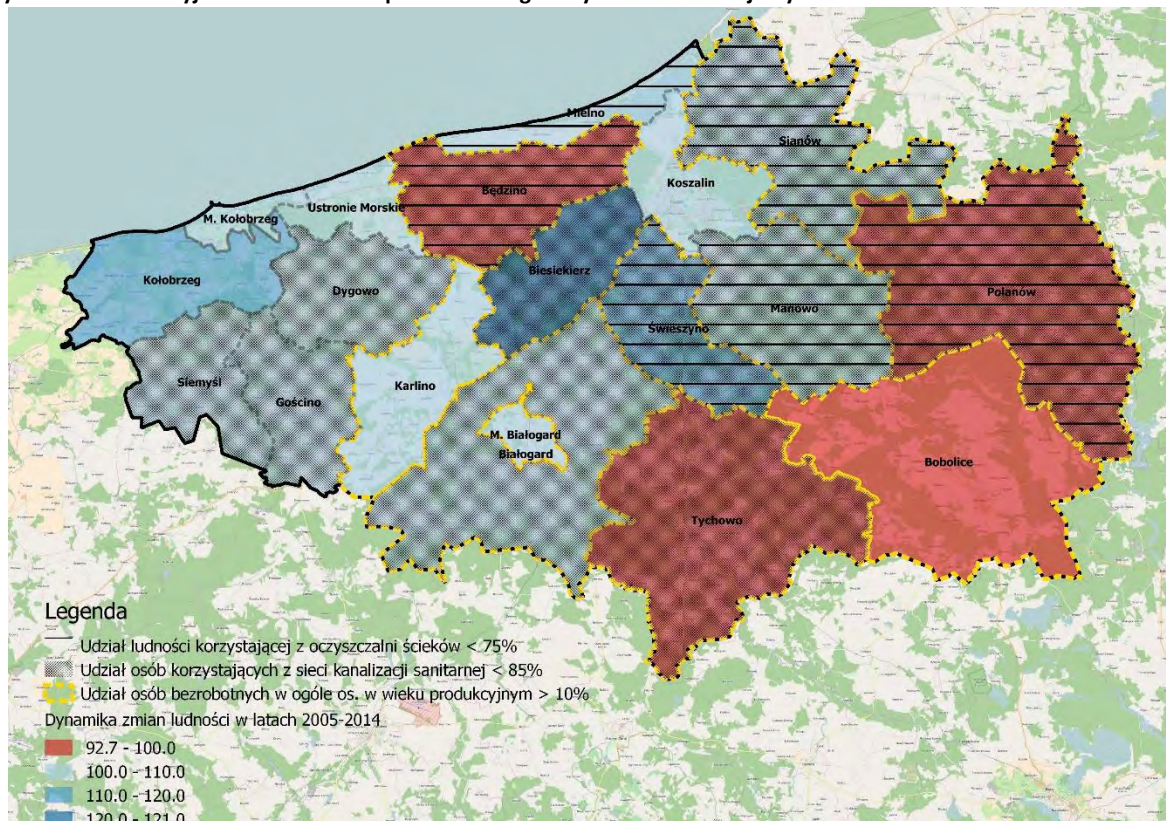
Rozpatrując rozkład przestrzenny przedstawionych powyżej zjawisk problemowych możemy wyróżnić dwa charakterystyczne pasma rozwojowe, stanowiące o sile społecznej i gospodarczej KKBOF jest to pas nadmorski oraz szlaki komunikacyjne dróg krajowych Nr 6 i Nr 11 (docelowo w przebiegu planowanych tras S6 i S11), wzdłuż których koncentrują się inwestycje przemysłowe, logistyczno-dystrybucyjne i handlowo-usługowe, rozciągając tym samym przestrzeń zurbanizowaną. Punktowym uzupełnieniem są miasta rdzeniowe, które z uwagi na swój status miast powiatowych, stanowią głównie miejsca koncentracji życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego KKBOF. Pozostałe tereny stanowią zaplecze funkcjonalne, choć ich status stopniowo zmienia się na skutek zjawiska suburbanizacji oraz związanej z tym ekspansji kultury i infrastruktury miejskiej.

Rycina 46. Orientacyjne rozmieszczenie przestrzenne potencjałów rozwojowych KKBOF, a także przebieg pasm rozwojowych

Źródło: opracowanie własne

Rycina 47. Orientacyjne rozmieszczenie przestrzenne głównych barier rozwojowych KKBOF

Źródło: opracowanie własne

Przeprowadzone analizy i konsultacje wykazały, iż mimo, że koncentracja oraz stopień nasilenia poszczególnych potencjałów oraz barier rozwojowych są zróżnicowane w wymiarze przestrzennym, to charakter i istota tych zjawisk jest tożsama dla wszystkich partnerów tworzących Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzki Obszar Funkcjonalny. Oznacza to, iż zastosowane wsparcie w wymiarze terytorialnym powinno zostać oparte o generalną **zasadę równoważności wszystkich partnerów** a działania podejmowane w ramach celów strategicznych **będą realizowane na terenie wszystkich gmin KKBOF, choć stopień intensyfikacji wsparcia może się różnić.**

Oczywistym jest, iż nadrzędną rolę w kształtowaniu polityki zrównoważonego rozwoju KKBOF z uwagi na swój potencjał społeczny, demograficzny, infrastrukturalny i gospodarczy pełnią miasta rdzeniowe ze szczególną pozycją Miasta Koszalin. Z tego powodu część zadań, zabezpieczających potrzeby o charakterze ponadlokalnym wymaga skoncentrowania ich w mieście regionalnym oraz w miastach subregionalnych, po to, aby każdy z mieszkańców obszaru funkcjonalnego mógł korzystać z tych usług w sposób nieskrępowany i nieograniczony barierami komunikacyjnymi czy funkcjonalnymi. Inwestycjami o takiej charakterystyce może być np. tworzenie instytucji lub obiektów, których oddziaływanie będzie wykraczać poza teren miast, stymulując rozwój wszystkich gmin tworzących obszar funkcjonalny i północno-wschodnią część województwa zachodniopomorskiego, w wymiarze społecznym, przestrzennym, kulturowym lub gospodarczym. Różnorodny charakter funkcji jaką pełnią miasta rdzeniowe KKBOF w polityce strategicznej i przestrzennej kraju i województwa powoduje, iż pewne obszary wsparcia będą wyeksponowane z różną intensywnością w zależności od roli jaką pełni dany ośrodek.

11. CELE STRATEGICZNE ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH KOSZALIŃSKO-KOŁOBRZESKO-BIAŁOGARDZKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO

Opracowania strategiczne na poziomie wojewódzkim i krajowym, jak i przeprowadzona diagnoza stanu pokazuje, iż wschodnia część województwa zachodniopomorskiego cechuje się licznymi problemami natury społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Następuje tu koncentracja problemów demograficznych, niedoinwestowania infrastrukturalnego, ograniczonego dostępu do części usług publicznych, relatywnie wysokiego bezrobocia, występowania barier infrastrukturalnych dla rozwoju lokalnego rynku pracy, a znaczna część terenów peryferyjnych oddalonych od większych ośrodków miejskich ulega stopniowej pauperyzacji. Problemy te mają charakter długotrwały i złożony, co doprowadziło do dysproporcji rozwojowych pomiędzy obszarami wiejskimi i małymi ośrodkami miejskimi, a potencjalnymi ośrodkami wzrostu o znaczeniu regionalnym – Koszalin, subregionalnym – Kołobrzeg i lokalnym – Białogard⁴².

W celu zniwelowania występujących dysfunkcji tej części województwa oraz konieczności prowadzenia działań prorozwojowych w wymiarze przestrzennym, zgodnie z *Umową Partnerstwa*, dla obszaru funkcjonalnego Koszalina, Kołobrzegu i Białogardu określony został Obszar Strategicznej Interwencji (OSI), który stanowić będzie przestrzennie i tematycznie skoncentrowany obszar działań strategicznych na rzecz wzmocnienia potencjałów i przewyciężenia barier rozwojowych. W myśl *Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego* jak i *Programu Strategicznego: Współpraca Terytorialna* Koszalińsko-Kołobrzesco-Białogardzki Obszar Funkcjonalny ma stanowić główny biegun wzrostu równoważący rozwój regionalny województwa zachodniopomorskiego w stosunku do Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego. Dzięki posiadanym potencjałom w postaci silnych miast rdzeniowych oraz rozwiniętego gospodarczo pasa nadmorskiego ma kształtować rozwój całego regionu Pomorza Środkowego, redystrybuując impulsy rozwojowe na obszary peryferyjne województwa, o niższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Zastosowane narzędzie wsparcia rozwoju w wymiarze terytorialnym jakim są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne ma wspomóc inicjatywy samorządów KKBOF służące wzmacnianiu wzajemnych powiązań funkcjonalnych, a także wykorzystaniu wewnętrznych potencjałów regionu i likwidacji istniejących barier, przyczyniając się w ten sposób do stymulowania zrównoważonego rozwoju całego województwa zachodniopomorskiego.

Wynikiem powyższych uwarunkowań jak i wyrazem aspiracji i dążeń gmin Pomorza Środkowego jest przyjęty w drodze przeprowadzonych konsultacji pomiędzy partnerami KKBOF cel główny Strategii ZIT KKBOF, stanowiący jednocześnie wizję rozwoju obszaru funkcjonalnego Koszalina, Kołobrzegu i Białogardu.

---

⁴² Zgodnie z *Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*

CEL GŁÓWNY STRATEGII ZIT KKBOF:

„KKBOF jest to jeden z najpopularniejszych regionów turystycznych w Polsce, umiejętnie wykorzystujący nadmorskie walory przyrodniczo – wypoczynkowe, posiadający atrakcyjną ofertę całorocznych produktów turystycznych. To dobre miejsce do życia i prowadzenia działalności gospodarczej, dzięki bogatej ofercie rynku pracy, walorom przyrodniczym i wysokiej jakości kapitału ludzkiego. KKBOF to dobrze skomunikowany region, którego dynamiczny rozwój jest wynikiem wieloaspektowej współpracy samorządów, społeczeństwa i przedstawicieli gospodarki, opartej na szacunku, równości i pielęgnowaniu tożsamości lokalnej.”

Osiągnięciu tak określonego obrazu obszaru funkcjonalnego ma posłużyć realizacja celów strategicznych dotyczących kluczowych wyzwań rozwojowych samorządów KKBOF na najbliższe lata. Cele strategiczne oraz przypisane im priorytety i działania zostały wypracowane na podstawie przeprowadzonej analizy stanu KKBOF oraz analizy powiązań funkcjonalnych pomiędzy gminami partnerstwa ZIT w drodze badania delimitacyjnego. Stanowią one w dużej mierze odzwierciedlenie kierunków rozwoju ujętych w nadrzędnych dokumentach o charakterze strategicznym i planistycznym, przy jednoczesnym stosownym ograniczeniu w zakresie wyboru obszarów wsparcia – co wynika ze specyfiki i charakteru narzędzia jakim jest ZIT.

Przyjęty zakres tematyczny celów strategicznych był zdeterminowany dziedzinami interwencji publicznej, które zostały określone w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020* jako dedykowane dla ZIT KKBOF na które składały się:

- zrównoważona mobilność miejska/transport ekologiczny i gospodarka niskoemisyjna (PI 4e);
- poprawa dostępności transportowej (PI 7b);
- wzmocnienie rozwoju gospodarczego i potencjału B+R oraz MŚP (PI 3a, PI 3c);
- poprawa systemów kształcenia (i szkolenia) i dostosowanie do potrzeb rynku pracy (PI 10i, PI 10iv).

Zakres celów strategicznych nie wyczerpuje zatem wszystkich zdiagnozowanych barier i potencjałów rozwojowych KKBOF. Skupia się jednak na tych dziedzinach interwencji, które w najbardziej efektywny sposób przyczynią się do zrównoważonego rozwoju Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego w najbliższych latach, tworząc bazę dla dalszego stabilnego wzrostu gospodarczego i poprawy jakości życia jego mieszkańców.

Z uwagi na powyższe cele strategiczne przyjęte do realizacji w ramach Strategii ZIT KKBOF koncentrują się na trzech obszarach tematycznych na które składają się:

CEL 1. Zintegrowany i zrównoważony transport

CEL 2. Innowacyjna gospodarka, czerpiąca z endogenicznych potencjałów

CEL 3. Edukacja i wychowanie, dostosowane do współczesnych wymogów cywilizacyjnych

CEL 1. Zintegrowany i zrównoważony transport

Założeniem celu jest stworzenie sprawnej i zintegrowanej komunikacji publicznej, bazującej na rozwiązaniach efektywnych środowiskowo oraz rozwój układu drogowego, służący przełamaniu impasu związanego z marginalizacją społeczno – gospodarczą KKBOF zarówno w skali województwa, jaki i kraju, związaną z niską dostępnością komunikacyjną.

Region Pomorza Środkowego charakteryzuje się najniższymi wskaźnikami dostępności komunikacyjnej w kraju. Infrastruktura drogowa jest niedostosowana do potrzeb mieszkańców i lokalnej gospodarki. Stan techniczny znacznej części dróg lokalnych jest niezadowalający, a główne szlaki komunikacyjne KKBOF: drogi krajowe Nr 11, Nr 6 i Nr 25 oraz drogi wojewódzkie cechują się niską przepustowością w stosunku do ich obciążenia. Znacząca część ruchu tranzytowego na obszarze KKBOF przebiega po drogach lokalnych, przyczyniając się do szybkiego pogorszenia ich jakości. Szczególnie zauważalne utrudnienia komunikacyjne widoczne są w trakcie sezonu turystycznego, kiedy układ dróg powiatowych i gminnych nie jest w stanie rozprościć wzmożonego ruchu kołowego, przez co w okolicach dróg krajowych oraz dróg dojazdowych do kurortów nadmorskich powstają kongestie transportowe o wysokim nasileniu. Liczne „wąskie gardła” układu transportowego powodują powstawanie zatorów, a przez to wzmożoną emisję substancji szkodliwych, które wraz tzw. „niską emisją” z indywidualnych systemów grzewczych potęgują zanieczyszczanie powietrza atmosferycznego pyłami zawieszonymi PM10 i PM2,5 oraz wysoce szkodliwymi dla zdrowia i życia benzo(a)pirenem oraz metalami ciężkimi.

Niska dostępność transportowa, w tym brak odpowiedniego skomunikowania z korytarzami transportowymi należącymi do europejskiej sieci TEN-T stanowi jednocześnie główny czynnik hamujący tempo rozwoju gospodarczego regionu. Brak odpowiedniego skomunikowania części dostępnych terenów inwestycyjnych, jak i infrastruktury logistyczno-przeładunkowej, w tym zwłaszcza Portu Morskiego w Kołobrzegu ze szlakami komunikacyjnymi łączącymi KKBOF z największymi ośrodkami miejskimi Polski, wpływa deprecjonująco na atrakcyjność inwestycyjną i możliwości rozwojowe lokalnych przedsiębiorstw. Podejmując działania w rozbudowę układu drogowego należy zatem skoncentrować się na jego dowiązaniu do obecnych (DK6, DK11) i budowanych (S6 i S11) głównych korytarzy transportowych.

Wzmożony ruch samochodowy spowodowany jest również ograniczoną ofertą transportu publicznego niedostosowaną do potrzeb mieszkańców i osób przyjezdnych. Oferta komunikacji publicznej poza obszarem miast rdzeniowych, oparta jest o funkcjonowanie przewoźników prywatnych, których oferta jest niewystarczająca, a rozkład i przebieg części tras nieadekwatny do zapotrzebowania, przez co znaczna część mieszkańców preferuje podróżowanie indywidualnymi środkami transportu. Komfort podróżowania środkami komunikacji publicznej również często nie spełnia współczesnych standardów. Mimo prowadzonej w ostatnich latach wymiany taboru autobusowego przez lokalnych przewoźników, potrzeby w tym zakresie wciąż są wysokie: znaczna część taboru jest przestarzała i wyeksploatowana oraz nie spełnia wymogów środowiskowych, co przekłada się na wysokie koszty ekonomiczne i ekologiczne. Zbyt mały zasób pojazdów przekłada się również na ograniczone możliwości rozwoju oferty miejskich przewoźników i uruchamiania nowych linii, także poza granicami miasta. W tym celu ważne jest doinwestowanie operatorów transportu publicznego jak i modernizacja infrastruktury parkingowej, przystankowej i dworcowej, które pozwolą na rozwój oferty komunikacji publicznej i jej zintegrowania w ramach gmin KKBOF, a także przełożą się na większą popularność komunikacji publicznej wśród mieszkańców.

Konieczność wprowadzenia multimodalnych rozwiązań transportowych umożliwiających sprawne przesiadanie się podróżujących pomiędzy komunikacją regionalną (kolejową, autobusową), prywatną, a komunikacją publiczną powinna być szczególnie akcentowana w miastach powiatowych Koszalinie, Kołobrzegu i Białogardzie, które w myśl *Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Zachodniopomorskiego* stanowią główne węzły przesiadkowe wschodniej części województwa.

Istotnym kierunkiem rozwoju systemu transportowego będzie również propagowanie alternatywnych środków transportu, a w szczególności dalszy rozwój sieci dróg rowerowych. Przeprowadzone w ostatnich latach przez gminy KKBOF inwestycje w tym zakresie wymagają kontynuacji i zintegrowania, gdyż zrealizowane odcinki ciągów pieszo-rowerowych nie tworzą spójnego systemu umożliwiającego komfortowe i sprawne podróżowanie i przemieszczanie się pomiędzy miejscowościami KKBOF. Spójny system dróg rowerowych, częściowo wpisujący się w przebiegające ponadregionalne korytarze rowerowe przyczyni się zarówno do zwiększenia mobilności mieszkańców jak i do wzmocnienia atrakcyjności turystycznej obszaru KKBOF, w tym także przesunięcia zainteresowania turystów w kierunku gmin oddalonych od pasa nadmorskiego.

Polityka rozwoju w wymiarze terytorialnym prowadzona w oparciu o instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych stanowi wyjątkową szansę dla rozwoju zintegrowanych i multimodalnych rozwiązań transportowych, które doprowadzą do zwiększenia efektywności środowiskowej i ekonomicznej w transporcie, przyczyniając się tym samym do zwiększenia mobilności mieszkańców i pracowników. Jakość połączeń komunikacyjnych, a także dostępność transportu publicznego stanowi czynnik kluczowy dla wzmocnienia istniejących społecznych i gospodarczych powiązań funkcjonalnych pomiędzy partnerami ZIT KKBOF, a tym samym do zwiększenia zdolności absorpcji impulsów prorozwojowych, generowanych w ich otoczeniu.

CEL 2. Innowacyjna gospodarka, czerpiąca z endogenicznych potencjałów

Cel ten stanowi próbę wzmocnienia konkurencyjności lokalnej gospodarki, poprzez stworzenie bazy infrastrukturalnej dla lokowania nowych inwestycji jak i pobudzenia przedsiębiorstw z sektora MŚP do wprowadzania i kreowania rozwiązań innowacyjnych.

Województwo zachodniopomorskie jak i podregion koszaliński, który obejmują większość gmin KKBOF, prezentują się przeciętnie w sporządzanych rankingach atrakcyjności inwestycyjnej, co spowodowane jest m.in. niską dostępnością komunikacyjną oraz niskimi wskaźnikami w zakresie innowacyjności przedsiębiorstw. Konieczne jest podjęcie działań, które doprowadzą do zwiększonej aktywności gospodarczej regionu i efektywnego wykorzystania posiadanych potencjałów takich jak: atrakcyjne nadmorskie położenie sprzyjające lokowaniu się centrów dystrybucyjno-logistycznych, obecność uczelni technicznej – Politechniki Koszalińskiej, zapewniającej wiedzę ekspercką jak i dopływ wysoko wykwalifikowanych kadr, dostępne zasoby ludzkie, czy wolne tereny inwestycyjne i tradycje gospodarcze regionu.

Przedsiębiorstwa KKBOF jak i władze samorządowe starają się przeciwdziałać temu stanowi rzeczy poprzez zawiązywanie inicjatyw klastrowych ukierunkowanych na kooperację gospodarczą i rozwój branż lokalnych, wyznaczenie terenów inwestycyjnych, czy tworzenie instytucji otoczenia biznesu, które mają na celu świadczenia usług na rzecz nowopowstałych i funkcjonujących już na rynku lokalnym przedsiębiorstw. Działania te będą kontynuowane w ramach interwencji określonej w niniejszym celu strategicznym.

Widoczny rozwój gospodarczy KKBOF koncentruje się w pasmach rozwojowych dróg krajowych Nr 6 i Nr 11 oraz w paśmie nadmorskim. Wzdłuż głównych korytarzy komunikacyjnych KKBOF lokalizuje się najwięcej stref inwestycyjnych. Ich oferta jest jednak zróżnicowana, co wpływa na ich atrakcyjność. Część terenów nie posiada odpowiedniego zaplecza infrastrukturalnego przez co nie znajduje uznania w oczach inwestorów. W niektórych gminach z kolei występuje wysokie wypełnienie terenów, przez co konieczna jest ich ekspansja lub utworzenie nowych stref aktywności gospodarczej. Strefy aktywności gospodarczej zlokalizowane w paśmie dróg krajowych powinny uzyskać priorytetowy strumień wsparcia, z uwagi na ich dobre skomunikowanie z układem zewnętrznym jak i silne oddziaływanie na pozostałe gminy obszaru funkcjonalnego.

Pas nadmorski jest obszarem koncentracji aktywności gospodarczej opartej na potencjale środowiskowym, jakim jest renta położenia wzdłuż nadbrzeża Morza Bałtyckiego, tworzącym warunki do rozwoju różnych form turystyki i powiązanych z nią usług. Uwarunkowania te stanowią główną przewagę konkurencyjną obszaru, ale jednocześnie stanowią zagrożenie powstania monokultury gospodarczej wypierającej inne sektory gospodarki. Monokulturowość jest w tym wypadku groźna z uwagi na uzależnienie sukcesu i ryzyka prowadzenia działalności od warunków niezależnych, czyli pogody i długości sezonu turystycznego. Z uwagi na powyższe także w tym wiodącym w KKBOF segmencie gospodarki działania powinny przebiegać dwukierunkowo: z jednej strony na umocnieniu wiodącej pozycji regionu turystycznego Morza Bałtyckiego, poprzez wspieranie rozwiązań innowacyjnych, tworzących nowe produkty turystyczne, z drugiej zaś na dywersyfikacji gospodarczej, tzn. tworzeniu warunków infrastrukturalnych dla rozwoju innych sektorów gospodarczych, napędzających lokalną gospodarkę w cyklu całorocznym.

Gminy Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego cechują się wysokimi wskaźnikami bezrobocia, w tym bezrobocia długotrwałego, które wynikają z długotrwałych zaniedbań w sferze pobudzania gospodarki tej części kraju. Szczególnie tereny zlokalizowane w południowej części KKBOF, w znacznej mierze należące do terenów po byłych Państwowych Gospodarstwach Rolnych, wymagają silnych impulsów prorozwojowych, aby doprowadzić do przemian społecznych i gospodarczych, a tym samym zapobieżeniu postępującego wykluczenia ludności. W tym celu konieczne jest ich powiązanie z ośrodkami wzrostu i ukierunkowanie części interwencji w zakresie poprawy infrastruktury gospodarczej na tych właśnie obszarach.

Realizacja celu będzie zatem przebiegać dwutorowo. z jednej strony stworzyć bazę infrastrukturalną w postaci atrakcyjnych i dostępnych terenów inwestycyjnych, umożliwiających łatwe rozpoczęcie działalności lub jej poszerzenie podmiotom z sektora MŚP, a z drugiej stworzenia możliwość uzyskania dofinansowania przez firmy najbardziej kreatywne, które chcą się rozwijać poprzez innowacje, ale nie posiadają wystarczających własnych zasobów finansowych. Przewiduje się, że preferencyjny dostęp do wsparcia uzyskają podmioty działające w sektorach określonych jako Regionalne Inteligentne Specjalizacje Województwa Zachodniopomorskiego, z uwagi na ich zbieżność z celami polityki rozwoju gospodarczego województwa, służącymi wzmocnieniu konkurencyjności Pomorza Zachodniego w oparciu o endogeniczne potencjały i specjalizacje.

Powodzenie realizacji Celu 2 będzie silnie skorelowane ze stopniem wypełnienia założeń Celu 1 – w zakresie zwiększenia dostępności komunikacyjnej i powiązania stref aktywności gospodarczej z korytarzami komunikacyjnym, jak i Celu 3 – w sferze stworzenia programów kształcenia nowych kadr, adekwatnych do potrzeb zgłaszanych przez przedsiębiorców.

CEL 3. Edukacja i wychowanie, dostosowane do współczesnych wymogów cywilizacyjnych

Kluczowym kierunkiem wsparcia w ramach Celu 3. będzie stworzenie bazy i oferty oświatowej dostosowanej do współczesnych wyzwań demograficznych i cywilizacyjnych jak i jej dalekiego zintegrowania z oczekiwaniami przedsiębiorców na lokalnym rynku pracy.

Współczesne, nowoczesne społeczeństwa budują swój potencjał na wiedzy i kapitale ludzkim. Obszarem w jakim samorząd lokalny może wpływać na kształtowanie jakości zasobów ludzkich, jest tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi kompetencji kluczowych, niezbędnych w realiach cywilizacji informacyjnej oraz na rynku pracy, poprzez zapewnienie atrakcyjnej, nowoczesnej i efektywnej polityki oświatowej.

Jak pokazują diagnozy poziom wykształcenia mieszkańców części gmin powiatu białogardzkiego i koszalińskiego ziemskiego jest wysoce niezadowolający, co przekłada się na trudność w znalezieniu zatrudnienia, a tym samym na występowanie w tym obszarze zjawisk problemowych takich jak długotrwałe bezrobocie, ubóstwo i wykluczenie społeczne znacznej części mieszkańców. Różnice w wynikach z egzaminów państwowych uczniów z poszczególnych gmin, potwierdzają te zależności. Powyższe uwarunkowania nakładają na samorządy KKBOF obowiązek wprowadzania zajęć wyrównawczych jak i polepszania jakości oferty edukacyjnej, celem wyrównywania dysproporcji w nauczaniu, a tym samym wyrównywania szans życiowych dzieci i młodzieży. Indywidualizacja pracy z uczniem powinna skupiać się również na zajęciach rozwijających umiejętności zdolnej młodzieży jak i wsparciu psychologiczno-terapeutycznym. Ważne jest również uświadamianie młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej w kwestii świadomego kształtowania własnej ścieżki edukacyjnej, a co za tym idzie ścieżki kariery. Prawidłowa ocena własnych umiejętności i aspiracji pozwoli na lepsze dostosowanie predyspozycji ucznia do obranego kierunku kształcenia. W tym celu konieczna jest rozbudowa międzyszkolnego systemu doradztwa zawodowego, po to, aby każdy uczeń KKBOF miał nieskrępowany dostęp do doradcy i możliwość zasięgnięcia profesjonalnej porady co do kształtowania swojej przyszłości.

Dla rozwoju gospodarczego KKBOF istotny jest dopływ wykwalifikowanych kadr, o umiejętnościach dostosowanych do współczesnych standardów i technologii stosowanych w przemyśle i usługach. W tym celu szczególną rolę pełni zapewnienie odpowiedniej jakości kształcenia zawodowego. Szkolnictwo zawodowe po latach stagnacji odzyskuje dawną renomę i popularność. Obecnie sama młodzież, wybierając dalszą ścieżkę edukacyjną i zawodową po ukończeniu gimnazjum, coraz częściej świadomie wybiera szkołę zawodową lub technikum. Przyczyną jest obserwowane zjawisko nadpodaży osób z wyższym wykształceniem, o kwalifikacjach niedostosowanych do zapotrzebowania na rynku pracy, a także duża liczba ofert pracy dla osób z odpowiednim wykształceniem zawodowym czy technicznym. Rosnąca popularność szkolnictwa zawodowego jak i zgłaszane zapotrzebowanie ze strony pracodawców obliguje do zdecydowanego rozwoju tego segmentu edukacji w najbliższych latach. Efektywność tego procesu będzie zależała od stopnia zaangażowania lokalnych pracodawców w ten proces i próby wspólnego stworzenia odpowiednich kierunków i programów kształcenia.

Na obszarze KKBOF 79,5% dzieci w wieku 3-5 lat objętych jest wychowaniem przedszkolnym (średnia krajowa – 79,4%), gdy tymczasem, jak wynika z zaleceń Rady Europejskiej do 2020 roku wychowaniem przedszkolnym w Polsce powinno zostać objętych 95% dzieci (czterolatków). Obecne regulacje ustawowe zakładają konieczność zabezpieczenia dostępu do wychowania przedszkolnego

dzieciom w wieku od 3 do 6 lat, co wiąże się z potrzebą rozbudowania infrastruktury wychowania przedszkolnego jak i modernizacją istniejących placówek. Wychowanie przedszkolne należy traktować jako pierwszy etap edukacji szkolnej. Dobre przygotowanie dziecka do nauki w szkole w trakcie przygotowania przedszkolnego, warunkuje w dużym stopniu jego dalszą ścieżkę edukacyjną. Ponadto rozbudowany dostęp do placówek wychowania przedszkolnego umożliwia rodzicom szybszy, czynny powrót do pracy zawodowej, stymulując tym samym rynek pracy. Pośrednio jest to również czynnik kształtujący politykę prorodzinną samorządów.

Tabela 32. Spójność celów Strategii ZIT dla KKBOF z założeniami dokumentów strategicznych i planistycznych

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla KKBOF			
Cele strategiczne	1. Zintegrowany i zrównoważony transport	2. Innowacyjna gospodarka, czerpiąca z endogenicznych potencjałów	3. Edukacja i wychowanie, dostosowane do współczesnych wymogów cywilizacyjnych
„Europa 2020” - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu			
Priorytety	Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji		
	Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej		
		Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – gospodarka charakteryzująca się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniająca spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną	
Inicjatywy przewodnie	Europa efektywnie korzystająca z zasobów	Unia Innowacji	
		Europejska agenda cyfrowa	Młodzież w drodze
		Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia	
			Polityka przemysłowa w erze globalizacji
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności			
Obszary strategiczne	II. Równoważenie potencjału rozwojowego regionów	III. Efektywność i sprawność Państwa	
	I. Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki		
Cele strategiczne	7. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska	8. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych	3. Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki
	9. Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego	1. Wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji	
		4. Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki	
Strategia Rozwoju Kraju 2020: aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo			
Obszar strategiczny	III. Spójność społeczna i terytorialna	II. Konkurencyjna gospodarka	III. Spójność społeczna i terytorialna

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla KKBOF

Cele strategiczne	1. Zintegrowany i zrównoważony transport	2. Innowacyjna gospodarka, czerpiąca z endogenicznych potencjałów	3. Edukacja i wychowanie, dostosowane do współczesnych wymogów cywilizacyjnych
Cele strategiczne	<i>II. 7. Zwiększenie efektywności transportu</i>	<i>III. 3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych</i>	<i>II. 1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej</i> <i>II. 2. Wzrost wydajności gospodarki</i> <i>II. 3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki</i>
			<i>III. 2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych</i>

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

Cele polityki regionalnej	1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów		
	2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych		
	3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).		
Kierunki działań	<i>1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza ośrodkami wojewódzkimi</i>		<i>2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe</i>
		<i>1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw</i>	
		<i>2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno – gospodarcze</i>	

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 roku

Cele strategiczne	3. Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu	1. Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania	5. Budowanie otwartej i konkurencyjnej społeczności
	4. Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka zasobami	2. Wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu	6. Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu
		5. Budowanie otwartej i konkurencyjnej społeczności	

Strategia Rozwoju Polski Zachodniej 2020

Cele szczegółowe	I. Integracja przestrzenna i funkcjonalna makroregionu	II. Budowa oferty gospodarczej makroregionu	III. Wzmacnianie potencjału naukowo – badawczego makroregionu
------------------	---	--	--

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego

Cele szczegółowe	5. Przekształcenia sieci osadniczej
------------------	--

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla KKBOF

Cele strategiczne	1. Zintegrowany i zrównoważony transport	2. Innowacyjna gospodarka, czerpiąca z endogenicznych potencjałów	3. Edukacja i wychowanie, dostosowane do współczesnych wymogów cywilizacyjnych
	11. Likwidacja problemów rozwojowych na obszarach problemowych		
	2. Wzmacnianie powiązań zewnętrznych województwa	8. Wzrost gospodarczy	4. Rozwój potencjału demograficznego
	9. Rozbudowa infrastruktury transportowej		7. Rozwój infrastruktury społecznej
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Koszalińskiego Obszaru Funkcjonalnego			
Cele strategiczne	2. Poprawa spójności wewnętrznej i dostępności zewnętrznej obszaru poprzez remonty, modernizację i budowę infrastruktury drogowej i towarzyszącej.	1. Silna gospodarka oparta na rozwoju turystyki.	3. Współpraca Partnerów KOF na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców i rozwoju kapitału ludzkiego.
Strategia Rozwoju Nadmorskiego Obszaru Funkcjonalnego			
Cele strategiczne	1. Zachowanie wysokiej jakości ochrony środowiska i zachowanie walorów przyrodniczych	2. Kształtowanie oferty turystycznej obszaru funkcjonalnego	4. Rozwój infrastruktury technicznej i społecznej
	3. Poprawa funkcjonalności i dostępności komunikacyjnej	5. Wzmacnianie kapitału ludzkiego oraz rozwój przedsiębiorczości	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przytoczonych europejskich, krajowych i regionalnych dokumentów strategicznych

Tabela 33. Schemat obrazujący logikę interwencji Strategii ZIT KKBOF

CEL GŁÓWNY	CELE STRATEGICZNE	PRIORYTETY	DZIAŁANIA
<p><i>„KKBOF jest to jeden z najpopularniejszych regionów turystycznych w Polsce, umiejętnie wykorzystujący nadmorskie walory przyrodniczo – wypoczynkowe, posiadający atrakcyjną ofertę całorocznych produktów turystycznych. To dobre miejsce do życia i prowadzenia działalności gospodarczej, dzięki bogatej ofercie rynku pracy, walorom przyrodniczym i wysokiej jakości kapitału ludzkiego. KKBOF to dobrze skomunikowany region, którego dynamiczny rozwój jest wynikiem wieloaspektowej współpracy samorządów, społeczeństwa i przedstawicieli gospodarki, opartej na szacunku, równości i pielegnowaniu tożsamości lokalnej.”</i></p>	<p><u>Cel 1. Zintegrowany i zrównoważony transport</u></p>	<p>1.1 Efektywność transportu publicznego</p>	<p>1.1.1 Wspieranie zrównoważonego, niskoemisyjnego transportu publicznego</p>
	<p><u>Cel 2. Innowacyjna gospodarka, czerpiąca z endogenicznych potencjałów</u></p>	<p>1.2 Lepsza dostępność komunikacyjna KKBOF</p>	<p>1.1.2 Stworzenie spójnego systemu dróg rowerowych</p>
	<p><u>Cel 3. Edukacja i wychowanie, dostosowane do współczesnych wymogów cywilizacyjnych</u></p>	<p>2.1 Atrakcyjna infrastruktura dla rozwoju przedsiębiorstw</p>	<p>1.2.1 Modernizacja lokalnych dróg kołowych i ich integracja z głównymi korytarzami transportowymi regionu;</p>
	<p>2.2 Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw, oparte o innowacje</p>	<p>2.1.1 Przygotowywanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych</p>	
	<p>3.1 Dostęp do atrakcyjnej oferty wychowania przedszkolnego i usług opiekuńczych</p>	<p>2.2.1 Wsparcie innowacyjności przedsiębiorstw</p>	
	<p>3.2 Oferta edukacyjna dostosowana do współczesnych wymogów rynku pracy</p>	<p>3.1.1 Poprawa dostępności i jakości oferty usług wychowania przedszkolnego</p>	
	<p>3.2.1 Poprawa dostępności i oferty placówek edukacyjnych;</p>		
	<p>3.2.2 Rozwój kompetencji kluczowych uczniów szkół zawodowych - praktyczna nauka zawodu;</p>		

12. PRIORYTETY I DZIAŁANIA STRATEGII ZIT KKBOF

Według przyjętej logiki interwencji przedstawionej uprzednio w postaci schematu, cele strategiczne Strategii ZIT KKBOF realizowane będą poprzez przypisany im zestaw priorytetów i działań strategicznych. Poniżej przedstawiony został ich opis, wraz z uzasadnieniem podjętej interwencji oraz tabelami zawierającymi przypisane działaniom Priorytety Inwestycyjne *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020*, umożliwiające sfinansowanie planowanych działań oraz zestaw wskaźników monitoringowych.

Priorytet 1.1 Efektywność transportu publicznego

Priorytet ma na celu stworzenie zintegrowanego systemu transportu publicznego na obszarze KKBOF, bazującego na efektywnym i niskoemisyjnym transporcie publicznym. Celem działań ujętych w Priorytecie 1.1. jest zwiększenie wewnętrznej spójności i dostępności komunikacyjnej KKBOF przy jednoczesnym obniżeniu negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze (zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery).

Diagnoza pokazała, iż obecna jakość połączeń komunikacji publicznej i mnogość operatorów przewozu osób oraz brak zintegrowania ich oferty, prowadzi do niskiej popularności tej formy transportu, szczególnie na obszarach wiejskich oraz konieczności wprowadzenia zmian, które zwiększą dostępność i jakość komunikacji publicznej, zwiększając mobilność mieszkańców w ramach KKBOF.

Realizacja Priorytetu ma na celu zwiększenie liczby osób rezygnujących z indywidualnego transportu samochodowego na rzecz transportu publicznego, modernizacji taboru autobusowego jak również zmniejszenia ruchu samochodowego poprzez wdrażanie przyjaznych środowisku rozwiązań w transporcie miejskim jak np. energooszczędne oprawy oświetleniowe. Budowa centrów przesiadkowych pozwoli poprawić możliwości multimodalnego podróżowania osobom zamieszkującym zarówno centra miast i gmin jak i obszary peryferyjne.

Działania ujętych w ramach Priorytetu 1.1. na obszarze KKBOF przyczynią się również do rozwinięcia przyjaznej dla środowiska naturalnego formy transportu, jaką jest ruch rowerowy. Spowoduje to zmniejszenie częstotliwości poruszania się samochodem na rzecz roweru, głównie na krótkich dystansach przy codziennych podróżach do miejsc pracy i nauki (dom-praca, dom-szkoła). Ponadto realizacja postanowień priorytetu przyczyni się do rozpowszechniania zdrowych nawyków wśród mieszkańców KKBOF, co wpłynie niewątpliwie na poprawę stanu zdrowia mieszkańców. Obecnie systemu tras i dróg rowerowych jest niespójny, przez co przejazd tym środkiem transportu jest utrudniony i mniej komfortowy. Celem Priorytetu jest zatem rozwój bezpiecznej i bezkolizyjnej formy transportu, poprawa bezpieczeństwa użytkowników dróg oraz minimalizowanie liczby kolizji drogowych z udziałem rowerzystów. W sezonie letnim wybudowane drogi rowerowe służyć będą turystom w przemieszczaniu się pomiędzy najbardziej atrakcyjnymi miejscami na obszarze KKBOF oraz aktywnemu wypoczynkowi.

Nadrzędnym celem realizacji priorytetu jest ograniczenie emisji CO₂ do atmosfery.

Działanie 1.1.1 Wspieranie zrównoważonego, niskoemisyjnego transportu publicznego

W ramach działania planowana jest realizacja projektów integrujących publiczny transport kołowy z kolejowym, morskim, rowerowym oraz systemem parkingowym na terenie KKBOF.

Zintegrowany charakter działania przejawia się w budowie centrów przesiadkowych w kluczowych węzłach transportowych obszaru funkcjonalnego, wraz z niezbędną infrastrukturą (parkingi Park&Ride, Park&Sail, Kiss&Ride, itd.). Działania w zakresie tworzenia intermodalnych centrów przesiadkowych, integrujących kolej, komunikację autobusową, transport morski oraz rowerowy służyć mają poprawie

efektywności transportowej dla mieszkańców oraz turystów. Uzupełnieniem tych działań może być wprowadzenie inteligentnych rozwiązań komunikacyjnych zwiększających przepustowość i komfort podróżowania transportem publicznym, np. poprzez wprowadzanie systemów ITS, buspasów, itp.

Planowany jest również zakup nowoczesnych, niskoemisyjnych autobusów (w tym zasilanych CNG oraz energią elektryczną) oraz jednocześnie dostosowanie istniejącej infrastruktury do potrzeb eksploatacyjnych nowego taboru. Doposażenie miejskich zakładów komunikacji w nowoczesny tabor autobusowy, spełniający restrykcyjne normy środowiskowe (EURO VI) umożliwi przewoźnikom poszerzenie świadczonych usług o nowe trasy przejazdów, przebiegające również przez teren sąsiadujących gmin, jak i na zdecydowaną poprawę efektywności ekonomicznej i środowiskowej usług oraz wzrost ich jakości, co przełoży się na wyższą skłonność mieszkańców do korzystania z transportu zbiorowego.

Wprowadzenie rozwiązań niskoemisyjnych w transporcie jak i zwiększone wykorzystanie komunikacji publicznej przez mieszkańców przełoży się na ograniczenie kongestii transportowych, szczególnie na obszarze miast, a także ograniczy emisję liniową szkodliwych substancji do atmosfery, takich jak CO₂, czy metale ciężkie. Odpowiednie skomunikowanie lokalnych węzłów przystankowych z pobliskimi miejscowościami, a także z centrami miast rdzeniowych, przyczyni się do zwiększenia dostępności transportowej obszarów peryferyjnych KKBOF, a tym samym do rozwoju połączeń funkcjonalnych powstających pomiędzy gminami.

Wsparcie będzie możliwe dla działań podejmowanych na obszarach, dla których stworzony został plan gospodarki niskoemisyjnej (nie dotyczy projektów z zakresu działań informacyjno-promocyjnych) oraz plan zrównoważonej mobilności miejskiej (w przypadku inwestycji z zakresu transportu miejskiego), jako osobny dokument lub jako element planu gospodarki niskoemisyjnej bądź innego dokumentu strategicznego.

OŚ PRIORYTETOWA RPO WZ 2014-2020	II. Gospodarka niskoemisyjna
CEL TEMATYCZNY	CT 4: Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach
PRIORYTET INWESTYCYJNY	PI 4e: Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu
PRZYKŁADOWE TYPY PROJEKTÓW	<ul style="list-style-type: none"> a) Budowa, przebudowa obiektów/systemu infrastruktury zintegrowanego systemu transportu publicznego; b) Projekty zwiększające świadomość ekologiczną w celu ograniczenia ruchu drogowego w centrach miast; c) Zakup lub modernizacja niskoemisyjnego taboru transportu miejskiego;
ŹRÓDŁO FINANSOWANIE UE	EFRR
PRZYKŁADOWE TYPY BENEFICJENTÓW	<ul style="list-style-type: none"> a) przedsiębiorstwa świadczące usługi publicznego transport zbiorowego, b) jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, c) jednostki organizacyjne jst.
MAKSYMALNY DOFINANSOWANIA KWALIFIKOWALNYCH	85%
POZIOM WYDAKÓW	
TRYB NABORU	Pozakonkursowy
OBSZAR WSPARCIA/ PREFERENCJE PRZY WYBORZE PROJEKTÓW	<ul style="list-style-type: none"> • Obszary o niskiej dostępności komunikacyjnej lub cechujące się wysokim obciążeniem ruchem drogowym. • Obszary dla których opracowany został Plan Gospodarki Niskoemisyjnej lub Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej

Wskaźnik ⁴³	Jednostka	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Wskaźniki rezultatu							
Liczba przewozów pasażerskich komunikacją miejską w mln	os.	<do uzupełnienia>	2015	<do uzupełnienia >	<do uzupełnienia >	Miejskie zakłady komunikacji / GUS	corocznie
Wskaźniki produktu							
Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	szt.	0	2015	0	24	SL2014	corocznie
Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych	szt.	0	2015	0	6	SL2014	corocznie
Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych	szt.	0	2015	0	2	SL2014	corocznie

Działanie 1.1.2 Stworzenie spójnego systemu dróg rowerowych

W ramach realizacji działania przewiduje się stworzenie systemu dróg rowerowych na obszarach miejskich i wiejskich KKBOF, jako atrakcyjnej alternatywy dla transportu samochodowego. Budowa ścieżek rowerowych przyczyniać się będzie do integrowania istniejącej sieci transportu publicznego poprzez stworzenie bezpiecznych połączeń z istniejącymi dworcami przesiadkowymi (kolejowymi i autobusowymi), obiektami użyteczności publicznej oraz głównymi zakładami pracy. Planowane są także działania dotyczące budowy kładek rowerowych w pobliżu stref ekonomicznych.

Budowa ścieżek rowerowych będzie połączona z budową infrastruktury towarzyszącej miejsc i wiat postojowych, parkingów typu *Bike&Ride*, budową systemu wypożyczalni rowerowych, zlokalizowanych głównie w pobliżu centrów przesiadkowych.

Realizacja działania przełoży się na wyższe zintegrowanie systemu komunikacyjnego na obszarze KKBOF, wpływając tym samym na jego atrakcyjność. W dalszej perspektywie realizacja działania przełoży się na zmianę przyzwyczajeń ludności do używanych środków transportu, a co za tym idzie zmniejszonej emisji zanieczyszczeń powietrza. Wytyczone, nieinwazyjne drogi rowerowe przełożą się również na zwiększenie bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu.

Wsparcie będzie możliwe dla działań podejmowanych na obszarach, dla których stworzony został plan gospodarki niskoemisyjnej (nie dotyczy projektów z zakresu działań informacyjno-promocyjnych) oraz

⁴³ Wskaźniki zgodne z wykazem wskaźników ujętym w dokumencie programowym RPO WZ 2014-2020

plan zrównoważonej mobilności miejskiej (w przypadku inwestycji z zakresu transportu miejskiego), jako osobny dokument lub jako element planu gospodarki niskoemisyjnej bądź innego dokumentu strategicznego

OŚ PRIORYTETOWA RPO WZ 2014-2020	II. Gospodarka niskoemisyjna
CEL TEMATYCZNY	CT 4: Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach
PRIORYTET INWESTYCYJNY	PI 4e: Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu
PRZYKŁADOWE TYPY PROJEKTÓW	a) Budowa, przebudowa obiektów/systemu infrastruktury zintegrowanego systemu transportu publicznego; b) Projekty zwiększające świadomość ekologiczną w celu ograniczenia ruchu drogowego w centrach miast;
ŹRÓDŁO FINANSOWANIE UE	EFRR
PRZYKŁADOWE TYPY BENEFICJENTÓW	a) przedsiębiorstwa świadczące usługi publicznego transport zbiorowego, b) jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, c) jednostki organizacyjne jst.
MAKSYMALNY DOFINANSOWANIA KVALIFIKOWALNYCH	POZIOM WYDAKÓW 85%
TRYB NABORU	Pozakonkursowy
OBSZAR WSPARCIA/ PREFERENCJE PRZY WYBORZE PROJEKTÓW	<ul style="list-style-type: none"> • Obszary o niskiej dostępności komunikacyjnej lub cechujące się wysokim obciążeniem ruchem drogowym. • Obszary dla których opracowany został Plan Gospodarki Niskoemisyjnej lub Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej

Wskaźnik ⁴⁴	Jednostka	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Wskaźniki produktu							
Długość ścieżek rowerowych	km	<do uzupełnienia>	2015	0	121,14	SL2014	corocznie

Priorytet 1.2 Lepsza dostępność komunikacyjna KKBOF

Celem Priorytetu jest poprawa stanu technicznego dróg kołowych na obszarze KKBOF. Jego realizacja przyczyni się do zwiększenia wewnętrznej spójności i dostępności jednostek osadniczych tworzących KKBOF oraz do poprawy dostępności KKBOF w ujęciu zewnętrznym. Poprawiona zostanie jakość podróżowania oraz w sposób bezpośredni wzrośnie bezpieczeństwo wszystkich uczestników ruchu drogowego. W wyniku realizacji zamierzeń priorytetu planowane jest zintegrowanie sieci dróg lokalnych z drogami ekspresowymi S6 i S11 oraz poprawiona zostanie dostępność do nowopowstałych i obecnych terenów inwestycyjnych. Ponadto mając na uwadze rozwój gospodarki morskiej i sektorów z nią powiązanych w ramach Priorytetu 1.2 postuluje się lepsze skomunikowanie zmodernizowanego Portu

⁴⁴ Wskaźniki zgodne z wykazem wskaźników ujętym w dokumencie programowym RPO WZ 2014-2020

Morskiego w Kołobrzegu od strony lądu, a przez to lepszemu wykorzystaniu jego potencjału dla rozwoju gospodarczego i turystycznego KKBOF.

Działanie 1.2.1 Modernizacja lokalnych dróg kołowych i ich integracja z głównymi korytarzami transportowymi regionu;

Działanie skoncentrowane będzie na budowie i przebudowie dróg lokalnych oraz ich powiązaniu z układem transportowym o wymiarze ponadregionalnym, tj. drogą krajową Nr 6, drogą krajową Nr 11, a także węzłami realizowanych inwestycji w budowę dróg ekspresowych S6 oraz S11. Ponadto preferencyjny charakter uzyskają inwestycje służące poprawie skomunikowania portów morskich oraz stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych na obszarze KKBOF.

W ramach działania wspierane będą przedsięwzięcia polegające na budowie, przebudowie i rozbudowie układów drogowych i obiektów inżynierskich (wraz z infrastrukturą towarzyszącą, w tym służącą obsłudze ruchu pieszego, rowerowego, komunikacji publicznej oraz zmniejszeniu oddziaływania na środowisko, oświetlenie, sieci uzbrojenia itp.).

Realizacja działania przyczyni się do polepszenia dostępności komunikacyjnej KKBOF, a tym samym zwiększenia jego atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej. Ponadto odciążą ruch komunikacyjny na głównych szlakach obszaru funkcjonalnego, dzięki polepszeniu parametrów i przepustowości układu rozprowadzającego – dróg lokalnych, likwidując tym samym „wąskie gardła”. Realizacja działania wpłynie również bezpośrednio na poprawę bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego i pieszych.

OŚ PRIORYTETOWA RPO WZ 2014-2020	V ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT
CEL TEMATYCZNY	CT 7: Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej
PRIORYTET INWESTYCYJNY	PI 7b: Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi
PRZYKŁADOWE TYPY PROJEKTÓW	Budowa i przebudowa dróg lokalnych (gminnych i powiatowych)
ŹRÓDŁO FINANSOWANIE UE	EFRR
PRZYKŁADOWE TYPY BENEFICJENTÓW	Jednostki samorządu terytorialnego
MAKSYMALNY DOFINANSOWANIA KWALIFIKOWALNYCH	POZIOM WYDAKÓW 85%
TRYB NABORU	Pozakonkursowy
OBSZAR WSPARCIA/ PREFERENCJE PRZY WYBORZE PROJEKTÓW	Obszary o niskiej dostępności komunikacyjnej lub cechujące się wysokim obciążeniem ruchem drogowym

Wskaźnik ⁴⁵	Jednostka	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Wskaźnik rezultatu							
Liczba ośrodków gminnych KKBOF objętych izochroną 30 minut dostępności drogowej do Koszalina	Sztuki	10 szt.	2015	10 szt.	12 szt.	IP / IZ / MR	corocznie

⁴⁵ Wskaźniki zgodne z wykazem wskaźników ujętym w dokumencie programowym RPO WZ 2014-2020

Wskaźnik produktu							
Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (CI)	km	0	2015	0	23,3	SL2014	corocznie

Priorytet 2.1. Atrakcyjna infrastruktura dla rozwoju przedsiębiorstw

Realizacja Priorytetu 2.1 służy zwiększeniu pozycji konkurencyjnej KKBOF oraz jego atrakcyjności inwestycyjnej, dzięki zapewnieniu dostępu do uzbrojonych terenów inwestycyjnych.

Diagnoza pokazała, iż na obszarze KKBOF istnieje sporo stref aktywności gospodarczej, a niektóre z nich objęte są specjalnymi strefami ekonomicznymi. Ich wypełnienie nie jest jednak jednorodne, co wynika często z braków w uzbrojeniu oraz braku odpowiedniego skomunikowania. Obszary te wymagają więc ciągłych unowocześnień oraz poprawy ich skomunikowania z otoczeniem, z uwagi na rosnące oczekiwania inwestorów oraz wzrastającą konkurencję w gospodarce. Poprawa dostępności komunikacyjnej stref ekonomicznych oraz ich wyposażenia w podstawowe media może przyczynić się do uzyskania przewagi konkurencyjnej, lokalizowania nowych podmiotów gospodarczych, co następnie przełoży się na wzrost zatrudnienia i poprawę funkcjonowania gospodarki.

Działanie 2.1.1 Przygotowywanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych

W ramach Działania 2.1.1 planuje się uporządkowanie, unowocześnienie, przygotowanie terenów inwestycyjnych pod nowe funkcje, poprzez wyposażenie w media, poszerzenie zasięgu o sąsiadujące działki, modernizację układów komunikacyjnych oraz dróg dojazdowych i wewnętrznych. Przewiduje się, iż wsparcie otrzymają inwestycje zlokalizowane na obszarach zapóźnionych gospodarczo, a także zlokalizowane przy pasach rozwojowych skupionych wzdłuż głównych korytarzy komunikacyjnych (o ile nie powielają dostępnej infrastruktury).

Realizacja działania ma na celu podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej KKBOF oraz utworzenie odpowiedniej bazy infrastrukturalnej dla rozwoju MŚP. Bezpośrednim celem działania jest zwiększenie liczby podmiotów, które zlokalizowały i prowadzą działalność gospodarczą na wspartych terenach inwestycyjnych. Pośrednio Działanie 2.1.1 ma przyczynić się do wzrostu zatrudnienia na obszarze KKBOF.

OŚ PRIORYTETOWA RPO WZ 2014-2020	I GOSPODARKA, INNOWACJE, NOWOCZESNE TECHNOLOGIE
CEL TEMATYCZNY	CT 3: Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)
PRIORYTET INWESTYCYJNY	PI 3a: Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości
PRZYKŁADOWE TYPY PROJEKTÓW	Działania zwiększające atrakcyjność i dostępność stref inwestycyjnych na terenie KKBOF.
ŹRÓDŁO FINANSOWANIE UE	EFRR
PRZYKŁADOWE TYPY BENEFICJENTÓW	a) jednostki samorządu terytorialnego, b) jednostki organizacyjne jst, c) związki jst, d) podmioty zarządzające terenami inwestycyjnymi.

MAKSYMALNY DOFINANSOWANIA KWALIFIKOWALNYCH	POZIOM WYDAKÓW	85%
TRYB NABORU	Pozakonkursowy	
OBSZAR WSPARCIA/ PREFERENCJE PRZY WYBORZE PROJEKTÓW	a) Obszary o wysokim natężeniu negatywnych zjawisk społecznych: wysokiego bezrobocia, ubóstwa, wykluczenia społecznego; b) Strefy aktywności gospodarczej;	

Wskaźnik ⁴⁶	Jednostka	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Wskaźniki rezultatu							
Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych	RB	SL2014	szt.	0	2015	0	5
Wskaźniki produktu							
Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych	ha	0	2015	0	39,5	SL2014	corocznie

Priorytet 2.2 Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw, oparte o innowacje

Z danych zawartych w diagnozie wynika, iż podstawę gospodarki Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego stanowią przedsiębiorstwa należące do sektora MŚP. Duża liczba mikro, małych i średnich podmiotów gospodarczych wynika ze specyfiki gospodarczej i geograficznej regionu, opartego głównie na sektorze turystycznym, co znajduje odzwierciedlenie w przestrzennym rozłożeniu przedsiębiorstw na terenie D-ROF, gdzie ich największe skupiska znajdują się w gminach nadmorskich oraz dużych miastach jak Koszalin czy Białogard.

Małe i średnie przedsiębiorstwa dzięki swej elastyczności stanowią podstawę gospodarki i rynku pracy, jednak z uwagi na niedostateczne zasoby finansowe mają w większości ograniczone możliwości wprowadzania nowoczesnych i kreatywnych rozwiązań, które pozwoliłyby zwiększyć ich efektywność oraz możliwości konkurencyjności na rynkach krajowych i europejskich. Wzrost efektywności i pozycji konkurencyjnej MŚP, powinien przełożyć się także na wzrost zatrudnienia w tych przedsiębiorstwach, co jest szczególnie istotne w odniesieniu do niepokojąco wysokich wskaźników bezrobocia na terenie KKBOF, przekraczających średnią dla województwa i kraju.

Nowa polityka Unii Europejskiej określona w strategii Europa 2020 wyznacza kierunek prowadzenia polityki gospodarczej w oparciu o endogeniczne zasoby i innowacje, gdyż w warunkach globalnej gospodarki rynkowej jedynie ściśle określone specjalizacje pozwolą wykreować przewagę gospodarczą regionu dającą podstawę do efektywnego konkurencyjności na rynku krajowym, europejskim czy światowym. Bezpośrednie wsparcie podmiotów gospodarczych powinno koncentrować się zatem na tych przedsiębiorstwach, które wykazują wysoką innowacyjność, działają w ramach sektorów należących do RIS – Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji lub lokalnych sektorów wiodących oraz tych, które ściśle z nimi kooperują.

⁴⁶ Wskaźniki zgodne z wykazem wskaźników ujętym w dokumencie programowym RPO WZ 2014-2020

Bliskość ośrodków naukowych w Szczecinie i Koszalinie sprawia, iż absorpcja rozwiązań innowacyjnych oraz współpraca przedsiębiorstw z sektorem B+R, powinna przebiegać sprawnie i być rozwijana w nadchodzących latach.

Działanie 2.2.1 Wsparcie innowacyjności przedsiębiorstw

W ramach działania wspierane będą projekty polegające na wdrażaniu innowacji produktowych, procesowych i organizacyjnych przez mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze Koszalińsko-KołobrzESCO– Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego.

Inwestycje przedsiębiorstw w maszyny, urządzenia, sprzęt produkcyjny i wartości niematerialne i prawne mają na celu: wykreowanie nowych lub zasadniczo ulepszonych produktów i usług, zwiększenie efektywności produkcji przedsiębiorstw, dokonanie zasadniczej zmiany procesu produkcyjnego, po to, aby zwiększyć efektywność i konkurencyjność lokalnych firm sektora MŚP na rynku krajowym i europejskim.

OŚ PRIORYTETOWA RPO WZ 2014-2020	I GOSPODARKA, INNOWACJE, NOWOCZESNE TECHNOLOGIE
CEL TEMATYCZNY	CT 3: Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)
PRIORYTET INWESTYCYJNY	PRIORYTET INWESTYCYJNY 3c: Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług
PRZYKŁADOWE TYPY PROJEKTÓW	Innowacyjne inwestycje przedsiębiorstw
ŹRÓDŁO FINANSOWANIE UE	EFRR
PRZYKŁADOWE TYPY BENEFICJENTÓW	Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa realizujące inwestycje na terenie KKBOF
MAKSYMALNY DOFINANSOWANIA KWALIFIKOWALNYCH	POZIOM WYDAKÓW a) 45% – średnie przedsiębiorstwa, b) 55% – mikro i małe przedsiębiorstwa
TRYB NABORU	Konkursowy
OBSZAR WSPARCIA/ PREFERENCJE PRZY WYBORZE PROJEKTÓW	a) Cały Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzki Obszar Funkcjonalny b) Preferencje uzyskują podmioty działające w sektorach objętych RIS Województwa Zachodniopomorskiego

Wskaźnik ⁴⁷	Jednostka	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Wskaźniki rezultatu							
Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług	%	<do uzupełnienia>	2015	<do uzupełnienia>	<do uzupełnienia>	GUS	corocznie
Wskaźniki produktu							
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI);	Sztuki	0	2015	0	40	SL2014	corocznie

⁴⁷ Wskaźniki zgodne z wykazem wskaźników ujętym w dokumencie programowym RPO WZ 2014-2020

Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)(CI);	PLN	0	2015	0	<do uzupełnienia>	SL2014	corocznie
Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla rynku (CI);	Sztuki	0	2015	0	20	SL2014	corocznie

Priorytet 3.1 Dostęp do atrakcyjnej oferty wychowania przedszkolnego i usług opiekuńczych

Pomimo niżu demograficznego, nadal problemem KKBOF jest niski wskaźnik uprzedzskolnienia, dlatego też celem bezpośrednim Priorytetu 3.1 jest wzrost tego wskaźnika.

Z uwagi na zmiany systemu oświaty i objęcie obowiązkiem przedszkolnym dzieci w wieku 5 lat, a także nałożenie na samorządy obowiązku zabezpieczenia opieki dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat w placówkach wychowania przedszkolnego począwszy od września 2017 r., w najbliższych latach zapotrzebowanie na usługi wychowania przedszkolnego znacznie wzrośnie. Obecna infrastruktura wychowania przedszkolnego na terenie KKBOF jest niewystarczająca, aby sprostać powyższym wymogom ustawowym. Część budynków przedszkolnych jest w złym stanie technicznym, a wyposażenie i brak dodatkowych zajęć nie pozwalają na efektywną i atrakcyjną opiekę. Głównym celem Priorytetu będzie zatem objęcie jak największej liczby dzieci usługami wychowania przedszkolnego, a wszelkie inne aspekty działania i funkcjonowania placówki zostaną objęte wsparciem, o ile stanowić będą działania uzupełniające dla wygenerowanych dodatkowych miejsc przedszkolnych.

Niezadawalający poziom rozwoju systemu opieki nad dziećmi stanowi jeden z ważniejszych czynników niekorzystnie wpływających na poziom dzietności społeczeństwa, a także aktywności zawodowej w regionie, szczególnie wśród kobiet, a przez to pogłębia istniejące problemy natury społecznej i gospodarczej, co dodatkowo umacnia poczucie zasadności prowadzenia interwencji w tym obszarze.

Działanie 3.1.1 Poprawa dostępności i jakości oferty usług wychowania przedszkolnego

Działanie 3.1.1 ma służyć zwiększeniu liczby miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3-4 lat oraz rozszerzenia oferty placówek przedszkolnych o zajęcia zwiększające szanse edukacyjne dzieci. Szczególny strumień interwencji powinien objąć obszary cechujące się najniższymi wskaźnikami uprzedzskolnienia, w tym zwłaszcza tereny wiejskie, a także obszary na których występuje zdiagnozowany niedobór miejsc przedszkolnych - pełne wypełnienie placówek.

OŚ PRIORYTETOWA RPO WZ 2014-2020	VIII EDUKACJA
CEL TEMATYCZNY	CT 10: Inwestowanie w kształcenie, szkolenie i szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie

PRIORYTET INWESTYCYJNY	PI 10i: Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia
PRZYKŁADOWE TYPY PROJEKTÓW	<ul style="list-style-type: none"> a) Tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego, w tym dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami, w istniejących lub nowo utworzonych ośrodkach wychowania przedszkolnego, b) Dostosowanie istniejących miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami lub realizacja dodatkowej oferty edukacyjnej i specjalistycznej umożliwiającej dziecku z niepełnosprawnością udział w wychowaniu przedszkolnym poprzez wyrównanie deficytu wynikającego z niepełnosprawności, c) Rozszerzenie oferty ośrodka wychowania przedszkolnego o dodatkowe zajęcia zwiększające szanse edukacyjne dzieci oraz wyrównujące zdiagnozowane deficyty, d) Wydłużenie godzin pracy ośrodka wychowania przedszkolnego, e) Doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli placówek wychowania przedszkolnego, niezbędnych do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, w tym z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.
ŹRÓDŁO FINANSOWANIE UE	EFS
PRZYKŁADOWE TYPY BENEFICJENTÓW	Wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów)
MAKSYMALNY DOFINANSOWANIA KWALIFIKOWALNYCH	POZIOM WYDAKÓW 85%
TRYB NABORU	Konkursowy
OBSZAR WSPARCIA/ PREFERENCJE PRZY WYBORZE PROJEKTÓW	Cały obszar Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego

Wskaźnik ⁴⁸	Jednostka	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Wskaźniki rezultatu							
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	Miejsca	0	2015	0	40	badania ewaluacyjne	zgodnie z wytycznymi dot. monitorowania postępu rzeczowego w perspektywie finansowej 2014-2020
Liczba nauczycieli, którzy uzyskali	Osoby	0	2015	0	10	SL2014	corocznie

⁴⁸ Wskaźniki zgodne z wykazem wskaźników ujętym w dokumencie programowym RPO WZ 2014-2020

kwalfikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu								
Wskaźniki produktu								
Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	Osoby	0	2015	0	40	SL2014	corocznie	
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	Miejsca	0	2015	0	40	SL2014	corocznie	
Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	Osoby	0	2015	0	10	SL2014	corocznie	

Priorytet 3.2 Oferta edukacyjna dostosowana do współczesnych wymogów rynku pracy

Głównym celem Priorytetu 3.2 jest podnoszenie jakości nauczania oraz warunków nauczania w placówkach szkolnych, z uwzględnieniem zmian demograficznych (spadek liczby uczniów, głównie w szkołach gimnazjalnych) i cywilizacyjnych oraz dostosowania programów kształcenia do współczesnych wymogów pracodawców.

O jakości przyszłych kadr decyduje jakość prowadzonej polityki oświatowej, możliwość zdobywania wiedzy i rozwijania swoich pasji przez uczniów poprzez ich uczestnictwo w zajęciach pozalekcyjnych, warsztatach praktycznych, a także wspomaganie procesu kształcenia przy wykorzystywaniu nowoczesnych technologii. Konieczne jest prowadzenie działań służących wyposażeniu placówek oświatowych w nowoczesne materiały dydaktyczne, pracownie praktyczne, jak i prowadzenia programów służących poszerzeniu kwalifikacji grona pedagogicznego, a tym samym polepszenia procesu dydaktycznego.

Ze względu na niskie średnie wyniki egzaminów państwowych należy podjąć działania zmierzające do wyrównywania i podnoszenia poziomu kształcenia w szkołach prowadzących kształcenie ogólne i zawodowe. Kluczem do realizacji tego celu będzie prowadzenie działań ukierunkowanych na podnoszenie kompetencji kluczowych uczniów do których zgodnie z zaleceniami Parlamentu Europejskiego zaliczamy: technologie informacyjno-komunikacyjne, języki obce, nauki matematyczno-przyrodnicze, kreatywność, innowacyjność oraz pracę zespołową.

Założeniem priorytetu jest również stworzenie platform bieżącej współpracy pomiędzy placówkami oświatowymi, a lokalnym otoczeniem społeczno-gospodarczym, służących modyfikacji programów nauczania i dostosowania ich do współczesnych wymogów pracodawców, a także utworzeniu atrakcyjnych

programów praktyk i staży, które w przyszłości przełożą się na skrócenie procesu adaptacji absolwentów szkół zawodowych i techników do nowego miejsca pracy.

Założeniem działań ujętych w Priorytecie jest również zwiększenie dostępności doradztwa zawodowego dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych., poprzez rozwój systemu doradztwa zawodowego w szkołach i placówkach oświatowych. Dziś liczba doradców zawodowych w systemie oświaty KKBOF jest mocno ograniczona, a profesjonalna pomoc doradcy przy wyborze ścieżki edukacyjnej czy zawodowej, jest czynnikiem zwiększającym prawdopodobieństwo dokonania odpowiedniego wyboru, co do dalszej ścieżki edukacyjnej i zawodowej, zgodnej z predyspozycjami i umiejętnościami ucznia.

Zakładanym, pośrednim efektem prowadzonych działań powinien być spadek udziału osób w wieku do 25 lat, wśród osób bezrobotnych.

Działanie 3.2.1 Poprawa dostępności i oferty placówek edukacyjnych

Szczególnie ważną sferą planowanej interwencji powinno być wzmocnienie potencjału edukacyjnego na obszarze KKBOF. Diagnoza pokazała, iż mimo dobrej bazy oświatowej wskaźniki jakości nauczania, mierzone zdawalnością oraz wynikami egzaminów maturalnych oraz wynikami dzieci z egzaminów szóstoklasisty prezentują się niekorzystnie na tle średnich wyników dla kraju, a także województwa. Podejmowane w szkołach i placówkach systemu oświaty inicjatywy, powinny uwzględniać zróżnicowane potrzeby edukacyjne uczniów, jednocześnie uwzględniając współczesne wyzwania cywilizacyjne oraz wymagania na rynku pracy.

Planowana realizacja działań takich jak doposażanie placówek w nowoczesny sprzęt dydaktyczny, tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej, ze szczególnym wsparciem rozwoju oferty pozalekcyjnej ukierunkowanej na rozwijanie kompetencji kluczowych (w tym zwłaszcza kompetencji cyfrowych) oraz rozwijanie pasji i zdolności dzieci i młodzieży, poprzez tworzenie różnych form indywidualizacji pracy z uczniem i zajęć wyrównujących, wpłynie na poprawę jakości nauczania na obszarze wschodniej części województwa zachodniopomorskiego.

W ramach działania przewiduje się również rozwój systemu doradztwa zawodowego w placówkach oświatowych KKBOF.

Przewiduje się, iż preferencje w zakresie wsparcia uzyskają zwłaszcza te szkoły, których uczniowie osiągnęli wyniki z egzaminów państwowych poniżej średniej dla ZIT KKBOF.

OŚ PRIORYTETOWA RPO WZ 2014-2020	VIII EDUKACJA
CEL TEMATYCZNY	CT 10 - Inwestowanie w kształcenie, szkolenie i szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie
PRIORYTET INWESTYCYJNY	PI 10i: Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia
PRZYKŁADOWE TYPY PROJEKTÓW	<ul style="list-style-type: none"> a) Kształcenie u uczniów i słuchaczy kompetencji kluczowych oraz właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, b) Doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli prowadzących kształcenie w zakresie stosowania metod i form organizacyjnych sprzyjających kształtowaniu i

	<p>rozwijaniu u uczniów kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy oraz właściwych postaw/umiejętności,</p> <p>c) Indywidualizację pracy z uczniem ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym ucznia młodszego i wsparcie uczniów zagrożonych przedwczesnym zakończeniem nauki szkolnej,</p> <p>d) Tworzenie warunków dla nauczania opartego na metodzie eksperymentu,</p> <p>e) Korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK)</p>
ŹRÓDŁO FINANSOWANIE UE	EFS
PRZYKŁADOWE TYPY BENEFICJENTÓW	<p>a) Organy prowadzące szkół i placówek systemu oświaty realizujących kształcenie ogólne (z wyłączeniem szkół dla dorosłych),</p> <p>b) Organizacje pozarządowe prowadzące działalność statutową w zakresie edukacji.</p>
MAKSYMALNY DOFINANSOWANIA KWALIFIKOWALNYCH	POZIOM WYDAKÓW
	85%
TRYB NABORU	Konkursowy
OBSZAR WSPARCIA/ PREFERENCJE PRZY WYBORZE PROJEKTÓW	<ul style="list-style-type: none"> Cały Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzki Obszar Funkcjonalny; Preferencję uzyskają placówki oświatowe, których uczniowie uzyskali średnie wyniki z egzaminu państwowego poniżej średniej dla ZIT KKBOF;

Wskaźnik ⁴⁹	Jednostka	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Wskaźniki rezultatu							
Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu	Osoby	0	2015	0	950	SL2014	corocznie
Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	Osoby	0	2015	0	300	SL2014	corocznie
Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	Sztuki	0	2015	0	10	SL2014	corocznie
Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują	Sztuki	0	2015	0	15	SL2014	corocznie

⁴⁹ Wskaźniki zgodne z wykazem wskaźników ujętym w dokumencie programowym RPO WZ 2014-2020

doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych							
Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS	Osoby	0	2015	0	150	badania ewaluacyjne	zgodnie z wytycznymi dot. monitorowania postępu rzeczowego w perspektywie finansowej 2014-2020

Wskaźniki produktu

Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie	Osoby	0	2015	0	950	SL2014	corocznie
Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	Osoby	0	2015	0	300	SL2014	corocznie
Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	Osoby	0	2015	0	150	SL2014	corocznie
Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	Sztuki	0	2015	0	10	SL2014	corocznie
Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie	Sztuki	0	2015	0	15	SL2014	corocznie

Działanie 3.2.2 Rozwój kompetencji kluczowych uczniów szkół zawodowych - praktyczna nauka zawodu;

W ramach działania planuje się uruchomienie centrów nauczania praktycznego w ośrodkach miejskich na obszarze KKBOF. W centrach prowadzone będzie kształcenie w kierunkach najbardziej zgodnych z profilem gospodarczym obszaru KKBOF (m. im. hotelarstwo, gastronomia, przetwórstwo rybne i rolno spożywcze, mechanika i inne), a także sektorami ujętymi w ramach Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji. Działalność centrów bazować będzie na diagnozach społeczno-gospodarczych związanych z analizą szkolnictwa zawodowego a wymaganiami lokalnego rynku pracy (np. badania zawodów nadwyżkowych). Działanie centrów zmierzać będzie ku zacieśnieniu współpracy lokalnych przedsiębiorców z placówkami kształcącymi w ramach konkretnych zawodów, w celu praktycznej nauki zawodu.

Ponadto część zadań realizowanych w ramach działania, będzie wdrażana przez istniejące placówki edukacyjne, będą to takie działania jak organizacja staży u pracodawców, dodatkowe zajęcia dla uczniów, np. kursy zawodowe, szkolenia i warsztaty doskonalące umiejętności zawodowe, doposażenie szkół zawodowych, czy doradztwo zawodowe w szkołach zawodowych.

Przewiduje się, iż preferencje w zakresie wsparcia uzyskają zwłaszcza te szkoły, których uczniowie osiągnęli wyniki z egzaminów państwowych poniżej średniej dla ZIT KKBOF.

Realizacja Działania 3.2.2 przyczyni się do bardziej efektywnego kształcenia pracowników, którzy znajdować będą zatrudnienie u lokalnych przedsiębiorców. Endogeniczne potencjały rynku pracy zostaną skonfrontowane z podażą siły roboczej, czego skutkiem będzie większe dopasowanie wymogów potencjalnych pracodawców z pracownikami, co w efekcie doprowadzi do spadku bezrobocia wśród osób młodych.

OŚ PRIORYTETOWA RPO WZ 2014-2020	VIII EDUKACJA
CEL TEMATYCZNY	CT 10 - Inwestowanie w kształcenie, szkolenie i szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie
PRIORYTET INWESTYCYJNY	PI 10iv: Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami
PRZYKŁADOWE TYPY PROJEKTÓW	<ul style="list-style-type: none"> a) Podnoszenie umiejętności oraz uzyskiwanie kwalifikacji zawodowych przez uczniów i słuchaczy szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe oraz osób dorosłych zainteresowanych z własnej inicjatywy zdobyciem, uzupełnieniem lub podnoszeniem kwalifikacji zawodowych, b) Tworzenie w szkołach lub placówkach systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe warunków odzwierciedlających naturalne warunki pracy właściwe dla nauczanych zawodów poprzez wyposażenie pracowni lub warsztatów szkolnych placówek szkolnictwa zawodowego, c) Rozwój współpracy szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym, d) Doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu, związanych z nauczaniem zawodem, e) Tworzenie i rozwój ukierunkowanych branżowo centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego (CKZiU), f) Rozwój doradztwa zawodowego w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego.
ŹRÓDŁO FINANSOWANIE UE	EFS
PRZYKŁADOWE TYPY BENEFICJENTÓW	Wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów)
MAKSYMALNY DOFINANSOWANIA KWALIFIKOWALNYCH	POZIOM WYDAKÓW 85%
TRYB NABORU	Konkursowy

OBSZAR WSPARCIA/ PREFERENCJE PRZY WYBORZE PROJEKTÓW

- Cały Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzki Obszar Funkcjonalny;
- Preferencję uzyskują placówki oświatowe, których uczniowie uzyskali średnie wyniki z egzaminu państwowego poniżej średniej dla ZIT KKBOF;

Wskaźnik ⁵⁰	Jednostka	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Wskaźniki rezultatu							
Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS;	Sztuki	0	2015	0	3	SL2014	corocznie
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu;	Osoby	0	2015	0	47	SL2014	corocznie
Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia;	Osoby	0	2015	0	475	SL2014	corocznie
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki	Osoby	0	2015	0	3	badania ewaluacyjne	zgodnie z wytycznymi dot. monitorowania postępu rzeczowego w perspektywie finansowej 2014-2020
Wskaźniki produktu							
Liczba podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych	Sztuki	0	2015	0	1	SL2014	corocznie

⁵⁰ Wskaźniki zgodne z wykazem wskaźników ujętym w dokumencie programowym RPO WZ 2014-2020

wsparcie w programie;								
Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego;	Sztuki	0	2015	0	3	SL2014	corocznie	
Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie;	Osoby	0	2015	0	475	SL2014	corocznie	
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy;	Osoby	0	2015	0	260	SL2014	corocznie	
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie;	Osoby	0	2015	0	47	SL2014	corocznie	

Uzupełnieniem opisu celów strategicznych, priorytetów oraz działań Strategii ZIT KKBOF jest tabela prezentująca powiązania pomiędzy kluczowymi wyzwaniami strategicznymi KKBOF -> sposobami ich wzmocnienia (posiadane potencjały) lub przewyżczenia (bariery, zagrożenia) w postaci określonych w Strategii działań -> a zakładanymi efektami (wskaźnikami rezultatu strategicznego) mającymi wpływ na zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy oraz ogólną jakość życia mieszkańców Koszalińsko-KołobrzESCO- Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego.

Zdiagnozowany problem lub potencjał rozwojowy	Działanie Strategii ZIT KKBOF	Spodziewany efekt prowadzonych działań	Wskaźniki rezultatu strategicznego/ bezpośredniego		
<p>Analiza SWOT:</p> <p>W15. „Brak spójnego systemu komunikacji publicznej - niewystarczający stopień integracji transportu publicznego w węzłach komunikacyjnych, komunikacja lokalna oparta na rozdrobnionej ofercie małych przewoźników”;</p> <p>W16. „Utrzymujące się przekroczenia zanieczyszczenia powietrza pyłem PM10 oraz B(a)P na skutek zjawiska tzw. „niskiej emisji” i emisji transportu samochodowego”;</p> <p>S16. „Systematyczna wymiana taboru autobusowego miejskich zakładów komunikacji na tabor spełniający restrykcyjne normy środowiskowe”;</p> <p>Obszar wsparcia:</p> <p>Obszary o niskiej dostępności komunikacyjnej lub cechujące się wysokim obciążeniem ruchem drogowym</p>	<p>1.1.1 Wspieranie zrównoważonego, niskoemisyjnego transportu publicznego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa infrastruktury transportu publicznego – stworzenie węzłów przesiadkowych, parkingów P&R, modernizacja taboru autobusowego. • Skomunikowanie obszarów peryferyjnych z ośrodkami wzrostu, w tym miastami rdzeniowymi. • Zmniejszenie emisji liniowej zanieczyszczeń powietrza na skutek ograniczenia indywidualnego ruchu kołowego. 	<p>Liczba przewozów pasażerskich komunikacją miejską w mln</p> <table border="1"> <tr> <td data-bbox="1691 339 1906 821"> <p>Wartość bazowa [2015]: <do uzupełnienia></p> </td> <td data-bbox="1921 339 2136 821"> <p>Wartość docelowa [2023]: <do uzupełnienia></p> </td> </tr> </table>	<p>Wartość bazowa [2015]: <do uzupełnienia></p>	<p>Wartość docelowa [2023]: <do uzupełnienia></p>
<p>Wartość bazowa [2015]: <do uzupełnienia></p>	<p>Wartość docelowa [2023]: <do uzupełnienia></p>				
<p>Analiza SWOT:</p> <p>W15. „Brak spójnego systemu komunikacji publicznej - niewystarczający stopień integracji transportu publicznego w węzłach komunikacyjnych, komunikacja lokalna oparta na rozdrobnionej ofercie małych przewoźników”;</p> <p>W16. „Utrzymujące się przekroczenia zanieczyszczenia powietrza pyłem PM10 oraz B(a)P na skutek zjawiska tzw. „niskiej emisji” i emisji transportu samochodowego”;</p> <p>W18. „Sieć dróg rowerowych na terenie KKBOF nie jest zintegrowana, przez co nie tworzy spójnego systemu umożliwiającego efektywne pełnienie funkcji transportowej i turystycznej”;</p> <p>S17. „Liczne drogi rowerowe stanowiące potencjał rozwojowy”;</p>	<p>1.1.2 Stworzenie spójnego systemu dróg rowerowych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie emisji liniowej zanieczyszczeń powietrza na skutek ograniczenia indywidualnego ruchu kołowego. • Stworzenie zintegrowanego systemu dróg rowerowych, umożliwiającego sprawną realizację funkcji transportowej i turystycznej. 	<p>-</p>		

Zdiagnozowany problem lub potencjał rozwojowy	Działanie Strategii ZIT KKBOF	Spodziewany efekt prowadzonych działań	Wskaźniki rezultatu strategicznego/ bezpośredniego		
<p>Obszar wsparcia: Obszary o niskiej dostępności komunikacyjnej lub cechujące się wysokim obciążeniem ruchem drogowym</p>					
<p>Analiza SWOT: W14. „Region o jednej z najniższych w kraju czasowych dostępności transportowych do miast wojewódzkich transportem kołowym i szynowym”; W16. „Utrzymujące się przekroczenia zanieczyszczenia powietrza pyłem PM10 oraz B(a)P na skutek zjawiska tzw. „niskiej emisji” i emisji transportu samochodowego”; O9. „Oczekiwana poprawa dostępności transportowej regionu poprzez budowę drogi ekspresowej S6, elementów drogi ekspresowej S11 oraz modernizację linii kolejowych”;</p> <p>Obszar wsparcia: Obszary o niskiej dostępności komunikacyjnej lub cechujące się wysokim obciążeniem ruchem drogowym</p>	<p>1.2.1 Modernizacja lokalnych dróg kołowych i ich integracja z głównymi korytarzami transportowymi regionu;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa dostępności zewnętrznej KKBOF, poprzez skomunikowanie obszarów peryferyjnych (obszarów wykluczonych) z ośrodkami wzrostu, w tym miastami rdzeniowymi. • Zwiększenie przepustowości lokalnego systemu dróg. • Poprawa dostępności portów morskich i stref aktywności gospodarczej. 	<p>Liczba ośrodków gminnych KKBOF objętych izochroną 30 minut dostępności drogowej do Koszalina</p> <table border="1"> <tr> <td data-bbox="1688 528 1906 890"> <p><i>Wartość bazowa [2015]:</i> 10</p> </td> <td data-bbox="1917 528 2143 890"> <p><i>Wartość docelowa [2023]:</i> 12</p> </td> </tr> </table>	<p><i>Wartość bazowa [2015]:</i> 10</p>	<p><i>Wartość docelowa [2023]:</i> 12</p>
<p><i>Wartość bazowa [2015]:</i> 10</p>	<p><i>Wartość docelowa [2023]:</i> 12</p>				
<p>Analiza SWOT: W1. „Dysproporcje w rozwoju społeczno – gospodarczym pomiędzy pasem nadmorskim, miastami rdzeniowymi a pozostałymi gminami KKBOF”; W2. „Braki w uzbrojeniu i odpowiednim skomunikowaniu części terenów inwestycyjnych”;</p>	<p>2.1.1 Przygotowywanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lepsze warunki do rozwoju MŚP poprzez zwiększenie atrakcyjności i dostępności stref inwestycyjnych na terenie KKBOF. • Poprawa sytuacji na rynku pracy. 	<p>Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych</p>		

Zdiagnozowany problem lub potencjał rozwojowy	Działanie Strategii ZIT KKBOF	Spodziewany efekt prowadzonych działań	Wskaźniki rezultatu strategicznego/ bezpośredniego	
<p>S5. „Liczne tereny inwestycyjne objęte statusem specjalnych stref ekonomicznych (SSE) charakteryzujące się wysokim potencjałem zatrudnienia”;</p> <p>S6. „Szeroka oferta instytucji otoczenia biznesu”;</p> <p>O2. „Dwa wyraźne pasy rozwoju utworzone wzdłuż dróg krajowych Nr 6 i Nr 11 oraz wzdłuż pasa nadmorskiego, koncentrujące potencjał gospodarczy KKBOF”;</p> <p>O3. „Przedłużenie funkcjonowania Specjalnych Stref Ekonomicznych do 2026 r. szansą dla zagospodarowania posiadanych zasobów terenów inwestycyjnych”;</p> <p>T5. „Pomijanie obszaru KKBOF (w tym całego Pomorza Środkowego) przez znaczących inwestorów z uwagi na słabą dostępność transportową oraz przeciętną pozycję rankingową regionu w rankingach atrakcyjności inwestycyjnej”;</p> <p>Obszar wsparcia:</p> <p>a) Obszary o wysokim natężeniu negatywnych zjawisk społecznych: wysokiego bezrobocia, ubóstwa, wykluczenia społecznego;</p> <p>b) Strefy aktywności gospodarczej;</p>			<p>Wartość bazowa [2015]: 0</p>	<p>Wartość docelowa [2023]: 5</p>
<p>Analiza SWOT:</p> <p>W1. „Dysproporcje w rozwoju społeczno – gospodarczym pomiędzy pasem nadmorskim, miastami rdzeniowymi a pozostałymi gminami KKBOF”;</p> <p>W.5 „Przeciętna na tle kraju innowacyjność gospodarcza przedsiębiorstw województwa zachodniopomorskiego.”</p> <p>S4. „Zróżnicowanie działalności gospodarczej na obszarze KKBOF – zbieżność wiodących sektorów gospodarczych z</p>	<p>2.2.1 Wsparcie innowacyjności przedsiębiorstw</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw, poprzez wzrost innowacyjności przedsiębiorstw z sektora MŚP. • Wytworzenie impulsów dla rozwoju gospodarki, w oparciu o regionalne inteligentne specjalizacje. • Poprawa sytuacji na rynku pracy. 	<p>Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług</p>	

Zdiagnozowany problem lub potencjał rozwojowy	Działanie Strategii ZIT KKBOF	Spodziewany efekt prowadzonych działań	Wskaźniki rezultatu strategicznego/ bezpośredniego	
<p>regionalnymi specjalizacjami województwa zachodniopomorskiego”;</p> <p>S6. „Szeroka oferta instytucji otoczenia biznesu”;</p> <p>S7. „Duża aktywność gospodarcza mieszkańców KKBOF w stosunku do średniej krajowej i wojewódzkiej”;</p> <p>S12. „Status Koszalina jako regionalnego ośrodka szkolnictwa wyższego”;</p> <p>S14. „Specjalizacja KKBOF w zakresie wysokiej jakości usług turystycznych, leczniczych i sanatoryjnych”;</p> <p>O4. „Obecność i rozwój inicjatyw klastrowych oraz form współpracy gospodarczej, szansą dla rozwoju regionalnych specjalizacji gospodarczych i poprawy efektywności firm”;</p> <p>T4. „Widoczne skorelowanie sytuacji podmiotów gospodarczych z sytuacją makroekonomiczną na rynkach światowych – podatność na obecne wstrząsy ekonomiczne związane z sytuacją geopolityczną”;</p> <p>Obszar wsparcia: Cały Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzki Obszar Funkcjonalny</p>			<p>Wartość bazowa [2015]: <do uzupełnienia></p>	<p>Wartość docelowa [2023]: <do uzupełnienia></p>
<p>Analiza SWOT:</p> <p>W9. „Mimo poprawiającej się infrastruktury wychowania przedszkolnego, w części gmin KKBOF wciąż utrzymuje się niska dostępność placówek wychowania przedszkolnego”;</p> <p>W10. „Wyraźne braki w infrastrukturze opiekuńczej nad dziećmi do lat 3 na obszarach poza miastami rdzeniowymi KKBOF”;</p> <p>S1. „Wyróżniające na tle kraju dodatnie wskaźniki demograficzne KKBOF w zakresie: skumulowanego salda</p>	<p>3.1.1 Poprawa dostępności i jakości oferty usług wychowania przedszkolnego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie ilości dostępnych miejsc wychowania przedszkolnego. • Poprawa jakości usług wychowania przedszkolnego. 	<p>Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS</p>	
			<p>Wartość bazowa [2015]: 0</p>	<p>Wartość docelowa [2023]: 40</p>

Zdiagnozowany problem lub potencjał rozwojowy	Działanie Strategii ZIT KKBOF	Spodziewany efekt prowadzonych działań	Wskaźniki rezultatu strategicznego/ bezpośredniego						
<p>migracji, dynamiki zmian ludności i przyrostu naturalnego”;</p> <p>T1. „Negatywne prognozy demograficzne dla obszaru KKBOF w perspektywie 2035 i 2050 roku. Starzenie się ludności i wzrastające wskaźniki obciążenia demograficznego;</p> <p>T2. „Postępujące zjawisko suburbanizacji i wyludniania się miast, na rzecz obszarów wiejskich i związane z tym potencjalne obciążenia w wydatkach publicznych”;</p> <p>T6. „Zwiększenie zapotrzebowania na ofertę placówek przedszkolnych kosztem szkół podstawowych”;</p> <p>Obszar wsparcia: Cały Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzki Obszar Funkcjonalny</p>			<p>Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu</p> <table border="1"> <tr> <td>Wartość bazowa [2015]: 0</td> <td>Wartość docelowa [2023]: 5</td> </tr> </table>	Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 5				
Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 5								
<p>Analiza SWOT:</p> <p>W8. „Niewystarczająca dostępność oferty doradztwa zawodowego dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych;”;</p> <p>W11. „Przeciętne wyniki egzaminów państwowych osiągane przez dzieci i młodzież uczące się na terenie KKBOF w odniesieniu do średniej krajowej i wojewódzkiej”;</p> <p>W12. „Sukcesywny spadek liczby studentów kształcących się w koszalińskich szkołach wyższych.”;</p> <p>T6. „Zwiększenie zapotrzebowania na ofertę placówek przedszkolnych kosztem szkół podstawowych”;</p> <p>T7. „Wyraźny spadek liczby uczniów wszystkich typów szkół stanowiący istotne zagrożenie dla rentowności funkcjonowania części szkół (zwłaszcza na terenach wiejskich)”;</p>	<p>3.2.1 Poprawa dostępności i oferty placówek edukacyjnych;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowany system doradztwa zawodowego. • Poprawa wyników uczniów szkół z terenu KKBOF osiąganych z egzaminów państwowych na wszystkich szczeblach nauczania. • Doskonalenie kompetencji kluczowych uczniów w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych, języków obcych, nauk matematyczno-przyrodniczych, kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej oraz rozwój systemu indywidualnej pracy z uczniami, prowadzące do wzmocnienia ich zdolności do przyszłego zatrudnienia. 	<p>Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu</p> <table border="1"> <tr> <td>Wartość bazowa [2015]: 0</td> <td>Wartość docelowa [2023]: 950</td> </tr> </table> <p>Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu</p> <table border="1"> <tr> <td>Wartość bazowa [2015]: 0</td> <td>Wartość docelowa [2023]: 300</td> </tr> </table> <p>Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych</p> <table border="1"> <tr> <td>Wartość bazowa [2015]: 0</td> <td>Wartość docelowa [2023]: 10</td> </tr> </table>	Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 950	Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 300	Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 10
Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 950								
Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 300								
Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 10								

Zdiagnozowany problem lub potencjał rozwojowy	Działanie Strategii ZIT KKBOF	Spodziewany efekt prowadzonych działań	Wskaźniki rezultatu strategicznego/ bezpośredniego						
<p>Obszar wsparcia: Cały Koszaliński-Kołobrzesko-Białogardzki Obszar Funkcjonalny</p>			<p>Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych</p> <table border="1"> <tr> <td>Wartość bazowa [2015]: 0</td> <td>Wartość docelowa [2023]: 15</td> </tr> </table> <p>Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS</p> <table border="1"> <tr> <td>Wartość bazowa [2015]: 0</td> <td>Wartość docelowa [2023]: 150</td> </tr> </table>	Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 15	Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 150		
Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 15								
Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 150								
<p>Analiza SWOT: W8. „Niewystarczająca dostępność oferty doradztwa zawodowego dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych;” W11. „Przeciętne wyniki egzaminów państwowych osiągane przez dzieci i młodzież uczące się na terenie KKBOF w odniesieniu do średniej krajowej i wojewódzkiej;” O7. „Zmiana świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb edukacyjnych: wzrost popularności kształcenia zawodowego wśród młodzieży;” T7. „Wyraźny spadek liczby uczniów wszystkich typów szkół stanowiący istotne zagrożenie dla rentowności funkcjonowania części szkół (zwłaszcza na terenach wiejskich)”.</p> <p>Obszar wsparcia:</p>	<p>3.2.2 Rozwój kompetencji kluczowych uczniów szkół zawodowych - praktyczna nauka zawodu;</p>	<ul style="list-style-type: none"> Efektywne programy nauczania w szkołach zawodowych dostosowane do potrzeb regionalnego rynku pracy, zwiększające szanse na zatrudnienie. Rozbudowany system doradztwa zawodowego. Poprawa wyników uczniów szkół zawodowych z terenu KKBOF osiąganych z egzaminów państwowych. Spadek wskaźników bezrobocia wśród osób młodych do 25 r.ż. 	<p>Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS;</p> <table border="1"> <tr> <td>Wartość bazowa [2015]: 0</td> <td>Wartość docelowa [2023]: 3</td> </tr> </table> <p>Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu;</p> <table border="1"> <tr> <td>Wartość bazowa [2015]: 0</td> <td>Wartość docelowa [2023]: 47</td> </tr> </table> <p>Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia;</p> <table border="1"> <tr> <td>Wartość bazowa [2015]: 0</td> <td>Wartość docelowa [2023]: 475</td> </tr> </table>	Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 3	Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 47	Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 475
Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 3								
Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 47								
Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 475								

Zdiagnozowany problem lub potencjał rozwojowy	Działanie Strategii ZIT KKBOF	Spodziewany efekt prowadzonych działań	Wskaźniki rezultatu strategicznego/ bezpośredniego			
Cały Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzki Obszar Funkcjonalny			Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego; <table border="1" data-bbox="1695 341 2143 429"> <tr> <td data-bbox="1695 341 1919 429">Wartość bazowa [2015]: 0</td> <td data-bbox="1924 341 2143 429">Wartość docelowa [2023]: 3</td> </tr> </table>		Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 3
Wartość bazowa [2015]: 0	Wartość docelowa [2023]: 3					

Legenda:

- S – Silne strony z analizy SWOT
- W – Słabe strony z analizy SWOT
- O – Szanse z analizy SWOT
- T – Zagrożenia z analizy SWOT

Tabela 34. Ramy wykonania Strategii ZIT KKBOF (RS - Wskaźnik rezultatu strategicznego; RB - wskaźnik rezultatu bezpośredniego; P - wskaźnik produktu)

Działania	Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika (RS, RB, P)	Źródło danych	Jednostka	Wartość bazowa		Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru
					Wartość	Rok			
Cel 1. Zintegrowany i zrównoważony transport									
Priorytet 1.1 Efektywność transportu publicznego									
1.1.1 Wsparcie zrównoważonego, niskoemisyjnego transportu publicznego	Liczba przewozów pasażerskich komunikacją miejską w mln	RS	Miejskie Zakłady Komunikacji/ GUS	os.	<do uzupełnienia>	2015	<do uzupełnienia>	<do uzupełnienia>	corocznie
	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	P	SL2014	szt.	0	2015	0	24	corocznie
	Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych	P	SL2014	szt.	0	2015	0	6	corocznie
	Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych	P	SL2014	szt.	0	2015	0	2	corocznie
1.1.2 Stworzenie spójnego systemu dróg rowerowych	Długość ścieżek rowerowych	P	SL2014	km	0	2015	0	121,14	corocznie
Priorytet 1.2 Lepsza dostępność komunikacyjna KKBOF									
1.2.1 Modernizacja lokalnych dróg kołowych i ich integracja z głównymi korytarzami transportowymi regionu;	Liczba ośrodków gminnych KKBOF objętych izochroną 30 minut dostępności drogowej do Koszalina	RS	IP / IZ / MR	Sztuki	10	2015	10	12	corocznie
	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (CI)	P	SL2014	km	0	2015	0	23,3	corocznie
Cel 2. Innowacyjna gospodarka, czerpiąca z endogenicznych potencjałów									
Priorytet 2.1 Atrakcyjna infrastruktura dla rozwoju przedsiębiorstw									
2.1.1 Przygotowywanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych	Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych	RB	SL2014	szt.	0	2015	0	5	corocznie
	Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych	P	SL2014	ha	0	2015	0	39,5	corocznie
Priorytet 2.2 Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw, oparte o innowacje									
2.2.1 Wsparcie innowacyjności przedsiębiorstw	Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług	RS	GUS	%	<do uzupełnienia>	2015	<do uzupełnienia>	<do uzupełnienia>	corocznie
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI);	P	SL2014	Sztuki	0	2015	0	40	corocznie
	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)(CI);	P	SL2014	PLN	0	2015	0	<do uzupełnienia>	corocznie
	Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla rynku (CI);	P	SL2014	Sztuki	0	2015	0	20	corocznie

Działania	Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika (RS, RB, P)	Źródło danych	Jednostka	Wartość bazowa		Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru
					Wartość	Rok			
Cel 3. Edukacja i wychowanie, dostosowane do współczesnych wymogów cywilizacyjnych									
Priorytet 3.1 Dostęp do atrakcyjnej oferty wychowania przedszkolnego i usług opiekuńczych									
3.1.1 Poprawa dostępności i jakości oferty wychowania przedszkolnego	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	RB	badanie ewaluacyjne	Miejsca	0	2015	0	40	zgodnie z wytycznymi dot. monitorowania postępu rzeczowego w perspektywie finansowej 2014-2020
	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	RB	SL2014	Osoby	0	2015	0	10	corocznie
	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	P	SL2014	Osoby	0	2015	0	40	corocznie
	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	P	SL2014	Miejsca	0	2015	0	40	corocznie
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	P	SL2014	Osoby	0	2015	0	10	corocznie
Priorytet 3.2 Oferta edukacyjna dostosowana do współczesnych wymogów rynku pracy									
3.2.1 Poprawa dostępności i oferty placówek edukacyjnych;	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu	RB	SL2014	Osoby	0	2015	0	950	corocznie
	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	RB	SL2014	Osoby	0	2015	0	300	corocznie
	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	RB	SL2014	Sztuki	0	2015	0	10	corocznie
	Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych	RB	SL2014	Sztuki	0	2015	0	15	corocznie
	Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS	RB	badanie ewaluacyjne	Osoby	0	2015	0	150	zgodnie z wytycznymi dot. monitorowania postępu rzeczowego w perspektywie finansowej 2014-2020
	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie	P	SL2014	Osoby	0	2015	0	950	corocznie
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	P	SL2014	Osoby	0	2015	0	300	corocznie
Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	P	SL2014	Osoby	0	2015	0	150	corocznie	

Działania	Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika (RS, RB, P)	Źródło danych	Jednostka	Wartość bazowa		Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru
					Wartość	Rok			
	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	P	SL2014	Sztuki	0	2015	0	10	corocznie
	Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie	P	SL2014	Sztuki	0	2015	0	15	corocznie
3.2.2 <i>Rozwój kompetencji kluczowych uczniów - praktyczna nauka zawodu;</i>	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących wyposażenie zakupione dzięki EFS;	RB	SL2014	Sztuki	0	2015	0	3	corocznie
	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu;	RB	SL2014	Osoby	0	2015	0	47	corocznie
	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia;	RB	SL2014	Osoby	0	2015	0	475	corocznie
	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki	RB	badanie ewaluacyjne	Osoby	0	2015	0	4	zgodnie z wytycznymi dot. monitorowania postępu rzeczowego w perspektywie finansowej 2014-2020
	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego;	P	SL2014	Sztuki	0	2015	0	3	corocznie
	Liczba podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych wsparciem w programie;	P	SL2014	Sztuki	0	2015	0	1	corocznie
	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie;	P	SL2014	Osoby	0	2015	0	475	corocznie
	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy;	P	U SL2014	Osoby	0	2015	0	260	corocznie
	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie;	P	SL2014	Osoby	0	2015	0	47	corocznie

13. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITORINGU STRATEGII ZIT

13.1. Struktura organizacyjna i system wdrażania postanowień Strategii ZIT KKBOF

Realizacja Strategii ZIT opierać się będzie na uzgodnieniach dotyczących współpracy zawartych w Porozumieniu międzygminnym z dnia 28 marca 2014 r. w sprawie zawiązania Związku ZIT w celu współpracy jednostek samorządu terytorialnego służącej realizacji działań w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych i aneksie do tego Porozumienia z dnia 15 czerwca 2015 r.

W wyniku przyjętego Porozumienia strony określiły ramowe zasady współpracy przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji oraz uzgadnianiu wspólnych inwestycji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Stronami ww. porozumienia są Wójtowie i Burmistrzowie gmin wchodzących w skład Związku ZIT KKBOF. Przyjęto, że zadaniem Związku ZIT KKBOF jest:

- przygotowanie Strategii ZIT w oparciu o istniejące dokumenty strategiczne i planistyczne,
- przedkładanie Strategii ZIT do pozytywnego zaopiniowania Instytucji Zarządzającej RPO oraz ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego,
- udział w programowaniu RPO w zakresie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych,
- przygotowanie, zgodnie z zasadami wyboru projektów zawartych w Strategii ZIT, propozycji szczegółowych kryteriów wyboru projektów wraz z uzgodnieniem ich z IZ RPO,
- wybór projektów oraz przygotowanie listy rankingowej projektów w uzgodnieniu z IZ RPO,
- przygotowanie rocznego raportu monitoringowego odnośnie wdrażania Strategii ZIT i przekazanie go do oceny i zatwierdzenia Komitetowi Monitorującemu RPO,
- udział w pracach Komitetu Monitorującego RPO.

Odpowiedzialność za wypełnienie tych zadań została scedowana i rozdysponowana na poszczególne organy Związku ZIT, w tym celu powołane⁵¹. Poniżej wymieniono podstawowe elementy struktury zarządzania, wskazując równocześnie na ich zakres kompetencji i odpowiedzialności za poszczególne etapy wdrażania instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego.

Komitet Sterujący ZIT

W skład KS ZIT wchodzi po jednym przedstawicielu każdego z członków Związku ZIT o równorzędnym prawie głosu. Przewodniczącym KS ZIT KKBOF jest Prezydent Miasta Koszalina lub upoważniony przez niego pracownik Urzędu Miejskiego w Koszalinie.

Do kompetencji i obowiązków KS ZIT KKBOF należą: zatwierdzanie projektu Strategii ZIT KKBOF i jej zmian, a także nadzór nad jej prawidłowym wdrażaniem, w tym zatwierdzanie raportów z wdrażania Strategii ZIT KKBOF, powoływanie rotacyjnego składu Prezydium ZIT

⁵¹ Również na mocy porozumienia z 28 marca 2014 r.

	<p>KKBOF, udział przedstawicieli KS w pracach Komitetu Monitorującego RPO WZ, zatwierdzanie budżetu ZIT KKBOF, zatwierdzanie sprawozdań z realizacji wdrażania instrumentu ZIT KKBOF oraz innych dokumentów strategicznych związanych z tym procesem.</p> <p>Ponadto do Przewodniczącego KS należy zwoływanie posiedzeń KS ZIT, a także rozstrzyganie kwestii spornych przy równorzędnej liczbie głosów „za” i „przeciw”</p>
<p>Prezydium ZIT</p>	<p><i>Składa się z 6 przedstawicieli KS ZIT KKBOF, przy czym 3 miejsca zarezerwowane są dla przedstawicieli (prezydentów) miast rdzeniowych KKBOF: Białogardu, Kołobrzegu i Koszalina, pozostałe 3 miejsca przydzielane są rotacyjnie na 12 miesięcy przedstawicielom wybranym z pozostałych 16 członków KS ZIT KKBOF</i></p> <p>Do zadań Prezydium należy: opiniowanie projektów uchwał, rozwiązywanie sporów pomiędzy Stronami Porozumienia (członkami Związku ZIT KKBOF), związanych z realizacją ZIT KKBOF, powoływanie i zatwierdzanie składu osobowego Grup Roboczych</p>
<p>Grupy Robocze</p>	<p><i>Pracownicy Biura ZIT KKBOF, pracownicy urzędów gmin tworzących ZIT KKBOF, a także eksperci zewnętrzni wskazani przez Prezydium ZIT KKBOF.</i></p> <p>Grupy Robocze są powoływane przez Prezydium ZIT w celu realizacji zadań niezbędnych do prawidłowego wdrażania i realizacji Strategii ZIT KKBOF, m.in. w celu aktualizacji <i>Strategii</i>, przeprowadzenia oceny strategicznej projektów w trybie pozakonkursowym</p>
<p>Biuro ZIT KKBOF</p>	<p><i>Komórka organizacyjna w strukturze Urzędu Miejskiego w Koszalinie ds. realizacji ZIT KKBOF⁵², w tym w zakresie obowiązków Instytucji Pośredniczącej</i></p> <p>Biuro zajmuje się obsługą merytoryczno-administracyjną ZIT KKBOF. Do zadań Biura ZIT KKBOF należy: przygotowanie projektów raportów z wdrażania Strategii ZIT KKBOF, sporządzanie projektów: uchwał, protokołów, komunikatów i innych dokumentów będących wynikiem prac ZIT KKBOF, udział w pracach Komisji Oceny Projektów, organizowanie spraw proceduralnych, promocyjnych oraz informacyjnych związanych z realizacją ZIT KKBOF, a także inne czynności niezbędne dla zachowania prawidłowości funkcjonowania ZIT KKBOF</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie treści *Porozumienia międzygminnego z dnia 28 marca 2014 r. w sprawie zawiazania Związku ZIT w celu współpracy jednostek samorządu terytorialnego służącej realizacji działań w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych wraz z aneksem z dnia 15 czerwca 2015 r.*

Szczególna rola została przypisana Gminie Miejskiej Koszalin. W myśl Porozumienia Miasto Koszalin stanowi koordynatora zadań oraz bieżącej działalności ZIT KKBOF, posiadając także pełnomocnictwo Stron Porozumienia do składania w ich imieniu oświadczeń woli w zakresie zaciągania zobowiązań koniecznych do realizacji porozumienia ws. ZIT oraz do reprezentowania Gmin w innych sprawach dotyczących realizacji instrumentu ZIT KKBOF.

⁵² Biuro ZIT KKBOF będzie funkcjonowało jako Referat Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach Wydziału Rozwoju, Współpracy Terytorialnej w Koszalinie.

Pozycja „lidera Związku ZIT KKBOF” została umocniona scedowaniem przez Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego na Urząd Miejski w Koszalinie obowiązków Instytucji Pośredniczącej na mocy Porozumienia w sprawie powierzenia Instytucji Pośredniczącej zadań związanych z realizacją instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne w ramach „Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020”.

Na mocy Porozumienia Gmina Miasto Koszalin zobowiązana jest do następujących czynności:

- 1) przygotowania, monitorowania oraz aktualizacji Strategii ZIT (na mocy uzyskanej Desygnacji);
- 2) delegowania przedstawicieli IP do uczestnictwa w pracach Komitetu Monitorującego (KM) RPO WZ w charakterze członka KM oraz jego stałego zastępcy;
- 3) współpracy z IZ przy opracowywaniu i aktualizacji Opisu Funkcji
- 4) uczestnictwa w procesie wprowadzania zmian w Systemie realizacji RPO WZ
- 5) poddawania się kontroli systemowej wykonywanej przez Instytucję Zarządzającą;
- 6) obsługi systemów informatycznych LSI 2014 oraz 2014
- 7) ochrony danych osobowych;
- 8) przechowywania i archiwizacji dokumentacji związanej z realizacją powierzonych zadań;
- 9) przekazywania IZ na jej prośbę materiałów, opracowań oraz informacji niezbędnych do prawidłowej realizacji RPO WZ;
- 10) przekazywania IZ informacji o podejrzeniu wystąpienia nieprawidłowości.

Podstawę prawną dla działań Związku ZIT KKBOF w zakresie pełnienia funkcji Instytucji Pośredniczącej stanowią:

1. rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;
2. rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia Rady (WE) nr 1080,
3. rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006.

13.2. Tryb wyboru projektów pozakonkursowych i konkursowych do realizacji w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Koszalińsko-Kołobrzeskiego Obszaru Funkcjonalnego

Zgodnie z przyjętymi rozwiązaniami w *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020* w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych (PI) przewidzianych na wdrożenie ZIT w KKBOF możliwa jest realizacja projektów w trybie konkursowym jak i pozakonkursowym:

- Tryb pozakonkursowy - tryb może zostać zastosowany do wyboru projektów, których wnioskodawcami, ze względu na charakter lub cel projektu, mogą być jedynie podmioty jednoznacznie określone przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu. W trybie pozakonkursowym mogą być wybierane wyłącznie projekty o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju kraju, regionu lub obszaru objętego realizacją Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) lub projekty dotyczące realizacji zadań publicznych.

Do zadań Instytucji Pośredniczącej w procedurze wyboru projektów w trybie pozakonkursowym należą następujące czynności:

- 1) przygotowanie (oraz aktualizacja) listy projektów pozakonkursowych zamieszczonej w Strategii ZIT i podlegających identyfikacji przez IZ RPO na etapie opiniowania Strategii;
- 2) zamieszczanie na stronie internetowej IP listy projektów pozakonkursowych i jej aktualizacji;
- 3) współpracy z IZ przy przygotowaniu kryteriów wyboru projektów dla wyodrębnionych Działań służących realizacji ZIT, w tym przygotowanie propozycji kryteriów oceny strategicznej ZIT;
- 4) współpraca z IZ przy przygotowaniu dokumentacji aplikacyjnej;
- 5) uzgadnianie z IZ terminów naboru Wniosków o dofinansowanie;
- 6) zamieszczanie, równoległe z IZ na stronach internetowych IP wezwania Beneficjentów zidentyfikowanych w Strategii ZIT projektów do złożenia Wniosków o dofinansowanie;
- 7) ocen strategiczna ZIT, tj., ocena projektów na podstawie kryteriów oceny strategicznej ZIT zatwierdzonych przez Komitet Monitorujący RPO WZ.

W myśl RPO WZ 2014-2020 w trybie pozakonkursowym wdrażane będą następujące priorytety inwestycyjne:

- I. PI - 3a Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości - DZIAŁANIE 1.12 Tworzenie i rozbudowa infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego w ramach Strategii ZIT dla Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego
- II. PI - 4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygujących -

DZIAŁANIE 2.3 Transport miejski w ramach Strategii ZIT dla Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego

- III. PI – 7b Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi - DZIAŁANIE 5.3 Budowa i przebudowa dróg lokalnych (gminnych i powiatowych) w ramach Strategii ZIT dla Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego
- Tryb konkursowy – tryb, w którym wniosek o dofinansowanie projektu jest składany w ramach konkursu organizowanego i przeprowadzanego przez instytucję organizującą konkurs (IOK). Konkurs jest postępowaniem służącym wybraniu do dofinansowania projektów, które spełniły kryteria wyboru projektów.

Obowiązki IP w związane z wyborem projektów w procedurze konkursowej są następujące:

- 1) współpraca z IZ/ IP WUP przy przygotowaniu kryteriów wyboru projektów dla wyodrębnionych Działań służących wdrażaniu ZIT, w tym przygotowanie propozycji kryteriów oceny ZIT;
- 2) uzgadnianie z IZ/ IP WUP harmonogramu i terminów konkursów oraz ich zakresu;
- 3) współpraca z IZ/ IP WUP przy przygotowywaniu dokumentacji konkursowej;
- 4) zamieszczanie równoległe z IZ/ IP WUP na stronie internetowej IP ogłoszeń o konkursach oraz wyników konkursów;
- 5) ocena strategiczna ZIT, tj. ocena projektów na podstawie kryteriów oceny strategicznej ZIT zatwierdzonych przez Komitet Monitorujący RPO WZ;
- 6) zatwierdzenie wspólnie z IZ/ IP WUP listy ocenianych projektów.

W trybie konkursowym wdrażane będą następujące priorytety inwestycyjne:

- I. PI – 3c Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług - DZIAŁANIE 1.8 Inwestycje przedsiębiorstw w ramach Strategii ZIT dla Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego
- II. PI – 10i Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia - DZIAŁANIE 8.4 Upowszechnienie edukacji przedszkolnej oraz wsparcie szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne oraz uczniów uczestniczących w kształceniu podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym w ramach Strategii ZIT dla Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego
- III. PI – 10iv Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami - DZIAŁANIE 8.8 Wsparcie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe oraz uczniów uczestniczących w

kształceniu zawodowym i osób dorosłych uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia zawodowego w ramach Strategii ZIT dla Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego

Tryb wyboru projektów pozakonkursowych

Zgodnie z Zasadami realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce w ramach trybu pozakonkursowego dla Strategii ZIT KKBOF została przygotowana tzw. **lista projektów strategicznych**. Została ona sporządzona na podstawie przedstawionej poniżej procedury wyboru projektów:

I. Identyfikacja projektów

W ramach tego etapu wszyscy partnerzy porozumienia ZIT dla KKBOF przesyłają formularze zgłoszeniowe projektów, zawierające niezbędne informacje do późniejszej oceny. Dane ujęte w formularzu dotyczą m.in.: ogólnych danych Wnioskodawcy, tytułu zadania, odniesienia się do Strategii ZIT, opisu projektu, celu i uzasadnienia realizacji projektu, zakładanych wskaźników produktu i rezultatu, terminu realizacji, komplementarności z innymi przedsięwzięciami, zintegrowanego charakteru, gotowości do realizacji, budżetu projektu oraz zgodności z dokumentami strategicznymi.

II. Weryfikacja projektów

Biuro ZIT, samodzielnie lub przy współpracy ekspertów zewnętrznych, dokonuje wstępnej selekcji zgłoszonych propozycji projektowych pod kątem ich zgodności z przyjętym zestawem kryteriów dostępowych oraz kryteriów merytorycznych, odnoszących się do zgodności projektów z celami kierunkowymi ZIT, a także pod kątem możliwości realizacji projektu w ramach kwoty przeznaczonej na dofinansowanie projektów w ramach ZIT KKBOF.

Tabela 35. Kryteria dostępne dla projektów strategicznych

	Nazwa kryterium	Opis punktacji
Kryteria dostępne (projekt musi spełnić wszystkie kryteria dostępne)	Zgodność projektu z politykami horyzontalnymi UE (Zrównoważony rozwój, Równość szans, Społeczeństwo informacyjne)	T/N
	Zgodność z aktualną Strategią Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego	T/N
	Zgodność projektu z wyznaczonymi celami tematycznymi oraz priorytetami inwestycyjnymi RPO WZ 2014-2020 oraz Strategii ZIT KKBOF	T/N

	Zakres i rodzaj interwencji przewidzianej projektem jest zgodny ze Szczegółowym Opiszem Osi Priorytetowych RPO WZ 2014-2020	T/N
	Wnioskodawca prawidłowo zidentyfikował i wskazał wskaźniki produktu i rezultatu, które powstaną w wyniku realizacji projektu (wskaźniki zgodnie ze Szczegółowym Opiszem Osi Priorytetowych RPO WZ 2014-2020)	T/N

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 36. Kryteria merytoryczne projektów pozakonkursowych - kryteria zgodności projektów z celami kierunkowymi Strategii ZIT KKBOF

PI	Działanie Strategii ZIT KKBOF	Kryterium zgodności projektu z celami kierunkowymi Strategii ZIT KKBOF
4e	<i>1.1.1 Wspieranie zrównoważonego, niskoemisyjnego transportu publicznego</i>	a) Projekt wynika z Planu Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN) i/lub Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej jako osobnego dokumentu lub elementu PGN bądź innego dokumentu strategicznego;
4e	<i>1.1.2 Stworzenie spójnego systemu dróg rowerowych</i>	b) Projekt wynika z Planu Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN) i/lub Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej jako osobnego dokumentu lub elementu PGN bądź innego dokumentu strategicznego
7b	<i>1.2.1 Modernizacja lokalnych dróg kołowych i ich integracja z głównymi korytarzami transportowymi regionu;</i>	a) Projekt przyczynia się do poprawy dostępności KKBOF do sieci TEN-T lub węzłów sieci TEN-T, w tym eliminując „wąskie gardła” na drogach dojazdowych do dróg krajowych; b) Preferencję uzyskują projekty, które przyczynią się do lepszego skomunikowania stref aktywności gospodarczej lub portów morskich z zewnętrznym układem transportowym;
3a	<i>2.1.1 Przygotowywanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych</i>	a) Teren inwestycyjny objęty wsparciem zlokalizowany jest w paśmie rozwojowym KKBOF, przy głównych korytarzach transportowych lub na obszarach stagnacji gospodarczej; b) Realizacja projektu przyczyni się do pełniejszego wykorzystania dostępnych terenów inwestycyjnych;

Źródło: opracowanie własne

Przyjęte kryteria są kryteriami dopuszczającymi, których spełnienie jest niezbędne dla możliwości dalszej analizy. Niespełnienie, któregoś z kryterium skutkuje negatywną oceną wniosku i jego odrzuceniem.

W toku weryfikacji propozycji projektowych przez Biuro ZIT KKBOF możliwe jest wnoszenie przez beneficjentów zmian i ewentualnych uzupełnień w fiszkach projektowych.

III. Ponowna weryfikacja i ustalenie listy projektów strategicznych

Po dokonaniu ewentualnych poprawek w fiszach projektowych, Biuro ZIT KKBOF dokonuje ponownej weryfikacji projektów, a następnie przedstawia listę projektów strategicznych do zaakceptowania Komitetowi Sterującemu ZIT KKBOF.

Podczas obrad Komitetu Sterującego, następuje prezentacja każdego z projektów strategicznych przez partnerów zgłaszających dany projekt, po czym w drodze głosowania wyselekcjonowana zostaje ostateczna lista projektów strategicznych. Ostateczna lista projektów strategicznych nie może zakładać poziomu dofinansowania projektów przekraczającego pulę alokacji RPO WZ 2014-2020 przeznaczonej na dofinansowanie projektów realizowanych w trybie pozakonkursowym, w ramach poszczególnych działań ZIT KKBOF.

Zakłada się, iż przedstawiona procedura wyboru projektów będzie miała zastosowanie przy ewentualnej aktualizacji listy projektów pozakonkursowych, przy czym dopuszcza się wprowadzenie uzasadnionych zmian w zakresie kryteriów merytorycznych.

Tryb wyboru projektów konkursowych

Dla projektów konkursowych realizowanych w ramach niniejszej Strategii ZIT KKBOF przyjmuje się kierunkowe zasady wyboru projektów, na które składają się:

- Zgodność projektu z zapisami SZOOP RPO WZ 2014-2020 oraz odpowiednimi wytycznymi w kwestii realizacji projektów Województwa Zachodniopomorskiego (kryteria dostępne),
- Wypełnienie następujących kryteriów kierunkowych określonych w ramach Strategii ZIT KKBOF odnoszących się do poszczególnych Działań RPO WZ 2014-2020 dla których wskazano konkursowy tryb wyboru:

Działanie 8.4 Upowszechnienie edukacji przedszkolnej oraz wsparcie szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne oraz uczniów uczestniczących w kształceniu podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym w ramach Strategii ZIT dla KKBOF

Nazwa kryterium	Opis	Skala punktowa	WAGA
Stopień realizacji wskaźników Strategii ZIT KKBOF	Ocenie podlegać będzie stopień w jakim projekt realizuje założone w Strategii wskaźniki, określone dla wskazanego działania	1-3	8
Stopień trwałości działań projektu	W ramach kryterium oceniane będzie czy projekt jest kontynuacją lub uzupełnieniem zrealizowanych / trwających projektów skierowanych do szkół z terenu KKBOF, finansowanych z dowolnego źródła przyczyniającego się do realizacji Strategii ZIT KKBOF	1-3	3
Doradztwo edukacyjno-zawodowe w szkołach	Ocenie podlegać będzie czy projekt zakłada wsparcie uczniów gimnazjów w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego	1-3	3
Wychowanie przedszkolne	Ocenie podlegać będzie czy projekt zakłada tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego, w tym dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami, w istniejących lub nowo utworzonych ośrodkach wychowania przedszkolnego lub dostosowanie istniejących miejsc wychowania	1-3	3

	przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami lub realizację dodatkowej oferty edukacyjnej i specjalistycznej umożliwiającej dziecku z niepełnosprawnością udział w wychowaniu przedszkolnym poprzez wyrównanie deficytu wynikającego z niepełnosprawności		
Indywidualizacja nauczania	Ocenić podlegać będzie czy projekt zakłada indywidualizację pracy z uczniem ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym ucznia młodszego i wsparcie uczniów zagrożonych przedwczesnym zakończeniem nauki szkolnej	1-3	3

Działanie 8.8 Wsparcie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe oraz uczniów uczestniczących w kształceniu zawodowym i osób dorosłych uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia zawodowego w ramach Strategii ZIT dla KKBOF

Nazwa kryterium	Opis	Skala punktowa	WAGA
Stopień realizacji wskaźników Strategii ZIT KKBOF	Ocenić podlegać będzie stopień w jakim projekt realizuje założone w Strategii wskaźniki, określone dla wskazanego działania	1-3	8
Stopień trwałości działań projektu	W ramach kryterium oceniane będzie czy projekt jest kontynuacją lub uzupełnieniem zrealizowanych / trwających projektów skierowanych do szkół z terenu KKBOF, finansowanych z dowolnego źródła przyczyniającego się do realizacji Strategii ZIT KKBOF	1-3	4
Stopień rozwoju doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach	Ocenić podlegać będzie stopień w jakim projekt przyczyni się do trwałego i kompleksowego rozwoju systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego na terenie Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego	1-3	4
Stopień rozwoju specjalizacji regionalnych	Ocenić podlegać będzie czy projekt odpowiada na zapotrzebowanie związane z rozwojem regionalnych specjalizacji, określonych w Strategii ZIT, lub zapotrzebowania rynku pracy KKBOF. Najwyżej punktowane będą projekty przyczyniające się do rozwoju specjalizacji z branży: turystycznej, zdrowia, opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi, gastronomicznej, maszynowej, metalowej, logistyki, budownictwa, usług przyszłości (ICT, IT);	1-3	2

Działanie 1.8 Inwestycje przedsiębiorstw w ramach Strategii ZIT dla KKBOF

Nazwa kryterium	Opis	Skala punktowa	WAGA
Stopień realizacji wskaźników Strategii ZIT KKBOF	Ocenić podlegać będzie stopień w jakim projekt realizuje założone w Strategii wskaźniki, określone dla wskazanego działania	1-3	8
Kooperacja	Punkty przyznawane są za wpływ projektu na nawiązanie/rozwój współpracy Wnioskodawcy z lokalnymi i regionalnymi partnerami gospodarczymi (dostawcami, odbiorcami, jednostkami naukowymi, instytucjami otoczenia biznesu) i/lub jednostkami samorządu terytorialnego.	1-3	2

Wpływ na poprawę lokalnego rynku pracy	Projekt zapewnia wzrost zatrudnienia – ilość nowych miejsc pracy (min. 1). Punktacja: 1 miejsce - 1 pkt 2-4 miejsca - 2 pkt 5 i więcej - 3 pkt	1-3	3
Innowacyjność projektu	Projekt wprowadza nowe innowacyjne usługi, produkty na terenie KKBOF w przemyśle drzewnym, spożywczym, rybołówstwie, rybactwie, turystyce, rolnictwie, działalności morskiej i logistycznej: <ul style="list-style-type: none"> • Innowacje produktowe - 1 pkt; • Innowacje procesowe - 1 pkt; • Innowacje nietechnologiczne - 1 pkt; 	0-3	5
Poziom dofinansowania	Projekt nie przekracza 500 tys. zł dofinansowania: <ul style="list-style-type: none"> • do 500 tys. zł - 3 pkt; • powyżej 500 tys. zł - 1 pkt; 	1/3	3
Wymiar terytorialny projektu zgodny z obszarem problemowym Strategii ZIT KKBOF	W projekcie realizowane są inwestycje produktowe i usługowe na bazie walorów przyrodniczych w zakresie działalności turystycznej na obszarach KKBOF niezwiązanych z działalnością nadmorską: Tak – 3 pkt; Nie – 0 pkt	0/3	3

13.3. Monitoring i ewaluacja

Monitoring

Monitoring to działania polegające na systematycznym gromadzeniu i przetwarzaniu na potrzeby zarządzania *Strategią Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego* informacji w zakresie rzeczowo-finansowego wykonania projektów oraz bieżącego stopnia realizacji celów strategicznych.

„Porozumienie w sprawie powierzenia Instytucji Pośredniczącej zadań związanych z realizacją instrumentu ZIT w ramach RPO WZ 2014 – 2020”, zawarte w dniu 23 czerwca 2015 roku pomiędzy Zarządem Województwa Zachodniopomorskiego, a Gminą Miasto Koszalin zobowiązuje Gminę Miasto Koszalin jako Instytucję Pośredniczącą do następujących czynności w zakresie monitorowania i sprawozdawczości:

- 1) Sporządzania i przekazywania Instytucji Zarządzającej RPO WZ 2014-2020 raportów i sprawozdań na zasadach określonych w „Wytycznych w zakresie monitoringu i sprawozdawczości w ramach RPO WZ 2014 – 2020”, w tym:
  - a) monitorowania stanu przygotowania do realizacji projektów pozakonkursowych wskazanych w Strategii ZIT KKBOF; sporządzania i przekazywanie do IZ RPO WZ 2014 – 2020 raportów z prowadzonego monitoringu w cyklu kwartalnym; informowania IZ RPO WZ 2014 – 2020 o ewentualnych opóźnieniach oraz przygotowania planu naprawczego w przypadku stwierdzenia opóźnień;
  - b) monitorowania wdrażania Strategii ZIT KKBOF; sporządzania i przekazywania do IZ RPO WZ 2014 – 2020 sprawozdań z wpływu Strategii ZIT KKBOF na realizację celów RPO WZ w cyklu kwartalnym oraz sprawozdań z realizacji Strategii ZIT KKBOF w cyklu rocznym;
- 2) Dokonywania ewentualnych korekt oraz przedkładania wyjaśnień do raportów i sprawozdań wymienionych w punkcie 1), zgodnie z „Wytycznymi w zakresie monitoringu i sprawozdawczości w ramach RPO WZ 2014 – 2020”;
- 3) Bieżącego monitorowania realizacji projektów wskazanych w Strategii ZIT KKBOF wybranych do dofinansowania w ramach RPO WZ oraz w ramach krajowych programów operacyjnych, w tym harmonogramu realizacji; gromadzenia informacji finansowych i statystycznych dotyczących Projektów;
- 4) Monitorowania realizacji wskaźników wskazanych w Strategii ZIT KKBOF, w tym w szczególności wskaźników związanych z Ramami wykonania w zakresie PI, w których realizowane będą projekty ZIT;
- 5) Współpracy z komórką w Urzędzie Marszałkowskim odpowiedzialną za rozwój regionalny oraz Regionalnym Obserwatorium Terytorialnym w zakresie monitorowania rozwoju obszarów wspieranych w ramach ZIT oraz wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego;

6) Przygotowanie i przekazywanie, na prośbę Instytucji Zarządzającej RPO WZ oraz w formie i terminie przez nią wskazanym wszelkich informacji w zakresie monitoringu powierzonych zadań, o których mowa w pkt 3) – 5);

7) Zapewnienie aktualności i poprawności danych służących do monitorowania realizacji RPO WZ w zakresie związanym z wdrażaniem Strategii ZIT”.

Wypełnienie powyższych zobowiązań wymaga zastosowania możliwie wiarygodnego i obiektywnego systemu monitoringu, łączącego podejście ilościowe, jak i jakościowe.

Podejście ilościowe zakłada wykorzystanie skwantyfikowanych miar, zestawu wskaźników, które w zależności od przeznaczenia i stopnia uszczegółowienia zostały podzielone na trzy kategorie: strategicznych wskaźników rezultatu (wskaźniki kontekstowe), wskaźników rezultatu oraz wskaźników produktu.

Tabela 37. Charakterystyka wskaźników użytych na potrzeby monitoringu Strategii ZIT KKBOF

Rodzaj wskaźnika	Charakterystyka
Strategiczne wskaźniki rezultatu	Inaczej wskaźniki kontekstowe. Mierzone na poziomie celów strategicznych, odnoszą się do oddziaływania na rozwój obszarów gmin w szerszym rozumieniu, wykraczającym poza poziom bezpośredniego oddziaływania poszczególnych projektów ujętych w <i>Strategii</i> . Strategiczne wskaźniki rezultatu obrazują bowiem rozwój obszaru funkcjonalnego w ujęciu całościowym, tj. uwzględniając zarówno pośrednie oddziaływanie realizowanych projektów strategicznych na takie sfery rozwoju jak gospodarka czy demografia, jak i działania innych „aktorów” procesu strategicznego, niekoniecznie wskazanych wprost w <i>Strategii</i> , których aktywność ma znaczny wpływ na rozwój obszaru ZIT KKBOF i jego otoczenia. Z uwagi na swój całościowy charakter wskaźniki kontekstowe stanowią podstawowy element opracowywanych raportów ewaluacyjnych.
Wskaźniki rezultatu bezpośredniego	Są to wielkości, którymi można mierzyć osiągnięty efekt (np. zł/rok, liczba sztuk, liczba osób, itp.). Celem ich zastosowania będzie ocena skuteczności oraz trwałości prowadzonych działań w ramach <i>Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Koszalińsko – Kołobrzeczko – Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego</i> . Wskaźniki rezultatu określone na podstawie wytycznych zawartych w <i>RPO Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020</i> , będą mierzone na poziomie poszczególnych projektów przez podmioty odpowiedzialne za ich realizację. Na potrzeby monitoringu <i>Strategii ZIT KKBOF</i> , na podstawie informacji przekazywanych przez projektodawców, wskaźniki te zostaną zagregowane przez Biuro ZIT KKBOF do poziomu Działań strategicznych ZIT i na tym poziomie objęte analizą. Wskaźniki rezultatu określone na poziomie poszczególnych priorytetów inwestycyjnych (PI) RPO zostały określone w tabelach w rozdziale dotyczącym celów strategicznych i działań.
Wskaźniki produktu	Są to wielkości, którymi można zmierzyć materialny i mierzalny efekt podejmowanych działań. Monitorowanie wskaźników produktu będzie się odbywać na poziomie projektów zgodnie z listą wskaźników określoną przez IZ RPO w zakresie odpowiadającym danemu typowi projektów. Z uwagi na fakt, iż wskaźniki produktu odnoszą się do specyficznych efektów podejmowanych działań, w raportach monitoringu informacja o stopniu wykonania wskaźników produktu zamieszczana będzie w formie krótkiej notki na podstawie informacji przekazywanych przez podmioty realizujące projekty w ramach Strategii ZIT KKBOF. Wskaźniki produktu

Rodzaj wskaźnika	Charakterystyka
	podobnie jak wskaźniki rezultatu zostały określone w rozdziale dotyczącym celów strategicznych i działań.

Źródło: opracowanie własne.

Wszystkie wskaźniki zostały określone w taki sposób, aby zachować spójność z systemem kontroli i monitoringu RPO, ułatwiając tym samym współpracę na linii Związek ZIT KKBOF – Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego (Instytucja Zarządzająca RPO WZ 2014-2020). Zestaw wskaźników stanowi podstawowe narzędzie monitoringu, z uwagi na możliwość obiektywnego określenia postępów we wdrażaniu działań i celów określonych w *Strategii*, łatwość dokonania analizy zarówno w układzie pionowym (w strukturze celów lub projektów), jak i poziomym (zmiana w stosunku do roku bazowego; analiza dynamiki), a także ich późniejszej agregacji na poziomie wojewódzkim.

Uzupełnieniem analizy wskaźnikowej jest analiza jakościowa opierająca się na opisie faktu powstania/realizacji (lub nie) jakiegoś obiektu, inwestycji, przedsięwzięcia.

Dane pochodzące z monitoringu wskaźników produktu i rezultatu osiągniętych w ramach poszczególnych projektów będą mierzone przez podmioty realizujące te projekty i co najmniej raz na kwartał przesyłane w formie notki do Biura ZIT KKBOF. Biuro na podstawie zgromadzonych danych o poszczególnych projektach dokona agregacji wskaźników i opracuje ich zbiorcze zestawienie będące podstawą dla sporządzenia kwartalnych sprawozdań monitoringowych dla IZ RPO oraz zestawień rocznych.

Podstawowymi źródłami danych wykorzystywanych na potrzeby monitoringu będą:

- dane pozyskiwane od partnerów ZIT w zakresie informacji o realizacji i stopniu wdrożenia projektów strategicznych i projektów komplementarnych;
- analiza danych zastanych – badanie *desk-research*: statystyka publiczna, raporty, dokumenty nadrzędne, opracowania zewnętrzne, zestawienia Głównego Urzędu Statystycznego.

Na podstawie zgromadzonych danych zwrotnych dotyczących stopnia wykonania zadań strategicznych Biuro ZIT KKBOF opracuje raport monitoringowy – sprawozdanie z realizacji Strategii ZIT KKBOF w cyklu rocznym, które stanowić będzie podstawowe narzędzie procesu monitoringu. Przewiduje się, iż sprawozdanie z realizacji Strategii ZIT KKBOF będzie tworzone przynajmniej raz w roku przez cały okres obowiązywania postanowień Strategii, a jego treść będzie każdorazowo przedkładana do akceptacji Komitetowi Sterującemu ZIT KKBOF, a następnie przekazywana do zaopiniowania IZ RPO WZ 2014-2020.

Ewaluacja

Zgodnie z dokumentem Porozumienia delegującego na Gminę Miasto Koszalin obowiązki związane z pełnieniem roli Instytucji Pośredniczącej w ramach realizacji instrumentu ZIT, Związek ZIT KKBOF zobowiązany jest do następujących czynności w zakresie ewaluacji:

- 1) zgłaszania IZ propozycji tematów badań do Planu Ewaluacji RPO WZ oraz jego aktualizacji, a także propozycji badań wynikających z bieżących potrzeb;

- 2) współpracy z IZ przy opracowywaniu koncepcji wskazanych badań ewaluacyjnych, przygotowaniu badań oraz w trakcie ich realizacji (w tym konsultowanie narzędzi badawczych, udział przedstawicieli ZIT w badaniach jako respondentów, konsultowanie raportów z badań);
- 3) współpracy przy opracowaniu dokumentacji przetargowych (na wniosek IZ);
- 4) zapewnienia dostępu do danych/informacji/dokumentów niezbędnych do realizacji badań ewaluacyjnych;
- 5) współpracy z podmiotem przeprowadzającym ewaluację na zlecenie IZ, Krajowej Jednostki Ewaluacyjnej lub Komisji Europejskiej oraz przekazywanie na ich wniosek informacji niezbędnych do przeprowadzenia badań ewaluacyjnych;
- 6) współpracy z IZ w zakresie monitorowania stanu wdrażania rekomendacji z badań ewaluacyjnych, do wdrożenia których IP zostanie zobowiązana, z uwzględnieniem procesu konsultowania tych rekomendacji między instytucjami;
- 7) po zakończeniu realizacji RPO WZ – współpracy z KE, ministrem właściwym do spraw rozwoju regionalnego oraz IZ w procesie przeprowadzania badań ewaluacyjnych, których celem będzie podsumowanie oraz ocena wdrażania i osiągniętych w ramach RPO WZ efektów.

Zgodnie z powyższymi ustaleniami system ewaluacji Strategii ZIT KKBOF będzie wpisywał się w system ewaluacji RPO WZ, a za opracowywanie raportów ewaluacyjnych Strategii ZIT KKBOF odpowiedzialne będą podmioty zewnętrzne. W uzasadnionych przypadkach Komitet Sterujący ZIT KKBOF może podjąć decyzję o przeprowadzeniu badań ewaluacyjnych mających na celu poprawę jakości procesu wdrażania *Strategii ZIT*, a także analizę skuteczności, efektywności i wpływu projektów na osiąganie celów Strategii ZIT i zrównoważony rozwój obszaru KKBOF.

Za obsługę administracyjną i merytoryczną procesu ewaluacji po stronie Związku ZIT KKBOF odpowiedzialne będzie: Biuro ZIT KKBOF. Zadaniem Biura będzie gromadzenie danych monitoringowych oraz wspomaganie podmiotów zewnętrznych przy opracowywaniu raportów ewaluacyjnych Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego lub Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020.

Ewaluacja powinna być dokonywana za pomocą badań uwzględniających źródła wtórne i źródła pierwotne, tj. przede wszystkim na podstawie danych z corocznych raportów i sprawozdań monitoringowych opracowywanych przez Biuro ZIT KKBOF, danych z dostępnych ewidencji i statystyk, a także prowadzonych badań społecznych (ankiet, wywiadów pogłębionych, wywiadów zogniskowanych, itp.).

Raport z ewaluacji Strategii będzie wykonywany wg. metodologii przyjętej przez podmiot (zespół) wskazany do jej opracowania. Najważniejszym elementem raportu ewaluacyjnego będzie zdiagnozowanie zmian, jakie zaszły w wyniku realizacji projektów określonych w ramach Strategii ZIT KKBOF. Należy przewidywać, iż badania ewaluacyjne dotyczące Strategii ZIT KKBOF będą miały charakter:

- badań *ex-tempore* (opcjonalnie) – badania ewaluacyjne służące ocenie skuteczności *Strategii* w trakcie jej realizacji. Ewaluacja *ex-tempore* powinna opierać się głównie na informacji zwrotnej o wstępnych rezultatach wdrożonych projektów i analizie jakościowej zmian zachodzących wewnątrz obszaru funkcjonalnego jak i w jego otoczeniu. Wstępna weryfikacja umożliwi modyfikację przyjętych założeń strategicznych w trakcie ich realizacji i ich ewentualnego dostosowania do zmieniających się warunków społeczno-

gospodarczych i przestrzennych. Wnioski ewaluacyjne uzyskane w trakcie wdrażania nowej perspektywy finansowej 2014-2020, przełożą się również na poprawę procedur wdrażania oraz wzrost jakości zarządzania procesem strategicznym przez instytucje odpowiedzialne za realizację polityki rozwojowej w województwie zachodniopomorskim.

- badań *ex-post* (obligatoryjnie) – przeprowadzonych po zakończeniu okresu programowania *Strategii*, służących ocenie czy i w jaki sposób, udało się osiągnąć zamierzone cele, jakim kosztem, a także czego i z jakich powodów nie udało się zrealizować. Ocena *ex-post* pozwala ocenić stopień oddziaływania zrealizowanych projektów strategicznych na funkcjonowanie lokalnej społeczności (mieszkańców, przedsiębiorców i innych interesariuszy), a także na ile efekt tego oddziaływania ma charakter trwały. Z uwagi na specyfikę oceny *ex-post*, pełna ewaluacja będzie możliwa dopiero po zakończeniu okresu programowania *Strategii*, po zrealizowaniu większości projektów i zgromadzeniu odpowiedniego zasobu informacji monitoringowych. Badania ewaluacyjne na tym etapie pozwolą także ocenić stopień w jakim udało się wypełnić zakładane, docelowe wartości strategicznych wskaźników rezultatu (wg stanu na 2023 r.).

Wnioski płynące z opracowanych raportów ewaluacji stanowiąc będą również podstawę dla ewentualnej aktualizacji *Strategii* w formule Strategii ZIT czy też w formie innego dokumentu prorozwojowego obejmującego swym zakresem Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzki Obszar Funkcjonalny.

Aktualizacja

W razie potrzeby aktualizacja zapisów dokumentu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego odbywa się na mocy decyzji Komitetu Sterującego ZIT. Każdorazowo po dokonaniu zmian w dokumencie Strategii ZIT KKBOF Gmina Miasto Koszalin jako lider partnerstwa ZIT KKBOF i Instytucja Pośrednicząca RPO WZ 2014-2020 zobowiązana jest do przedstawienia dokumentu Instytucji Zarządzającej oraz ministrowi właściwemu ds. rozwoju regionalnego celem jego zaopiniowania i zatwierdzenia.

14. RAMY FINANSOWE I PLAN FINANSOWY REALIZACJI STRATEGII ZIT. ODNIESIENIE DO INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH.

14.1. Podstawowe źródła finansowania Strategii ZIT KKBOF

Zastosowanie w nowej perspektywie unijnej instrumentu jakim są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne wynika z zaobserwowanej potrzeby wzrostu efektywności alokacji środków w wymiarze terytorialnym. Przesunięcie części wsparcia z wymiaru punktowego na rzecz realizacji wielosektorowych strategii terytorialnych pozwoli wzmocnić powiązania funkcjonalne oraz dyfuzję potencjałów rozwojowych pomiędzy wiodącymi miastami województwa, będącymi biegunami wzrostu, a ich obszarami funkcjonalnymi.

Podstawowym elementem wdrażania postanowień Strategii jest określenie odpowiednich ram finansowych, źródeł finansowania z jakich możliwe będzie pokrycie planowanych inwestycji. Samorządy lokalne działają w warunkach ograniczonej puli środków finansowych, których alokacja jest ściśle obwarowana ustawowo i prawnie. Z uwagi na powyższe finansowanie inwestycji i projektów o wymiarze ponadlokalnym wiąże się z koniecznością zapewnienia wsparcia ze środków zewnętrznych i próbą zmniejszenia ryzyka finansowego. Istotnym czynnikiem warunkującym powodzenie realizacji Strategii ZIT KKBOF będzie zatem stworzenie odpowiedniego montażu finansowego, opartego głównie na środkach pochodzących z wkładu własnego gmin tworzących KKBOF oraz środkach dostępnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020, przy jednoczesnej próbie zaangażowania możliwie najszerszego portfela źródeł finansowania zewnętrznego, w tym zwłaszcza kapitału prywatnego.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020

Zgodnie z dokumentem Umowy Partnerstwa podstawowym źródłem finansowania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w miastach regionalnych, subregionalnych, obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie oraz na innych obszarach będą środki pochodzące z alokacji RPO.

Alokacja zaplanowana przez IZ RPO WZP na wdrożenie instrumentu ZIT na terenie KKBOF w ramach RPO WZP 2014–2020 wynosi 40 mln euro, w tym: 34,0 mln euro z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (85%) i 6,0 mln euro z Europejskiego Funduszu Społecznego (15%). Kwota ta została wyznaczona w ramach podstawowej alokacji proporcjonalnie do kwoty przeznaczonej na ZIT Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SSOM) na podstawie algorytmu liczby ludności.

Przewidziano, iż środki przeznaczone na finansowanie projektów Strategii ZIT KKBOF przeznaczone zostaną na przedsięwzięcia w zakresie:

- zrównoważonej mobilności miejskiej/transportu ekologicznego i gospodarki niskoemisyjnej (PI 4e);
- poprawy dostępności transportowej (PI 7b);
- wzmocnienia rozwoju gospodarczego i potencjału B+R oraz MŚP (PI 3a, PI 3c);
- poprawy systemów kształcenia (i szkolenia) i dostosowanie do potrzeb rynku pracy (PI 10i, PI 10iv).

Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych RPO WZP 2014-2020 wskazuje, iż środki z ww. Priorytetów Inwestycyjnych przeznaczone na realizację zadań i projektów ZIT KKBOF będą rozdysponowane w dwóch trybach:

- trybie pozakonkursowym – działania: 1.12, 2.3, 5.3;
- trybie konkursowym - działania: 1.8, 8.4, 8.8.

W poniższej tabeli przedstawione zostały poszczególne Osie priorytetowe, Działania i Priorytety Inwestycyjne dla których przewidziano wsparcie w formule ZIT, wraz z pulą alokacji w euro, trybem przydzielania środków oraz maksymalnym poziomem dofinansowania wydatków kwalifikowalnych.

Tabela 38. Tabela finansowa

Strategia ZIT KKBOF			Regionalny Program Operacyjnych Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020					Pula alokacji (w EUR)	Finansowanie ogółem
CEL ZIT KKBOF	Priorytet ZIT KKBOF	Działanie ZIT KKBOF	Cel tematyczny UE	Priorytet inwestycyjny UE	Oś priorytetowa	Działanie	Fundusz		
Cel 1. Zintegrowany i zrównoważony transport	1.1 Efektywność transportu publicznego	1.1.1 Wsparcie zrównoważonego, niskoemisyjnego transportu publicznego	4. Wsparcie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych	II Gospodarka niskoemisyjna	2.3 Transport miejski w ramach Strategii ZIT dla KKBOF	EFRR	15 000 000 EUR	17 647 059 EUR
		1.1.2 Stworzenie spójnego systemu dróg rowerowych							
	1.2 Lepsza dostępność komunikacyjna KKBOF	1.2.1 Modernizacja lokalnych dróg kołowych i ich integracja z głównymi korytarzami transportowymi regionu;	7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej	7b Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi	V Zrównoważony transport	5.3 Budowa i przebudowa dróg lokalnych (gminnych i powiatowych) w ramach Strategii ZIT dla KKBOF	EFRR	4 000 000 EUR	4 705 882 EUR
Cel 2. Innowacyjna gospodarka, czerpiąca z endogenicznych potencjałów	2.1 Atrakcyjna infrastruktura dla rozwoju przedsiębiorstw	2.1.1 Przygotowywanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych	3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)	3c Wsparcie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług	I Gospodarka, innowacje, nowoczesne technologie	1.12 Tworzenie i rozbudowa infrastruktury na rzecz KKBOF	EFRR	10 000 000 EUR	11 764 706 EUR
	2.2 Wysoki potencjał i konkurencyjność przedsiębiorstw, oparte o innowacje	2.2.1 Wsparcie innowacyjności przedsiębiorstw		3a Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości		1.8 Inwestycje przedsiębiorstw w ramach Strategii ZIT dla KKBOF	EFRR	5 000 000 EUR	10 000 000 EUR
Cel 3. Edukacja i wychowanie	3.1 Dostęp do atrakcyjnej oferty wychowania przedszkolnego i usług opiekuńczych	3.1.1 Poprawa dostępności i jakości oferty usług wychowania przedszkolnego	10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie	10i Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej oraz kształcenia	VIII Edukacja	8.4 Upowszechnienie edukacji przedszkolnej oraz wsparcie szkół i placówek	EFSD	4 000 000 EUR	4 705 882 EUR

Strategia ZIT KKBOF			Regionalny Program Operacyjnych Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020					Pula alokacji (w EUR)	Finansowanie ogółem
CEL ZIT KKBOF	Priorytet ZIT KKBOF	Działanie ZIT KKBOF	Cel tematyczny UE	Priorytet Inwestycyjny UE	Oś priorytetowa	Działanie	Fundusz		
	3.2 Oferta edukacyjna dostosowana do współczesnych wymogów rynku pracy	3.2.1 <i>Poprawa dostępności i oferty placówek edukacyjnych;</i>		<i>podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia</i>		prowadzących kształcenie ogólne oraz uczniów uczestniczących w kształceniu podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym w ramach Strategii ZIT dla KKBOF			
		3.2.2 <i>Rozwój kompetencji kluczowych uczniów szkół zawodowych - praktyczna nauka zawodu;</i>		<i>10iv Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami</i>		8.8 Wsparcie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe oraz uczniów uczestniczących w kształceniu zawodowym i osób dorosłych uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia zawodowego w ramach Strategii ZIT dla KKBOF	EFSS	2 000 000 EUR	2 352 941 EUR

Fundusz	Łączna pula alokacji	Łączna kwota finansowania
EFRR	34 000 000 EUR	44 117 647 EUR
EFSS	6 000 000 EUR	7 058 824 EUR
EFRR + EFSS	40 000 000 EUR	51 176 471 EUR

Skala projektów jakie uda się wdrożyć w ramach Działań RPO WZP 2014 – 2020 w formie ZIT na terenie KKBOF zależeć będzie przede wszystkim od możliwości finansowych i stopnia zaangażowania poszczególnych partnerów. Zaangażowanie to wiąże się przede wszystkim z potrzebą zabezpieczenia odpowiedniej puli środków w budżetach gmin z przeznaczeniem na zadania związane z realizacją projektów rozwojowych istotnych dla całego obszaru funkcjonalnego, czasami wykraczającymi poza zadania własne gmin.

Środki pochodzące z innych Działań RPO WZP 2014-2020, dostępne poza formułą ZIT, będą stanowiły istotne źródło finansowania projektów komplementarnych wpisujących się w założenia niniejszej Strategii, realizowanych zarówno przez partnerów KKBOF jak i przez inne podmioty (przedsiębiorstwa, instytucje, organizacje pozarządowe, itp.).

Inne źródła finansowania

Dodatkowym źródłem wsparcia Strategii ZIT będą środki pochodzące z Krajowych Programów Operacyjnych (KPO), a w szczególności z POIiŚ 2014-2020 oraz POPW 2014-2020, służące jako źródło wsparcia wybranych, niezbędnych projektów komplementarnych wynikających ze Strategii ZIT, uzgodnionych pomiędzy Związkiem ZIT i IZ RPO WZP 2014-2020. Wsparcie z programów krajowych, (np. POIiŚ) odbywać się będzie w ramach właściwych osi priorytetowych. W taki sposób KPO będą wносить wkład w realizację podejścia zintegrowanego, pomimo, że w ramach samych programów o charakterze krajowym nie przewiduje się realizacji projektów w formule ZIT.

Ponadto koszty operacyjne funkcjonowania ZIT mogą być współfinansowane ze środków Krajowego Programu Operacyjnego Pomocy Technicznej. Wsparcie PO PT w zakresie realizacji ZIT może być ukierunkowane na finansowanie działań instytucji odpowiedzialnych za ich wdrażanie (np. Związku ZIT). Instytucje te zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rozwoju Regionalnego będą traktowane jak inne instytucje w systemie realizacji instrumentów strukturalnych i dofinansowywane w zbliżonym do nich zakresie katalogu kosztów (koszty wdrażania, kontroli, audytu, oceny, informacji i promocji, itp.)

Pozostałymi źródłami finansowania zadań i projektów wpisujących się w założenia Strategii ZIT, będą m.in.:

- środki własne osób fizycznych, podmiotów gospodarczych, instytucji i organizacji działających na terenie KKBOF;
- środki pochodzące z funduszy i dotacji celowych będących w dyspozycji odpowiednich Ministerstw (np. Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej, itp.);

Rycina 48. Źródła finansowania realizacji Strategii ZIT Koszalińsko- KołobrzESCO - Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego

Główne źródła finansowania projektów strategicznych ZIT KKBOF

- budżety gmin tworzących KKBOF,
- środki pochodzące z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020 - Działania: 1.8, 1.12, 2.3, 5.3, 8.4, 8.8;
- środki podmiotów prywatnych, instytucji i organizacji pozarządowych;

Źródła finansowania projektów komplementarnych ZIT KKBOF

- środki pochodzące z pozostałych Działań RPO WZP 2014-2020;
- środki pochodzące z Funduszy Unii Europejskiej (Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój, Program Operacyjny Polska Cyfrowa, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, itp.);
- środki pochodzące z funduszy i dotacji celowych będących w dyspozycji odpowiednich Ministerstw (np. Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej),
- środki osób fizycznych, podmiotów prywatnych, instytucji i organizacji pozarządowych;

Źródło: opracowanie własne

14.2. Lista projektów strategicznych

Zgodnie z art. 7 Rozporządzenia o EFRR i zasadą minimalnej delegacji zadań organy odpowiedzialne za wdrażanie Strategii ZIT dokonały wstępnej preselekcji projektów strategicznych realizowanych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego. Z uwagi na zapisy Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020 wskazujące, iż Działania 1.12, 2.3 oraz 5.3 będą realizowane w trybie pozakonkursowym, listę projektów wybranych przez Zarząd ZIT do realizacji w ramach tych Działań przedstawiono w poniższych tabelach⁵³.

Tabela 39. Lista wyselekcjonowanych projektów realizowanych w trybie pozakonkursowym

Lp.	Gmina	Tytuł projektu	Koszty inwestycyjne ogółem (PLN) - wartości finansowe podane w projektach	Wnioskowane dofinansowanie (PLN)	Działanie inwestycyjne
1.	Miasto Białogard	<i>Rozwój przedsiębiorczości na terenie KKBOF poprzez uzbrojenie terenów Parku Inwestycyjnego w Białogardzie</i>	922 500,00	637 500,00	1.12
2.	Gmina Bobolice	<i>Uzbrojenie części strefy inwestycyjnej w Bobolicach, objętej patronatem SSSE - etap I</i>	3 000 000,00	2 550 000,00	
3.	Miasto i Gmina Koszalin	<i>Uzbrojenie terenów inwestycyjnych SSSE w Koszalinie</i>	32 000 000,00	27 200 000,00	
SUMA DLA DZIAŁANIA 1.12			35 922 500,00	30 387 500,00	
4.	Miasto Białogard	<i>Rozwój zrównoważonej mobilności miejskiej na terenie KKBOF poprzez budowę ścieżek rowerowych na terenie miasta Białogard</i>	5 880 000,00	5 000 000,00	2.3
5.	Miasto Białogard	<i>Publiczny transport niskoemisyjny na terenie KKBOF - zakup taboru miejskiego na terenie miasta Białogard</i>	6 297 600,00	4 352 000,00	
6.	Gmina Białogard	<i>Budowa drogi rowerowej Białogard-Karlino</i>	3 800 000,00	3 173 717,00	
7.	Gmina Dygowo	<i>Budowa ścieżki rowerowej od granicy z gminą Karlino w m. Skoczów, z odgałęzieniem wzdłuż drogi powiatowej nr 3341Z do m. Skoczów, przez m. Wrzosowo i Kłopotowo, z odgałęzieniem do m. Włóścibórz, do granicy z Gminą Karlino w m. Kłopotowo</i>	4 500 000,00	2 279 353,00	
8.	Gmina Gościno	<i>Budowa i wyposażenie obiektu infrastruktury zintegrowanego systemu transportu publicznego tj. multimodalnego centrum przesiadkowego wraz z centrum usług informatycznych i komunikacyjnych oraz</i>	3 000 000,00	2 043 333,00	

⁵³ Z uwagi na fakt, iż pozostałe Działania realizowane będą w ramach procedury konkursowej, w której udział brać mogą nie tylko JST, ale także niezależne podmioty zewnętrzne, spis projektów strategicznych dla tych działań nie będzie zamieszczony w niniejszym dokumencie.

Lp.	Gmina	Tytuł projektu	Koszty inwestycyjne ogółem (PLN) - wartości finansowe podane w projektach	Wnioskowane dofinansowanie (PLN)	Działanie inwestycyjne
		<i>zakup taboru transportu miejskiego w Gościnie</i>			
9.	Gmina Karlino	<i>Budowa drogi rowerowej odcinek od granicy Gminy Dygowo w m. Mierzyn do istniejącej drogi rowerowej w pasie drogi woj.. Nr 163 oraz odcinek od granicy z gminą Dygowo w m. Czerwięcino do istniejącej drogi rowerowej w m. Lubiechowo</i>	7 289 044,01	3 761 334,00	
10.	Gmina Kołobrzeg	<i>Budowa drogi rowerowej wzdłuż dróg powiatowych Kołobrzeg - Korzystno - Przećmino etap I i II</i>	5 000 000,00	4 176 390,00	
11.	Miasto i Gmina Kołobrzeg	<i>Inteligentne systemy transportowe, ścieżki rowerowe, miejska wypożyczalnia rowerów oraz parkingi strategiczne Park&Ride</i>	7 500 000,00	6 375 000,00	
12.	Miasto i Gmina Kołobrzeg	<i>Zakup niskoemisyjnego nowego taboru autobusowego dla Kołobrzegu</i>	8 000 000,00	6 800 000,00	
13.	Miasto i Gmina Koszalin	<i>Inwestycje w zintegrowaną infrastrukturę związaną z transportem niskoemisyjnym na terenie Koszalina</i>	14 500 000,00	12 325 000,00	
14.	Miasto i Gmina Koszalin	<i>Zakup taboru niskoemisyjnego</i>	5 299 000,00	4 500 000,00	
15.	Gmina Manowo	<i>Budowa ścieżki rowerowej wzdłuż DK 11 jako alternatywna dla transportu kołowego</i>	3 266 000,00	2 776 100,00	
16.	Gmina Mielno	<i>Budowa centrum przesiadkowego w Mielnie</i>	4 495 161,57	2 043 333,00	
17.	Gmina Polanów	<i>Budowa dróg rowerowych (dojazdowych do zakładów pracy, szkół i obiektów użyteczności publicznej) na trasie Jacinki-Polanów oraz Rzeczyca Wielka - Polanów wraz z budową Centrum Przesiadkowego w Polanowie</i>	3 000 000,00	2 550 000,00	
18.	Gmina Sianów	<i>Rozwój transportu niskoemisyjnego na terenie Gminy i Miasta Sianów</i>	5 300 000,00	4 505 000,00	
19.	Gmina Siemysł	<i>Budowa drogi pieszo-rowerowej Siemysł - Charzyno</i>	4 000 000,00	1 518 757,00	
20.	Gmina Świeszyno	<i>Budowa dróg dla rowerów na terenie Gminy Świeszyno</i>	4 400 000,00	2 691 169,00	
21.	Gmina Tychowo	<i>Budowa ścieżki pieszo-rowerowej w centrum miejscowości Tychowo od ul. Białogardzkiej wzdłuż ul. Dworcowej do Dworca kolejowego</i>	1 765 000,00	1 500 000,00	
22.	Gmina Ustronie Morskie	<i>Budowa trasy pieszo-rowerowej Kukinia-Ustronie Morskie umożliwiająca dojazd do pracy i głównych ośrodków gospodarczych gminy celem zmniejszenia</i>	3 000 000,00	400 000,00	

Lp.	Gmina	Tytuł projektu	Koszty inwestycyjne ogółem (PLN) - wartości finansowe podane w projektach	Wnioskowane dofinansowanie (PLN)	Działanie inwestycyjne
		<i>emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń do atmosfery</i>			
SUMA DLA DZIAŁANIA 2.3			100 291 805,58	72 770 486,00	
23.	Gmina Będzino	<i>Przebudowa i remont drogi od węzła Borkowice na odcinkach Borkowice-Śmiechów-Kładno-Pleśna w zakresie powiązania z istniejącą drogą krajową nr 11 oraz planowaną drogą ekspresową S6</i>	6 300 000,00	3 457 422,00	5.3
24.	Gmina Biesiekierz	<i>Powiązanie lokalnego układu komunikacyjnego w Gminie Biesiekierz z planowanymi drogami ekspresowymi S6 i S11 - połączenie m. Stare Bielice z podstrefą „Koszalin” SSSE</i>	2 850 000,00	2 422 500,00	
25.	Gmina Bobolice	<i>Przebudowa drogi powiatowej nr 3501Z Świelino-Dargiń-Grzybnica z włączeniem do DK 11 przez S11</i>	2 645 200,00	1 322 600,00	
26.	Miasto i Gmina Kołobrzeg	<i>Przebudowa ulicy Towarowej i odcinka ulicy Zdrojowej w Kołobrzegu</i>	8 351 000,00	5 771 500,00	
27.	Gmina Sianów	<i>Dostosowanie lokalnego układu komunikacyjnego do przebiegu drogi S6 na terenie Gminy i Miasta Sianów</i>	2 500 000,00	1 000 000,00	
28.	Gmina Ustronie Morskie	<i>Podniesienie atrakcyjności oraz poprawa dostępności regionu poprzez usprawnienie połączeń do planowanej drogi ekspresowej S6 wraz z wprowadzeniem alternatywnych rozwiązań transportowych</i>	2 500 000,00	1 081 175,00	
SUMA DLA DZIAŁANIA 5.3			25 146 200,00	15 055 197,00	
ŁĄCZNA WARTOŚĆ PROJEKTÓW			161 360 505,58	118 213 183,00	

14.3. Obszary komplementarności

Zgodnie z dokumentem pn. „Zasady realizacji ZIT w Polsce”, Strategia ZIT może wskazywać listę projektów strategicznych możliwych do realizacji w formule poza ZIT. Głównym celem realizacji projektów komplementarnych jest wzmocnienie synergii interwencji wynikającej z koncentracji środków z jednej strony: w formule ZIT, z drugiej strony: dodatkowo poza ZIT, pozwalające na osiągnięcie zakładanego Celu nadrzędnego oraz Celów strategicznych Strategii ZIT KKBOF.

Projekty komplementarne należy rozumieć jako projekty niewspółfinansowane z RPO WZP 2014-2020 w ramach któregośkolwiek Priorytetu Inwestycyjnego RPO WZP w formule ZIT. Oznacza to, iż z finansowego punktu widzenia będą stanowić przedsięwzięcia uzupełniające w stosunku do projektów realizowanych z Priorytetów, ujętych w Strategii ZIT KKBOF.

Powiązanie projektów komplementarnych ze Strategią ZIT nie gwarantuje ich finansowania, może jednak wpłynąć na ich priorytetowe traktowanie w programach operacyjnych (krajowych jak i RPO), polegające np. na:

- priorytetowym traktowaniu projektów komplementarnych w programach operacyjnych (krajowych i RPO), wynegocjowanych w Kontrakcie Terytorialnym;
- preferencyjne traktowanie projektów komplementarnych w ramach programów operacyjnych poprzez umieszczenie kryterium wyboru dedykowanego projektom wpisującym się w założenia Strategii ZIT;

Na chwilę opracowywania dokumentu *Strategii ZIT KKBOF* nie zdiagnozowano projektów wprost powiązanych z obszarem KKBOF, ujętych w Kontrakcie Terytorialnym, co warunkuje uzyskanie wsparcia w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Oznacza to, iż Strategia nie zawiera listy projektów komplementarnych, wskazuje jednak obszary tematyczne, które przy ewentualnej renegocjacji Kontraktu Terytorialnego lub pojawieniu się innych możliwości finansowania mogłyby stanowić podstawę dla wyznaczenia projektów komplementarnych.

W razie pojawienia się możliwości uzyskania dofinansowania lub samodzielnej realizacji projektu za obszary komplementarności do działań ZIT KKBOF należy uznać działania realizowane na terenie KKBOF (zbieżność terytorialna) i wprost wynikające z przyjętych celów strategicznych ZIT lub wzmacniających ich oddziaływanie (zbieżność tematyczna).

Tabela 40. Obszary komplementarności projektów

Obszar tematyczny projektu	Zgodność z ZIT	Możliwe źródła dofinansowania
Projekty służące modernizacji i rozbudowie infrastruktury komunikacji publicznej	Projekty wpisujące się w Cel I Zintegrowany i zrównoważony transport, służące zwiększeniu efektywności energetycznej transportu na obszarach miejskich, poprzez wyprowadzenie z centrów miast indywidualnego ruchu samochodowego na rzecz transportu zbiorowego i wspomagania integracji przestrzennej i funkcjonalnej poszczególnych podsystemów transportowych.	POIŚ (szczególnie PI 4v), RPO WZ 2014 – 2020

	Prowadzone działania mają posłużyć rozwiązaniu problemu komunikacyjnego przy jak najmniejszym wpływie na klimat akustyczny i jakość powietrza (w szczególności minimalizacji emisji zanieczyszczeń powietrza) oraz redukcji gazów cieplarnianych, zwiększając tym samym efekt oddziaływania projektów pozakonkursowych ujętych w Strategii ZIT KKBOF.	
Projekty służące poprawie dostępności komunikacyjnej KKBOF – budowa, rozbudowa i modernizacja dróg publicznych, budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury kolejowej	Projekty wpisujące się w postanowienia Celu I Zintegrowany i zrównoważony transport, służące poprawie dostępności komunikacyjnej i sprawności podróżowania w ramach KKBOF w ujęciu wewnętrznym i powiązaniu z zewnętrznym układem transportowym. Szczególnie ważne będą inwestycje stanowiące uzupełnienie inwestycji pozakonkursowych realizowanych w ramach ZIT, a także inwestycje realizowane na pozostałych terenach KKBOF służące skomunikowaniu z trasami S6 i S11 lub innymi korytarzami transportowymi sieci TEN-T	<i>POIŚ, RPO WZ 2014 – 2020</i>
Projekty związane z termomodernizacją obiektów i poprawą efektywności energetycznej i środowiskowej	Obszar ten ma szczególne znaczenie dla wzmocnienia oddziaływania Celu I Zintegrowany i zrównoważony transport, którego nadrzędnym założeniem jest ograniczenie emisji CO ₂ i innych szkodliwych substancji do atmosfery. Jak pokazują analizy środowiskowe emisja powierzchniowa obok emisji linowej odpowiada za zły stan powietrza atmosferycznego w miastach, dlatego też opracowując Programy Gospodarki Niskoemisyjnej oba te zagadnienia traktuje się równoważnie. Prowadzone równolegle do poprawy komunikacji publicznej, działania służące zmniejszeniu energochłonności budynków, a także modernizacji instalacji grzewczych lub podłączeniu ich do sieci ciepłowniczych, znacznie poprawią osiągną efekt środowiskowy, ograniczą „niską emisję”, a tym samym przełożą się na lepszy rezultat podjętych działań w ramach Strategii ZIT KKBOF, polepszając komfort życia mieszkańców.	<i>POIŚ (szczególnie PI 4iii; PI 4vi), RPO WZ 2014 – 2020</i>

Podmiotami realizującymi projekty komplementarne mogą być zarówno samorządy tworzące KKBOF jak i podmioty zewnętrzne, o ile wzmocnią oddziaływanie projektów ujętych w Strategii ZIT KKBOF, przyczyniając się do zrównoważonego rozwoju całego obszaru funkcjonalnego.

15. KONSULTACJE SPOŁECZNE STRATEGII ZIT KKBOF

W ramach opracowania Strategii ZIT dla KBOF realizowany był proces konsultacji społecznych z najważniejszymi interesariuszami sfery samorządowej i pozasamorządowej. Konieczność przeprowadzenia konsultacji niniejszego dokumentu wynika bezpośrednio z zapisów wytycznych MIR z lipca 2013 r. pn. *Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce*.

Proces konsultacji Strategii przebiegał w dwóch wymiarach: wewnętrznym oraz zewnętrznym. Konsultacje wewnętrzne opierały się na współtworzeniu dokumentu w ścisłej współpracy z przedstawicielami partnerów samorządowych, tworzących ZIT KKBOF. Konsultacje zewnętrzne gwarantowały natomiast udział społeczeństwa w pracach nad przygotowaniem dokumentu. Proces konsultacyjny dotyczył zarówno części diagnostycznej Strategii jak również części postulatywnej. W toku prac nad Strategią, które rozpoczęły się 15 lipca 2014 roku przeprowadzonych zostało szereg spotkań konsultacyjnych, w których uczestniczyli przedstawiciele samorządów lokalnych, mieszkańcy oraz eksperci zewnętrzni.

Proces konsultacji zewnętrznych Strategii ZIT KKBOF realizowany był za pomocą bezpośrednich, otwartych spotkań z mieszkańcami zainteresowanymi tematyką rozwoju obszaru funkcjonalnego. Ponadto w toku procesu uspołeczniania Strategii ZIT wykorzystane zostały internetowe formularze konsultacyjne, za pomocą których zainteresowane osoby, jednostki, instytucje mogły zgłaszać uwagi do projektu dokumentu oraz propozycje kierunków działań w ramach ZIT.

Konsultacje społeczne miały na celu przybliżenie wszystkim zainteresowanym stronom głównych założeń i idei Strategii ZIT, wskazać zidentyfikowane w toku prac diagnostycznych potencjały i deficyty rozwojowe a także szanse i zagrożenia rozwoju KKBOF. Przede wszystkim najcenniejsze było uzyskanie opinii i sugestii w zakresie kierunków interwencji wskazanych w dokumencie.

Istotnym zadaniem Strategii ZIT jest włączenie jak największej liczby lokalnych aktorów w proces realizacji niniejszego dokumentu. Wynikiem szeroko zakrojonej partycypacji społecznej powinno być efektywne i partnerskie angażowanie następujących grup:

- mieszkańcy KKBOF,
- organizacje pozarządowe,
- radni miast i gmin KKBOF,
- przedstawiciele administracji publicznej,
- przedsiębiorcy,
- przedstawiciele instytucji otoczenia biznesu,
- przedstawiciele instytucji państwowych funkcjonujących na obszarze KKBOF
- przedstawiciele instytucji naukowych i badawczo – rozwojowych,
- lokalne media.

<rozdział zostanie rozbudowany i uzupełniony po przeprowadzonej turze konsultacji>

16. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

<do uzupełnienia>